CONTEXTVS VNIVERSAE GRAMMATICES

Deſpauterianæ.

PRIMAE PARTIS SYNTAXEOS, Artis verſificatoriæ, & Figurarum: cum ſuorum Commentariorum epitome, quàm fieri potuit, breuiſſimè concinnata,

Per. Ioannem Pelliſſonem Condrienſem:

Nunc etiam vulgari Italico ſermone multis in locis explicata, & aucta.

Ex libris

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBL. S.PVDEN DE VRBE

VENETIIS.

Apud Ioannem Baptiſtam Somaſcum.
M D L XXIX.

IOANNES PELLISSO CONDRIENSIS

RVDVLPHO DORLENDO,
Apud Rhomonum Gymnaſiarchæ lectiſſimo.
S. P. D.

NEmo non in ea eſt ſententia, Rudolphe diſertiſſime, conuenire, vt præceptor bonus ſeſe accommodet diſcentium captui: nam vt vaſcula anguſtioris ſuperfuſam liquoris copiam, ſic animi puerorum, quæ nimia ſunt, reſpuunt. Nec puto Ioannem Deſpauterium alio cõſilio gloſſemata in artem ſuam aceruatim congeſſiſſe, quàm vt conſuleret docentium labori. Quis enim ſibi perſuadeat id in hoc ab eo factum, vt pueros ſic oneraret? immo non poſſum, quin putem eum tandem, ſi diu vixiſſet, prolixi operis breuiarium quoddam fuiſſe peracturum. Quod, quando illi per mortem non licuit, & nemo (vt apparet) id voluit dare operam: potius habui famæ periculum adire, quàm non ſcholas meas hac parte iuuare, ſi non admodum multum, certe quantum mihi liceret. Deſpauterium enim cæteris omnibus recen-

tioribus grammaticis,vel me non ſuaſore,prætulerant: non quòd non optimos illos cenſerent: ſed quod nullus videretur, qui tam prope accederet ad Alexandrum Theopagitem. Id ſcilicet nō parum illexerat, quòd eos aliam viam ingredi fere non oportet. Collegi ergo omnia, atque velut in arctum coegi, vniuerſo opere Epitome quodam circunſcripto. Neque id male omnino proceſſit. Laus,& gratia Chriſto. Quippe quum inde factum videam, vt ſaltem apud noſtrates, Alexandri ineptum illud & mendoſum Doctrinale, iam prorſus neglectum ſit & abiectum. Cui lucro in hoc quidem negotio, nō aliud prætulerim. Hoc autem quic quid eſt, quod elaboraui, amicorum ſuauiſſime: tibi nominatim dedico, quem multis officijs tibi iamdiu obſtrinxiſti. Vale.

Parrhiſijs, è Coqueretio Pridie Calen. Febr. M. D. XXIX.

ARTIS GRAMMATICAE IOANNIS DESPAVTERII,

Liber Primus.

DE GENERIBVS NOMINVM,

Ad quæ hæc eſt Ioannis Pelliſſonis paraſceue.

NE quid in hoc habeat lector te carmine falſum,
Nominis & poſſis noſcere quodq; genus,
Vocibus inſpicito, quę ſignificatio primũ
Sit: generalis ea regula multa patet.
Deinde vide, finis q ſit, q terminet illas:
E vario oſtendunt nomina fine genus.
Vnde ferè in numeri canones: ſed eo ordine ſcripti,
Vt qui vocales nouerit, hos teneat.
Excipienda tibi fuerint non pauca: tamen quæ
Tu facile in memori condere mente queas.
Dum prius in promptu tibi ſint generalia cuncta:
Nam comprehenſa ſub his non repetita leges.
Ambiguum fuerit quicquam: certiſſima lex eſt,
Et ſcopus, omne frequens quod ueterum uſus habet.

GEnera tribus modis naſcuntur ſignificatione, ut Ioannes eſt maſculini generis, quia uirum ſignificat, Termiatione, ut uulpes eſt fœminini generis, quia terminatur in es. Auctoritate, ut talpa, aliquando eſt maſculini generis, quia Vergilius dixit, talpæ oculis capti. De ſignificatine habentur regulæ generales a regula Omne uiro ſoli, &c. uſque ad regulam, Hæc data &c. A qua ſpeciales terminationum regulæ ad huius primi libri finem uſque patent. Quærenti igitur tibi alicuius nominis genus, non ſegniter uidendū eſt an eius ſignificantia ad aliquam generalium regularum ſpectet, per regulas enim generales bona pars generum patet Sunt autem hæ memoriæ mandandæ. Nam pleranque apud alios otioſe, & nulla neceſſitate ex ſpecialibus exempta, generalibus, ſi rem & ſignificatum introſpexeris, abunde continetur: quare hic breuitatis gratia nuſquam repetentur. Si uero ſignificatio non ſeruierit, confugiendum ad terminationem, & ad regulas ſpecials de a, e, i, &c. al, el, &c. cæteris, quorum genus omnio eſt anceps & incertum vt probati autores uſi ſunt, ita utendum eſt.

REGVLAE GENERALES

De ſignificatione.

OMNE *uiro ſoli quod conuenit, eſto uirile.*

Omne uiri ſpecie pictū uiri dicitur eſſe.

Omne nomen ſoli uiro datum, eſt maſculini generis, ut Seneca, Hercules, Hector, &c. propria uirorum. Gabriel, Raphael &c. propria Angelorum bonorum. Lucifer, Beelzebub, &c. propria angelorum malorum. Iupiter, Mars &c. propria deorum. Boreas, Aquilo, &c. propria

pria uentorum.Papa, Scriba, &c.appellatiua ſolis uiris data, ſub terminatione quam habent · VIR hic dicitur eſſe quicquid ut uir pingitur, ueluti Adã, Deus,Angelus &c.

Eſto fœmineum, recipit quod fœmina tantum.
Fœmina dicatur facie pictum muliebri.

Omne nomen ſoli fœminæ datum,eſt fœminini generis, ut Paula, Glycerium, &c. mulierum propria. Iuno, Pallas, &c. propria dearum. Oreas, Naias, &c. propria nympharum. Alecto, Megera, &c. propria furiarum. Soror, uxor, obſtetrix, &c. Appellatiua ſolis fœminis data Obſtetrix eſt quæ præeſt parientibus, La ſauia fœmina Fœmina hic dicitur quicquid ſpecie muliebri pingitur, ut Dea,Nympha,&c.

Quiciquid utriq; datur, commune locatur, ut exul.

Omne nomen ſub una terminatione mari & fœmiuæ cõuenies, eſt communis generis,ut exul,qui uel quæ exulat. Bandito.

Auriga, qui uel quæ currum agit Carrettier &c. Dixi ſub una terminatione, quia ubi ſunt diuerſæ terminationes,diuerſa ſunt genera.ut hic gallus, hæc Galla. Hic poeta,hæc poetis,hæc poetria.

Vm neutrum pones: Hominum ſi propria tolles.

Omne nomen in um,eſt neutri generis : niſi fuerit uiri, aut fœminæ proprium, vt hoc Mancipiũ, ſeruus uel ſerua, hoc Scortum,meretrix,&c. Dixi niſi fuerit uiri aut fœminæ proprium, quia proprium uiri in um, eſt maſculini generis,ut Dinacium ProPrium fœminæ,eſt fœminini ut Glycerium.

Adiectiua trium generum communia ſunto.

Omne nomen adiectiuum eſt omnnis gene. ſi unica ſle

terminatio, ut felix, audax, diſcors, quatuor, quinque, centum, &c. Dixi ſi vnica ſit terminatio. Nam ſi declinetur per duas terminationes, prior eſt communis gen. vt omnis poſterior neutri, vt omne. Si vero per tres. prima maſcu. eſt, vt bonus, ſecunda fœminina, vt bona, tertia neutra, vt bonum. Hanc ob rem datur regula generalis.

Eſto genus uarium, fuerit niſi terminus idem.

In ſubſtantiuis virum, & fœminam ſignificantibus, & in adiectiuis ſi terminationes ſint diuerſæ, diſtincta dantur genera, vt hic Caupo, vini & epularum uenditor, Tauerniero, hęc Caupona, quæ id facit mulier, & ipſa taberna, Tauerniera, & tauerna. Hic cithariſtes, uel cithariſta, ideſt, citharędus. hæc Cithariſtria, pro fęmina, &c. Hic Lacon, vir Laconię. hęc Lacæna, fœmina. hic acer, hæc acris, hoc acre. i. fortis & uehemens. hic celeber, hæc celebris, hoc celebre. i. nobilis, late famatus & frequens. Hic & hęc melior & hoc meli'; hic & hęc fortis & hoc forte.

Mobile pro fixo (tacitum ſi ſubſit) habetur.
Quod ſi non tacitum ſubſit, neutri generis fit.

Adiectiuum per ſe poſitum propter aliquid perpetuo ſubauditum, putatur eſſe ſubſtantiuum eius generis cuius eſt ſubauditum, vt molaris, ſubſtantiuum eſt maſcul. gen. quia intelligitur dens, uel lapis. Si nihil ſubauditur, erit neutri gen. vt antecedens. i. oratio alteram inferens, conſequens, id eſt oratio ex altera illata.

Maſculeum fluuij nomen decet vſque reponi.

Nomen fluuij, eſt maſculini generis, ut Tybris, Sequana, Iſara, Rhodanus, &c.

Communis proprio quandoque genus lego iunctum.

Nomen minus commune quandoque genus reſpicit ſupe-

ſuperioris, vel communioris: vt bubo eſt maſc.gene. vt ſermo, magis commune vel ſuperius. Auis eſt fœm. gen. ſic dicimus, magna bubo, quia intelligitur auis. Oſſa eſt fœmi. gen. vt penna, muſa. interdum maſc. reperitur, quia intelligitur mons. Per hanc regulam, fluuiorum nomina fœmi. inueniuntur, quia intelligitur aqua, vt Albula, Allia. nonnunquam neutra, quia intelligitur flumen, vt Iader. Per hãc etiam regulam fabularum nomina ſunt fœ.gene. quia intelligitur nomen ſuperius fabulæ, vel comœdia, vel tragœdia, vt Eunuchus, Oreſtes, Aiax. Et nomina nauium, quia illius gen. eſt ſuperius Nauis, vt Centaurus.

Inſula, & vrbs, regio capit hæc. Neutrum genus optant.
Zeugma, Reate, Argos, Præneſte, & Tibur, & Iſpal.
Cęre, Nepet. Neutrum vel maſculeum dabit Anxur.
Hoc Cim vult. Hic aut hęc donat Lesbos, Abydos.
Hic Sulmo, hic Agragas. Pluralia in i, maribus do.
A plurale, genus neutrum ſibi poſcit vbique.

Inſularum, vt Samos, Britannia. Vrbium, vt Corinthus, Tarraco. Regionum, vt Aegyptus, Aphrica, nomina fœmi. ſunt. [Neutrum genus, &c.] A regula, Inſula & vrbs, &c. demuntur nomina, quæ hic explicantur. Nam Zeugma, Reate, Argos, Præneſte, Tybur, Iſpal, Cære, nepet, generis ſunt neutri. Anxur, dubij, quia maſculini vel neutri. Cim, tantum neutri. Lesbos, Abydos, etiam dubij, quia maſculini, vel fœminini. Sulmo, & Agragas maſculini generis tantum. Zeugma atis, oppidum ab Alexandro conditum. Reate ciuitas in Vmbria. Argos, oppidum Græciæ. Præneſte, oppidum Italiæ. Tybur oppidum Italiæ. Iſpal ciuitas Hiſpaniæ. Cære indeclinabile, vel Cære, ritis, aut Cęrere Cæretis

oppidum

oppidum Vmbriæ.Nepet oppidi nomen. Anxur,vrbs Italiæ. Cim,vici Italici nomen.Lesbos inſulæ nomen.Abydos,vrbs Aſiæ.Sulmo.Ouidii patria.Acragas,antis,mõs & oppidum. [Pluralia in i , &c.] Nomina in i , quæ tantum pluraliter declinantur , quicquid ſignificent , ſunt maſculini generis. Itaque regula generalis eſt,non ſolum exceptio a dicta regula,vt Parrhiſij Parrhiſiorum,Gabij,Gabiorum,&c.[A plurale &c.] Cuncta pluralia in a,neutra ſunt, vt Ilia, Exta, Cythera,Suſa,Hieroſolyma,Hieroſolymorum, &c.

Arboris eſt nomen muliebre. Dat hic oleaſter .
Vt ſpinus platanon. Acer & thus,robur habent hoc.
Arbor vixq; ſiler.Dabit hic aut hoc tibi ſuber:
Hic aut hæc libanus,pinus,rubus, atque cupreſſus.

Nomen arboris eſt fęminini generis,vt pomus,pyrus,&c. In um deſinentia,fructum ,& aliquando arbores ſignificantia, neutra ſunt, per regulã prius poſitã. Vm neutrũ,&c.vt pirum,pomum prunũ,&c.Sed nux,ficus, glans, auellana,& quædam alia , eodem ſeruato fœminino genere fructum arboremque ſignificant. [Dat hic oleaſter.&c.] A regula excipiuntur Oleaſter,id eſt,ſylueſtris olea.Spinus,pruni ſpecies. Platanon,arbor,aut potius locus Platonis conſitus, maſculini generis. Acer,arbor,Acero.Thus,arbor ferens incenſum, libamen,quo Deum veneramur, Incenſo. Robur aut robor, ſpecies duriſſimæ quercus . Siler, arbuſcula , vel potius frutex, neutri generis . Suber , arbor glandifera , maſculini vel neutri.Libanus, arbor quæ thus producit. Pinus, Pino. Rubus,ſentis genus, frutex potius quàm arbor. Cupreſſus,Cipreſſo, dubij generis .

Ex ſe nullius generis pro nomine ſumptum
Eſt neutrum:ſeu littera vox quoque materialis .

Dictio

Dictio ex ſua ſignificatione non recipiens genus (ut de eo in nomine loquimur) ſi pro nomine ſumatur erit generis neutri, ut omnis litera & uox materialiter poſita ueluti pulchrum ſcire, clarum mane, aliud cras , longum a , magnum b, diſſyllabum homo, iucundū benedicamus, paſcha le Kyrieeleyſon.

EPICOENVM GENVS.

Nomina, quæ uolucres ſignant, piſceſq; feraſq;,
Si non diſcernant ſexum, dicas epicœna.

Propria nomina auium , ut Anſer , Aquila , Paſſer , Piſcium, ut Balena, Murena, Lucius. Ferarum, ut uulpes, Muſtella, Lepus, cuniculus, in quibus difficulter dignoſcitur ſexus. epicœni, ſeu promiſcui generis ſunt. Quod ſi abeſt ſexus, non dicentur epicœna , uti nec Pulex, Apes, Muſca, Anguilla . Eſt autem epicœni generis dictio , quæ ſub uno articulo, & una uoce, ſignificat utrunque ſexum . Murena, Lampreda. Lucius, Luzzo.

Græca ſuo generis ſeruari & barbara poſſunt.

Græca, & alia, quæ non ſunt Latina, ſæpe retinent genus ſuum , vt Lampas , Adamas , etiam terminatione mutata , ut hæc diphthongus , hic Propheta , hic Organiſta, hic Sarmata Aliquando apud nos genus mutatur , quia fœminina ſunt , charta , cera , amphora , catapulta, quæ Græce ſub eo maſc. ſunt , ſic puls fœm. eſt, pultos maſ. Organiſta ludenes rgano . Sarmata, uir Sarmatiæ, regionis Scythiæ. Amfora genus uaſis uinarii , Anfora o bigonzo. Catapulta iacu- Catapulta , iaculum celere , uel ſagitta, &c.

REGVLAE SPECIALES DETERMINATIONE.

Hæc dat a. Do neutris cum paſcha, mammona, manna.

Nomina in a, ſunt fœm. gen. vt Situla, vas quo hauritur aqua, Vna ſecchia. Muſa, carmen, vel carminis dea, &c. [Do neutris, &c.] Excipiuntur tria neutri generis, Paſcha, æ, id eſt, tranſitus, hoc.n. die Hebræi mare rubrum tranſierunt, Chriſtus ad immortalitatem tranſit. Mammona, pecunia vel diuitiæ Manna cœleſtis cibus.

Hadria maſculeum datur, atque cometa, planeta.

Tria ſunt maſculina: Hadria, ideſt, ſinus maris, vel ipſum mare Hadriaticum, Il mare di Venetia Cometa ſtella crinita. Planeta, ſtella erratica, vt Sol, Venus. &c.

Hic aut hæc talpa, cum panthera, dato damę.

Tria in a ſunt dubii generis, hic uel hæc talpa, animal captum oculis, muri ſimile. Panthera animal prorſus ferum, & maculoſum. Dama, capra ſilueſtris.

Sit neutri generis, per a, quicquid tertia flectit.

Nomen tertię declinationis in a, deſinens, eſt neutri generis, vt Scomma, atis, iocoſa irriſio, Motteggiare. Problema, propoſitio, aut quæſtio, &c.

Hoc date. Fœmineo generi do græcula primę.

Nomen in e, eſt neutri generis, ut cubile, lectus. Sedile, ſedes, &c. [Fœmineo &c.] Tolluntur a regula nomina in e, Gręca, primæ declinationis: quæ ſunt fœminini generis, vt hæc Epitome, es, ideſt abbreuiatio. Campe, ideſt, eruca, Ruga. Ethice, moralis ſcientia.

I, neu-

I, neutrum pono. Finita per o, maribus do.

Omne nomen in i, ſingulare, eſt neutri gen. indeclinabile, vt gummi, uiſcus ex arboribus fluens. Sinapi, notæ ſignificationis, Moſtarda, &c. [Finita per &c.] Nomen in o, deſinens, eſt maſc. vt Cento, ſtragulũ lecti villoſum & craſſum: eſt etiã cento carmen ex diuerſis locis alicuius Poetę collectum, quale ſcripſit Proba ex Virgilio, Tyro, onis, nouus & rudis miles, &c.

Pondo loca neutrum, verbale io, cum caro, vult hæc
Talio iungatur, poſuit quod Valla virile.

Excipiuntur a règula. [Finita per &c.] Pondo neutri generis, ideſt, libra. Secundo excipiuntur nomina verbalia in io, quę ſunt fœm. generis, & caro, & talio, ueluti religio, a relinquendo, uel religando, ideſt Dei cultus. Portio, quaſi partio, ideſt pars Cænatio, locus ubi cænatur. Caro, notum. Talio, ęqualis redditio.

Iungito fœmineis do, go. Sed maſcula ſunt
Ordo, udo harpago, cudo, ligo. Sed dubitabis
Margo, Cupido, quibus iungunt cum cardine dubo.

Nomina in do, & in go terminata, ſunt fœminini generis, ut formido, timor ſartago, frixorium, Padella da friggere, &c. [Sed maſcula &c.] Ex hac exceptione quinque maſculini generis rurſus excipiuntur, hęc ſunt Ordo, in ſuo cuiuſque loco collocatio. Vdo onis calciamenti genus. Harpago, onis telum in ſummitate aduncum quo nauigia capiuntur, uel inſtrumentum quo capiuntur quæ in puteum uel in flumen deciderunt, & dicitur harpax. eſt & harpago ferramenti genus, quod nonnulli uocant canem, quo ferramento

ſerramento circi uaſis uinariis aptantur . Cudo onis, capitis ornamentum ex corio . Ligo onis. ferramentũ quo purgantur foſſæ.[Sed dubitabis , &c.] dubii gen.ſunt hic uel hæc margo ginis.i. cuiuſque rei extremitas . Cupido pro cupiditate : pro amoris Deo , ſolum eſt maſculini . Cardo inis, quo ianua mouetur, & capitur pro pôlo . Bubo bubonis , auis ferialis,debilis ad uolandum, cauernis commorans.

V, c, neutra loco, d, uel l, t. Sed hęc dabit halec ,
Aut hoc. Sol , mugil dant hic, ut ſal quod & hoc vult.

Nomina deſinentia in u, c, d, l,t, ſunt neutri generis,ut cornu, gelu, lac, quid. Tribunal,ſedes iudicis.Toral,veſtis qua torus ornat , &c. Syncipur, anterior pârs capitis. Occiput vero , poſterior,&c. [Sed hæc,&c.] Excipiunt a regula pauca . Nam halec tam fœminini generis , quàm neutri eſt, pro piſce,qui ſola aqua nutritur , & pro quodam liquamine ex inteſtinis piſcium . Hic Sol , mundi oculis , Il Sole. Hic mugil, piſcis capitoſus,qui in metu ,abſcõdito capite,totũ ſe occultari putat , generis ſunt maſculini Sal, nunc eſt maſculinum, olim etiam neutrum,Sale.

An in, on, maribus dantur, Sint neutra ſecundæ,
Hic aut hęc pyton. Syndon mulieribus, & icon.

Nomina exeuntia in an, in,on, ſunt maſcul. generis, ut Titan.i. Sol.Azan , mons Arabiæ . Delphin, piſcis quidã & aſtrum.Agon.i. certamẽ. Dæmon .i. diabolus.[Sint neutra &c.] Excipiuntur a regula nomina in on , ſecundæ declinationis , quæ latini plerunq; uertunt in um, & ſunt neutri generis,ut Colon .i. membrum , Pelion nomẽ montis. Ilion,arx Troiæ, &c [Hic aut hæc,&c.] Python pythonis, uel phyton phytonis , ſerpens quidam , dubii generis eſt. [Sindon , &c.] Sindon ſindoni, uelum ſubtiliſſimum , & Incon imago, fœminini generis ſunt.

En

En neutrum pono. Mas eſt cum pectine, lichen,
Et ren, ſiue rien, atagen, ſplen, iunge lienem.

Nomẽ in ens, eſt neutrum, vt flumẽ, i. fluuius, Fulmẽ, Saetta. [Mas eſt, &c.] eximũtur a regula pauca huic literæ inſerta, quia ſunt maſculini generis, vt hic pecten pectinis, quo pectitur capillus, pettene, & cratis dẽtata ad colendã terrã, & pubes inferior viri & mulieris; itẽ inſtrumentũ quo pulſatur cythara, & piſcis, qui etiã pectunculus dicitur, & eſt inſtrumentũ textorũ, dictũ, quod fila in telis figat. Hic lichen lichenis mentagra, talis morbus. Ren ſiue rien, viſcus quoddam, Rignõ. Hic atagẽ atagenis, maſculinis, vel potius epicœni generis, auis eſt q̃dã delicati ſaporis, valde vocalis, ſed capta mox obmuteſcẽs. Hic ſplẽ, lien lienis, idẽ, viſcus, la rete.

Ar petit hoc. Sed lucar auis cum baccare vult hæc.
Nunc iubar hoc tantum poſcit: iubar hic dedito olim.

Nomina in ar, ſunt neutra, vt lupanar, domus luparum, i. meretricũ, Luogo dishoneſto. Coclear, quo ſorbemus, &c. Sed lucar &c. Duo fœmina excipiuntur. Lucar, auis quædã ſuauiter canẽs, Baccar baccaris, herba quædã ſine aſpiratione. Nunc Iubar, &c. Iubar nunc tantum neutrum eſt, olim etiam maſculini. i. Sol, vel illius ſplendor, a iubis. i. radiis.

Er petit hic. Terræ hoc fœtus (cucumer) niſi poſcit
Vber, iter, verber, cacer, ternę atque cadauer.
Ver, ſpinter, tuber: Dabit hic aut hæc tibi lynter.

Nomina in er, ſiue declinationis ſecundæ, ſiue tertiæ ſunt maſculini generis, vt Anſer auis, Vn'occa. Agger eris, alta terra oppoſita aquis &c. Terrę hoc &c. Demunt a regula quædã nomina tertiæ declinationis neutri generis, vt fructus terræ ſignificantia, velut papauer, herba ſemẽ ſoporiferũ habens. Lauer eris, alia herba. Cicer, quoddã legumen ſuperius acutũ, Siſer, herba quædã. ſic Piper Zinziber, &c. Cucumer tamen maſculinũ eſt. Verũ ſæpius in nominatiuo cucumis legitur, Cucumero. [Vber, iter, &c.] Neutra etiam ſunt quæ ſequuntur. Vber mamma pecoris, aliquando etiã hominis, Mammelle. eſt etiam vbertas magna agri fertilitas, Iter & itiner eius ſynonimum, itio vel actus eundi, & aliquãdo via

Verber

tioribus grammaticis,vel me non ſuaſore,prætulerant: non quòd non optimos illos cenſerent: ſed quod nullus videretur, qui tam prope accederet ad Alexandrum Theopagitem. Id ſcilicet nō parum illexerat, quòd eos aliam viam ingredi fere non oportet. Collegi ergo omnia, atque velut in arctum coegi, vniuerſo opere Epitome quodam circunſcripto. Neque id male omnino proceſſit. Laus,& gratia Christo. Quippe quum inde factum videam, vt ſaltem apud noſtrates, Alexandri ineptum illud & mendoſum Doctrinale, iam prorſus neglectum ſit & abiectum. Cui lucro in hoc quidem negotio, nō aliud prætulerim. Hoc autem quicquid eſt, quod elaboraui, amicorum ſuauiſſime: tibi nominatim dedico, quem multis officijs tibi iamdiu obſtrinxiſti. Vale.

Parrhiſijs, è Coqueretio Pridie Calen. Febr. M. D. XXIX.

ARTIS GRAMMATICAE IOANNIS DESPAVTERII,

Liber Primus.

DE GENERIBVS NOMINVM,

Ad quæ hæc eſt Ioannis Pelliſſonis paraſceue.

NE quid in hoc habeat lector te carmine falſum,
Nominis & poſſis noſcere quodq; genus,
Vocibus inſpicito, quę ſignificatio primũ
Sit: generalis ea regula multa patet.
Deinde vide, finis q ſit, q terminet illas:
E vario oſtendunt nomina fine genus.
Vnde ferè in numeri canones: ſed eo ordine ſcripti,
Vt qui vocales nouerit, hos teneat.
Excipienda tibi fuerint non pauca: tamen quæ
Tu facile in memori condere mente queas.
Dum prius in promptu tibi ſint generalia cuncta:
Nam comprehenſa ſub his non repetita leges.
Ambiguum fuerit quicquam: certiſſima lex eſt,
Et ſcopus, omne frequens quod ueterum uſus habet.

GEnera tribus modis naſcuntur ſignificatione, ut Ioannes eſt maſculini generis, quia uirum ſignificat, Termiatione, ut uulpes eſt fœminini generis, quia terminatur in es. Auctoritate, ut talpa, aliquando eſt maſculini generis, quia Vergilius dixit, talpæ oculis capti. De ſignificatine habentur regulæ generales a regula Omne uiro ſoli, &c. uſque ad regulam, Hæc dat a &c. A qua ſpeciales terminationum regulæ ad huius primi libri finem uſque patent. Quærenti igitur tibi alicuius nominis genus, non ſegniter uidendũ eſt an eius ſignificantia ad aliquam generalium regularum ſpectet, per regulas enim generales bona pars generum patet Sunt autem hæ memoriæ mandandæ. Nam pleranque apud alios otioſe, & nulla neceſſitate ex ſpecialibus exempta, generalibus, ſi rem & ſignificatum introſpexeris, abunde continetur: quare hic breuitatis gratia nuſquam repetentur. Si uero ſignificatio non ſeruierit, confugiendum ad terminationem, & ad regulas ſpecials de a, e, i, &c. al, el, &c. cæteris, quorum genus omnio eſt anceps & incertum vt probati autores uſi ſunt, ita utendum eſt.

REGVLAE GENERALES

De ſignificatione.

OMNE *uiro ſoli quod conuenit, eſto uirile.*

Omne uiri ſpecie pictũ uiri dicitur eſſe.

Omne nomen ſoli uiro datum, eſt maſculini generis, ut Seneca, Hercules, Hector, &c. propria uirorum. Gabriel, Raphael &c. propria Angelorum bonorum. Lucifer, Beelzebub, &c. propria angelorum malorum. Iupiter, Mars &c. propria deorum. Boreas, Aquilo, &c. propria

pria uentorum. Papa, Scriba, &c. appellatiua ſolis uiris data, ſub terminatione quam habent. VIR hic dicitur eſſe quicquid ut uir pingitur, ueluti Adã, Deus, Angelus &c.

Eſto fœmineum, recipit quod fœmina tantum.
Fœmina dicatur facie pictum muliebri.

Omne nomen ſoli fœminæ datum, eſt fœminini generis, ut Paula, Glycerium, &c. mulierum propria. Iuno, Pallas, &c. propria dearum. Oreas, Naias, &c. propria nympharum. Alecto, Megera, &c. propria furiarum. Soror, uxor, obſtetrix, &c. Appellatiua ſolis fœminis data Obſtetrix eſt quæ præeſt parientibus, La ſauia fœmina Fœmina hic dicitur quicquid ſpecie muliebri pingitur, ut Dea, Nympha, &c.

Quicquid utriq; datur, commune locatur, ut exul.

Omne nomen ſub una terminatione mari & fœminæ cõuenies, eſt communis generis, ut exul, qui uel quæ exulat. Bandito.

Auriga, qui uel quæ currum agit Carrettier &c. Dixi ſub una terminatione, quia ubi ſunt diuerſæ terminationes, diuerſa ſunt genera. ut hic gallus, hæc Galla. Hic poeta, hæc poetis, hæc poetria.

Vm neutrum pones: Hominum ſi propria tolles.

Omne nomen in um, eſt neutri generis: niſi fuerit uiri, aut fœminæ proprium, vt hoc Mancipiũ, ſeruus uel ſerua, hoc Scortum, meretrix, &c. Dixi niſi fuerit uiri aut fœminæ proprium, quia proprium uiri in um, eſt maſculini generis, ut Dinacium Proprium fœminæ, eſt fœminini ut Glycerium.

Adiectiua trium generum communia ſunto.

Omne nomen adiectiuum eſt omnnis gene. ſi unica ſit

terminatio, ut felix, audax, diſcors, quatuor, quinque, centum, &c. Dixi ſi vnica ſit terminatio. Nam ſi declinẽtur per duas terminationes, prior eſt communis gen. vt omnis poſterior neutri, vt omne. Si vero per tres. prima maſcu. eſt, vt bonus, ſecunda fœminina, vt bona, tertia neutra, vt bonum, Hanc ob rem datur regula generalis.

Eſto genus uarium, fuerit niſi terminus idem.

In ſubſtantiuis virum, & fœminam ſignificantibus, & in adiectiuis ſi terminationes ſint diuerſæ, diſtincta dantur genera, vt hic Caupo, vini & epularum uenditor, Tauerniero, hęc Caupona, quæ id facit mulier, & ipſa taberna, Tauerniera, & tauerna. Hic cithariſtes, uel cithariſta, ideſt, citharędus. hæc Cithariſtria, pro fęmina, &c. Hic Lacon, vir Laconię. hęc Lacæna, fœmina. hic acer, hæc acris, hoc acre. i. fortis & uehe mens. hic celeber, hæc celebris, hoc celebre. i. nobilis, late famatus & frequens. Hic & hęc melior & hoc meli'; hic & hęc fortis & hoc forte.

Mobile pro fixo (tacitum ſi ſubſit) habetur.
Quod ſi non tacitum ſubſit, neutri generis ſit.

Adiectiuum per ſe poſitum propter aliquid perpetuo ſubauditum, putatur eſſe ſubſtantiuum eius generis cuius eſt ſubauditum, vt molaris, ſubſtantiuum eſt maſcul. gen. quia intelligitur dens, uel lapis. Si nihil ſubauditur, erit neutri gen. vt antecedens. i. oratio alteram inferens, conſequens, id eſt oratio ex altera illata.

Maſculeum fluuij nomen decet vſque reponi.

Nomen fluuij, eſt maſculini generis, ut Tybris, Sequana, Iſara, Rhodanus, &c.

Communis proprio quandoque genus lego iunctum.

Nomen minus commune quandoque genus reſpicit ſupe-

ſuperioris, vel communioris: vt bubo eſt maſc.gene. vt ſermo, magis commune vel ſuperius. Auis eſt fœm. gen. ſic dicimus, magna bubo, quia intelligitur auis. Oſſa eſt fœmi. gen. vt penna, muſa. interdum maſc. reperitur, quia intelligitur mons. Per hanc regulam, fluuiorum nomina fœmi. inueniuntur, quia intelligitur aqua, vt Albula, Allia. nonnunquam neutra, quia intelligitur flumen, vt Iader. Per hãc etiam regulam fabularum nomina ſunt fœ.gene. quia intelligitur nomen ſuperius fabulæ, vel comœdia, vel tragœdia, vt Eunuchus, Oreſtes, Aiax. Et nomina nauium, quia illius gen. eſt ſuperius Nauis, vt Centaurus.

Inſula, & vrbs, regio capit hæc. Neutrum genus optant.
Zeugma, Reate, Argos, Prçneſte, & Tibur, & Iſpal.
Cçre, Nepet. Neutrum vel maſculeum dabit Anxur.
Hoc Cim vult. Hic aut hçc donat Lesbos, Abydos.
Hic Sulmo, hic Agragas. Pluralia in i, maribus do.
A plurale, genus neutrum ſibi poſcit vbique.

Inſularum, vt Samos, Britannia. Vrbium, vt Corinthus, Tarraco. Regionum, vt Aegyptus, Aphrica, nomina fœmi. ſunt. [Neutrum genus, &c.] A regula, Inſula & vrbs, &c. demuntur nomina, quæ hic explicantur. Nam Zeugma, Reate, Argos, Prænelte, Tybur, Iſpal, Cære, nepet, generis ſunt neutri. Anxur, dubij, quia maſculini vel neutri. Cim, tantum neutri. Lesbos, Abydos, etiam dubij, quia maſculini, vel fœminini. Sulmo, & Agragas maſculini generis tantum. Zeugma atis, oppidum ab Alexandro conditum. Reate ciuitas in Vmbria. Argos, oppidum Græciæ. Præneſte, oppidum Italiæ. Tybur oppidum Italiæ. Iſpal ciuitas Hiſpaniæ. Cære indeclinabile, vel Cære, itis, aut Cçrere Cæretis

oppidum

oppidum Vmbriæ.Nepet oppidi nomen. Anxur,vrbs Italiæ. Cim,vici Italici nomen.Leſbos inſulæ nomen.Abydos,vrbs Aſiæ.Sulmo.Ouidii patria.Acragas,antis,mõs & oppidum. [Pluralia in i , &c.] Nomina in i , quæ tantum pluraliter declinantur , quicquid ſignificent , ſunt maſculini generis. Itaque regula generalis eſt,non ſolum exceptio a dicta regula,vt Parrhiſij Parrhiſiorum,Gabij,Gabiorum,&c.[A plurale &c.] Cuncta pluralia in a,neutra ſunt, vt Ilia, Exta, Cythera,Suſa,Hieroſolyma,Hieroſolymorum, &c.

Arboris eſt nomen muliebre. Dat hic oleaſter.
Vt ſpinus platanon. Acer & thus,robur habent hoc.
Arbor vixq́; ſiler.Dabit hic aut hoc tibi ſuber:
Hic aut hæc libanus,pinus,rubus, atque cupreſſus.

Nomen arboris eſt fęminini generis,vt pomus,pyrus,&c. In um deſinentia,fructum ,& aliquando arbores ſignificantia, neutra ſunt, per regulã prius poſitã. Vm neutrũ,&c.vt pirum,pomum prunũ,&c.Sed nux,ficus, glans, auellana,& quædam alia , eodem ſeruato fœminino genere fructum arboremque ſignificant. [Dat hic oleaſter.&c.] A regula excipiuntur Oleaſter,id eſt,ſylueſtris olea.Spinus,pruni ſpecies. Platanon,arbor,aut potius locus Platonis conſitus, maſculini generis. Acer,arbor,Acero.Thus,arbor ferens incenſum, libamen,quo Deum veneramur, Incenſo. Robur aut robor, ſpecies duriſſimæ quercus. Siler, arbuſcula , vel potius frutex, neutri generis . Suber , arbor glandifera , maſculini vel neutri.Libanus, arbor quæ thus producit. Pinus, Pino. Rubus,ſentis genus, frutex potius quàm arbor. Cupreſſus,Cipreſſo, dubij generis .

Ex ſe nullius generis pro nomine ſumptum
Eſt neutrum:ſeu littera vox quoque materialis.

Dictio

Dictio ex ſua ſignificatione non recipiens genus (ut de eo in nomine loquimur) ſi pro nomine ſumatur erit generis neutri, ut omnis litera & uox materialiter poſita ueluti pulchrum ſcire, clarum mane, aliud cras , longum a , magnum b, diſſyllabum homo, iucundũ benedicamus, paſchale Kyrieeleyſon.

EPICOENVM GENVS.

Nomina, quæ uolucres ſignant, piſceſq; feraſq;,
Si non diſcernant ſexum, dicas epicœna.

Propria nomina auium , ut Anſer , Aquila , Paſſer , Piſcium, ut Balena, Murena, Lucius. Ferarum, ut uulpes, Muſtella, Lepus, cuniculus, in quibus difficulter dignoſcitur ſexus, epicœni, ſeu promiſcui generis ſunt. Quod ſi abeſt ſexus, non dicentur epicœna , uti nec Pulex, Apes, Muſca, Anguilla . Eſt autem epicœni generis dictio, quæ ſub uno articulo, & una uoce, ſignificat utrunque ſexum . Murena, Lampreda. Lucius, Luzzo.

Græca ſuo generis ſeruari & barbara poſſunt.

Græca, & alia, quæ non ſunt Latina, ſæpe retinent genus ſuum , vt Lampas , Adamas , etiam terminatione mutata , ut hæc diphthongus , hic Propheta , hic Organiſta, hic Sarmata Aliquando apud nos genus mutatur , quia fœminina ſunt , charta , cera , amphora , catapulta, quæ Græce ſub eo maſc. ſunt , ſic puls fœm. eſt, pultos maſ. Organiſta ludenes rgano . Sarmata, uir Sarmatiæ, regionis Scythiæ. Amfora genus uaſis uinarii , Anfora o bigonzo. Catapulta iacu- Catapulta, iaculum celere, uel ſagitta, &c.

REGVLAE SPECIALES DETERMINATIONE.

Hæc dat a. Do neutris cum paſcha, mammona, manna.

Nomina in a, ſunt fœm. gen. vt Situla, vas quo hauritur aqua, Vna ſecchia. Muſa, carmen, vel carminis dea, &c. [Do neutris, &c.] Excipiuntur tria neutri generis, Paſcha, æ, id eſt, tranſitus, hoc n. die Hebræi mare rubrum tranſierunt, Chriſtus ad immortalitatem tranſit. Mammona, pecunia vel diuitiæ Manna cœleſtis cibus.

Hadria maſculeum datur, atque cometa, planeta.

Tria ſunt maſculina: Hadria, ideſt, ſinus maris, vel ipſum mare Hadriaticum, Il mare di Venetia Cometa ſtella crinita. Planeta, ſtella erratica, vt Sol, Venus. &c.

Hic aut hæc talpa, cum panthera, dato damę.

Tria in a ſunt dubii generis, hic uel hæc talpa, animal captum oculis, muri ſimile. Panthera animal prorſus ferum, & maculoſum. Dama, capra ſilueſtris.

Sit neutri generis, per a, quicquid tertia flectit.

Nomen tertię declinationis in a, deſinens, eſt neutri generis, vt Scomma, atis, iocoſa irriſio, Motteggiare. Problema, propoſitio, aut quæſtio, &c.

Hoc date. Fœmineo generi do græcula primę.

Nomen in e, eſt neutri generis, ut cubile, lectus. Sedile, ſedes, &c. [Fœmineo &c.] Tolluntur a regula nomina in e, Greca, primæ declinationis: quæ ſunt fœminini generis, vt hæc Epitome, es, ideſt abbreuiatio. Campe, ideſt, eruca, Ruga. Ethice, moralis ſcientia.

I, neu-

I, neutrum pono. Finita per o, maribus do.

Omne nomen in i, ſingulare, eſt neutri gen. indeclinabile, vt gummi, uiſcus ex arboribus fluens. Sinapi, notæ ſignificationis, Moſtarda, &c. [Finita per &c.] Nomen in o, deſinens, eſt maſc. vt Cento, ſtragulũ lecti villoſum & craſſum: eſt etiã cento carmen ex diuerſis locis alicuius Poetę collectum, quale ſcripſit Proba ex Virgilio, Tyro, onis, nouus & rudis miles, &c.

Pondo loca neutrum, verbale io, cum caro, vult hæc
Talio iungatur, poſuit quod Valla virile.

Excipiuntur a règula: [Finita per &c.] pondo neutri generis, ideſt, libra. Secundo excipiuntur nomina verbalia in io, quę ſunt fœm. generis, & caro, & talio, ueluti religio, a relinquendo, uel religando, ideſt Dei cultus. Portio, quaſi partio, ideſt pars Cænatio, locus ubi cænatur. Caro, notum. Talio, ęqualis redditio.

Iungito fœmineis do, go. Sed maſcula ſunt
Ordo, udo harpago, cudo, ligo. Sed dubitabis
Margo, Cupido, quibus iungunt cum cardine dubo.

Nomina in do, & in go terminata, ſunt fœminini generis, ut formido, timor ſartago, frixorium, Padella da friggere, &c. [Sed maſcula &c.] Ex hac exceptione quinque maſculini generis rurſus excipiuntur, hęc ſunt Ordo, in ſuo cuiuſque loco collocatio. Vdo onis calciamenti genus. Harpago, onis telum in ſummitate aduncum quo nauigia capiuntur, uel inſtrumentum quo capiuntur quæ in puteum uel in flumen deciderunt, & dicitur harpax. eſt & harpago ferramenti genus, quod nonnulli uocant canem, quo

ferramento

ferramento circi uaſis uinariis aptantur . Cudo onis , capitis ornamentum ex corio . Ligo onis. ferramentũ quo purgantur foſſæ.[Sed dubitabis , &c.] dubii gen.ſunt hic uel hæc margo ginis.i. cuiuſque rei extremitas . Cupido pro cupiditate: pro amoris Deo , ſolum eſt maſculini . Cardo inis, quo ianua mouetur, & capitur pro pólo . Bubo bubonis , auis ferialis,debilis ad uolandum, cauernis commorans.

V, c, neutra loco, d, uel l, t. Sed hęc dabit halec,
Aut hoc. Sol, mugil dant hic, ut ſal quod & hoc vult.

Nomina deſinentia in u, c, d, l, t, ſunt neutri generis,ut cornu, gelu, lac, quid. Tribunal,ſedes iudicis.Toral,veſtis qua torus ornat, &c. Syncipùt, anterior pàrs capitis. Occiput vero , poſterior,&c. [Sed hæc,&c.] Excipiunt a regula pauca . Nàm halec tam fœminini generis , quàm neutri eſt, pro piſce,qui ſola aqua nutritur , & pro quodam liquamine ex inteſtinis piſcium . Hic Sol , mundi oculis , Il Sole. Hic mugil, piſcis capitoſus,qui in metu ,abſcõdito capite,totũ ſe occultari putat , generis ſunt maſculini Sal, nunc eſt maſculinum, olim etiam neutrum,Sale.

An in, on, maribus dantur, Sint neutra ſecundæ,
Hic aut hęc pyton. Syndon mulieribus, & icon.

Nomina exeuntia in an, in,on, ſunt maſcul. generis, ut Titan.i. Sol.Azan , mons Arabiæ . Delphin, piſcis quidã & aſtrum.Agon.i. certamẽ. Dæmon .i. diabolus.[Sint neutra &c.] Excipiuntur a regula nomina in on , ſecundæ declinationis , quæ latini plerunq; uertunt in um, & ſunt neutri generis,ut Colon .i. membrum , Pelion nomẽ montis. Ilion,arx Troiæ, &c [Hic aut hæc,&c.] Python pythonis, uel phyton phytonis, ſerpens quidam , dubii generis eſt. [Sindon , &c.] Sindon ſindoni, uelum ſubtiliſſimum , & Icon imago, fœminini generis ſunt.

En neutrum pono. Mas eſt cum pectine, lichen,
Et ren, ſiue rien, atagen, ſplen, iunge lienem.

Nomẽ in ens, eſt neutrum, vt flumẽ, i. fluuius, Fulmẽ, Saetta. [Mas eſt, &c.] eximũtur a regula pauca huic literæ inſerta, quia ſunt maſculini generis, vt hic pecten pectinis, quo pectitur capillus, pettene, & cratis dẽtata ad colendã terrã, & pubes inferior viri & mulieris; itẽ inſtrumentũ quo pulſatur cythara, & piſcis, qui etiã pectunculus dicitur, & eſt inſtrumentũ textorũ, dictũ, quod fila in telis figat. Hic lichen lichenis mentagra, talis morbus. Ren ſiue rien, viſcus quoddam, Rignõ. Hic atagẽ atagenis, maſculinis, vel potius epicœni generis, auis eſt qdã delicati ſaporis, valde vocalis, ſed capta mox obmuteſcẽs. Hic ſplẽ, lien lienis, idẽ, viſcus, la rete.

Ar petit hoc. Sed lucar auis cum baccare vult hæc.
Nunc iubar hoc tantum poſcit: iubar hic dedito olim.

Nomina in ar, ſunt neutra, vt lupanar, domus luparum, i. meretricũ, Luogo dishoneſto. Coclear, quo ſorbemus, &c. Sed lucar &c. Duo fœmina excipiuntur. Lucar, auis quædã ſuauiter canẽs, Baccar baccaris, herba quædã ſine aſpiratione. Nunc Iubar, &c. Iubar nunc tantum neutrum eſt, olim etiam maſculini. i. Sol, vel illius ſplendor, a iubis. i. radiis.

Er petit hic. Terræ hoc fœtus (cucumer) niſi poſcit
Vber, iter, verber, cacer, terny atque cadauer.
Ver, ſpinter, tuber: Dabit hic aut hæc tibi lynter.

Nomina in er, ſiue declinationis ſecundæ, ſiue tertiæ ſunt maſculini generis, vt Anſer auis, Vn'occa. Agger eris, alta terra oppoſita aquis &c. Terrę hoc &c. Demunt a regula quædã nomina tertiæ declinationis neutri generis, vt fructus terræ ſignificantia, velut papauer, herba ſemẽ ſoporiferũ habens. Lauer eris, alia herba. Cicer, quoddã legumen ſuperius acutũ, Si ſer, herba quædã. ſic Piper Zinziber, &c. Cucumer tamen maſculinũ eſt. Verũ ſæpius in nominatiuo cucumis legitur, Cucumero. [Vber, iter, &c.] Neutra etiam ſunt quæ ſequuntur. Vber mamma pecoris, aliquando etiã hominis, Mammelle. eſt etiam vbertas magna agri fertilitas, Iter & itiner eius ſynonimum, itio vel actus eundi, & aliquãdo via

Verber

Verber verberandi inſtrumentum : nominatiuus ſingularis vix inuenitur. Cancer pro morbo , quodā tertiæ declinationis, neutri generis eſt apud veteres, at nunc ſecundū Priſcia nō, tātum eſt maſculinū, & tenet regulā. [Er, petit hic.] cadauer à cadēdo, eſt corpus mortuū. corpo morto. Ver veris, anni pars tēperatior. Spinter fibula mulieris. i. vncus quo veſtes nectunť, Fibbia. Eſt & armilla qua noſtrates caduceatores hodie vtūtur. Tuber, priore longa, terrę callus, vulgo tartaſus dr̄ in Italia, & nomē habet à tumore. [dabit hic &c.] Lynter, dubij generis eſt, rectius tn̄ fęmininū eſt & ſignificat nauiculā, & lignū cauatū, quę nauia dr̄, quia in vindemiis ruſtici vti ſolēt.

Ir iunges maribus: neutri generis tamen eſt hir.

Nomen in ir, maſculinum eſt, vt abbadir, lapis quem Saturnus dicitur deuoraſſe. Sic vir, & gentile Treuir, &c. [Neutri &c.] Hir eximitur , quia neutrum eſt, ideſt vola manus.

Hic dator. Hęc arbor. Cor, adorq; hoc, marmor, et ęquor

Nomen in or maſculi. eſt, vt Mæror, vehemens dolor. Rumor, populi ſermo. Parlare del vulgo. [Hæc arbor &c.] Vnicum fœmi. excipitur regula. Arbor ſatis notū. [Cor adorq; &c.] Quatuor ſunt in or, neutra. Cor, fons & radix vitæ. Ador, frumentū quoddā. Marmor genus lapidis: Æquor, i. mare: aliquando etiā cāpus, aut aer. Nā proprie dicitur ſuperficies rei, ab aqua cui ęqua ſuperficies eſt , quū non fluctuat.

Hoc datur. Hic furfur capiet cum vulture turtur.

Nomē in ur, eſt neutri generi, ut murmur, leuis aquæ ſtrepitur, licet metaphorice pro quouis ſtrepitu capiatur. Guttur, fiſtula colli, &c. [Hic furfur, &c.] Tria hic excipiuntur maſculini generis. Furfur, purgamentum farinæ, Semola. Vultur, auis vorax, & carniuora, quæ etiam vulturis, & vulturius dicitur. Turtur, auis, vel piſcis.

As petit hæc. Neutrum eſt vas vaſis, faſq;, nefaſq;,
Atque Ceras. Vult as hic aſſis, vt omnia primæ
Nomina, queis addes adamas, elephas acragaſq;.

Nomen in as, eſt fœm. gen. vt charitas cum h. i. dilectio. Caritas ſine h. i. pretioſitas , Careſtia . Facultas. i. poſſibiitas, ars, poſſeſſio, &c. [Neutrum eſt, &c.] excipiuntur a

regula

regula,quatuor neutra. Vas quando genitiuus eſt uaſis, ꝙ continet aliquid. Vaſo. Fas, licitum, Coſa lecita. Nefas illicitum, Il contrario. a nefas, aptota ſunt. Ceras adis, teſte Priſciano, cuiuſdam loci nomen. [Vultas,&c.] Maſculina vero ſunt. As aſsis, pondus duodecim vnciarum, Græce nam dicitur, accipitur tota poſſeſſione, vt hæres ex aſſe.i.ex tota poſſeſſione. Maſculina ſunt etiam omnia primæ declinationis nomina in as, vt Boreas, uentus; Satanas, dæmon. Tyaras, capitis ornamentum, quo reges, ſacerdotesque vtebantur, &c. Et his iunguntur Adamas.i.lapillus prætioſus. Elephas, Elefante. Acragas, oppidi & montis nomen.

Es fit fœmineum. Tudes hic vult, poples, & ames,
Pes, aries, paries, palmes, cum limite ſtipes,
Et fomes, trames, termes, cum gurgite ceſpes,
Et uerres, merges, quibus addito Græca, diesque.
Tempore pro certo, cum plore dat hęc ita raro,

Nomen in ea, eſt fœminini generis, vt Apes, Ape del mele. Moles, magnitudo. Cædes, ideſt interfectio, Morte, &c. [Tudes hic &c.] Excipiuntur a regula quædam in es, nomina maſcul. gen. vt Tudes, id eſt malleus, a tundendo dictus, Martello. Poples curuatura ſub genu. Ames, ſine h, baculus quo ſuſtentatur rete aucupariurn. Pes, pars, corporis. Aries, maſculus ouium: & quoddam inſtrumentum bellicum. Paries, murus domus ex quacunque materia. Palmes, ramus vitis. Limes, ideſt lignum, aut lapis agros diſtinguens, & quicunque terminus. Stipes fuſtis terræ defixus, & quicunque baculus. Fomes, ideſt nutrimentum, Trames, uia vel tranſitus. Termes, ſurculus arboris. Gurges, profundus in flumine locus. Ceſpes, fruſtum terrę graminoſæ. Verres porcus non caſtratus. Merges, manipulus ſpicarum. [Quibus addito,&c.] Maſculina quoque ſunt nomina Gręca primæ declinationis, vt planetes, prophetes, cometes,&c. Et tertiæ, ut Magnes, nomen lapilli ad ſe ferrum trahentis. Lebes, vas æneum, in quo res bulliunt, Caldaia, &c. Et dies. pro tempore certo, vt viginti

quatuor horarum,eſt proprie maſcu.gen.licet etiam reperiatur fœmininum. Ab eo compoſitum meridies,ideſt diei medium, ſolum eſt maſcu. Dies pro tempore ſimpliciter, hoc eſt incerto,fœmin.eſt, unde diecula pro tempuſculo, vt, Venit poſt multas vna ſerena dies.

Hippomanes neutrum dabimus:velut æs,cacoethes.

Neutri generis ſunt hippomanes, ideſt uirus ab equa collectum,vel caruncula in fronte pulli equini,hominem ad inſania redigens. Hippos,ideſt equus Mannia, ideſt in ſania. Aes æris,quod per æ, diphthongum ſcribitur, quoddam metallum,capitor pro pecunia, vnde alienum æs,eſt debita pecunia. Cacoethes malus mos.

Miles,eques,cocles,generis communis,& hoſpes,
Indiges,antiſtes,vates,interpres & hæres,
Et pedes:Aſt hic,aut hæc fixum ſuſcipit ales:

Nomina quæ hic inſeruntur,communis generis ſunt,quia viro & fœminæ conueniunt per regulam. [Quicquid vtrique datur, &c.] vt miles, qui vel quæ militat. Eques, equo inſidens, Cocles, luſcus, vel luſca, ideſt,alterutro oculo captus.Hoſpes,qui quę ve ad hoſpitium recipit,aut recipitur,& capitur pro peregrino. Indiges,homo poſt mortē inter diuos relatus,relata ve,vt cum vulgo loquar, canonizatus, canonizata ue. Antiſtes, in aliqua re ſummus, ut Antiſtes ſacerdotu. Fœmina ſępius dicitur Antiſta,tæ,aliquando etiam antiſtes. Vates,poeta aut poetria,& quicunque futura prædicit. Interpres,qui auctores explicat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert. Hæres, ad quem quam ve defuncti bona iure perueniunt.Hærede. Pedes,Pedibus iter faciens,A piede. [Aſt hic &c.] Ales ſubſtantiuum, ideſt volucris, epicœnum eſt ſub hic aut hæc. Diues locuples,comes,ſuperſtes, habes, teres,prępes,inquies,deſes,& multa alia in es,in ſingulari numero omnis generis ſunt per regulam,[Adiectiua trium,&c.] Sed in plurali; neutro carent,ſaltem in nominatiuo,accuſatiuo,& vocatiuo.

Is dabo fœmineis. Sunt maſcula piſcis, & axis,
Clis, callis, vermis, ſotularis, atynacis, orbis,
Et cenchris, uectis, poſtis, cum ſanguine faſcis
Et fuſtis, menſis, collis, caulis quoque follis,
Et caſſis, torris, quibus addes pollis, & enſis,
Sic delphis, cucumis, vomis, compoſtaq; ab aſſe.
In nis finitum, lapis, vnguis, aqualis, aprilis.

Nomen in is.eſt fœmin.vt bilis,ideſt cholera, & ira. Cratis,rara connexio ferramentorum,aut lignorum. Phraſis,elocutio,&c.[Sunt maſcula,&c.] Tolluntur à regula multa maſcu.gen.Piſcis,noti ſignificatus.Axis,ſtipes,vel lignum teres, circa quod rota vertitur,& capitur pro toto curru,& pro parte cœli,quem polum vocant. Glis,animal non abſimile muri. Ghiro. Vnde prouerbium.Egli dorme come vn ghiro.Callis, Via trita. Vermis a vertendo,quia ſeſe torquendo repit, Verme.Sotularis,calceus.Acynacis, ideſt gladius, & proprie Medus,uel Perſicus.Orbis,res rotunda,circulus. Cenchris,quidam ſerpens,eſt etiam auis ex accipitrum genere. Latine dicitur tinniculus,& portus Corinthi.Vectis,inſtrumentum quo clauditur oſtium,eſt quoque lignum teres,quo aliquid vehitur,vel portatur.Poſtis,latus ianuæ aut portæ. Sanguis eſt cruor,proprie tamen qui eſt intra venas.Cruor fuſus ſiue ſanies, ponitur pro genere, pro vita & peccato. Faſcis pondus, aut res ligatæ ad portandum,& pro onere ponitur, Fare uno fardello. Fuſtis, baculus. Menſis,notum eſt. Collis,monticulus. Caulis,ſtipes herbæ,Troncone dell'herba. Follis, inſtrumentum,quo attrahitur & emittirur ventus, Folle,cioè quello,che ſi adopera nel ſoffiare. Caſſis dum rete ſignificat, maſculinum eſt,dum galeam; fœmininum. Torris, lignum ardens vel aduſtum,Tizzon di fuoco. Pollis, flos tritici. Enſis,gladius.Delphis,ideſt delphin,maris belua,& ſignum cœleſte.Cucumis,dictum eſt. Vomis ferramentum aratri, Il vomero.Maſculina ſunt ẽt compoſita ab as aſſis, vt ſemis dimidiũ aſſis.Treſſis,tres aſſes,&c.Maſculina, itẽ ſunt in nis fini-

ta,ut panis. Penis. i. cauda,& mentula. Funis. i. reſtis. Crinis, capillus,&c. Et lapis. Vnguis, durities digitorum tam in auibus, cæterisque beſtiis: quàm in homine. Aqualis, vas in quo affertur aqua, Vaſo per dare l, acqua alle mani. Aprillis nomen menſis.

Hic aut hæc finis, clunis, cum corbe canalis,
Anguis & Alcionis, torquis puluis;cinis,amnis,

Nomina hic poſita ſunt dubij gen. Finis,extremitas in unaquaque re. Clunis,nates, ſiue natis tumor, Feſſe. Corbis,vas uimineū. Gorna, Canalis,lignū cauatū, aut quiduis aliud,per qđ aqua fluit in uiis. dicitur,& hoc canale canalis, Canale Anguis ſerpens, melius eſt maſculinum. Alcyonis, auis eſt maritima, in arenis medio fere hyemis oua ponens: dicitur & hæc alcyo alcionis, & hæc alcione alciones, Latine autem alcedo alcedinis. Torquis, colli. ornamentum,& ſummi pectoris; ut circulus aureus flexilis obtortus: dicimus pro eoedm hæc torques torquis, Collana. Puluis, & cinis ſæpius maſculina, quid ſignificent aperitum eſt. Amnis, tibi ſit maſculinum ſolum.i. fluuius.

Os maribus detur. Sin neutra chaos, melos, os, os,
Atque epos. Hæc arbos dices, cui itngito cos, dos,
Cum multis Grecis, per us hec uertere Latini.

Nomen in os,eſt maſculinum, vt ros, humor qui ſereno tempore fluit ſuperne,Ruggiada. Logos ſermo. Flos, & cæt. [Sint neutra, &c.] Excipiuntur a regula pauca neutri gen. Chaos, confuſa rerum congeries (ex qua multi Philoſophi crediderunt mundum a Deo factum) capitur pro nocte, & inferno. Melos.i.dulcis modulatio. Os oris, & os oſſis, nota ſunt. Epos carmen heroicum. [Hæc arbos,&cæ.] Fœminina ſunt arbos.i.arbor. Cos lapis,quo ferrum acuitur,& quo probatur aurū,Pietra d'aguzzare,e da prouar l'oro. Dos.i. quod ſponſo cum vxore datur,capitur pro quo uis dono uel gratia, Dono ò gratia. Fœminina ſunt etiam multa Græca in os,quæ in us uertitur Latini; vt papyros,aut papyrus,frutex uel arbu

ſcula

ſcula Ægypti, ex qua fiebant chartæ, in quibus ſcribebant, nunc ex linteolis contritis, priore retento nomine. Arctos uel Arctus.i.Vrſa, ſignum cœleſte. Balanos uel balanus.i. nux, uel glans. Eremos uel eremus, locus deſertus, Heremitorio. Synodos uel ſynodus, conuentus, Sinodo, &c. Dictum eſt, Cũ multis Grecis, quia non omnia Græca in os, quæ Latini vertunt in us, ſunt generis fœminini, nam multa, etiam ſunt maſculina, vt hic zelos, uel zelus ideſt æmulatio, & amor, hic Gyros, vel gyrus, ideſt circulus uel ambitus. Gomphos uel gomphus, ideſt, clauus. Cyclos vel Cyclus. ideſt circulus, &c.

Vs mas non ternæ, quod ternæ eſt dicito neutrum.

Nomen in vs, ſecundæ, aut quartę declinationis, eſt maſcu. gen. Secundę, vt aceruus, cumulus, Monticello. Neuus, macucula in corpore, Limbus, faſcia ambiens extremam partem ueſtis, Liſta all'orlo della ueſta, capitur proquauis extremitate, ut limbus inferni, &c. Quartæ, ut caſus, ruina, uel euentus fortunæ. Cenſus, pecunia, & ſubſtantia, il capitale o l'entrata. Senſus, quo ſentimus. Luctus, dolor, &c. [Quod ternæ, &c]Nomina uero in us, tertię declinationis, ſunt neutri generis, ut corpus, quod ſentitur. Vlcus, collectio corrupti ſanguinis in corpore, apoſtema. Olus, omnis herba ſatiua, quę in vſu cibario eſt.

Femineum domus eſt & uannus, humus, colus aluus,
Et tribus, atque manus, ſeu, porticus, ac acus, Idus,

A regula, [Vs mas non ternæ, &c.] excipiuntur pauca fœm. gen. Domus partim ſecundæ, partim quartę, ut colus, & quæ tantum ſunt ſecundæ, uannus, humus, aluus. Reliqua ſunt quartæ declinationis, & Idus tantum eſt pluralis numeri. Domus eſt ædificium ad habitandum factum ex tecto, & parietibus, improprie pro quocunque habitaculo ſumitur, ut pro templis, & nidis, ferarumq; latibulis: ſumitur & pro familia, pro gente, pro patria. Vannus, uas vimineum latum, aptum purgando frumento. Humus, terra humefacta. Colus, La rocca, inſtrumentũ quod penſa continet, a quo fila fuſo ducũtur, at Colus tormenti genus, ſolum eſt maſc. ge. Aluus, uenter:

ſed proprie ea pars qua ſordes affluunt, nonnunquam pro al ueo ſumitur. Tribus, progenies. Manus, membrum notum. a cuius ſimilitudinem, manus inſtrumentum nauticum dici tur quo naues harpagonibus raptæ tenentur, manus quoq; eſt multitudo, & poteſtas, & elephanti proboſcis, & ſcriptura manuum. Porticus, ampla domus, propter repẽtinos imbres, & vmbrarum, ac deambulationis gratia ædificata, Sala. Acus, inſtrumentum ſartoris, L'ago. Idus dies ſunt quidam mẽſis.

Dat pecus hęc pecudis, ſubſcusq; palusq; ſalusq;,
Quęque ſenex, iuuenis cum ſerrio nomine donant,
Et virtus, incus. At maſcula ſunt lepus, & mus,
Et quę pus donat, veluti cytrapus, volo iungi.

A nominibus tertiæ declinationis excipiuntur pauca fœ. ge. quæ ſunt hæc, Pecus quando genitiuus eſt pecudis: nam ſi pecoris facit neutrum eſt, & utrumque ſignificat omne animal quòd ſub hominis imperio pabulo terrę paſcitur, ut ſunt boues aſini, equi, capræ, oues &c. Pecus pecoris etiam totum gregem ſignificat. Subſcus, tabella qua tabulæ inter ſe conſiguntur, quia qua immittitur, ſucciditur, Tauola fitta per trauerſo, ò cauecchia. Palus paludis, terra aquoſa, uel aqua nigra non fluens. Salus incolumitas; aliquando etiam remedium. Senectus, ſenum ætas, Iuuentus, æts iuuenum. Seruitus, quæ contraria eſt libertati. Virtus, habitus bene recteque viuendi. Incus, ferramentum magnum, ſuper quod fabri cudunt, L'incugine. [At maſcula &c.] At maſcu. gene. ſunt. Lepus, animal notum, ut mus; Maſculina ſunt etiam Græca a pus podis, ideſt pes, vt Tripus, ideſt, menſa tripes. Cytrapus, ferramentum, cui ſupponitur cacabus, uel olla ſuper ignem, vel olla habens pedes, Trepie. Sciopus, pede vmbram faciens. Antipus antipodis, homo contra pedes noſtros ambulans &c.

Carbaſus hic aut hæc, groſſus dant: grus, atomusq;
Lecytus, atque pharus, penus, & ſpecus, & paradiſus
Sic aluus quondam, iunge intybus atque phaſelus,

Pampinus, atque arquus, pro fructu ficus: at hic vult
Pro morbo: nunquam declinat quarta uirile.
Hoc ſpecus, atque penus dices, dum tertia flectit.
Hic aut hoc vulgus. Solùm hoc virus, pelagusq;

Quædam in us, ſunt dubij generis, vt hic vel hæc carbaſus, ſæpius tamen eſt fœ.gen. genus lini miræ tenuitatis, vnde fiebant vela quæ ob id, vndecunque fiant nunc carbaſa dicũtur. Groſſus ficus abortiua, quæ nũquam matureſcit. Grus eſt epicœni ge. ſub hic uel hæc, auis, ē nota. Antomus, corpus inſecabile, ab a.i. ſine, & tomos inciſio. Lecytus, ampulla olearia. Pharus, turris altiſſima in aliquo portu propter nauigantium ſalutem ad prælucendi miniſterium fabricata. Penus eſt omne eſculentum & poculentum, quo homines veſcuntur, Ogni coſa da uiuere. Specus, ideſt ſpelunca, vnde ſpectare licet, Paradiſus,, pomarium, & locus amœniſſimus, in quo cõſtitutus fuerat a Deo homo. Aluus, nunc ſulum fœm.gen.eſt, olim etiam maſc. Intybus herbæ nomen. Phaſelus, nauicula velox, & oblonga. Pampinus, vitis ramus. Arcus, vel arquus, pro iride, tam ſecundæ, quàm quartæ declinationis, melius eſt maſc.gener. Ficus, arbor nota, ſolum eſt fœm.gene. per regulam generalem, Arboris eſt nomen, &c. & eſt ſic ſecundæ, vel quartę declinationis. Pro fructu eſt maſc. vel fœm.gener. Pro maſculino quidem ſolum ſecundæ declinationis, etiam morbum quendam a ſimilitudine fiſci ſignificans. Pro fœm. genere tam ſecundam quàm quartam declinationem recipit. Penus & ſpecus, tertiæ declinationis ſolum, ſunt neutri generis. Vulgus multitudo ignobilis, tam maſculini, quam neutri generis. Virus venenum, & grauis odor. Pelagus, mare. Tantum duo hæc neutri generis ſunt.

Fœmineum eſt laus, fraus, uelut s, cui conſona iuncta eſt.

Laus, & fraus, & omnia nomina deſinentia in s, præcedente conſonante, ſunt fœminini generis, vt trabs, craſſum

lignũ in ædificio. Plebs,vulgus.Vrbs,oppidum. Laus,propriè virtus,& laudatio.Fraus,deceptio, & periculum.

Maſcula ſunt pons , fons , mons ,ſeps dum denotat anguem.
Et cum dente chalybs , aſſis cui iungito partes.
Et polyſyllaba in s,dum,p,præponitur illis.

Excipiuntur a regula,[Velut s,cui,&c.]quædam maſc. generis,& ſunt hæc,Fons a fundendo,quia fundit aquam.Pons, ideſt,per quod ſupra aquam tranſimus. Mons. terræ tumor altiſſimus.Seps,ſerpens quidam.Deus notum eſt.Calybs,populus quidam,& ferrum optimum, Acciale. Item maſculina ſunt nomina ſignificantia partes aſſis , vt Sextans , ſexta pars aſſis, Quadrans , quarta pars aſſis, ideſt, unciæ tres. Triens,tertia pars.i.unciæ quatuor. Item maſcul. ſunt polyſyllaba in ps,vt hydrops,aqua intercus.Aetiops,notum.

Hic aut hęc forceps, & adeps,fons: cum ſcorbe , ſerpens.
Atque rudens, & ſtirps, dum truncum ſignificabit.

Pauca in s,deſinentia, præcedente conſonante, ſunt dubij generis,vt Forceps,inſtrumentum quo tenetur aliquid,uulgo tenella uocatur.Adeps,pinguitudo cuiuſlibet rei.Frons frontis,anterior capitis pars.Frons frondis arboris foliũ. Scrobs, foſſa,aut puteus.Serpens,ideſt,anguis. Rudens,funis nauticus.Stirps,pro origine,uel progenie, ſolum eſt fœmininum. At pro trunco,uel radice,tam maſculini,quam fœminini generis eſt.

Hęc petit x,Polyſyllaba in ax,& in ex, maribus do.
Dic tamen hęc fornax,ſimilax,carex, uelut halex.
Addatur uibex,cum forſex,atque ſupellex.

Nomi-

Nomina in x,ſunt fœminini generis,vt cœlox, id eſt ſcapha,pax,nox,&c. [Polyſyllaba in ax,&c.]excipiuntur tam in ax quam in ex,nomina polyſyllaba, quia ſunt maſculini generis,ut,thorax,pectus, & pectoris munimentum. Nycticorax,ideſt,coruus nocturnus.Antrax,hulcus quoddam,Carbone. Harpax,uncus quo aliquid trahitur ex puteo Frutex medium quidam inter arborem & herbam Latex, id eſt, aqua. Vertex,id eſt,ſummitas. Pollex,primus digitus,quia præ cæteris pollet. [Dic tamen,&c.]Inter polyſyllaba,id eſt, habentia plures ſyllabas,quam unam, fœminini generis ſunt. Fornax,caminus ubi coquuntur lapides. Similax, genus hæderæ,Flore candido olente lilium.Carex,herba acuta,& duriſſima,ſimilis aſpargo. Halex,piſcis. Vibex,ſignum flagelli in corpore. Forfex,inſtrumentum ſartorum, quo aliquid ſcindunt,Forfice. Supellex,res domeſtica.

Maſcula ſunt fornix,phœnix cum maſtige,uarix,
Et bombix,ſpadix,& orix, quodq́, uncia præbet,
Grex,& orix,ſandix,uoluox ,calyxq́, calyxq́.

A regula. [Hæc petit x,] tolluntur plura maſculini generis,vt Fornix,arcus in ædificiis, & quodcunque opus concameratum.Phœnix,auis unica.Maſtix,flagellum. Varix,uena tumida in corpore humano. Bombix, uermis ex cuius textura bombicinium conficitur.Spadix quidam color. Orix,aial in Getulia ex caprarum genere. Et compoſita ab uncia etiam maſculina ſunt,ut quincunx,ſexcunx,deunx,&c. Grex pecudum multitudo. Erix,montis Siciliæ nomen. Sandix, herba quędam,& coloris genus. Voluox,quidam uermis. Calix, cum y,Græco priore producta,folliculus, quo fructus arboris cooperitur. Calix, cum i,noſtro priore correpta,eſt uas potorium.

Hic,aut hæc cortex,& onyx,cum prole,ſilex, lynx,
Imbrex,calx,ramex,pumex,obicem uolo iungi.
Atque culex,natrix. Sunt qui limax quoque iungant.

Qui-

lignũ in ædificio. Plebs,vulgus.Vrbs,oppidum. Laus,propriè virtus,& laudatio.Fraus,deceptio, & periculum.

Maſcula ſunt pons , fons , mons ,ſeps dum denotat anguem.
Et cum dente chalybs , aſſis cui iungito partes.
Et polyſyllaba in s,dum,p,præponitur illis.

Excipiuntur a regula,[Velut s,cui,&c.]quædam maſc. generis,& ſunt hæc,Fons a fundendo,quia fundit aquam.Pons, ideſt,per quod ſupra aquam tranſimus. Mons. terræ tumor altiſſimus.Seps,ſerpens quidam.Deus notum eſt.Calybs,populus quidam,& ferrum optimum, Acciale. Item maſculina ſunt nomina ſignificantia partes aſſis , vt Sextans , ſexta pars aſſis, Quadrans , quarta pars aſſis, ideſt, unciæ tres. Triens,tertia pars.i.unciæ quatuor. Item maſcul. ſunt polyſyllaba in ps,vt hydrops,aqua intercus.Aetiops,notum.

Hic aut hęc forceps, & adeps,fons: cum ſcorbe , ſerpens.
Atque rudens, & ſtirps, dum truncum ſignificabit.

Pauca in s,deſinentia, præcedente conſonante, ſunt dubij generis,vt Forceps,inſtrumentum quo tenetur aliquid,uulgo tenella uocatur.Adeps,pinguitudo cuiuſlibet rei.Frons frontis,anterior capitis pars.Frons frondis arboris foliũ. Scrobs, foſſa,aut puteus.Serpens,ideſt,anguis. Rudens,funis nauticus.Stirps,pro origine,uel progenie, ſolum eſt fœmininum. At pro trunco,uel radice,tam maſculini,quam fœminini generis eſt.

Hęc petit x,Polyſyllaba in ax,& in ex, maribus do.
Dic tamen hęc fornax,ſimilax,carex, uelut halex.
Addatur uibex,cum forfex,atque ſupellex.

Nomi-

Nomina in x,ſunt fœminini generis,vt cœlox, id eſt ſcapha,pax,nox,&c.[Polyſyllaba in ax,&c.]excipiuntur tam in ax quam in ex,nomina polyſyllaba, quia ſunt maſculini generis,ut,thorax,pectus, & pectoris munimentum. Nycticorax,ideſt,coruus nocturnus.Antrax,hulcus quoddam,Carbo ne. Harpax,uncus quo aliquid trahitur ex puteo Frutex medium quidam inter arborem & herbam. Latex, id eſt, aqua. Vertex,id eſt,ſummitas. Pollex,primus digitus,quia præ cæteris pollet.[Dic tamen,&c.]Inter polyſyllaba,id eſt, habentia plures ſyllabas,quam unam, fœminini generis ſunt. Fornax,caminus ubi coquuntut lapides. Smilax, genus hæderæ,Flore candido olente lilium.Carex,herba acuta,& duriſſima,ſimilis aſpargo. Halex,piſcis. Vibex,ſignum flagelli in corpore. Forfex,inſtrumentum ſartorum, quo aliquid ſcindunt,Forfice. Supellex,res domeſtica.

Maſcula ſunt fornix,phœnix cum maſtige,uarix,
Et bombix,ſpadix,& orix, quodq; uncia præbet,
Grex,& orix,ſandix,uoluox ,calyxq;, calyxq;.

A regula. [Hæc petit x,] tolluntur plura maſculini generis,vt Fornix,arcus in ædificiis, & quodcunque opus concameratum.Phœnix,auis unica.Maſtix,flagellum. Varix,uena tumida in corpore humano.Bombix, uermis ex cuius textura bombicinium conficitur.Spadix quidam color. Orix,aial in Getulia ex caprarum genere. Et compoſita ab uncia etiam maſculina ſunt,ut quincunx,ſexcunx,deunx,&c. Grex pecudum multitudo. Erix,montis Siciliæ nomen. Sandix, herba quędam,& coloris genus. Voluox,quidam uermis. Calix, cum y,Græco priore producta,folliculus, quo fructus arboris cooperitur. Calix, cum i,noſtro priore correpta,eſt uas potorium.

Hic,aut hæc cortex,& onyx,cum prole,ſilex, lynx,
Imbrex,calx,ramex,pumex,obicem uolo iungi.
Atque culex,natrix. Sunt qui limax quoque iungant.

Qua-

Quædam nomina in x, ſunt dubij generis, vt hic vel hæc cortex,eſt veluti corium cuiuſcunque rei, vt arboris.melius tamen maſculini eſt,Scortia. Onyx,id eſt, unguis,& gemma candorem habens unguis humani.[Cum prole] quæ eſt ſardonyx,gemma,ſardonycisque colorem repręſentans.Silex,lapis duriſſimus,vnde excutitur ignis. Lynx, animal maſculoſum,ex luporum genere, acutiſſime videns.Imbrex,eſt canalis in tecto,per quem defluit imber. Calx,pes imes, maſculinum eſt,ſed quando ſignificat materiam,qua lapides in muro conglutinantur,ſolum eſt fęminini generis,Calce. Ramex, id eſt,hernia,hoc eſt ruptura,& deſcenſio inteſtini in ſcorteũ, ideſt,ſaccum teſticulorum. Pumex,lapis canernoſus,ad corpora læuiganda laudatiſſimus. Obex, rariſſime ſingulariter repertus nominatiuus, ſignificat obiectum vel obſtaculum, vt peſſulum,ſeram,&c. Culex,vermiculus alatus.Natrix,ſerpens aquaticus. Lymax,eſt teſtudo,& coclæa terreſtris.

DE REGVLARI NOMINVM DECLINATIONE,

Liber Secundus.

REGVLÆ GENERALES.

Compoſitum, ſimplexq́, modo ſimili gradiuntur, Demitur exanguis, ſine carmine plura recludam.

☞ Simplex & compoſitum plerumque ſimili modo declinantur,ut pes pedis,bipes,bipedis.Nam apes,& vulpes non proprie dicuntur compoſitæ figuræ, licet per ætymologiam apes putetur dici ab a,priuatiua particula,& pes,vulpes, quaſi volipes,atque ideo faciũt genitiuo apis,vulpis non a pedis, vulpedis,ſicut nec lepus facit lepidis,licet putetur dici quaſi leuipes.Requies non demitur a regula,quia vt requies quintæ declinationis eſt,ita etiam quies apud ueteres. Afranius,Solicito corde,corpus non potitur quie &c. Neuius dixit. Sua-

tui quie. Impubis facit genitiuum ſimilem nominatiuo, vt pubes. Impuber vero impuberis vt puberi, ideo perperam excipiuntur. [Demitur exanguis,&c.] Demitur, autem a regula exanguis, quod genitiuum fecit ſimilem nominatiuo, quum ſimplex ſanguis, facit ſanguinis, & eſt carens ſanguine, id eſt, admodum pallidus, mortuus. Tolluntur alia, nam a ſubſtantiuis facta adiectiua, in ablatiuis & quibuſdam aliis caſibus aliter erunt quam ſimplicia, vt caulis, ablatiuum facit caule, vnicaulis uero, vnicauli &c.

Rectum in compoſitis, tanummodo flectere fas eſt.
Alteruter rectum neſcit uariare priorem.

Dictio compoſita ex pluribus caſibus non declinatur, niſi ex parte recti, vnde ſi ex duobus nominatiuis conficiatur, declinatur uterque nominatiuus, ſi declinationem recipiat, vt Reſpublica, reipublicæ, ciuitas libera, quæ iure regitur. Si ex recto & obliquo fiat, aut contra ſolus nominatiuus declinabitur; vt tribunus plebis tribuniplebis,&c. ideſt, princeps & defenſor plebis, vrbis præfectus iuriſperitus, &c. Si vero nomen ex duobus obliquis conſtet, nullo modo flectitur, ut huiuſmodi, eiuſmodi, quę poſſunt eſſe orationes. [Alteruter,&c.] A parte prima excipitur Alteruter, quod licet ex duobus rectis conſtet, tamen poſterior ſolum declinatur, ſic, Nominatiuo alteruter alterutra alterutrum, genitiuo alterutrius,&c. ideſt, quiuis e duobus, aut vnus ex duobus. Aduerte regulã ſolum intelligi de compoſitis ex duobus integris, ideo agricola, & duodecim, huc non pertinent, nec puerpera, nec leopardus, quia potius a nomine lea fit. Item quotieſcunque alter nominatiuorum aliquo carebit, tota dictio eodem carebit, vt iuſiurandum caret genitiuo, datiuo, ablatiuoque pluralibus, quia illis ius caret. Item ſuiipſius, caret nominatiuo ut ſui.

In neutris primus, quartus, quinus, ſimiles, ſunt.
Queis in a, pluralis ſemper quum flectimus, exit.

Nomina neutri generis. in quacunque declinatione habent tres caſus ſimiles, nominatiuum, accuſatiuum, vocatiuum

catiuum,in vtroque numero.Et hi caſus ſi declinentur in plurali, terminantur in a, vt, nominatiuo, accuſatiuo, vocatiuo, ſcamnum, & pluraliter ſcamna, ſic corpus corpora, cornu cornua, &c.

Eſt primo quintus ſimilis. Sed Grȩcus s, aufert
Sȩpe. velut Thoma, Theſeu, Pantheu, Pari, Palla.

Vocatiuus eſt ſimilis nominatiuo, ut nominatiuo muſa, puer, panis: vocatiuo o muſa puer, panis, &c. tam in ſingulari, quàm in plurali. (Sed Græcus &c.) Ab hac regul. excipiuntur primo nomina Græca in s, quæ literam s, in vocatiuo ſæpe abijciunt, vt hic Aeneas, Thomas, o Aenea, Thoma: ſic omnia primæ in as, terminata: hic Anchiſes, o Anchiſæ, ſic omnia in es primȩ: hic Theſeus, o Theſeu, ſic omnia in eus per eu diphtonghum deſinentia: hic Pantheus, o Pantheu, hæc Pallas, Palladis, o Palla. Talia ſunt in tertia virorum propria in às, quorum genitiuus fit in antis. Aeneas, Thomas, & reliqua omnia, propria ſunt virorum. Sunt adhuc duæ a regula exceptiones. Prior eſt de nominibus in us ſecundæ declinationes, vt hic dominus, o domine. Poſterior eſt in eadem declinatione de proprijs in ius, vt Laurentius, o Laurenti. habebuntur ſuis locis.

Syncopa plurali non nunquam fit genitiuo.

Syncopa aliquando fit genitiuo plurali. In prima quidem, vt cœlicorum pro cœlicolarum. In ſecunda Deum pro deorũ. In tertia, cœleſtum pro cœleſtium. In quarta currum pro curuum. In quinta, vt ſpecieum ſine r, pro ſpecierum: ſed id exoleuit. Syncopa, eſt ablatiuo literæ vel ſyllabæ e medio dictionis: huic eſt figura contraria Epentheſis, quæ eſt adiectio literæ, uel ſyllabæ in medio dictionis: vt alituum pro alitum.

Pluralis ſimilis ſexto vult tertius eſſe.

Datiuus, & ablatiuus plurales cuiuſcunque declinationis, ſunt ſimiles, vt datiuo & ablatiuo magiſtris, manib. &c. Ponetur ergo ſolius datiui regula, qa per hũc ablatiuus notus eſt.

Prima dat as,es,e,rectis, & a.Patrius ę, vult,
Cum cerno.Sed ab e recto, genitiuus in es fit,
Caſibus his Adam tantum flectunt, & Abraham.

Prima declinatio habet quinque terminationes nominatiui ſingularis,as,vt,Aeneas, Damœtas,propria virorum. Es, vt.Alcides,Anchiſes, propria etiam virorum,e,ut pentecoſte, feſtum Spirituiſſanti, a ut poeta,qui facit carmina; am,ut Adam,Abraham,notæ ſignificationis. [Patrius,&c.]Genitiuus, & datiuus primæ declinationis ſing. numeri, deſinunt in ę, diphthongum,ut patria huius patriæ, huic patrię, id eſt,natale ſolum; muſa, muſæ, muſæ,&c. Sed ab e, &c. Excipiuntur a regula,quantum ad genitiuum,nomina Græca,in e, qa genitiuum,in es,datiuum vero in æ, diphthongum faciunt, vt Magdalene huius Magdalenes,huic Magdalenę,proprium mulieris,&c. [Caſibus his,&c.] Adam, & Abraham indeclinabilia ſunt, vt Balaam. Eccleſiaſtici tamen in genitiuo datiuo venonnunquam Adæ, Abrahę dicunt,virorum,nomina.

Am faciet quartus Finita per as, vel a Gręca,
An quoque dant,en fiet ab es,et ab e,nec habent em.

Accuſatiuus ſingularis primæ declinationis terminatur in am,ut hæc ſella, hanc ſellam,ideſt, ſedes, &c. [Finita per &c.] Græca nomina in as, & in a, mittunt etiam accuſatiuũ in an, ut Satanas,hunc Satanam vel Satanan,id eſt,diabolus, & Aetna,hanc Aetnam, vel Aetnan, montis nomen, &c. [Et fiet,&c.]Nomina in es,& in e deſinentia,faciunt accuſ.in en, & nunquam in em,per em,vt Anchiſes, Anchiſen,& non Anchiſem,viri Troiani proprium patris Aeneæ.Niniue,Niniuẽ, & non Niniuem,maxima olim vrbs Syriæ.

A ſexus donat.Tamen es,ac e retinent e.

Ablatiuus in a deſinit, ut lagęna, ab hac lagæna, vas in quo viatores potum ferunt. Sagena, ab hac ſagęna, id eſt, rete piſcatorium, &c. [Tamen es, &c.] Nomina in es, & in e deſinentia faciunt ablatiuum in e; ut cometes, ab hoc cometes,

metes,ſtella crinita. Strophe ,ſtrophes,ab hac ſtrophe , ideſt, verſutia,vel deceptio.

Primus pluralis fit in æ,Genitiuus in arum.

Nominatiuus pluralis in ę,diphthongum definit, cui ſimilis eſt vocatiuus.Genitiuus fit in arum,vt cataractæ, o cataractæ , harum cataractarum , Cataracta dicitur a quibuſdam feneſtra cœli.

Tertius is,poſcit,Tamen ab us paucula donant,
Filia,mula,duæ,liberta,equa,nata,dea,ambę.

Datiuus pluralis in is, definit,vt datiuo his muſis , Datiuo ablatiuus ſimilis per regulam. [Pluralis ſimilis,&c.] Octo in dubie habent abus vt filia filiabus,nata natabus, notæ ſignificationis,mula mulabus,animal notum,duę duabus,& ambæ ambabus,per ſe patent,liberta libertabus,mulier libera , quæ fuit ſerua : equa equabus , notum animal, dea duabus , ſatis clarum eſt .

Accuſatiuus ſemper pluralis in as fit.

Accuſatiuus pluralis in as finitur,vt has animas , has crumenas. Anima,eſt ſpiritus corpus viuificans.Crumena,quod brabere dicitur burſa.

SECVNDA DECLINATIO.

Altera ſex rectis er,ir,eus,ur,dat vel us,aut um .
Addimus e Grę̨cis os,& on,per us, um uarianda .

Nominatiuus ſecundę declinationis habet ſex terminationes,er,ir,eus,ur,vs,um.Eus eſt terminati o Græca.His iungimus Græcam terminationem os , quam Latini ſæpiſſime vertunt in us,& on,quam vertunt in um . Exempla ſunt,Faber , quicunque artifex,qui malleo vtitur,vt faber lignarius,faber ferrarius,faber murarius,&c. Vir,ideſt,mas,vnde virtus tum animi,tum corporis.Orpheus,proprium poetæ . Satur, cibo plenus , Satollo.adiectiuum . Circus,locus rotundus . Solum,

lum,animalis ſuſtentaculum , vt terra eſt homini ſolum,mare piſcium,aer auium. Samos,inſula. Pelion,mons.

I patrius ſeruat.Genitiuus non ſuperabit.

Genitiuus ſecundæ declinationis in i,deſinit,vt huius magiſtri,domini,ſcamni . [Genetiuus non, &c.] Genetiuus ſecundę declinationis non habet plures ſyllabas quàm nominatiuus , & hoc dicunt,non creſcit genitiuus , vt ſequeſter, huius ſequeſtri,id eſt mediator inter litigantes, &c.Onager,onagri,id eſt, ſylueſter aſinus.

Creſcit ir,ur,gener,& proſper,puer,aſper,adulter,
Presbyter,atque tener,miſer,exter;gibber,iberq́;
Et lacer,atque ſocer,liger,orta gero,fero,liber.
Addimus his dexter,cui ſyncopa fiet,ut aſper.

Creſcunt tamen pauca , vt quęcunque in ir , deſinunt, veluti leuir leuiri , frater mariti vel vxoris. Et in vr , ut ſatur ſaturi cum ſequentibus . In er , vt gener generi maritus filiæ.genero. Proſper proſperi,fortunatus aut felix.Puer pueri,filius aut famulus.Aſper aſperi,durus,acutus amarus,non planus. Adulter qui matrimonium violat.Presbyter,ſenior, non,ut Barbari ſomniant,præbens alis iter . Tener, ra, rum, mollis.Miſer,infelix.Exter,a,vm,id eſt,externus.Gibber,eri, gibboſus, vel gibberoſus , Gobbo. qui tumorem in dorſo habet,qui gibbus dicitur.Iber eri,Hiſpanus.Lacer,ra,rum,laceratus vel laniatus,Lacerato.Socer,eri,pater mariti vel vxoris . Liger ri,viri proprium. Creſcunt etiam compoſita a gero, & fero,vt clauiger,ra,rum,qui clauam gerit,vt Hercules,vel clauem , vt D.Petrus . Lucifer , ra , rum , ferens lucem. &c.Liber , ra , rum , id eſt non ſeruus , cui licet quodlibet , niſi ui aut iure prohibeatur . Liber, liberi,id eſt Bacchus , Deus vini,& priorem producit. Pro cortice aut codice facit libri,priorem corripiens,nec creſcit.Dexter.dexetra,dexterum,eri, notum eſt , aliquando idem eſt , quod proſper, & recipit ſyncopen

copen dextris ſicut aſper, quod interdum declinatur aſper, aſpra, aſprum, aſpri, &c.

Conſeruant normam pronominis iſta ſecundam,
Vnus, vter, neuter, ſolus, quis, & vllus, & alter,
Atque alius, totus. Fuit olim patrius vni.

Hæc nomina vnus, uter, cum ſuis compoſitis vterque, vteruius, vterlibet. neuter, ſolus, quis, vllus, alter, alius, & totus, habent in genitiuo ius, & datiuo i, quia declinantur vt pronomina ſecundę declinationis, veluti nominatiuo vnus vna vnum, genitiuo vnius, datiuo vni, &c. Sub vllus comprehenditur nullus. Vter, quiuis e duobus. Reliqua patent. Veteres hęc oĩa, pręter quis declinabant, ut bonus, bona, bonum.

H, vel ei, vel eos dabit eus, volet Androgeos O.

Nomen in eus deſinens, facit genitiuum in h. ſyllabam, vel per duas ſyllabas in ei, vel in eos, vt Tydeus Tydei, per duas ſyllabas, vel Tydei per tres ſyllabas, vel Tydeos, viri nomen. Androgeos vero facit, in genitiuo Androgeo, & eſt etiam viri proprium. Sub hoc comprehendi volo Apollos Apollo, ideſt, Deus autor carminis, & pręſes vaticinij, & proprium viri. Athos, Atho, Mons quidam, &c.

I vates quandoque facit, ceu, cura peculi.

Quanto genitiuus terminatur in duo ij, ſolet alterum cauſa metri quandoq; abijci, vt peculi pro peculii, & tuguri pro tugurii. Apud Virg. Peculium, eſt proprium bonum. Peculiaris, id eſt, proprius. Tugurium domuncula ruſtica.

Tertius & ſexus formantur in o tibi caſus.

Datiuus, & ablatiuus in o, deſinunt, vt huic magiſtro, ab hoc magiſtro.

Vm poſcit quartus, Quandoque per on, loca Gręca
Eus, ea, vult etiam. Per e, quintus vertit vs. Asbque
O fili Deus, & fluuius, populus, chorus, agnus.
Quattuor hęc e, volunt etiam, vt pro rege Latinus.

Accuſatiuus in um deſinit, vt Mæander Męandrum, fluuius quidam nimis curuus & flexuoſus. Idem pro flexura, & frau-

fraude capitur.[Quandoq; per,&c.] Nomina Græca faciũt ſæpe accuſatiuũ,in on, ut diphthõgus diphthongon, Pergamus, urbis nomen. Pergamõ,&c. [Eus ea,&c.] Quæ tamẽ deſinunt in eus, ſępius accuſatiuum in ea mittunt,plerunq; penultima breui, ut Anteus Antea, uiri Troiani nomen. Nonnunquam penultima longa, ut Ilioneus Ilionea, uiri Troiani etiam nomen [Per e quintus,&c.] Nomina ſecundę decilnationis, terminata in us, mutant in uocatiuo us, in e,ut lanius o lanie.Beccari. quem indocti carnificem uocant, & eſt exceptio a regula. [Eſt primo quintus ſimilis: Abſque o fili,&c.]Excipiuntur a prędicta regula exceptoria paucula, filius o fili, Deus : o Deus fluuius, o fluuius uel o fluuie, populus pro hominibus ; o populus, uel o popule. Latinus, uel o Latine, rex Latii Chorus eanentuum cœtus,&c.

Quum proprium dat ius, dempta us ſit in i, tibi quintus.

Propria in ius,dempta us, faciunt uocatiuum in i, ut Laurentius,o Laurenti, Terentius, o Terenti, & eſt exceptio a regula Eſt primo quintus ſimilis.

Primus pluralis ſit in i. Vult patrius orum.
Gręcus in on, ſiet, is, tertius, os, dato quartus.

Nominatiuus pluralis, cui uocatiuus eſt ſimilis, fit in i, ut hi dei, a deus, vel dii, a dius, quod ueteres dixerunt pro deus.[Vult patrius,&c.] Genitiuus pluralis deſinit in orum. ut horum dominorum,&c.[Græcus in on,&c.]Gręcus genitiuus in on, deſinit,& ita utuntur ſæpe Latini: ut,& pluraliter hi logi,hogum logon. Logus,aut græce logos,ſermo. [Is tertius,&c.]Datiuus & conſequenter ablatiuus plurales in is deſinunt,ueluti datiuo.in his palis, ablatiuo ab his palis. Palus,eſt craſſus ſtipes,Vn palo.[Os dato,&c.]Accuſatiuus in os finitur,ut hos talos,hos pullos,Talus,os quadratum, Vn dado.Pullus fœtus auium,& omnium manſuetorum animaliũ, ut pullus aſini,pullus equi,& cæterorum, præterquam boum & ouium.

Feſta lego per ibus:licet orum dent genitiuis.

Nomina feſtorum,faciunt genitiuum plerunque in orum per hanc declinationem, datiuum & ablatiuum ſæpius in ibus, vt Saturnalia,feſta Saturni,genitiuo Saturnaliorum,aliquando etiam Saturnalium,datiuo & ablatiuo Saturnalibus, ſic Bacchanalia,feſta Bacchi,&c.

Ambo,duo neutri generis ſunt, maſculeiq;.
Mas o uel os quartus donat, vult tertius obus.

Singulari numero carent. Et pluraliter nominatiuo ambo, duo:ambæ,duæ,ambo,duo.genitiuo ambo rum,duorum uel duum,ambarum duarum, amborum duorum vel duum, datiuo ambobus duobus,ambabus duabus , ambobus duobus,accuſatiuo ambos,duos,uel ambo,duo,ambas,duas,ambo,duo;uocatiuo o ambo,duo;ambæ,duæ;ambo,duo;ablatiuo ab ambobus,duobus,&c. ambo collectiuum eſt,non diſtributiuum.

TERTIA DECLINATIO.

Tertia dat varios fines,dans is,genitiuo.
Græcorum patrius vel mos,vel in i,vel in us fit.

Tertia declinatio multas eaſdemq; diuerſas in nominatiuo ſingulariter terminationes habet.Sunt enim circiter 71. quę cum de genitiuo diſputabitur,ex ordine ponentur.Literæ terminales vndecim ſunt in hac declinatione a,e,o,c,d,l,n,r,s,t,x.Litera terminalis eſt vltima dictionis litera Terminatio eſt vltima litera aut ſyllaba,aut in fine conſonans,aut conſonantes,cum vocali annexæ. [Dans is, &c.] Genitiuus ſingularis tertiæ fit ſemper in is, vt conclaue, ideſt,tricliniũ, & locus ſecretior in domo,genitiuo huius conclauis. Pater, huius patris &c.[Græcorum patrius,&c.Gręca,ſi Græco more declinantur,ſæpius habent os,ut hic Pan.i. Deus paſtorũ. huius Panos.Quãdoq; habẽt i,vt Achilles.i. propriũ fortiſſimi Græcorũ,huius Achillis vel Achilli.Et qñq; us,vt Echo nomen deę,ſoni,vel vocis relatiuæ,genitiuo huius Echus, &c.

Geni-

Genitiuus.

Semper amittit atis. Vertes e, per is, genitiuo.

Nomen in a tertiæ, facit genitiuum addita tis, vt ſcomma, id- eſt çauillũ, & vrbana irriſio, huius ſcommatis. [Vertes, &c.] Nomen in e, uertit e in is iu genitiuo, vt mantile, ideſt linteum, quo manus terguntur, huius mantilis. Mantile, &c.

Addito nis poſt o. Dat inis muliebre do, goq;
Virgo, ordo, margo, cum cardine, Apollo, Cupido,
Turbo, homo, ceu nemo. Tamen unedo poſtulat onis.

Nomẽ in o facit onis, ut aquilo aquilonis, uentus ſeptentrionalis, [Dat inis, &c.] Excipiuntur à regula fœminina in do, & in go, quæ faciunt inis, vt capedo capedinis, ideſt vaſculum fictile. Intercapedo intercapedinis, ideſt diſtantia, differentia. Salſilago ſalſilaginis, ſalſus humor, Salamora. Caligo caliginis, obſcuritas & ignorantia, &c. cum paucis aliis, quæ ſunt, Virgo virginis, puella intacta, aut aliquando corrupta, a viridiori ætate appellata. Ordo ordinis, in ſuo quoque loco collocatio. Margo marginis, cuiuſque rei extremitas, Margine. Cardo, cardinis, quo ianua mouetur, & capitur pro polo. Apollo, Apollinis, ſol. Cupido cupidinis, Deus amoris, vel cupiditas. Turbo Turbinis, vertigo uentorum. Homo, nemo, nomina ſunt nota. [Tamen, &c.] A fœmininis in do vnicum excipitur, quod eſt vnedo, vnedonis, arbor, & ipſe fructus, alio nomine arbutus & arbutum.

Enis habent Anio, Nerio. Caro dat ſibi carnis.

Anio facit Anienis, & Nerio Nerienis, ideo tolluntur a regula, Addito nis poſt, &c. Anio fluuius in agro Tiburtino. Nerio vxor, ſeu fortitudo & maieſtas Martis. [Caro &c.] Caro uero facit carnis, & exciptur, notæ ſignificationis eſt.

Græca (velut Dido) muliebria, ſi modo flectes.
Vs capiat patrius, reliqui dant o breue caſus.

Nomina Græca fœm. generis mittunt genitiuum in vs, reliquos obliquos in o, ut ſingulari nominatiuo hæc Dido, geni-

tiuo Didus, datiuo Dido, accuſatiuo Dido, vocatiuo o Dido, ablatiuo a Dido, nomen Reginæ Carthaginis. Sic Sapho, Saphus, nomen puellæ. Clotho, Clothus, vna parcarũ.

Halecis, lactis, Dauidis, Bogudis effer.

Halec facit penultima longa halecis, piſcis marinus. Lac lactis, ſuccus maternus, quo animalia nutriuntur. Dauid Dauidis penultima longa, nomen regis prophetę pſalmographi. Bogud Bogudis, penultima breui, rex Mauritaniæ.

Additur is poſt l. ſed lis iungunt, ſibi mel, fel.

Nomina in l. literam deſinentia aſſumunt in genitiuo is, ut ſal, ſalis, animal, animalis, corpus ſentiens. [Sed lis, &c.] Mel, & fel addunt genitiuo lis, ut mel mellis, fel fellis, cum dupli ci ll, clara ſunt.

Additur is poſt n. Tamen on, quandoque dat ontis.
Donat inis neutrum: pecten, flamen, cano natum.

Nomen in n, deſinens, facit genitiuum adiecta is ſyllaba: ut Titan Titanis, frater Saturni, & ſol. [Tamen on, &c.] Quædam nomina faciũt geitiuum in ontis, ut Phaeton Phaetontis, filius, Phœbi, &c. [Donat in is &c.] Neutra in n, mittunt genitiuum in inis, ut numen numinis, ideſt, Deus uel diuina poteſtas &c. cum flamen flaminis, pecten, pectinis, tubicen, tubicinis, & reliquis compoſitis a cano in cen, exeuntibus, patuerunt in generibus.

R, capit is. Far, ris: Lar, tis proprium mai is. Hepar.
Hepatos efficiet, Cris, mobile cer dat, vt acer.
Atque alacer. Bris dant imber, cum prole, ſaluber,
Et celeber. Per tris, ter, formes omnes latinum,
Et pater, & mater, lynter. Dat eris later. Et cor
Cordis. Iter tineris. Iouis, optat Iuppiter vſque.
Robur, oris, iecur, atque femur, tibi præbet eburq;

Nomina tertiæ inflexionis in r, finita, adiiciunt genitiuo is, ut lupanar, lupanaris, ideſt proſtibulum, &c. [Far,

ris,

tis,&c] Excipiuntur a regula multa: nam far, geminat rr, & facit farris. i. quod vis frumentum, vt triticum, ſiligo, hordeum, &c. Lar, nomen imperatoris facit Larris & pro Deo, & domo, laris. Hepar. i. iecur, facit in genitiuo hepatos, quia græcum eſt. [Cris mobile &c.] Tria adiectiua alacer, volucer, acer, mittunt eris, quibus addes mediocer ſi inueniatur. Alacer vernacule, Allegro. Volucer, leuis, Acer, acetoſus, fortis, acutus, uehemens. [Bris dant, &c.] Imber cum ſuis compoſitis September, October, Nouember, December, quæ ſunt menſium nomina. Item ſaluber & Celeber dant bris in genitiuo, ut imber imbris. pluuia. Saluber, ſalubris, & ſalubre, quod dat ſanitatem, & ſaluti confert, vt aer ſaluber, Celeber, frequens, dignus, honeſtus, feſtiuus, qui colitur & celebratur. [Per tris, &c.] Omnia latina in ter, faciūt tris, vt vter vtris, vas vel ſaccus ex corio. vel pelle, &c. Pater etiam facit patris, Mater, matris, & lynter, lyntris, quæ tria è Græcis habemus. Lynter eſt fluulalis nauicula, & capitur, ut quidam volunt, pro ligno cauato, quo porcis datur paſtus, [Dat eris, &c.] Later quāuis latinum ſit in ter exiens, non facit tris, ſed eris, vt later lateris, lapis coctilis. [Et cor cordis, &c.] Cor mittit cordis. Iter, itineris a nominatiuo olim vſitato itiner, nam quondam iter iteris fecit, & itiner itineris. Iuppiter ſummus Deorum apud Gentiles, & vnus planetarum, facit Iouis, ab antiquo nominatiuo Iouis, qui in uſu fuit, & Iupiter faciebat Iupitris uel Iupiteris. [Robur roboris, &c.] Quatuor in ur, faciunt oris, ut Robur roboris, fortitudo, & quercus duriſſima ſpecies. Iecur iecoris. hepar. Femur femoris, ſuperior pars cruris a coxa vſque ad genu, Ebur eboris os, uel dens elephantis.

As interponit, ti, Mas, maris. As dabit aſſis,
Hoc uas uaſis habet uas: hic uadis, antis habento.
Maſcula græca: volunt per adis non maſcula poni.

Nomen in as, definens, facit genitiuum interponendo ſyllabam ti inter a, & s, vt ſimultas ſimultatis, ideſt, odium,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.

[Mas maris &c.]Demuntur à regula mas maris, as aſſis, hoc uas vadis,fideiuſſor.[Antis habento,&c.)Græca in as maſculini generis,faciunt antis,ideo excipiuntur,ut,Gigas gigantis, vir altiſſimę ſtaturę,Gigante &c.[Volũt per adis &c.]Reliqua gręca,quæ ſcilicet non tantum ſunt maſculini generis,faciũt adis,uel Græcanicè ados, ut hebdomas, hebedomadis uel hebdomados. Latine ſeptimana, ſpatium ſeptem dierum.

Es mutabis in is.Gręcus dat multa per etis.
Adde quies,locuples,manſues. Per etis teges exit.
Et ſeges,interpres,præpes,paries, abiesq́,
Indiges,atque aries,perpes,teres,ac hebes addo.

Nomen in es,finitum,mutat es in is, ut labes labis, ideſt macula.[Gręcus dat,&c.]Excipiuntur a regula multa græca, quæ habent etis,penulti. longa,ut labes labetis, uas æneum, in quo res bulliunt,& plurimà uirorum propria, ut Chremes Chremetis,Hermes Hermetis,Thales Talentis,&c. His adduntur latina,quies,ſomnus & tranquillitas,ſub quo comprehenditur inquies,& aliquãdo requies requietis.Locuples locupletis,diues,quaſi loculorum plenus. Manſues manſuetis.[Per etis,&c.]Quædam faciunt penultima breui, ut, Teges tegetis,vile ſtragulum, quo tegitur lectus. Seges ſegetis, frumentum in ſpicis. Interpres interpretis,qui auctores declarat,aut aliquid ex lingua in linguam transfert.Præpes prępetis,alte & ſublime volans capitur etiam pro idoneo & felice,ſiue proſpero.Paries parietis, murus domus ex quacunq; materia. Abies abietis,arbor. Indieges indigetis, homo poſt mortem inter deos relatus relatave,&(ut cum uulgo loquar) canonizatus canonizatave. Aries arietis,maſculos ouium, & quoddam bellicum inſtrumentum.Perpes perpetis,perpetuus.Teres teretis,rotundus cum longitudine. Hebes hebetis,obtuſus,& minime acutus.

Dic uerres uerris uates uatis. Per itis fit

Communis generis non dictum, ſiue marini.
Pes dat edis. Natum ſedeo dat idis. Volet edis
Hæres, ut merces. Cerisq́; Ceres retinebit.
Aes ęris, prę prædis habet diphtongus utrique eſt.

Verres facit uerris,& eſt porcus non caſtratus. Vates uatis poeta,aut poetria, & quincunque futura præpicit. [Peritis, &c.] Reliqua in es maſculini gen. aut communis, de quibus nihil dictũ eſt,utpote appellatiua,mutãt es in itis,pen.breui, ut popules poplitis,miles militis,&c.Pes dat edeis,&c]At pes facit pedis,ſic compoſita compes cõpedis, bipes, bipedis, &c. [Natum ſedeo &c.]Compoſita a ſedeo faciunt idis, pen.breui,ut obſes obſidis.i.qui uel quæ pignori datur. Reſes reſidis.i.reſidens,& quietus,& otioſus ab opere ꝙ exercetur ſolebat,&c [Volet edis &c.]Hæres facit hæredis pen. longa mercedis, penultima etiam longa,ideſt prçmium,Salario. [Cerisque Ceres,&c]Ceres mittit Cereri,ideſt Dea frugum. Æs æris,prçs prædis,diphthongon æ,habent.

Is non mutabo. Dant dis cuſpis, lapis, atque
Plurima græca. Facis per eos, uel ios, uel yos, vel
Entis. Gręcorum quędem Charis at Chartiis vult.

Is habet genetiuum ſimilem nominatiuo,ut hæc uis, huius uis,uirtus,poſſibilitas,fortitudo,& uiolentia. [Dant dis, & cæ] Excipiuntur lapis & cuſpis,quia abiectas, litera capinut dis,ut lapis lapidis,cuſpis cuſpidis,& eſt acies haſtæ, uel alterius rei acutæ,Punta.In idis genitiuum e͠t faciunt plurima græca,ut caſſis caſſidis,galea, Celada,ouero elmo.Pixis pixidis,uaſculũ vnguentariũ,vel cui quicquid aliud imponit. Boſſolo da vnguẽti.[Facis per,&c.]Quędã græca faciũt genitiuũ in eos,uel in ios,quædam etiam in yos per y,græcum,paucisſima in enti. De eos,ut Phyſis phyſeos,natura. De ios,ut

baſis baſios, gradus, fundamentum, ſuſtentaculum. Deyos, ut chelys chelyos, inſtrumentum muſicum. De entis, ut Pyrois pyroëtis, unus equorum ſolis. [Charis at, &c.] Charis, ideſt gratia, uult Charitis in genitiuo.

Quod dedit er dat eris. Quod in n, fuit, vt prius effer.

Pauca nomina in is faciunt genitiuum eris, quia olim terminabantur in er, ut puluis pulueris, cinis cineris, olim hic puluer, ciner, patuere ſupra. [Quod in n, &c.] Nomina in is deſinentia, quæ etiam in n, literam deſinere reperta ſunt, obſeruant regulam de n, litera, ut ſanguis facit ſanguinis pecor. quia olim dicebant hoc ſanguen, atque huius ſanguinis. multa etiam græca faciunt genitiuum in inis, pen. longa, quia nominatiuus per in efferri poteſt, ut delphis delphinis, ſicut dicimus delphin delphinis, &c.

Dis, lis, dant itis, cum Samni: iunge Quiritem.
Glis ſolum gliris, Semis ſemiſſis habebit.

Quatuor in is habent itis, penultima longa. Dis ditis, diuitiarum & inferorum Deus. Lis litis, diſcordia. Samnis ſamnitis, populus quidam Italiæ. Quiris quiritis, Romanus. [Glis ſolum, &c.] Glis pro animali, gliris facit. Glis glitis, pro terra tenace, & gliſſis pro lappa, barbara ſunt. Semis a ſemi, & as, (eſt enim dimidium aſſis,) ſemiſſis facit.

Os ti, interponit. Glos, mos, flos, ros, facit oris.
Quod dedit or, faciet ſicut prius. Oſſis os optat
Os oris, cuſtos cuſtodis, bos bouis. Ois,
Thos, Minos & Tros cupiunt, quibus additur heros.

Nomen in os facit genitiuum interponendo ti inter o, & s, & ita facit otis, ut monoceros monocerotis, ideſt, vnicornis beſtia, in fronte cornu habens. [Glos, mos &c.] Excipiuntur a regula, glos, mos, flos, ros, quæ faciunt oris, ut glos gloris mariti ſoror, uel fratris uxor. Mos moris, conſuetudo, Ros roris, humor qui ſereno tempore ſuperne fluit. [Quod dedit, &c.]

Habent

Habent etiam oris,quæ in os quoque deſinunt, vt lepos lepo-ris,uel lepor,ideſt,venuſtas & iocunditas in factis aut verbis. Honos,vel honor honoris,&c.[Oſſis os,&c.]Os oſſis.Os oris, ſatis patent. Cuſtos cuſtodis,qui vel quæ cuſtodit. Bos bo-uis. [Ois thos,&c.] Quædam græca faciunt genitiuum in ois: ut thos thois, animal ex luporum genere. Minos mi-nois. Certenſium Rex iuſtiſſimus.Tros trois,Rex Troiæ.He ros Herois, homo nobiliſſimus, quales dicuntur fuiſſe Her-cules,Hector,Perſeus,&c.

Vs tibi mittet oris,peius ceu peior habebit.

Vt facit oris penultima breui,vt corpus corporis,omne ſen ſibile. [Peius ceu,&c.] Comparatiua faciunt oris penulti-tima longa: vt ea quæ in or deſinunt, veluti peius peioris, melius oris, &c.

Dant eris vlcus,olus,vellus,venus,& genus, atque.
Viſcus,acus,fędus,ſcelus,& cum pondere vulnus.
Munus,onus,ſydus,latus,ac opus,& vetus addo,
Et funus,rudus.Sed oris,vel eris dare pignus.
Vt fœnus dicunt;melius per oris fit vtrunque.

Quædam nomina in us, mutant us in eris penultima bre-ui, vt ulcus ulceris, collectio corrupti ſanguinis in corpore. Olus oleris,omnis herba ſatiua,quæ in uſu cibario eſt. Vel-lus velleris,pellis cum lana,& ipſa lana. Venus dea amoris. Genus progenies,& rei modus,vel qualitas.Viſcus,inteſtinũ. Acus aceris,frumenti purgamentum. Fœdus pactum & pax, quæ fit inter dimicantes. Scelus,graue peccatum. Pondus, quod graue eſt. Vulnus, læſura, & hians apertura corporis, ictu facta. Munus,donum & officium. Onus,pondus alicui iniunctum. Sydus,ſignum cœleſte è ſtellis formatam. Latus lateris,quod infra alam eſt. Opus, res facta Vetus, antiquus a um. Funus,cadauer & exequie,& mors. Rudus, lapidum fruſtra,& ruinarum materies. [Sed oris, &c.] Pignus & fœ-dus habẽt oris,vel eris: ſed melius oris,ſicut corpus. Pignus,

quod

quod creditori datur vt ſit ſecurus, & quòd deponitur apud ſequeſtrum. Fœnus pecuniæ lucrum.

Vris habet tellus, veluti monoſyllaba. Grus, ſus,
Dant ius. Intercus dat vtis. Liguris Ligus optat.
Dat pecus, hęc pecudis. Loca græca feruntur in untis.
Pus ortum dat odis. Incus, ſubſcus, palus, vdis.
Vtis fœmineum reliquum laus, frausq́; dat audis.

Tellus & monoſyllaba habent vris, penultima longa, vt Tellus Telluris, id eſt, Dea terrę, & ipſa terra. Ius iuris, quod natura, aut ciuitas, aut gens iubet, aut liquor rerum, quæ coquuntur. Rus ruris, Crus cruris, &c. [Grus & ſus, &c.] Contra monoſyllabarum regulam grus gruis facit, & ſus ſuis, nota. [Intercus dat, &c.] Intercus intercutis facit, Ligus liguris. Hæc pecus pecudis. Intercus omnis generis, id eſt, inteſtinus inteſtina inteſtinum. Ligus, id eſt ligur, nomen gentilem, qui vel quæ ab Liguria regione Italiæ eſt. [Loca Græca, &c.] Quædam Græca nomina locorum mittunt genitiuum in vntis. Opus opuntis, Achaiæ oppidum. Hydrus hydruntis alterius oppidi nomen. [Pus ortum, &c.] Compoſita à pus, id eſt pes, Græca ſunt, & faciunt in genitiuo podis, penult. breui, vt tripus tripodis, Oedipus Oedipodis. [Incus ſubſcus, &c.] Tria faciũt vdis pen. lõga. Incu. incudis, ſubſcus ſubſcudis. Palus, paludis. [Vtis fœmineũ, &c.] Reliqua in us gen. fœ. faciũt vtis penul. longa, vt virtus virtutis, Salus ſalutis. Laus facit laudis, & Fraus fraudis.

Vult i, ſeri medio (b, p, ſi prǽit s) genitiui.

Nomen in bs, aut ps, facit genitiuum interponendo inter bs, aut ps, vocalem i, vt Trabs trabis. Lelaps lælapis, canis nomen. Styps ſtypis, id eſt numulus.

E, per i, mutabunt polyſyllaba. Dat cupis auceps.

Polyſyllaba habentia e, ante bs, aut ps, mutant e, in i. breuem in genitiuo, vt Cœlebs cœlibis. Princeps principis, Secus eſt de monoſyllabis, vt ſpes ſepis. [Dat cupis, &c.] Auceps habet aucupis, & eſt qui aus capit.

Die

Dic hyemis,pultis,capitis:Cipitis dabo proli.

Hyemis,pultis,capitis,genitiui ſunt ab hiems,puls,caput. Cipitis,&c. Compoſita a caput,faciunt cipitis, ſiue in t, deſinant,vt ſinciput ſincipitis,ſiue in ps,vt anceps ancipitis, ideſt dubius,vel incertus.

Ns,aut rs,s,demens tis,dabit apte.

Nomina in ns,aut rs, mittunt genitiuum dempta s, & addita tis, vt amans amantis, demens dementis, ars artis, pars partis.

Dis vult glans,nefrens,capitis lens,& folium frons.
Libraq; cum pendo,& quod cor faciet tibi nomen.
Vntis,habento quiens,& iens,legem ambio ſpernit.

Pauca habent dis,vt glans glandis. Nefrens dis, proculus per ætatem fabam frendere, ideſt frangere nondum potens. Lens lendis, pro pediculi pullo, aut pro legumine quodam, lens lentis dicimus.Frons frondis, folium eſt. Frons frontis,capitis pars anterior. Libripens libri pendis a libra & pendo pro pondero,eſt ſtipis ponderandæ penſator. Compoſita a cor,vt miſericors miſericordis. Concors concordis. [Vntis habento,&c.] Iens cum compoſitis habent vntis,iens euntis,quiens quientis,rediens redeuntis,&c.]Legem,&c.] Ambiens ambientis facit,contra legem compoſitorum, & ſuperbiens ſuperbientis.

X,in cis muto.Per gis,lex,frux,aquilex,rex,
Grex,remex flecto.cum Grçcis addito multis
Impetigem.Coniunx,n,tollens coniugis edet.

Nomẽ terminatum in x,mutat x,in cis in genitiuo, vt Arx arcis,ideſt,ut ſic dicam,caſtrum,ab arceo arces,quia arcet,ideſt prohibet hoſtes accedere,&c.[Per gis,&c.] Excipiunt a regula,quæ gis pro cis faciunt, vt lex legis,ius ſcriptum. Frux frugis, quicquid ex fructu terrę in alimoniam vertimus. Aqui-

Aquilex aquilegis,putearius. Rex regis.Grex gregis. Remex remigis,qui remigat,ideſt remos agit. Impetix impetigis,id eſt mentagra morbus. Coniunx coniugis n,ablata. Sumunt etiam gis plurima Græca, quæ gos, etiam habere poſſunt, ſi Græce velimus declinare,vt ſphinx ſphingis vel ſphingos,mõſtrum quoddam, Thebis tranſeuntibus difficile ænigma proponens,quod tandem diſſoluit Oedipus. phalans phalangis, ideſt exercitus,&c.

E per i,mutabunt polyſyllaba.Quam retinebunt.
Myrmex & veruex,aquilex,halexque,reſesq́;,
Atque lelex,celex.Tilis optat habere ſupellex.
Dic ſenis & noctis,niuis.Actis paucula ſeruant.
Teſtis hylax.Solumq́; briax formatur in axis.

Polyſyllaba in ex,mutant e, in i, in genitiuo: ut remex remigis,apex apicis rei ſummitas. Monoſyllaba uero retinent e: vt lex legis,nex necis. [Quam retinebunt,&c.] Pauca etiã polyſyllaba retinent e,vt Mirmex mirmecis,ſerui nomen. Veuex veruecis,caſtratus aries.Aquilex aquilegis,Halex alecis. Reſex reſecis,ſubſidiarius palmes.Lelex lelegis. Celexcelcis fluuii nomen.[Talis optat,&c.] Supellex duplex crementum habet,facitque ſupellectilis.[Dic ſenis,&c.]Senex ſenis,nox noctis,& nix niuis habent. [Actis,&c.] Pauca græca faciũt actis:vt Hylax hilactis,canis nomen.Aſtianax aſtianactis,Hectoris filius, &c.Vnum tantum inuenitur habere axis: Briax briaxis,viri proprium.

Datiuus. Accuſatiuus.
Tertius i,præbet.Quartus fit in em tibi caſus.

Datiuus fit in i,vt huic pani, patri. Accuſatiuos in em : vt leonem,matrem,&c.

Creſcentem Græci per a,quartum ſæpe dedere.

Nomi-

Nomina græca creſcentia, accuſatiuum ſimiliter creſcentem ſæpe in a,faciunt,vt Pan,panos,accuſatiuo pana.Pæan pęana,ideſt hymnus,& Apollo.Delphin delphina.

Im dat uis,cucumis,rauis,tuſsis,ſitis,atque
Plurima gręca,quibus rectus ſit in is,ſed in dant.

Pauca nomina habent ſolum im; vt vim, cucumim.Rauis rauim,ideſt raucitas.Tuſſis tuſſim.Sitis ſitim. [Atque plurima,&c.]Im quoque habent plurima græca,quæ etiam per in, faciunt:vt Alexis alexim,vel alexin. Diæceſis diœceſim, vel diœceſin,ideſt gubernatio,vel regimen. Solum autem nomen in is deſinens, poteſt facere per im,uel in,accuſatiuum. Hoc adde accuſatiuum per im,uel in,nunquam creſcere, licet genitiuus aliquando creſcat.

Em dat,& im,buris,peluis,cum claue,ſecuris,
Et puppis,turris,reſtis,ſic febris,aqualis.
Sic peſtis,nauis,torquis,coniunge bipennim.

Quędam habent em vel im,vt buris burem,vel burim: aratri cauda. Peluis,peluem,vel peluim,vas in quo pluimus, id eſt lauamus. Clauis,clauem,vel clauim. Securis,ſecurem, vel ſecurim,ferramentum quo ſecamus. Puppis,ultima pars nauis. Turris, Reſtis, Bipennius,bipennem,vel bippenim. Securis,vtrinque ſcindens.

Ablatiuus.

Sexus e donabit,ceu pauper,ſoſpes,& hoſpes.
Mobilibus reliquis e,vel i,dabo.Plus cape pluri.
Quod ſi ſit neutrum per e,tantum ſexus in i,ſit,
Vt dulcis,dulci,per e,dat quandoque Poeta.

Ablatiuus in e, deſinunt, vt ueſper, Veſpere. Lux, Luce. Sacerdos,Sacerdote,& non ſacerdoti. Pauper,Pauperes. Soſpes,Soſpite.Hoſpes,Hoſpite.Pauper & ſoſpes adiectiua ſunt, pro.

propter quę ponitur regula. [Mobilibus, &c.] Quæ eſt exceptio prima a pręmiſſa regula. Omnia adiectiua, præter pauper & ſoſpes, faciunt ablatiuum in e, vel in i, vt degenere, vel degeneri, vbere, vel vberi. Plus tamen, tantum pluri facit. [Quod ſi ſit, &c.] Si neutrum habuerint per e, ablatiuum ſolum in i, mittunt, ut hic & hęc dulcis, & fortis, & hoc dulce, forte, ablatiuo a dulci, forti, [Pęne, &c.] Poetæ tamen metri cauſa quandoque e, pro i, ponunt, vt cœleſte ſaggitta, pro cœleſti apud Ouid. Subſtātiua adiectiuis penitus ſimilia, ſeruant e tantum, vt Felix proprium viri, ablatiuo à Felice tantum. Et compoſita in ablatiuis non ſequuntur ſimplicium regulam, quia miſericors, tricuſpis, inops, & ſimilia adiectiua i, vel e, ſeruant, quum ſimplicia ſolum faciant e.

Al, uel Ar, i, neutris tantum dat ſicut e. Pręter
Sal, iubar, & nectar, far, hepar. Ait mare vates.

Nomina neutri generis in al, vel in ar, vel in e, deſinentia, faciunt ablatiuum in i, vt animal animali, torcular torculari, cubile cubili. [Præter, &c.] Tolluntur ſal ſale, iubar iubare, nectar nectare, far farre, hepar hepate. [Ait mare, &c.) Poetæ quandoque e, pro i, ponunt, vt ab hoc mare pro mari, & id notandum magis quàm imitandum eſt.

Menſibus i, tantum eſt, vt queis dat quartus in im, ve.
Sextus e, donat & i, quum quartus in em, vel im fit.

Nomina menſium fiunt in i, vt Aprili, Quintili, Sextili, Septembri, Octobri, & nomina in is, quorum accuſatiuus mutatur ſolum in im, vel in, faciunt etiam ablatiuum in i, ſolum, vt Memphiti, hæreſi, &c. [Sextus e, &c.] Quæ vero habent em, vel a, & im, vel in, habent i, vel e, vt Febri, vel febre, Turri, vel turre.

I, uel e, dant finis, fuſtis, pigil, & vigil, imber,
Vnguis, auis, poſtis, vectis, cum nepte, ſupellex,

Atque tridens, claſſis, cum ciuis, & amnis, & ignis.
Sic anguis, ſtrigilis, ſtrigili, vix ſtrigile dicam.

Nomina hic poſita habent e, vel i, ſed ſæpius e. Strigilis vix habet e, & eſt inſtrumentum quo abraduntur ſudores, ſiue hominum in balneis, ſiue iumentorum in ſtabilis. Tridẽs, ſceptrum Neptuni triſulcum. Claſſis eſt nauium multitudo.

NVMERVS PLVRALIS.

Rectus in es, fiet pluralis, iungito quartum.

Nominatiuus pluralis, cui vocatiuus ſimilis eſt cum accuſatiuo in es, deſinit, ut hi hoĩes, & homines, hos homines, &c.

Quum genitiuus ium dat, quartus in eis quoque fiet.
Trallis & Sardis es, ſpernunt. Quartus in as, fit.
Dum per a, quartus erat, ceu dæmonas, atque gigantas.

Nomina, quorũ genitiuus pluralis in ium, deſinit, faciunt plerunque accuſatiuum per eis, vt partes partium, has partes vel parteis, ſic treis, omneis, &c. [Trallis, &c.] Trallis & Sardis in es, non poſſunt deſinere, ſed ſolum in is, nominatiuum & accuſatiuum mittunt. Vrbes ſunt Lydiæ. [Quartus, &c.] Quã do accuſatiuus ſingularis in a, deſinit, accuſatiuus pluralis ẽt in as, poteſt terminari, vt hanc lampada, has lampades, vel lãpadas, ſic dæmones, uel dæmonas, gigantes, vel gigantas.

Quod dedit i, ſexto (niſi comparat) hoc a, ponit.
Vult ia, plus raro, nunquam Vetus. Effer apluſtra,
Vel ſtria. Si ſolum dat ſextus e, non ia, pones.

In nominibus neutri generis, ſi ablatiuus deſinebat in i, ſiue habuerat i ſolum, ſiue i, & e, ſimul, tunc nominatiuus, accuſatiuus, & vocatiuus habent ia, vt maria, felicia. [Niſi, &c.] Cõparatiua tamen, per a, tantum mittere debes, vt meliora, dulciora. [Vult ia, &c.] Plus plura, & aliquando pluria, & compluria. [Nunquam Vetus, &c.] Vetus vetera, & nunquam veteria.

veteria. [Effer apluſtra,&c. [Apluſtre apluſtra, vel apluſtria, & eſt ornamentum nauis ſuper malum, meliusque ſine m, ſcribitur. [Si ſolum,&c.] Quæ ablatiuum ſingularem in e, tantum terminant, ſolum a, faciunt, vt dogmata, corpora, &c.

Vm vel ium patrio Latium dat, Græcia vult on.

Genitiuus pluralis tertiæ declinationis, habet Latinè um: vt patrum, vel ium, ut amnium, artium. Grçcè etiam on, vt epigrammaton, geneſeon, &c.

Prębet ium patrius, ſi ſexus in i, fuit antè.

Genitiuus pluralis in ium definit, ſi ablatiuus ſingularis habuerit i, ſiue i ſolum, ſiue i, & e, ſimul, vt hoc ancile, ab hoc ancili, horum ancilium. ſcutum breue & rotundum, animal, animali, animalium: a felice vel felici, felicium, prudente, vel prudenti, prudentium.

Tolle vigil, ſupplex, opifex, vetus, & pugil, & quod
Comparat (excepto plus) artificem, ſtrigilemq́;,
Atque inopem, memorem, conſortem, iungito & ortum.
A capio, diues quibus additur. Vm dat e, tantum.

Excipiuntur à dicta regula quædam, ſolum um habentia, licet in ablatiuo habuerint i, vt vigil vigilum. Suplex, ſupplicum, ſupplicans, & humiliter rogans. Opifex, opificum, &c. operis effector. Comparatiua, vt melior meliorum. Fortior fortiorum. Plus tamen ſolum plurium facit. Artifex artificũ, artificioſus. Inops inopium, uehementer egens. Conſors conſortum, particeps. Compoſita à capio, faciunt um tantum, vt particeps participum, ſic municeps municipum, &c. ſic diues diuitum. [Vm dat,&c.] Nomina habentia e tantum in ablatiuo ſingulari, habebunt um ſolum in genitiuo plurali, vt paupere pauperum, dogmate dogmatum.

As dat ium Latiale: magis polyſyllaba dant um.

Nomen latinum in as deſinens, facit genitiuum pluralem in ium: vt mas marium, vas vadium. Polyſyllaba melius per ſyncopen efferuntur, tam in proſa, quàm in carmine, vt bonitatem.

Dan ium ſamnis, linter, caro, dos, vter, os, os,
Glis, faux, nix, nox, cor, lis, cos, quodq; vncia donat.
S, quoque non creſcens, velut ns, iunge Quiritem.
Excipis inde canis, iuuenis, panis, volucriſq;,
Et vates, proles, ſoboles, forte indole iuncto;
Donat ium cum mure cohors, monoſyllaba iunge.
Conſona bina tenet ſi finis, iunge priorem
Tantum plurali numerum. Signato figuras.

Ium habent nomina, quæ hic explicantur: vt ſamnis ſamnitium, linter, lintrium, caro carnium, dos dotium, vter vtriũ, os, oſſium, & os orium, glis glirium, faux faucium, nix niuiũ, nox noctium, cor cordium, lis litium. cos cotium. Sic compopoſita ab unica: vt ſextunx ſextuncium. Et nomina in es, vel in is, non creſcentia in genitiuo ſingulari, vt ſedes ſedium, menſis menſium. [Excipis inde, &c.] Præter canis, panis, iuuenis, volucris ſubſtantiue captum: vt Vates vatum, proles prolum, ſoboles ſobolum, indoles indolum, ſi pluraliter legãtur. [Velut ns, &c.] Habent quoque ium nomina in ns, deſinentia: vt dens dentium, mens mentium, amans amantium. His additur Quiris Quiritis, quia facit Quiritum. [Donat ium, &c.] Mus facit murium. cohos cohortium, multitudo militum. [Monoſyllaba, &c.] Nomina monoſyllaba in duas conſonantes deſinentia, faciunt ium in genitiuo plurali: vt trabs trabium, ples plebium. [Finge priorem, &c.] Nomina tãtum pluralis numeri, genitiuum faciunt ex analogia, vel proportione numeri ſingularis, qui veriſimiliter eſſet, ſi ſingulari non carerent, vt penates penatium, quia ſingulariter foret penas, vt optimas. [Signato, &c.] Nota bene figuras, quæ circa

genitiuum contingunt: Syncopen, & Epentheſin. *Syncope* iam ſatis declarata eſt, vt menſum pro menſium, & boum a bos, pro bouum, & cœleſtum pro cœleſtium: agreſtum pro agreſtium. Epentheſis eſt additio literę, vel ſyllabæ in medio dictionis gratia metri, vt ales alituum, vel per epentheſim, alituum.

Tertius eſt in ibus i, bos bobus flecto, bonumq;.

Datiuus cui ablatiuus ſemper eſt ſimilis, deſinit in ibus, vt hominibus, patribus. [Bos, &c.] Bos bobus, pro bouibus & boum, pro bouum per ſincopen facit.

QVARTA DECLINATIO.

Quarta dat us, recto, dat & u, prius inuariatum.

Quarta declinatio nominis, duas habet terminationes in nominatiuo ſingulari us, & u, prius inuariatum, id eſt in numero ſingulari non declinatum, vt victus, quo viuimus; ſcilicet, cibus & potus. Cornu, gelu. Inter hæc quædam plurali carent, vt gelu, aſtu.

Vs genitiuus habet, per uis flexere vetuſti.

Genitiuus in us, deſinit, vt hic ſenatus huius ſenatus, quod vulgo parlamentum vocant. [Per vis, &c.] Apud veteres nomina quartæ faciebant vis, in genitiuo, vt huius manuis.

Tertius optat ui, quando per u, quoque lectus.

Datiuus fit in vi, ut hic commeatus huius commeatus, huic commeatui, ideſt facultas aliquo proficiſcendi conceſſa a ſuperiori, vi fit ab antiquo genitiuo vis, & a genitiuo in us, regulariter fit datiuus in u, qui iam in rariore vſu eſt, vt metu, pro metui,

Vm retinet quartus. Fit ſextus in u, tibi caſus.
Vm quarto reliquis u, caſibus optat Ieſus.

Accuſatiuus fit in um, ablatiuus in u, vocatiuus ſimilis eſt nomi-

nominatiuo,vt fructus,huius fructus,huic fructui,hunc fructum,o fructus,a fructu, ideſt vtilitas, & quod ex arboribus ad vſum noſtrum naſcitur. [Vm quarto,&c.] Ieſus accuſatiuum facit Ieſum,cęteri caſus in u, deſinunt,ut hic Ieſus,huius Ieſu,huic Ieſu,hunc Ieſum, o Ieſu,ab Ieſu, interpretatur Saluator,& eſt dictio triſyllaba.

Primus pluralis,cum quarto,ſemper in us fit.
Dat genitiuus uum,per ibus tibi tertius exit.
Dant ubus artus,acus,,ficus,tribus,& lacus,arcus,
Et ſpecus atque veru,partus,quercus quoque portus,
Forſitan & queſtus a deponente creatum.

Nominatiuus pluralis, cui vocatiuus ſimilis eſt cum accuſatiuo,deſinit in us, vt hæ manus, has manus, o manus, &c. Dat genitiuus.&c.Genitiuus deſinit in uum,vt hi ritus, horum rituum,ideſt,mos,vel conſuetudo [Per ibus,&c.] Datiuus cum ablatiuo deſinit in ibus,vt his ſaltibus, ab his ſaltibus,ſaltus eſt actio ſaltandi,vel ſylua.[Dant ubus,&c.] Pauca faciunt datiuum & ablatiuum in ubus, vt artus artubus, ideſt,membum,acus,acubus,ficus ficubus,lacus lacubus, locus cumaquis perpetuis ibi natis profundus. Acus,inſtrumētum quo vtuntur ſartores. Veru, eſt inſtrumentum quo aſſamus aliquid.Partus,actus pariendi. Valla iungit queſtus pro querimonia; a queror demonente, ſed veteres differentiam Vallæ non obſeruant.

QVINTA DECLINATIO

Rectus vtriuſque numeri,quartusq; per es,fit
Pluralis quintę.Dempta s,capit i,genitiuus
Cum dandi caſu.Quartus vole em,Dabo ſexto
E,bene.Vult erum patrius.Vult tertius ebus.

Nominatiuus,& vocatiuus,vtriuſque numeri, quiutæ declinationis, cum accuſatiuo plurali deſinit in es,longum. Genitiuus,& datiuus ſingulari in ei. Accuſatiuus ſingularis in

em. Ablatiuus in e. Genitiuus pluralis in erum. Datiuus & ablatiuus in ebus, vt hæc res, huic rei, hanc rem, o res, ab hac re. hæ res, harum rerum, his rebus, has res, o res, ab his rèbus, quicquid eſt capitor pro negocio, & pro diuitiis, vt Ouid. Re ſine nullus eris.

DE PATRONYMICIS.

PATRONYMICVM ex, quod a nomine patris, & abu ſiue alterius deriuatur, ſecundum Grçcam formam, vt Æa cides, ideſt, Peleus. a nomine patris ſui Aeacus, ſic apellatur, & eodem modo Achiles a nomine aui: Pyrrhus, a nomine proaui, &c. Patronymicum ſignificat filium, aut filiam, nepotem, aut neptem, aliquando etiam, qui poſt longa tempora per rectam lineam conſanguinitatis natus eſt, vt Pyrrhus Epirotarũ rex, dictus eſt Aeacides, quia dicebatur ab Aeaco deſcendiſſe. Patronymica formantur abuſiue a nominibus matrũ, vt Iliades, ideſt Romulus vel Remus, Iliç filius. Maiades, Mercurius, Mariæ filius Phillyrides. i. Chiron Centaurus, Phillyræ filius. A nominibus fratrum, vt Pherontias. i. Lampetiæ, ſoror Phaetonis. Phoronis Phoronidis. i. Io, ſoror Phoronei. A nominib. regum. vt Romulidæ. i. Romani, a Rege Romulo Cecropidæ Atheniẽſes a Cecrope Rege. Theſidæ, Atheniẽſes, a Rege Theſeo A nominibus filiorum: ui Meleagris, Altea Meleagri mater. A nominibus maritorum, vt Menelais, Helena, vxor Menelai. A nominibus deorum, vt Phæbas dis, vel dos, phœbi ſacerdos. A nominibus vrbium, gẽtium, regionum, ut Colchis, Medea, a Colcho. Theſſalis, quæ ex Theſſalia eſt. Troas. è Troia Sicelis, è Sicilia. Thebais, è Thebis ſic alia multa, quæ pro poſſeſſiuis ſumuntur. A nominibus auorum, abauorum, &c. vt Atlantiades, Mercurius. Atlantis nepos. Formãtur etiam ab alijs, ſi quis diligenter penitiſſimos poetarum locus rimetur. Patronymicorũ terminationes, quib. Latini vtunť, ſunt quatuor. Vna maſculini generis, es, vt Priamides. Reliquæ fœminini generis, as, is, ne, vt Thaumãtis, Priamis, Nerine, Patronymica in es, ſolũ viros ſignificant, & ſunt omnia primæ declinationis, & declinantur, vt Anchiſes, in ſingulari: in plurali ve-

li vero, vt Poetæ, ſed in genitiuo patiuntur etiam ſyncopen, vt cœlicolum. Patronymica in as, declinantur per omnia, ut lampadas, veluti Aeetias Aeetiadis, vel dos, ideſt, Medea, Aeetæ filia. Patronymica in is, declinantur per omnia, vt pixis, vt Aeneis Aeneidis, vel dos, ideſt, filia, vel neptis Aeneæ, aut Vigilij de geſtis Aeneæ carmen. Patronymica in e, declinantur eodem modo quo Pentecoſte, vt Nerine. Nerines, ideſt filia, aut neptis Nerei, ut Galathea. Patronymica, propter carmina ſolū ſunt inuenta, ideo ipſis in proſa non vtimur, niſi iam a doctiſſimis fuerint recepta. Patronymica a Latinis non formabis, niſi parciſſime in magno opere, vt Paulides, Scipiades, Memmiades. Et patronymica non habent formationum certas regulas quia pro metri ratione formantur.

PRONOMINVM DECLINATIO.

PRONOMINVM declinatio ex rudimentis ſatis noſcitur. Addam paucula in rudimentis non declarata. Prima declinatio pronominum mittit genitiuum in i, vt ego mei, tu tui, ſui, ſine nominatiuo, & apud vetuſtiſſimos in is, vt mis, tis, & ſis, quæ inter ſe differunt, quia mis, tis, ſis, actiue ſignificant, ideſt, ratio in qua ponūtur, declaratur per uerbum actiuum; vt amor mis. i. quo aliquem amo, ſed mei, tui, ſui, ſignificant paſſiue. i. oratio in qua ponuntur, declaratur per verbum paſſiuum, vt amor mei, quo amor ab aliquo. Pro mis, tis, ſis, nūc dicimus, meus, tuus, ſuus. Pro noſtrum, veſtrum, noſter veſter. Tamen noſtrum, ueſtrum, genitiuus ad huc vtimur partitiue, vt nemo noſtrum, aliquis veſtrum. Ego eſt, habet mi, in datiuo. Non mi, aurum poſco. Secunda declinatio mittit genitiuum ſingularē in ius per duas ſyllabas, vt illius, vel per vnā, vt huius. Ab his in nominatiuo plurali dicimus ei, vel ii, in datiuo vel ablatiuo, eis, vel iis, ſic dices de cōpoſito Idē. Olim pro ipſe, ipſius dicebant, ob hāc cām ipſum, non ipſud, in neutro genere flectimus. Ipſe eſt oīs perſonæ, uel teſte Priſciano, tm̄ tertię, quia licet dicamus ipſe feci, ſubauditur ego. Hic ille, iſte, ſic, differunt. Hic ſignificat me, aut meū, aut quod eſt vbi ego ſum. Iſte ſignificat te aut tuum, aut quod eſt vbi tu es.

Ille, quid vis tertiũ. Tertia declinatio mittit genitiuũ ſingulareĩn i,æ,i, vt meus mea,meum, mei, meæ, mei. Meus facit vocatiuũ mi,ueteres tamẽ o meus,dicebant vnde eſt,o populẽ meus. Quum dicitur in ſacris,Heu me filia mi,decepiſti me, interiectio potius blandientis eſt, quã pronomẽ. Quarta declinatio mittit genitiuũ in atis, ut noſtras, noſtratis, veſtras, veſtratis,quę declinantur per tria genera, vt Arpinas,vnde eſt noſtratia uerba. Cauſa cur non dicamus meas, meatis: tuas tuatis, ſecundum Priſcianum, eſt quia gens, uel patria,non vnius eſt, ſed multorum poſſeſſio.

PRONOMINVM COMPOSITIO.

Pronomina cõponũtur inter ſe,ut ego ipſe tuipſe,ſuiipſius, Iſte cõponitur cum hic ſeruata aſpiratione: ut iſthic, iſthæc, iſthoc,vel comice iſthuc genitiuo,& datiuo caret. accuſatiuo iſthũc,iſthãc,iſthoc. ablatiuo iſthoc,iſthac,iſthoc.Pluraliter, generis neutri,noĩatiuo,& accuſa. iſthæc. cęteris caret. Si inuenitur ille cum hic illhic, illhæc, illhoc. Secundo pronomẽ componitur cum nomine: ut homini intercedente ſyllabica adiectione ce, ut huiuſcemodi, cuiuſcemodi, cuiuſcemodi &c. quæ nomina eſſe dicit Priſcianus. Tertio, cum præpoſitionibus, vt mecum, tecum, ſecum, nobiſcum, vobiſcum, quicum, quibuſcum. Quarto, cum aduerbijs, ut idem, ab is, & demum,quaſi is demum, ideſt præcipuæ, vel iterum, & declinatur ſic. Idem eadem idem, eiuſdem, eidem, eundem, eandem, idem, ab eodem, eadem eodem. Et pluraliter idem, uel iidem, eædem, eadem, eorundem, earundem, eorundem, eiſdem, uel iiſdem, eoſdem, eaſdem, eadem ab eiſdem, uel iiſdem. Ab idem fit aduerbium identidem, ideſt, ſæpe:& itidem, ideſt ſimiliter. Item is, componitur cum ecce, uel en, ut eccum, eccam, eccum, eccos, eccas, ecca: ſic cum ille, ellum, ellam, ellos, ellas. Eccum, ideſt en eum, ellum, ideſt,en illum,&c. Quinto, hic componitur cum coniunctione interrogatiua ne, ut hiccine, hæccine, hoccine. genitiuo & datiuo caret, ut hunccine. haneccine, hoccine, ab hoccine, haccine, hoccine. Et pluraliter generis neutri, nominatiuo & accuſatiuo hæccine, cæteris caret, ſic aduerbia

bia huccine, haccine. Item ſiccine, pro ſic ne? Sexto pronomina componuntur cũ ſyllabicis adiectionibus, quæ ſunt quinque, met, tim, te, ce, pte: ut egomet, meatim, tute, huiſce, ſuapte. Syllabica adiectio, eſt ſyllaba extra compoſitionem nihil ſignificans, ſed ĩ cõpoſitione aliquid ſignificationi adiiciens. Aliter enim ſignificat egomet, quã ego, & ſuapte, quàm ſua. Met additur pronomini primæ perſonæ per omnes caſus abſque genitiuo plurali, ut egomet, memet, &c. Item pronomini ſecundæ perſonæ in obliquis ſingularibus, ut tuimet, & plurali toti. Tumet non dicitur, quia in uſu non eſt, aut ne uerbum eſſe uideatur, ſed pro illo, tute dicimus, unde rurſum fit tutmet. Te, ſoli nominatiuo ſingulari tu, iungitur, quia tute non dicitur, &c. Item dicimus ſuimet, ſibi met. Item hæc cũ met compoſita rurſum componuntur cum ipſe, ut nobiſmetipſis. ſuiſmetipſis, memetipſo, a ſemetipſo, &c. Tim iungitur ablatiuis fęmininis, mea, tua, ſua, ut meatim, ideſt, more meo. Ptę, additur ablatiuis mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra. Aliquando etiam meo, tuo, ſuo, noſtro, ueſtro, ut meapte, ideſt mea propria, ſuopte nutu, & ſuopte põdere, &c. Ce, iungitur obliquis pronominũ hic, & ille, ubi finis eſt s, litera, ut huiuſce, haſce, illoſce, &c. Quoniam Donatus inter pronomina poſuit quis, & qui, ideo hic de compoſitione horũ pauca afferã.

QVIS, EST QVI, IN COMPOSITIS.

QVIS & qui differunt dupliciter, ſcilicet ſignificatione, & compoſitione. Nã quis nominatiuus eſt, nomen interrogatiuũ, ut quis eſt iſte rex gloriæ? Nunquã uero refert, niſi que is pro quibus datiui & ablatiui caſus, ut, En queis conſeuimus agros? Qui in ſingulari ſemper refert, uin euphoniæ cauſa & comice dicas, qui uocare, pro quis, ut ſat diues, qui ſanus & ſuis contentus eſt. In plurali qui interrogat, ut qui ſunt hi? Et refert, ueluti Beati qui nunc lugent. Quis infinite capitur, ut, Venit cũ illo ueſcio quis nebulo. Quis olim erat cõmunis generis, vt Plau. Quis ea eſt? nõ optima eſt. Idẽ, Dic mihi quæſo, quis eſt quãuis ducere vxorẽ? Ablatiuus, qui apud Plautũ in frequẽti uſu eſt, reliqui uix uſurpãt niſi dicas qui cũ, pro cũ quo. Qui aduerbiũ ꝓ quomodo ualde elegãs

eſt,ut qui ſcis?Horat. Qui fit Mecœnas?Terent.Qui ſcis eos diſcordare?indomi quid ſcis,pro qui ſcis dicunt.Hinc atqui, ideſt,certe,vel ſed quomodo.Quis,ideſt,qualis,vt Virgil.Quis nouus hic noſtris ſucceſſit ſedibus hoſpes?Quem ſeſe ore ferres?ita hic pro talis accipitur, Virgilius,Hunc ego te Euriale aſpicio.Quid,& quod differunt. Quid cum ſuis compoſitis ſubſtantiuum eſt,& interrogat, aut infinite capitur, nunquã refert,ut quid cauſę?quid damni?non quid damnum.Quod cum ſuis adiectiuum eſt,vt quod pomum, & frequẽter refert. In fœminino genere Donatus dicit quę, vel qua in ſingulari, & ſimiliter in nominatiuo & accuſatiuo plurali neutri generis,id ſolum fecit propter compoſita a quis vel qui. Nã qui nominatiui caſus extra compoſitionem,nihil ſignificat.Vt ergo cognoſcas compoſita a quis, & qui, notabis verſus Badianos.

En,ne,alius,num,ſi depoſcunt quis ſibi ſubdi,
Et qua volunt,non quę quoties reperitur vtrunque.
Poſt quis,namq;,piam,non poſt qui pone putas, quam
Dam,uis,cumque libet,non quis,ſed qui,ſibi ſubdet.
Nec qua uolunt,ſed quæ,quoties, reperitur utrunque.

Quis in compoſitione poſtponitur dictionibus, en, ne, alius, num, ſi,& dicimus ecquis,ecqua,ecquod,& ecquid,nequis aliquis,nunquis,ſi quis,& vbicunq; Donatus dicit quæ vel qua,hæc in qua deſinunt,non in quæ,vt nequa,aliqua,nũqua ſiqua. &c.Quis præponitur in compoſitione quis, nam, quæ,piam, putas,quam,vt quiſquis,quiſnam, quiſque,quiſpiam,quiſputas,quiſquam.His articulis nõ præponitur qui, ſed quatuor aliis,dam,uis,cunque,libet, quibus nõ iungitur quis.vt quidam,quiuis quicunque, quilibet,& hæc poſteriora tam a quis,quam a qui,ſolum quæ habent,ubicunque Donatus dicit quę vel qua,vt quæ nam,quędam,&c.Quædã,&c. Quęquam,quidquam,aut quodquam rariſſime legitur:quidcunque nunquam,ſed bene quodcunq;.Ablatiui qui & queis in compoſitis nunc non leguntur.Quiquis in vſu vix habet alios caſus,quã quiſquis,quicqd,a quoquo & quaqua. Quiſque caret genitiuo plurali. Vnuſquiſq; caret toto plurali.

DE HETEROCLITIS, LIBER III.

QVANQVAM Heteroclita proprie loquendo ea demum dicuntur, quæ contra aliorum regulam declinantur: vt cœlum, & vas. vaſis, &c. Tamen tritiorem viam ſecutus, vnicum in librum congeſſi anomala, defectiua, & abundantia, tanquam generali nomine hæc omnia Heteroclita dicantur. Diuiſi autem librum in tres partes. In anomala, quæ propriè heteroclita dicuntur. In ecliptica, vel defectiua, & in abundantia. Heteroclitum interpretatur aliter declinatum, ab heteros, id eſt aliter, & clitum, declinatum. Heterocliſis eſt alia declinatio Anomala. i. irregularitas ab a. i. ſine, & nomos. i. lex quaſi extra regulam. Anomalum irregulare. Heteroclitum igitur cum vulgo loquendo, tripliciter fit, quia aut variat. i. contra aliorum normam declinatur, ut hoc cœlum, hi cœli, aut deficit, vt aurum ſine plurali, aut abundat. i. vario genere, aut varia terminatione, aut declinatione idem notat, ut hic, aut hoc vulgus, tignus vel tignum, ficus, huius ficus, vel fiſci. Item vna voce varia notat, ut literæ, aura. Vnde eſt verſus. Deficit, aut varia eſt heteroclita vox, vel abundat. Irregulariter declinatus nomẽ, ſiue variat quinque modis: Primo variat genus, vt hoc cœlum hi cœli. Secundo variat declinationem tantum, vt hoc vas vaſis hæc vaſa vaſorum. Tertio genus & declinationem, vt hoc epulum, hæ epulę. Quarto variat, ſeu irregulariter format obliquos, vt Iupiter, Iouis. Quinto contra aliorum modum aliquos caſus finit: vt, ambo. De his primo dicam: inde cum defectiuis abundantia enucleabo. aſpiciet cœptis Ieſus.

Anomala ſiue heteroclita, & primum in ſingulari maſculina, & in plurali neutra.

Maſcula ſunt primo numero: ſed neutra ſecundo

Dyndimus, infernus, locus, Iſmarus, & ioca, cetus,
Mænala, Taygetus, ceu tartara, maſſica, auernus,
Sibila, pangæus, ceu tenara, carbaſa. Dant hi
Quędam plurali, uerum loca non damus arti.

Nomina hic poſita, in ſingulari maſculina, in plurali neutra ſunt, ut hic Dindymus, hæc dindyma, mons Phrygię. Infernus, hæc inferna, infernorum, inferorum loca. hic locus, hæc loca, vel etiam hi loci, quicquid aliud continet, & quando ſignificat argumenti ſedem, ideſt orationem notiſſimam, per quam probamur argumentationem, in plurali ſolum eſt maſculini gene. hi loci, & hoc eſt cur dixi [Verum loca non damus arti,] ſcilicet rhetoricæ, aut logicæ. Iſmarus, hæc Iſmara, mons Thraciæ. Iocus, hi ioci, & hæc ioca, ludus in uerbis. Cetus, hi ceti, & hæc cete, piſcis marinus. Mænalus, hæc Mænala, mons Archadiæ. Taygetus, hæc Taygeta, mons Laconię. Tartarus, hæc tartara, infernus. Maſſicus, Maſſica, Maſſicorum, mons Campaniæ. Auernus, auerna, lacus Campaniæ. Sibilus, hi ſibili, & hæc ſibila, ideſt flatus, aut ſibilatio. Pangęus, hæc Pangæa, promontorium Thraciæ. Tęnarus, hæc tenara promontorium Laconiæ. Carbaſus tam fœminini, quàm maſculini generis patet in generibus. Inter hæc nonnulla ſunt etiã maſculini generis in plurali, ut videre eſt.

In ſingulari fœminina, in plurali neutra.

Hæc prius, hæc poſt dant tibi pergamus atque ſupellex.

Hæc duo nomina Pergamus & ſupellex dant prius & poſt, hæc, ideſt in ſingulari ſunt generis fœminini, & in plurari generis neutri, vt hæc pergamus, hæc Pergama, Pergamorum, vrbs Phrygiæ, Priami regia. Supellex, hęc ſupellectilia.

In ſingulari neutra, & in plurali maſculina.

Maſcula plurali numero ſunt, neutra priore,

Elyſium, cœlum, quibus apte iungitur Argos.
Plurali numero ſunt maſcula, neutraue fręnum,
Et filium, clauſtrum, raſtrum, coniunge capiſtrum.
Eſt prima numero neutrum plus, omne ſecundo.

In ingulari,neutri generis, in plurali maſculini ſunt, hoc Elyſium,hi Elyſij, locus bonarum animarum apud inferos ſecundum poetas.Hoc cœlum, hi cœli, beatorum habitaculũ: & capitur aliquando pro toto mundo,& pro aere. Argos, hi Argi,Argorum,vrbs Græciæ.[Plurali Rc.]Maſculina uel neutra ſunt in plurali. Hoc frænum,hi fræni,vel hæc fræna,quo equus regitur. Hoc filum,hi fili,vel hec fila,quod ex lino lanave trahitur uendo.Clauſtrum,potius hæc clauſtra,quo aliquid clauditur. Raſtrum,hi raſtri,vel hæc raſtra,inſtrumentum quo terra raditur,Capiſtrum,hi capiſti,vel hæc capiſtra, capitis vinculum,quod iumentis adhibetur, ne fugiant. [Eſt primo &c.] Plus in ſingulari ſolùm eſt neutri generis, at in plurali eſt omnis,vt hoc plus pluris,hi & hæ plures,& hęc plura,vel pluria, ſed raro pluria.

In ſingulari neutra, & in plurali. fœminina.

Dic epulas, & declinas: numerus priorum dat.
Balnea, dic vel eas, tantum priorum numerus dat.
Nundinum apud veteres, nunc vſus nundinę habebit.

Pauca in ſingulari ſunt neutri gene & in plurali numerò fœmin. vt hoc Epulum he epulæ,epularum.Epulum in ſingulari eſt conuiuium pompoſum,& numeroſis cibis paratum,& in plurali epulę ſunt cibi quotidiani, quamuis non ſemper differentia ſeruetur.Delicium,hæ deliciæ,deliciarum,i.voluptas,& oblectamẽtũ.[Balnea,&c.]Balneũ ſingulariter neutrũ vel ẽ,plural. vero hæc balnea,vel hę balneæ,neutrũ fęmininũ

locus

locus in quo lauamus. [Nundinum, &c.] Nundinum neutri generis apud veteres ſolum, exoleuit: nunc autem nundinæ nundinarum in vſu eſt, pro diebus ad emendum vendendumq;,publicè conſtitutis.

Obliqui Heterocliti.

Anormes ſeruant obliquos nomina quædam.
Iupiter eſt teſtis,cum multis ante retectis.

Multa nomina anormiter faciunt ſuos obliquos, vt Caro carnis. Lac lactis. Iupiter, Iouis. Iter,itineris,Hepar,hepathos, & plura ante declarata.

Vas,Iugerum, Domus.

Vas vaſis ternę:pluraliter eſto ſecundę,
Pluralis tantum numero fit iugera ternæ.
Attamen effertur cum iugere iugis apte.
Partim ſit quartæ,partim domus eſto ſecundę.

Vas vaſis neutri generis in ſingulari eſt tertiæ declinationis,in plurali ſecundæ:hæc vaſa vaſorum, Vaſi. [Plurali tantum,&c.]Iugerum,iugeri,iugero,iugerum,o iugerum, à iugero in ſingulari ſecundæ eſt. Inuenimus tamen genitiuum iugeris,& ablatiuum iugere, ab antiquo nominatiuo iuger, unde mãſit totum plurale iugera,iugerum,iugeribus,per tertiam,& eſt ſpatium terrę vno die aratæ ab vno pari boum,aut equum.[Partim,&c.) Domus partim eſt ſecundę declinationis,& partim quartæ & ſic flectitur, Singulariter nominatiuo hæc domus genitiuo huius domi,& domus, datiuo huic domui, accuſatiuo hanc domum, uocatiuo o domus, ablatiuo ab hac domo. Et pluraliter nominatiuo hæ domus, genitiuo harum domorum,& domum,datiuo hisdomibus,accuſatiuo has domos,uocatiuo o domus, ablatiuo ab his domibus.

DEFE-

DEFECTIVA.

DEFECTIVA nomina ſunt quibus aliquid in plena declinatione repertum deeſt, uel caſus uariatio: ut centum uel caſus aliquis, vt ſponte, uel alter numerorum, ut arma.

Aptota, ideſt indeclinabilia.

Nomen in u, nullum numero uariabo priore.
Nuſquam nomen in i, numeroſq;, notaſq; refleto,
Hinc duo, tres, unus, uolumus, cum millia demi,
Et quæ dat centum, teſtem tibi pono ducenti.

Nullum nomen in u, variatur in numero ſingulari, ueluti cornu, ueru. Nullum nomen in i, declinatur. ut gummi, ſinapi. Numerorum Cardinalium, ideſt principalium, & primorum, unde alij inclinatur numeri, nomina nō declinatur, ut quatuor, quinque &c. centum, biſcentum, tercentum, &c. mille, biſmille adiectiuū. [Hinc duo, &c.] Hic excipimus duo, duæ, duo, tres, & tria, & principium numeri, unus, una unum. Hoc mille unico l, ſubſtantium eſt, cuius ablatiuus eſt mili. Plurale, milia, milium, milibus. Et compoſita à centum tantum pluralia, quæ flectuntur, ut ducenti, ducentæ, ducenta, &c. [Nnotaſque, &c.] Nomina literarum, cum dictionibus materialiter (ut loquūtur) poſitis, aptota ſunt, vt a, alphæ, g, gemma, magiſtri, ſi dicas, magiſtri eſt genitiui caſus, nonnunquam flectuntur, vt ab homine deriuatur nemo.

Barbara multa, ideſt nec Græca, nec Latina.

Barbara multa manent non flecta: quibus dato cæpe,
Pondo, pedum, nequam, nugas, hir, faſq;, ne faſq;,
Nil, nihil, inſtar, ardor, tot, quot, cum prole vtriuſque.
Adde neceſſe datis, frit, præſtoq;, plurima iungunt

Indo-

Indocti, vt Rhemus, tu Rhemi flectere debes.

Multa Barbara, ideſt, nec Latina, nec Græca ſunt indeclinabilia: ut Balaam, Heſter, Noe, Eleazar, indeclinabilia ſunt etiam Cæpe, uernaculè Cipolla Pondo, libra. Pedum, baculus paſtoralis, Nequam, Nugas, Hir, Fas, Nefas, Nil, Nihil, Inſtar, ideſt magnitudo, uel imago, aut æquiparatio, & ſignificat etiam ad æquiparationem. Tot, quot, cum prole totidem, quotquot, aliquot. Neceſſe, quod vi aliqua cogente fieri opus eſt. Frit, quod eſt in ſumma ſpica iam matura, minus eſt quam granum. Adde git, quoddam ſemen odoriferum. Cæte, tempe, nepet cim. Præſtoq;, ideſt paratus, præſens, fauens. & conſtruitur cum ſubſtantiuo uerbo. Indocti grammatiſtæ multa accumulant, quæ bene declinantur: ut pluraliter hi Rhemi, Rhemorum: Parhiſij, Parhiſiorum, ciuitates Galliæ, ſic Brugæ, Brugarum, Bergæ, Bergarum, ſic Romani, Romanorum, urbs Allobrogum Romanis, &c. multi etiam indeclinabilia dicunt pus, uirus, pyr, Præneſte, gauſape, præſepe, quæ tamen à Doctoribus flectuntur, &c.

Noĩatiuo ſingula. carentia, cum paucis a lijs.

Vix retinent rectum frondis, cum fœmine, frugis,
Cum ditione, dapis, precis, & necis, & vicis, atque
Remigis, addis opem niſi diuam ſignificaris.
Verberis adiſcito, primoris Seruius addit.
Aleo dat rectos, vt ganeo. Iungitur expes.
Ganeo vult etiam quartum. Satias dabit ate.
Non later, aut uiſcus, cum doctis ferre verebor.
Nex, remex, & daps, parce vtens pulchra putabo.

[Frondis, &c.] Quæ hic explicantur, carent nominatiuo ſingulari. Frons enim pro folio arboris, iam exoleuit. Fœminis, fœmini, à fœmine. Et pluraliter fœmina, integrum eſt. Fœmina ſunt interiora, femora, exteriora, differentia, tamdo

men ſæpe confunditur.Frugis,frugi , frugem.Ditionis,ditioni,ditionem,à ditione. Ditionis.i. Poteſtatis,aut imperij,Dapis,dapi,dapem,à dape.plurale dapes, dapium integrum eſt . Dapes ſunt magnifici.& opipari apparatus ciborum. Precis, preci,precem,à prece, plurale preces integrum eſt.i. rogationes.Necis,neci,nece à nece i.mors,vel cædes. Vici,vicem,uice,plurales vices vicibus,aliquando pro loco capimus , vt faciam vice tua.i. pro te,item pro fortuna,vel incommodo , vt vicem tua doleo. Remigis remigi remigem &c. Opis opem, ab ope.i.poteſtatis,& auxilij,plurale opes , integrum eſt,diuitię,Os opis,quãdo integrnm eſt,ſignificat Deam, ſcilicet vxorem ſaturni,& eſt Dea terræ.Verberis,verberi à verbere, plurale verbera,integrum eſt, ſignificat verberandi inſtrumentum, Primoris,teſte Seruio.i.primi,& principalis,plurales,primores,integrum eſt. [Aleo dat,&c.]Aleo.i.aleator.nominatiuũ & vocatiuum ſolum habere dicitur , Ganeo, ideſt Helluo,& ſcortator,nominatiuum,vocatiuum, accuſatiuumq́ue apud Ciceronẽ habet rarò alios caſus.Expes,ſine ſpe,nominatiuus & vocatiuus ſolus eſt. Satias ideſt ſatietas,nominatiuus, & vocatiuus habens ſolum ablatiuum à ſatietate:pro eodem dicitur ſaties in nominatiuo & vocatiuo ſine obliquis. [Non later &c.] Lateris,& viſceris à quibuſdam adiiciuntur fruſtra , nam nominatiui in vſu ſunt.later & viſcus.Later,eſt lapis coctus . Viſcus & Seruius ait eſſe quicquid ſub corio eſt,ideſt omnem carnem inter oſſa & cutem. [Nex Remex &c.] Nex, Remex,Daps nominatiui non omnino ſunt reiiciendi , quia apud Doctiſſimos reperiuntur,poſſumusque poſt tot, ac tantos viros,dum parciſſimè id fiat,& impetrata venia huiuſmodi vti.

Vocatiuo carentia.

Quærens,diſtribuens,infinitumq́; , negansq́;,
Et referens,vocitante carent:pronomen & omne,
Quatuor exceptis, noſter,noſtras,meus, & tu.

Voca-

Vocatiuo carent interrogatiua, vt quis; qualis. Diſtributiua, vt quiſque, omnis, cuius plurale omnes, collectiuè capitur aliquando, & ſic vocatiuum habet. Infinita, vt aliquis, ſiquis. Negatiua, vt nullus, nemo, neuter. Relatiua, vt qui, talis: omne pronomen, præter tu, meus, noſter, & noſtras.

Soli ablatiui.

Eſt ablatiuus nonnullis ſolus in uſu,
Obice, ſponte, diu, noctu, natu, impete, iuſſu,
Actu, cum promptu, permiſſu, flamine iunge.
Impetis, & ſpontis, flamenq; leges aliquando.

Quædam in ſingulari numero ſolum ablatiuum in uſu habent, vt obice, in plurali obices, obicibus bene in vſu eſt, ideſt obſtacula. Sponte ideſt voluntate propria, & ſuapte natura, ſine hominis labore genitiuus eſt in ratiore uſu ſpontis, quo tamen interim licet vti ornatè. Diu, ideſt, die, Noctu, id eſt, nocte, plerumque aduerbia ſunt: nonnunquam etiam nomina, vt hac noctu, pro hac nocte, apud Gellium. Natu, ideſt, natiuitate, & ætate; vt maior natu. Impete, ideſt, impetu, ab antiquo nominatiuo impes, vnde reperitur genitiuus ſingularis impetis. Iuſſu ideſt, imperio, & iuſſione: contrarium eſt in iuſſu? Aſtu, ideſt aſtutia, & calliditate. In plurali hi haſtus, hos haſtus, o aſtus, ſine genitiuo, datiuo, ablatiuoque. Promptu, ideſt manifeſto, Permiſſu, id eſt permiſſione. Flamine, id eſt, flatu, in plurali flamina, flaminum, integrum eſt, Cicero vſus eſt nominatiuo flamen. Flamen quando eſt maſculini generis ſacerdotem ſignificat; diciturque quaſi flamen a filo quo cinctum caput habet: hinc flamen dialis, id eſt ſacerdos Iouis, a Dio, id eſt Ioue. flamen Martialis, ideſt, ſacerdos Martis. Flamen Quirinalis, ideſt, Quirini. Fœmina dicitur flaminica.

Quibus deſunt genitiuus, datiuus, & ablatiuus plurales.

Plurali numero, cum ſexto, tertius abſit,

Et pa-

Et patrius quintæ. Res atque dies capis inde.
Talia ſunt, ius, thus, æs, os far, defruta, morum,
Hordea, mulſa, forum, uinum, mare: iungito rus, mel,
Oribus, & uinis, & plura legendo notabis.

Nomina quintæ declinationis in plurali carent genitiuo, datiuo, & ablatiuo. Hinc excipiuntur tantum duo. Res rerũ. Dies dierũ. Talia, &c.] Carent ſecundũ Grãmaticos eiſdem caſibus. Ius thus. Aes, æris. Os, oris. Far faris. Defrutum, ideſt vinum coctum ad mediam vſque partem, à defruendo dictum. Morum, ideſt fructus arboris mori, & ruborum. Hordeum, ſatis notum. Mulſum, potio dulcis ex vino, & melle. Forum, fori. Vinum uini. Mare maris. Rus ruris, & Mel mellis, quibus aliqui plura iungunt, veluti Nex, & quantum ad genitiuum, erux, lux, labes, &c. [Oribus &c.] Grammatici loquuntur de frequenti vſu autorum, quia oribus, vinis, ruribus, viribus, & plura reperiuntur, ſed rarenter, ſaltem apud verè Latinos.

Reliqua certis caſibus carentia.

Cætera maſculei rectum remouento priorem
Dic fors; forte, lucesq; luem: macti dato macte.
Tantundem ſolum tantidem debet habere,
Cum primo quartum quintumq; ſpecus petit, & plus
Pluris, & a pluri: neutrum plurale ſit omne,
Suppetiæ, inificiæ, dant quartum, dica, dat as, am,
Deq; ueru uerum tollunt, grates, dato frates:
Gratis, grate leges, repetundarum repetnudis.
Vis, uis, uim, uidet: quondam has uis, nunc, fero vires,
Auſim cum magno Fabio bene dicere tabum,

Cætera cæterum nominatiuum ſingularem maſculinum

in vſu non habet, qui eſſet cęter. Hæc fors, o fors, a forte, id-eſt, fortuna, vel euentus. Lues luem, aliquando etiam ab hac lue: ideſt, contagio, aut peſtis. Macte, & pluraliter o macti, dictiones quibus aliquem laudamus, quaſi magis aucte, magis aucti, cum exhortatione ad virtutem & gloriam. Tantundem, tantidem, tantundem, cæteris caret. Specus in nominatiuo, accuſatiuo, vocatiuoque dum eſt neutri generis dicitur: ſpecoris ſpecori, ſpecore, in vſu non ſunt. hoc plus, huius pluris, hoc plus, ab hoc pluri. Plurale hi & hę plures & hæc plura, integrum eſt. Suppetię, has Suppetias. i. auxilia. Hę inficiæ, has inficias. i negationes, eo inficias. i. nego. Hæc dica hanc dicam, has dicas. i. accuſatiuo, vel cauſa. Verum genitiuus in vſu non eſt. Grates ſine genitiuo datiuoque, & ablatiuo pluráli, in ſingulari ſolum habet genitiuum gratis & ablatiuum gratę, & ſignificat gratias. Harum repetundarum ab his repetundis tantum. i. pecuniarium aut rerum principi, aut populo ſurreptarum. Vis, huius vis, hanc vim, o vis, a ui. Et pluraliter has vis apud veteres, nunc vires, virium, viribus. i. robur, & violentia. Huius tabi, ab hoc tabo tantum, vt Grammatici volunt. Quintilianus tamen tabum dixit, quem non formidabo imitari. Caret tamen plurali, vt tabes, quod idem ſignificat, ſcilicet conſumptionem & corruptionem, morbumque & ſaniem ſanguinemque corruptum.

Plurali numero caretia.

Propria plurali (niſi ſint pluralia tantum)
Cuncta caremt, cum menſuratis, herba frutexq́;,
De ſpecie loquimur: tamen hęc quandoq; leguntur
Plurali numero, partes ubi ſignificamus:
Sicut uina, fabę. Plurale tenent quoque raro
Abſtractum, & nomen quintę, nomenq́; elementi.

Plurali numero carent propria nomina quarumcunque rerum, niſi ſint tantum pluralis numeri. Exempla ſunt propria

pria virorum, vt Ioannes, Iacobus & mulierum, vt Anna. Phyllis. Montium, vt Oſſa, Olympus, Sic oppidorum, planetarum &c. Dixi niſi ſint pluralia tantum, propter Athenæ, Gabii, Artaxata &c. [Cum menſuratis &c.] Carent etiam plurali numero nomina rerum quæcunque referuntur in pondus vel in menſuram, vt nomina metallorum, aurum plumbum argentum ferrum ſtannum &c. Nomina frumentorum, vt triticum, ſiligo &c. Leguminum, vt eruum canabis Et multa alia, vt lac butyrum lardum ſeuum. Loquimur autem de ſpecialibus, nam generalia pluraliter declinari nihil impedit, vt metalla, aquæ, liquores, frumenta, legumina &c. Quinetiam ſpecialia in plurali numero quandoque leguntur, vbi partem ſignificare volumus, vt vina, hordea piſæ, vel piſa, fabæ &c. quibus vix ſunt in plurali genitiuus datiuus vel ablatiuus. Item herbarum, fruticumque nomina raro pluralem habent, vt apium, ſiler. Nonnulla aliquando habent, vt lolia, croci, rutæ cæpæ porri myricæ viburna cum multis aliis. [Plurale tenēt, &c.] Nomina abſtracta. i. ſubſtantiua adiectiuis deducta, cū nominibus quintæ declinationis, & nominibus elementorū, raro tenent pluralem numerum. Exempla de abſtractis, hæc loquentia, ſapientia, auaritia &c. de nominibus quintæ, vt fides, rabies, pernicies &c. De nominibus elementorum, vt terra aqua aer ignis, quæ pluralem admittunt omnia, præter aer, vbi non totum elementum, ſed aliquas partes ſignificamus. Habent quoque pluralem numerum ex aliis complura, vt ſine dubio dies, res cum pluribus quintę declinationis nominibus, & multa abſtracta. Ideo dixi raro, non ſemper. Eruum genus pabuli uel leguminis. Canabis, herba ex qua fiūt chordæ. Lardum, vel laridum, caro porcina. Seuum eſt pingue durum in bobus, vnde fiunt candele, quibus quotidie utimur. Apium, herba, folia habens petroſelino ſimilia, ſed maiora. Ruta, herba, a ruendo dicta Myrica, genus humilis uirgulti, Pernicies, mors, a pernecando. Cætera ſunt per ſe nota.

Raro Plurali.

Vix plurale tenent limus, cum ſanguine fumus,

Et fimus, & mundus, muſcus, cum nemine pontus,
Captorum carcer, ſopor, & puluis, penus uncus.
Ceſtus, ceu cultus pro auro, ros & genuinus,
Gloria, fama, lues, pix galla, fames, fuga, uita,
Culpa, ſtrues, pax, gaza, ſalus, cumq́; indole, arena.
Mors, tuſſis, proles, tabes, labes, ſobolesq́;,
Talio, cum cholera, ſitis atque humus, & pituita,
Lux, plebs, iungantur pubes contagio, bilis.
Hir, cœnum, fel, pus, ver, nectar, ador, nihil', hepar,
Nil, iubar, & nihilum, gluten, vultus, pelagusq́;,
Aeuum, ſal, barathrum, cum manna, mammona, paſcha.
Iuſtitium, fœnum, virus, cum mane, neceſſum,
Atque neceſſe, ſalum, ſolium, fas, inſtar, & halec.
Adde nefas, lethum, vitrum, viſcum, atque macellum,
Et nitrum, ſpicum, ſinumq́;, geluq́;, ſolumq́;,
Atque lutum. Sunt his qui longe plura notarunt.
Si bene diſcutias doctorum ſcripta virorum:
Multa ſecus cernes, quam lex vult Grammaticorum.

Raro habent pluralem numerum hęc nomina Limus.i.cęlum ex terra madida. Sanguis, quod tamen in ſacris pluraliter legitur. Fumus, notum. Fimus, ſtercus animalium.ı. letamen. Mundus, muſcus, lanugo, vel herbula viridis in muris, ripis, arboribusq́ue. Nemo põtus, ideſt, mare, & regio quędam Aſiæ. Carcer, captorum locus. Sopor, ſomnus. Puluis. Penus, vel penum, vel peno, omne ferculentum, poculentumq́;, quo veſcuntur homines, ideſt, quicquid eſt neceſſe ad victum quotidianum. Vncus proferro quo corpora noxiorum, mortuorum ve trahebantur. Ceſtus ſine diphthongo, cingulum Veneris, & zona ſponſæ nubentis legitimo matrimonio.

Vnde

Vnde inceſtum dicimus, non legitimo matrimonio, ſed ſacrilego. Cultus, pro eo quod vulgo folium auri dicitur. Ros. Virgilius tamen rores dixit. Genuinus, dens in extrema gingiua occultus, is nouiſſimus naſcitur. Dente genuino rodere, eſt occultis reprehendere. Sequentia fœminina ſunt. Gloria frequens de aliquo fama cum laude. Fama, Lues, Pix Galla, ſutorum inſtrumentum, eſt etiam fructus quercuum. Fames, Fuga: Vita, Culpa, Strues lignorum congeries, Par, Gaza, quicquid poſſidemus. Salus, Indoles, eſt in pueris ſignificatio quędam futuræ probitatis, & in viris ſignum præſentis virtutis. Arena, cuius pluraii libere vtitor. Mors tuſſis, Proles, Tabes, Labes, ruina, vel dedecus, vel macula. Soboles, Talio, Cholera, morbi genus, & vnus quatuor humorum. Sitis, Humus, Pituita, morbus quidam Gręce phlegma dicitur. Lux, Plebs, Pubes, Contagio, morbus contractu nocens. Bilis. i. cholera, capitur interdum pro ira. Sequentia ſunt neutra. Hoc cęnũ, terra humore reſoluta. Fel, Pus, puris, ſanies, & quicunque humor in putredinem verſus. Ver, Nectar, Ador, Nihil, Hepar, Nil, Iubar, Gluten, Nihilum, Vulgus, Pelagus, Aeuum, ætas longa. Sal, Barathrum, locus erat Athenis vnde damnati pręcipitabantur, & capitur pro immenſa profunditate, & pro inferno. Manna, Mammona. Paſcha, Iuſtitium, quaſi iuris ſtatio, dicitur iuris dicendi intermiſſio, vt tempore meſſis, quoddam fit iuſtitium, ne agricolæ impediantur. Fœnum, Virus, Mane, Neceſſum, neceſſe. Salum. i. mare, a Græco ſalo. Soliũ, ſella regia, Fas, Inſtar. Halec, Nefas, Lethum. i. mors. Vitrum, Viſcum, vel maſculine viſcus, eſt glutinum, quo aues capiuntur, Macellum, locus vbi obſonia venduntur, non ſolum carnes, ſed quæcunque. Nitrum, ſalis ſpecies, quo ſordes corporum, veſtiumque purgantur. Spicum, acumen adſpice ſimilitudinem, pro eodem dicitur ſpicus, & hoc plurale habet, Sinum, pro vaſe. Solum, terra. Gelu, Lutum, cœnum. [Sunt his &c.] Quidam grammatici præter hæc vulgata alia adiecerunt compluſcula: vt Orcus, pro inferno. Erebus, profundior inferni pars. Halo, circulus circa Lunam. Arrhabo, i. arrha. Luna, Vehes, quædam menſura eſt, & plauſtrum Adorea, id eſt gloria, Altum, pro mari. Meditulium, ideſt medium loci

ſpatium. Album pro tabula. Zacarum, eſt mel collectum in arundinibus candidum ac fragile, Zuccaro. Gummium, oleū ex gummi factum. Stratum, equi ſella. Abdomen. Papyrum, Chaos Sinapi, Temetū, Callum, & multa alia. [Si bene &c.] Ex prædictis multa contra Grammaticorum regulas numerū pluralem habere inueniet quiſquis doctiſſimorum monumenta diligenter euoluerit, ſed parce inuentis, parce vtamur, neque vti formidemus nimium.

Singulari numero carentia.

Diſtribuens numerus, cum cardine, feſta, lebriq́,
Cum ludis, urbs, multa carent numero iſta priore.
Dant quidam libri numerum tantummodo primum.

Numeri diſtributiui, vt bini, terni &c. Cardinales, vt duo, tres, quatuor, &c. tot, quot, totidem, aliquot, carent numero ſingulari, niſi rariſſime, vt ſepteno gurgite. Item nomina feſtorum, aut ludorum ſingulari numero carent, vt Appollinares, Megalenſes, Circenſes. Feſtorum nomina, vt Bacchanalia, Saturnalia &c. Carent prætere a ſingulari numero multa librorum nomina, vt Georgica, Bucolica, Rhetorica, rhetoricorum, Chronica, Biblia bibliorum. Poſtremo multa oppidorū nomina ſingulari deficiunt numero, maſculina quidem, vt Parhiſij, Gabii, Locri, orum &c. Fœminina, vt Thebæ, Athenæ Burgæ &c. neutra, vt Artaxata, Hieroſolyma &c. [Dant &c.] Quædam librorum nomina ſunt ſingularia. fœminini generis, vt Thebais, Aeneis &c.

Maſculina tantum pluralia.

Maſculei generis ſunt hæc pluralia tantum:
Annales, ſentes, cancelli, liberi, amores,
Vepres, carceribus, Luceres, cani, lemures, do . .

Furfuribus,geminis,natales,cœlitibus,con
Manes,& caſſes,ſuperi,loculi,atque penates,
Cuique prius foret as, maiores atque minores,
Primores,faſti,vel faſtus,adde Quirites.
Et pugillares,Serces,Careſq́;.ſaleſq́;,
Atque lares piſces ſignum,ceu menſtrua menſes,
Atque fori,faſces,proceres,ſic poſteri,& antes,
Mores,inferi& ambo dabis, ſic codiq́; cilli.
Interdum numero patientur pauca priore.

Maſculina tantum pluralia ſunt. Annales, libri continentes quid quoquo anno geſtum ſit. Sētes.i.ſpinæ. Cancelli,ligna vel ferramenta inter ſe modicis interuallis poſita, vt in feneſtri. Liberi.i. filii & filiæ & aliquando vnicus filius, vel filia. Amores pro turpibus & venereis, niſi adiectiua diſtinguamus, vt honeſti amores. vepres, rubus; aut ſpina. Carceres sūt vnde equi incipiunt curſum. Luceres nobiles quidam Romani. Cani, albi capilli in ſenectute. Lemures, laruæ, terrificationes nocturnæ. Furfures puſtulæ quæ ex capite reſoluūtur. Gemini & Gemelli, fratres, vno tempore nati. Natales, generis nobilitas, aut naſcendi conditio. Cœlites.i. cœlicolæ, & ex hominibus dii. Manes, animæ defunctorum, & dii miſeri. Caſſes. ideſt retia. Superi cœlites, vel nos reſpectu antipodum. Inferi, qui tartara incolunt, vel antipodes. Poſteri, poſt nos venturi. Loculi, ſacculi pecuniarii, vel receptacula fœminis. Penates, dii penetrales, quos ſuæ quiſque domi colit, & pro domo capit. Quæ in as, deſinerent, ſi ſingularem numerū haberent, vt primates, ſummates.i. ciuium optimi, probiſſimi. primi, & ſummi. Maiores, & antiqui qui ante fuerunt. Minores, ideſt poſteri. Primores, ideſt primi. Faſti faſtorum vel Faſtus, liber in quo totius anni res populi Romani ſcriptæ continebā-tur, & cauſæ feſtorum explicabantur. Quirites, ideſt Romani. Pugillares; tabellę, in quibus ſcribimus. Seres & Cares, populorum nomina. Sales, dicta mordacia à di-

dicteria,vrbani ioci.Lares,dij domeſtici. Piſces ſignum cœleſte.Menſes pro menſtruis,Fori, pars illa nauis,qua à prora in puppim diſcurritur. Paſces.i.conſolatus,aut prætura. Proceres,capita trabium,i.mutuli quidam extantes, accipitur pro eis,qui in ciuitate eminent.Antes,ab ante,dicuntur eminentes lapides in ædificio,ſiue vltimę columnę quadratæ,quibus ſuſtinetur fabrica,aut fulci,aut vitium ordines extremi, qui ante ſtant.Mores pro vitæ modo, nam mos ſingulare,eſt conſuetudo.Codique cilli i.codicilli,epiſtolæ. Horum nonnulla aliquando reperiuntur in numero ſing. quę nec penitus effugiemus, nec affectabimus.

Fœminina Tantum pluralia.

Hęc muliebria ſunt tantum pluralia, grates.
Suppetiæ,cunæ,charites,latebræ,phaleræq́;,
Antiæ, & ambages,alpes,argutiæ, & ædes.
Præſtigiæ,exquiliæ,bigę cum fratribus Idus,
Et decimæ,inficię nugę,ſcalęq́; foresq́;
Copię,& antemnæ,Gades, dirę, atq́; Calendæ
Feriæ,& exequię, gingiuę,literæ,& antæ,
Et decretales,inimicitiæ,quoque, & aræ,
Neniæ,& illecebrę,genæ, opes, Nonę atque tenebræ,
Exuuiæ,induuiæ paleæ,ſalebrę, ſcatebræq́;
Cum ualuis,tricę, termę cum naribus,atque
Blanditijs,& compedibus cum ſordibus: adde,
Clitellę, ſordes,fortunæ,diuitięq́;,
Gratię,& inſidiæ,ſic cautes,reliquiæq́;,
Quiſquilię,lactes,mappæq́;, minęq́;,plagęq́;,
Nuptiæ, & excubiæ, cum primis, primitijsq́;,
Inferię,& ſcopę: partes,ſi factio fiat.
Cętera vix verſu contingit dicere: verum

Interdum numero potientur pauca priore.

Hæc fœminina carent ſingulari. Grates, Suppetiæ, Cunæ, infantium lectuli. Charites.i.gratiæ. Latebræ, loca vbi homines ſe occultant. Phaleræ,equorum ornamenta. Antiæ,capilli demiſſi in frontem. Ambages, verborum circuitiones Alpes,montes. Argutiæ, ſubtilitates. Aedes pro palatio,& domo priuata. Præſtigię, oculorum illuſio per incantationem Exquiliæ,mons Romanus. Bigæ cum fratribus, trigæ, quadrigæ,&c. Bigę, currus à duobus equis tractus. Trigę à tribus. Quadrigæ à quatuor. Monigię, ab uno. Idus quidam dies menſis. Decimæ,pars decima, Mugæ mendacia, & res friuolæ. Scalę notæ ſignificationis. Fores.i.ianuæ. Copiæ, pro exercitu. Antennę, lignum ex tranſuerſo arboris nauis poſitū, vnde pendent uela. Gades duæ inſulę ſunt. Dirę, furię infernales. Calendæ,primus quiſque dies cuiuslibet menſis. Feriæ, dies feſti. Exequiæ funebræ officium. Gingiuæ, caro in qua dentes gignuntur. Literæ.i.Grammatica, & epiſtola. Antæ,lapides,qui utrunque latus oſtij muniunt. Decretales,pōtificum conſtitutiones. Inimicitiæ, ira ulciſcendi tempus ob ſeruans. Aræ pro penatibus, & pro loci proprio. Næniæ, carmen funebre:quot eſſet epicedion & monodia dicitur, & capitur pro cuiuslibet cantus,uel ſermonis ineptia. Illecebræ.i. blanditiæ,illectio,diuitiæ,& uoluptates. Genæ,partes uultus inter malas, & auriculas. Opes,pro diuitijs. Nonæ, dies quidam in menſe. Tenebræ obſcuritas,caligo. Exuuiæ,ſpolia ab hoſtibus de tracta. induuiæ indumenta. Palcę, follicula ipſa granorum proprie. Salebrę, loca aſpera, uel aquoſa, per quæ ſalire oportet. Scatebrę, ebullitiones ſurgentis aquę. Valuę, ianuę,ſiue portæ, ſiue oſtia, quę in ſe replicantur. Tricæ, capilli pedibus pullorum gallinaceorum inuoluti, qui greſſū impediunt. Ideo tricæ dicuntur impedimenta,& res friuolę, vt apinę. Therme balnea calefactoria. Imperiti dicunt ſtufas. Nares,naſi ſpiramina. Blanditię, blandimenta. Compedes, pedum uincula. Sordes immunditia & auaritia. Clitellę, inſtrumenta, quibus ſarcinę in equis, aut mulis portantur, vulgo baſtę uocantur. Sortes oracula, & Deorum

reſponſa. Fortunæ, ideſt diuitiæ, & bona fortunæ. Gratiæ, deæ quædam. Inſidiæ, laquei & occulti doli, doloſaq; expectatio ad aggrediendum aliquem. Cantes, organorum fiſtulæ. Reliquię, quicquid ex aliqua re ſupereſt. Fauces pro ingreſſu, & parte corporis. Quiſquiliæ, quicquid ex arboribus, minutis ſurculorum, foliorumq; cadit, & purgamenta terrarum : & pro quacunque re parui pretij ſumitur. Lactes, inteſtina, per quas quibus labitur, proprie in homine & oue. Mappæ, quæ ſternuntur ſuper menſam. Minæ, minationes, & murorum eminentiæ, quas pinnas uocant. Plagæ, pro reti tantum. Nuptiæ, legitima maris & fœminę coniugatio. Excubiæ, uigiliæ militum. Primæ.i. primæ patres. Primitiæ, quæ in aliqua re ſunt prima & principalia. Inferiæ, ſacra defunctorum & exequiæ. Scopæ, verriculum, quo mundatur domus. Partes pro factione. iunguntur his alia. Cerimonię, omne genus ſacrificiorum. Minutiæ, partes partium. Offuciæ, uerba detrahentia, & fallaciæ. Manubię, pecunia ex uendita præda. Facetiæ, uerborum rerumq; urbanitas. Fidiculę, funes quibus torquentur ſontes. Vigilię nocturnæ: rarum eſt ſingulare. Crates, induciæ, ceſſationes ad tempus ab armis. Barbari Tregue uocant. Fallę, turres ligneæ, & multa alia, quæ carmen ſtrictiori ſyllabarum lege cœercitum omnia complecti nequit. Reperiuntur autem hæc ſæpe ſingulariter contra Grammaticorum artem.

Neutra tantum pluralia.

Tantum pluralis numeri ſunt neutra, iuga, arma,
Seria cum roſtris, effata, crepundia, bactra,
Exta cibaria, teſqua, ceraunia, claſſica, luſtra,
Cum caſtris, flabris, cunabula, iuſta, pudenda,
Tranſtra, verenda bonis, & munia do paraphernis
Aulęis, lachanis, libis, comitia lector,
Addes cum ſpolijs pręcordia ſunto ſecundę

hæc

Hęc carcheſia, uti uinacea, & oſtia, ſerta,
Oſtra Grammatici bellaria, pluraq; iungunt.
Ilia ſit ternæ, ceu lumina, mœnia, ſicut
Pugillaria, uti ſponſalia, milia, iunge,
Et vetera, atque mapalia, ſic magalia flecto.
Pluraque perfacilis melius quæ proſa recludet.
Interdum numero potientur pauca priore.

Neutra tantum pluralia ſunt, Iuga, montium cacumina: ſingulare inuenitur iugum. Arma, cuiuſq; artificis inſtrumenta. Seria, res graues non iocoſæ. Roſtra, locus Romæ ubi concionabantur. Effata, vltimæ augurum precationes. Crepundia, reculæ pueris ludendi gratia datæ. Bactra, populus in Scythia, & ipſa regio, & in ea urbs: vt Cythera in Cypro. Exta, inteſtina, quæ maximè extant, eminentq; vt cor, hepar. Cibaria, eſculenta lautiora. Teſqua, loca aſpera, difficilia, deſerta, & inculta. Ceraunia, montes Epiri. Claſſica, concentus tubarum, & ipſę tubæ. Luſtra, ferarum cubilia. Caſtra loca ſunt, in quibus milites tentoria figunt. Flabra, uentorum flatus. Cunabula, & incunabula, ideſt cunæ, & rerum primordia. Iuſta, ideſt exequiæ. pudenda, & uerenda, ſunt uirilia. Tranſtra, ſedilia in nauibus. Bona, pro diuitijs. Munia, grauamina popularia, & officia. Paraphernа pręter dotem data fęmininis: dicuntur etiam paraphernalia. Aulæa, panni depicti, qui in domibus ditiorum, & nobilium pendent ad parietes, & ſimiliter in ſcenis & ſpectaculis. Lachana, omne oleris genus. Liba panis genus. Comitia, conuentus populi ad magiſtratus creandos. Spolia, exuuiæ. Præcordia, cartilago circa cor. Carcheſia, foramina ſunt in malo accipientia funes: ſunt etiam pocula quædam. Vinacea, folliculi uuæ iam preſſæ. Oſtia, patentes fluuiorum aditus. Serta coronæ ex floribus. Oſtræa, conchæ ſpecies. Bellaria, ſecunda menſa: ut poma placētæ, & id genus ad irritandū gulam. Addunt quidā plura: vt uiuaria,

viuaria, ſepta in quibus feræ uiuæ paſcuntur, quæ etiam roboraria dicuntur, ſic apiaria, mellaria, &c. Tripudia, ſaltationes. Multitia, veſtimenta mollia, & muliebria. Item menſtrua, compita, triuia, raro ſingulariter lecta ſunt. Omnia iã dicta ſecundæ declinationis ſunt. Sequentia uerò tertiæ. ilia, inteſtina. Lumina pro oculis. Mœnia, quæ urbem cingunt. Pugillaria, uide pugillares. Sponſalia, ſunt futurarum nuptiarum promiſſio. Milia, ideſt miliaria. Vetera pro loco quodam. Mapalia, tuguria, ruſticorum aut paſtorum. Magalia, idem. Adde his magnalia, ideſt rex magnificæ & ſtupendæ. Palearia, pelles pendentes ſub collo bouis, vel ubi reponuntur paleæ, ſicut fœnilia ubi conditur fœnum. Virilia, genitalia. Ocularia, ſunt oculi uitrei, quibus utuntur ſenes Naualia, in quibus ſtant, aut fieri, aut refici ſolent naues. Penetralia, ſecretiora loca, legitur aliquando ſingulariter. Paucaq; ex præmiſsis ſingularem numerum quandoque habebunt, ut facile eſt uidere

Abundantia.

Multiplex uno ſenſu dicatur abundans:
Tignus, uel tignum, ſit teſtis, piſaq; piſum;
Cum pene innumeris, quę lectio multa docebit.

Nomen abundans, eſt quod in eadem ſignificatione multifariam effertur, ut Tignus uel tignum &c. Talia ſunt multiplicia, ut per modo aliquos declarabo, ſed non omnia numerabo, quia prope ſunt innumera. Primo, quædam ſub a, ſunt primæ, uel ſub es quintę, ut materia, uel materies, maceria, uel maceries, &c. Secundo, quædam in us, uel in um deſinunt, ut tignus, uel tignum, & in er, uel in um, ut oleaſter, uel oleaſtrum. Tertio quædam in um per ſecundam deſinebant, & aliquando in a, per primam, quæ nunc in a, per tertiam deſinunt, ut poematum, uel poema poemæ, uel poema poematis. Quarto in er, uel in us, ut Euander Euandrus, conger uel congrus, Siler uel Silerus, nomẽ fluuij &c. Quinto in a, uel in as, ut Byria Byrias, Damœta, uel Damœtas Soſia uel Soſias, Sylla uel Syllas. Et in a, uel in es, ut cometa

uel

uel cometes. Sexto in a, uel in e, ut Libya æ, uel Libie, es, &c. Septimo in eus, uel in es, ut Achilleus, uel Achilles &c. Octauo ab accuſatiuo Græco fit aliquando fœmininum in a, primę, ut æthera, cratera, lãpada &c. Nono, quędã in eodẽ ſenſu proferũtur in ſingulari, & in plurali, ut hęc Fidena, hæ Fidenę, hoc Argos, hi Argi, hęc Pergamus, hęc Pergama. Decimo, quędã Græca tertiæ faciunt à genitiuo in os, nomina ſecũdę in us, ut Titã, Titanos, Titanus, ſic delphin, uel delphinus Elephas, uel Elephãtus, &c. Vndecimo, quedã deſinũt in is, uel in er, ut cucumis, uel cucumer, impubis, uel impuber, &c. Duodecimo in o, uel in en, ut Anio uel Anien, Nerio, uel Nerien. Tertiodecimo in is, uel in en, ut ſanguis uel ſanguẽ aut is, uel in, ut delphis uel delphin. Decimoquarto in or, uel in os, ut arbor uel arbos, honor uel honos. Decimoquinto in e, uel in is, ut Præneſte, uel Præneſtis, rete uel retis. Decimoſexto in i, uel in is: ut ſinapi uel ſinapis, &c. Decimoſeptimo in u, uel in us, ut artu uel artus, tonitrus uel tonitru, cornus uel cornu &c. Decimooctauo in os, uel in us, ut Delos uel Delus, uel on, aut um, ut Ilion uel Ilium, aut hec Ilios. Decimonono in on, uel in os: ut Minos, Athos, uel aliquando Minon. Vigeſimo in o, uel in on, ut Agamemno, vel Agamem non Pluto uel Pluton. Vigeſimoprimo in al, uel in ale, & in ar, uel in are, ut penetral uel penetrale. altar uel altare, cochelar uel cochelare, &c. Vigeſimoſecundo in as uel in atis, ut cuias uel cuiatis, &c. Vigeſimotertio in as, uel in do, uel in or, &c. ut amaritas, amaritudo, amaror, & amaritia vel amarities, beatitas uel beatitudo, albor & albitudo, dulcor & dulcedo, &c. Vigeſimoquarto, alia pene innumera, de quibus non eſt certa regula, ut mugil, uel mugilis, Arar uel araris, baccar uel baccaris, Tybris uel tyberis, Oedipus & Oedipodis, Adam Adamus, Satan Satanas, iter uel itiner, Ligur uel Ligus, ambages uel ambago contagis uel contagio, uel contagium, compages uel compago, tapes tapete, uel tapetum, cantus uel cantio. Hec & alia prope innumera declarantur à Marcello, Feſto, Priſciano, Tortellio Iuniano, Perotto, Neſtore, Calepino, pluribusq; in quibus obſeruato ne omnino deſita uſurpes.

Quæ

Quæ compoſita diuerſarum decli-natiouum efficiunt.

Is,uel us,orta uolunt limus, cera,arma, bacillus,
Norma,iugum,cliuus,neruus. ſomnuſque , animuſque,
Pluraque,cum fræno,quæ gloſſa recludet æbunde.

Quedam nomina faciunt adiectiua compoſitæ figuræ ſe-cundæ uel tertiæ declinationis:ut a limus fit illimis, uel illi-mus,a cera,ſynceris,uel ſyncerus,ſed alia alijs ſunt uſitatio-ra. Iam declaremus ſingula . Limus, molle lutum , limoſus plenus luto,illimus illima illimum,uel melius,hic & hæc il-limis & hoc illimc :ideſt purus, & ſine limo . Sublimus , ma, mum,uel ſublimis.i.eleuatus in altum. Cera,notū eſt, hinc cereus,ex cera,uel mollis Cæreus ſubſtantiuè , ideſt Cande-la de cera. Syncerus,uel ſyncera,ſyncerum,uel ſynceris, ſyn cere,ideſt purus. Arma munimenta corporis,ut gladius,tho rax,lorica,& inſtrumenta,ut libri ſunt arma ſcholaſtici. *In*-ermus uel inermis,ideſt ſine armis. Bacillus.i. paruus bacu-lus.Imbecillus,uel imbecillis.i. debilis. Norma eſt regula fa brorum , ideſt linea artificum , ad quam diriguntur opera. Anormis,irregularis, & non ad normam factus . Enormis,& denormis idem. Iugum ſummitas montis, & inſtrumentum quo boues iunguntur,quādo arant. Biiugi, uel biiuges ſunt duo animalia coniugata:triiugi, tria, quadriiugi, quatuor, multiiugus a um &c. omniiugus,ga,gum, pro omnigeno,& multiplici capimus , ut homo multiiuga doctrina. Cliuus, ideſt collis,uel monticulus. Accliuus,uel accliuis , ideſt ele-uatus,altus quaſi ad cliuum.Decliuus uel decliuis,ideſt de-preſſus & inclinatus,quaſi decliuo. Procliuus , ideſt inclina-tus,aut facilis, ut procliuis in riſum . Dicimus per n, liqui-dam,inclinis acclinis,reclinis, pro inclinatus. acclinatus,re clinatus. Neruus,naturale uinculum corporis , quo colliga-ta ſunt membra.capitur pro uinculo carcerali . Eſt etiam fu-nis arcualis. Neruoſus.i. fortis. Eneruus uel eneruis , ideſt debilis,

debilis,aut mollis. Sopnus, Græce hypnos dicitur, unde mutata h in ſ,& y in o,& o in u,ſopnus hinc declinatum eſt, vnde rectè per p,ſine m ſopnus ſcribitur, hinc inſopnus a um, uel melius inſopnis & inſopne. Semiſopnus,uel ſemiſopnis, inſopnus.i.peruigil.Animus,eſt mens,uel anima,uel uoluntas,uel audacia. Exanimus uel exanimis,ideſt mortuus.Inanimus uel inanimis ſine anima. Magnanimus habens magnum animum.Puſillanimus,habens puſillum animum.Semianimus,uel ſemianimis.i.ſemiuiuus. A frenum dictus eſt infrenus,uel infrenis.i.indomitus,quaſi ſine freno.Effrenus idem ſignificat. Iunguntur plura, ut imberbis,uel imberbus ideſt nondum barbatus magis in uſu eſt imberbis a barba, Neceſſus uel neceſsis, ideſt neceſſarius. Perennus, & melius perennis,ideſt perpetuus,a per & annus,ideo aſpiratione caret. Ex dictis clare patet, ex multis ſubſtantiuis componi adiectiua, ut damnum indemnis ſine damno, Diſcolus in uſu eſt. Tiberga dicit etiam diſcolis, ideſt difficilis, malus,uel pernicioſus, Elumbus uel elumbis,qui præ debilitate ſeſe erigere non poteſt &c.

Nomina ſub eadẽ nominatiui terminatione, & eodem genere, eademq; ſignificatione, diuerſarum declinationum.

Multa tibi flexum dant quartum, ſiue ſecundum.
Vt domus, & laurus, ficus, colus, & penus adde.
Et lacus, & quercus, pinus, cornus, monitusq;.
Vt quondam lectus, ueteres, ita plurima flectunt.
Eſt alijs uarius flexus, pro teſte ſequeſter.
Cętera ne longum faciam, tibi gloſſa recludet.

Abundant quædam nomina declinatione, ut quæ ſunt ſecũdæ, aut quartæ declinationis, ſaltẽ in aliquibus caſibus,vt domus ante declinatum,laurus,ficus,&c. Hæc laurus,huius lauri,

lauri, datiuo lauro, hanc laurum, o laure, a lauro & aliquando lauru, hę lauri, harum laurorum, his lauris, has lauros & lauru, o lauri, á lauris, arbor quę Grę cè dicitur daphne. Ficus in generibus declaratum eſt. Colus, ſecundę eſt, pręter ablatiuum ſingularem, qui per utranque profertur, hac colo uel colu, hę colus. vide genera ubi penus quoque declaratũ eſt Lacus huius laci, uel lacus, reliquos per quartam effert. Quercus, genitiuo plurali quercorum. Pinus, has pinos. Cornus arbor, ab hac corno uel cornu. Quartæ ſunt multa quæ olim per ſecundam etiam flectebantur, ut monitus, ornatus, queſtus, ceſtus, artus, ęſtus, aditus, lectus, & plura alia. Plaut. in Amphi. Lectus, locus, pro lecti locus dixit, quod exoleuit, quia ſolum ſecundæ eſt nunc. [Eſt alijs &c.] Sunt quędam diuerſarum declinationum, mutata ſignificatione, aut etiam ſcriptura aliquantulum, vt acus. anus, arcus, uel arquns: ceſtus uel cœſtus. Cantus, ideſt cantio. Cauthus. i. ferrum, quo circundantur rotę. hortus, ortus. Sunt & aliarum diuerſarum declinationum, eadem ſub ſignificatione, vt cancer pro morbo. Iber, Mulciber. Acera um olim. nunc acer acris & hoc acre. Acer arbor, eſt tertię. Sequeſter. ſequeſtris. ſequeſtre. & hic & hec ſequeſtris & hoc ſequeſtre ſequeſtra ſequeſtrum. is eſt apud quem plures eandem rem, de qua controuerſia eſt, dopoſuerunt. Sunt quę in obliquis confunduntur; ut res rei. reus rei Pyrus. & pyrum pyri &c. Poſtremo abundant equiuoca, ideſt: diuerſa ratione multa ſignificantia, ut diſcrimen, differentia: & periculum. Aura lenis uentus & fauor. Ludus res quę luditur. & ſchola vnde ludimagiſter. Ara deorum. Hara; ſtabulum porcorum: & alia innumera. pro quibus omnibos datur regula ganeralis.

Multiplex uno ſenſu dicatur abundans.

DE COMPARATIONE.

LIBER IIII.

COMPARATIO eſt rei ad rem collatio. Gradus comparationis ſunt tres. Poſitiuus, comparatiuus, & Superlatiuus. Poſitiuus eſt qui rem ſuam ſine exceſſu

ceſſu ſignificat: vt doctus. Comparatiuus qui rem ſuam cum exceſſu non ſummo ſignificat, ut doctior. Superlatiuus qui rem ſuam exceſſu ſummo ſignificat, vt doctiſſimus. hunc excedet comparatiuus, ſi dixeris. Hector fuit fortiſſimus, ſed Achiles fortior, hic enim ſignificat ſolum ualde fortem. Nomina ſola comparatiua & ſuperlatiua, nomina ex ſe faciunt: nam participia per comparationem, nomina efficiuntur, ut amans amantior. Deterior, & potior fiunt a deter antiquo nomine, & potis, non a uerbis detero, & potior. Prior primus, poſitiuo carent. Exterior, interior, ſuperior, inferior &c. ſunt a nominibus exter inter, ſuper, uel ſuperus, inferus, quorum quędam reperiuntur, quædam penitus exoleuerunt, & non ab extra, intra, ſupra & cæteris prepoſitionibus, horum ſuperlatiua ſunt extremus, intimus, ſupremus, infimus. Citer, citerior, citimus. Proprior proximus, poſitiuo carent, nec ideo oſtenditur a prope eſſe, quia accuſatiuum aliquando habent, nam hoc abuſiue fit, & multo ſępius datiuum habet. Ab aduerbijs, fiunt comparatiua & ſuperlatiua aduerbia, non nomina, quia a ſæpe abuſiue fit ſæpiſſimus, ſæpior nunquam legitur, ſed bene aduerbia ſæpius ſæpiſſime, ut a pene, peniſſime. Penitior & penitiſſimus, non ſunt ab aduerbio penitus, ſed a nomine penitus penita penitum, ideſt, quod intra eſt, penitior, interior, penitiſſimus, ideſt intimus. Nuper facit ſuperlatiuum nuperrime ab antiquo nomine, nuperus nupera, nuperum, fit nuperrimus nuperrima nuperrimum ſine comparatiuo. Vlterior vltimus, poſitiuo carent, aut forſan ſunt a vetuſtiſſimo nomine ulter, uel vlterus. Sola adiectiua comparantur. Propria propter aliquod accidens, lucenter pro adiectiuis ſumpta, comparari leges; ut Nero Neronior, ideſt crudelior. Non omnia adiectiua comparantur, ſed ea duntaxat, quorum ſignificatio poteſt augeri vel minui. Ideo non comparantur unicus, ſummus, omnipotens, imus, ingens, rudis, mediocris: nec uerbalia in dus, qualia ſunt reuerendus, colendus. Comparatio eſt triplex. Voce tantum, ſignificatione tantum, & vtroque modo. Comparatio uoce tantum fit, ubi uox conuenit, ſignificatio diſcordat, ut a nouus nouiſſimus ideſt ultimus, ſunt enim maxime noua fere ultima, nouior.

Latine non dicitur: dic recentior. Comparatio ſignificatione tantum eſt, ubi ſignificatio conuenit, vox diſcordat: ut bonus, melior, optimus. Comparatio voce & ſignõne, eſt ubi cũ voce ſignificatio conuenit: ut doctus, doctior, doctiſſimus.

Doctior a docti eſt, ita formes cuncta ſecundæ.
Tollo ſiniſterior, melior, peior, minor, & plus,
Cum maior. Donant ficus, & dicus entior apte.

Comparatiuus a nomine ſecundæ declinationis fit a genitiuo ſingulari addita or, ſyllaba, pro communi genere, & us, pro neutro, ut amicus amici amicior, ſpurcus ſpurci ſpurcior. Spurcus, ideſt, immundus. Pudicus, ideſt caſtus, pudicior. Auguſtus, ideſt ſanctus, & venerabilis, auguſta auguſtũ auguſti, auguſtior, &c. [Tollo, &c.] Excipiuntur a regula, ſiniſter ſiniſterior, bonus, melior, malus, peior, paruus, minor, multum, plus ſolum in neutro genere, & hoc in ſingulari numero: at in plurali hi & hæ plures, & hæc plura uel pluria. Magnus, maior donat, &c. A facio, ſunt quædam adiectiua in ficus, & a dico vel dicax, indicus penultima correpta, quæ comparatiua in entior efficiunt: vt magnificus magnificentior, qui magna facit. Mirificus mirificentior, qui mira facit: ſic munificus, ideſt liberalis: honorificus, qui honore digna facit, &c. Maledicus .i. mordax, & obtrectaus, maledicentior, benedicus, benedicentior, qui benedicit & laudat, ſic falſidicus, &c.

Fortior a forti eſt, facias ita cętera ternæ,
Iunior, excipiunt. a nequam nequior exit.

Comparatiuus, ſi poſitiuus fuerit tertię, fit a datiuo ſingulari addita or, ut forti fortior, pauperi pauperior, &c. [Iunior &c.] Excipitur a regula unicum nomen iuuenis, iunior, pro iuuenior. Georgius Valla tamen dicit iunior eſſe a iunis. Nequã, nequior facit, & non excipitur, quia nõ flectitur nequã.

Superlati-

Superlatiuorum formatio.

Er, rimus adijciet ſuperanti. Dant timus exter.
Et citer, & dexter, quibus addes rite ſiniſter.
Dic etiam extremus. Maturus dat rimus apte.
Vel ſimus, huic iungunt ſatur, a uetus eſt rimus uſque.

Poſitiuus in er, addit ſuperlatiuo, timus, a, um, ut niger nigerrimns, pauper, pauperimus. &c[Dant timus, &c.] Excipiuntur a regula, exter exterior, extimus, uel extremus. citer, citerior, citimus, dexter, dexterior, dextimus, ſiniſter, ſiniſterior, ſiniſtimus. [Maturus, &c.] maturus, matura, maturum, facit ſuperlatiuum maturrimus ab antiquo nomine matur, uel maturiſſimus. Iungitur ſatur, quod ſimiliter facit ſaturrimus, & ſaturiſſimus. Vetus facit ueterior & ueterrimus, a ue tuſto nomine ueter, ueteris.

In reliquis ſimus accipiet patrius poſitiui.
Atque datiuus in i, tamen, eſſe ſimus, uſque preibit:
Excipe poſtremus, ſupremus, & optimus, atque
Peſsimus, & minimus, cum maximus, intimus, addes.
Plurimus, infimus adiunges, entiſsimus autem
A ficus, atque dicus facito, limus, is dato dempta
Cum facilis, gracilis, agilis, ſimiliſq́ꝫ, humiliſq́ꝫ.

Sipoſitiuus non deſinit in er, tunc ſuperlatiuus fit a genitiuopoſitiui in ſecunda declinatione, uel a datiuo in tertia, addendo s, & ſimus, ut celſus, celſi, celſiſsimus, & non ſummus, fortis for, i, fortiſsimus. [Excipe, &c] Tolluntur hinc poſterus, poſtremus, ſuperus, ſupremus, bonus, optimus, malus, peſsimus. paruus, minimus, magnus, maximus, interus, intimus, multus, plurimus, multa, plurima, multũ, plus, plurimũ, inferus, infimus. [Entiſsimus autem, &c.] Noĩa a facio,

in ficus, a dicax in dicus, habent entiſſimus, ut maleficus, maleficentiſſimus, maledicus, maledicentiſſimus. [Limus, &c.] Hæc quinq; facilis, agilis, gracilis, humilis, ſimilis, faciunt ſuperlatiuos abiiciendo is, addita limus, & ita ſunt duo ll, vt facillimus, agillimus, humillimus, &c. Addit Valla docillimus. Facilis non grauis Gracilis, tenuis, non craſſus. Agilis, leuis, & mollis. Humilis, non altus, ut humilis arbor, humilis homo. i. uilis, & ignobilis In ſacris ſignificat non ſuperbum. Docilis, qui facile diſcit, contrarium eſt indocilis, &c.

Comparatiuo imperfecta.

Anterior ſuperante caret, iuuenisq́; ſenexq́;,
Sicut adoleſcens, cui diues, pluraq́; iungunt.
Temperior ſolum eſt, ignorant hæc poſitiuum
Vltimus, vlterior, prior & primus, propriorq́;
Proximus, ocyor, atque ocyſſimus adijciantur.

Anter uel anterus ueteres dixere, hinc anterior ſine ſuperlatiuo, ut iuuenis, uel iunis, iunior, ſenex ſenior, adoleſcens adoleſcentior, diues diuitior, & quædā alia. [Temperior, &c.] temperior, poſitiuo, & ſuperlatiuo caret, vlterior, ultimus, prior, primus, propior, proximus, ocyor, ocyſsimus, poſitiuū non habent quo utantur Latini, Temperior, uel rectius temporior, ideſt tempeſtiuior a tempus deductum, caret poſitiuo, & ſuperlatiuo, hinc aduerbium tempori, ideſt, oportune, & tempeſtiue. Ocyor, ocyſſimus, ideſt, uelocior, velociſſimus. hæc pręter plurima carent comparatiuo, ſuperlatiuoque, uti gnauus, ideſt diligens, magnanimus, uulgaris, nemo, fugitiuus, ſyueſter, uagabundus, tremebundus, degener, &c.

Vs ſi uocalis præcat, raro gradus exit
More prius dicto. Tenuis non additur apte.

Quando uocalis præcedit ſyllabam us in poſitiuo, aut nūquam, aut raro comparantur more dicto, id eſt, in or, & ſimus, ut idoneus, rubeus, ceruleus, arduus pius, &c. ſed ubi comparatione opus eſt, capiunt magis, & maxime, ut magis dubius,

dubius, & maximè dubius. Ratio regulæ eſt, quia compara-tiuus regulariter formatus, debet ſuperare poſitiuum una ſyllaba, ut docti doctior. Regulariter dixi, propter peior, maior, minor, &c. Et quia i, litera inter duas uocales efficitur conſonans, ut maior, comparatiuus non ſuperaret poſitiuum, ut pior, & ſi i, non fieret conſonans, ut ſuperaret, eſſet mala ſonantia. [Tenuis non &c.] Tenuis, Alexander negauit inſcite comparari poſſe habet enim tenuior, & tenuiſsimus, apud probatiſſimos autores.

DE PRAETERITIS, ET SVPINIS VERBORVM LIBER V.

Compoſitum, ſimplexq́ modo flectuntur eodem.
Excipies quædam, poſt clare notificanda.

Verbum compoſitæ figuræ, coniugatur, ut ſimplicis, & contra, ut ſedeo, ſedes, ſedi, poſſideo, poſſides, poſſedi. [Excipies &c.] Excipiuntur quædam, quia do eſt primæ coniugationis, reddo, addo, tertię, maneo manſi, immineo imminui. hęc & alia ſatis declarabuntur, ideo hic nolui ponere.

A quoties mutatur in i, per e, pono ſupina.
Demitur hinc do, go, ſapio, ſalio, ſtatuoque.

Si uerbum compoſitum mutet a ſimplicis in i, ſupinum retinebit e, ut facio feci factum reficio, refeci refectum, &c. [Demitur, &c.] Tolluntur uerba in do, ut cado cecidi caſum. recido recidi recaſum. Et in go, ut ago agi, actũ, adigo adegi adactum. Et compoſita a ſapio, quæ retinent i, in ſupino, ut deſipio deſipui deſipitum, &c. A ſalio, & ſtatuo; quæ pro a, in ſupino retinent v, ut inſilio inſilui, inſultũ &c. Hoc etiam notatu dignum, uerba mutantia e, in i, non perdunt e,

ſimplicis in præteritis, & ſupinis, ut emo emi emptum, redimo redemi redemptum, ſic ſedeo, inſideo.

Quum geminat ſimplex compoſto tolle priorem.
Quam retinet do, ſto, natum, ceu diſcere, poſco,
Plurima a ſic olim, ceu nunc præcurro, repungo.

Quum ſimplex geminat, principium præteriti, compoſitũ non geminat, ut mordeo, momordi, remordeo, remordi, pello pepuli, compello, compuli, &c. [Quam retinet, &c.] Excipe compoſita a do, ſto, diſco, poſco, quia ſuper geminant, ut credo credidi, reſto, reſtiti, ediſco, edidici, repoſco, repopoſci. Sic olim plura, ut omnia compoſita a curro, ut decucurri, &c. nunc ſolum præcurro geminat principium, ut præcucurri, a pungo pupugi, fit repungo repupugi, &c. Supinum nunquam principium geminat.

Si ſit à præſenti, non deſinet eſſe ſupino.

Quoties præſenti fuerit á, non aberit ſupino, licet in præterito mutetur, ut facio feci factum, fallo fefelli falſum.

Præteritis quęcunque carent, ſpoliabo ſupinis.

Quæcunque carent pręteritis, carent etiam ſupinis, ut polleo, gliſco, feruesco, &c. Licet præteritorum, & ſupinorum carentia pertineant ad ſequentem librum, tamen in hoc libro totam hanc rem abſoluam, quia breuius, & commodius fiet, nam cęteri carentia præteritis aut ſupinis ferme ſuis locis explicauere, & in defectiuis omnia repetiuerunt, id ego non faciam, quia breuitati, & puerorum utilitati ſtudeo.

PRIMA CONIVGATIO.

Prętcritis aui facit as, atumq; ſupinis.

Verbum primæ coniugationis, facit præteritum perfectũ indicatiui modi à ſecunda perſona ſingularis numeri indicatiui modi præſentis temporis, ablata s, litera, & addita ſyllaba ui. Et in ſupino mutat ui in tum, uel tu, ut amo, amas, amaui,

maui, amatum,amatu, &c.

Excipe do,dedit,atq; datum, ſtetit atq; ſtatum,ſto
Cuius compoſitum ſtitit, atq; ſtitum capit apte.

Do dedi datum, circundo circundedi circundatum,ſic peſſundo,uenundo,ſatiſdo,ſto,ſteti,ſtatum: huius compoſita ſtiti & ſtitum faciunt,ut præſtiti tum, inſto, inſtiti, inſtitum,aſto,aſtiti,aſtitum,&c. Do.i.dono,mitto,dico. Circundo ideſt circumpono. Venundo.i. uendo. Peſſundo, ideſt calco, uel opprimo.Peſſum, ideſt ſub pedibus. Satiſdo, ideſt ſatisfacio, aut ſoluo. Sto, erectus ſum. Inſto prope ſum, ut paſca inſtat, uel operam do pro re acquirenda. Aſto,ideſt iuxta ſto, &c.

Dono,lauo, laui,lotum,lautum,atq; lauatum.
Poto magis potum,iuui,iutumq; iuuare.

Lauo,laui,lotum, uel lautum, uel lauatum, ab eo quod olim dicebatur lauaui, & ſignificat rigo, uel aqua purgo, aut quouis humore purgo. Poto, potaui, potatum, & ſæpius potum.i.bibo.Iuuo,iuui,iutum,quod ſupinum non eſt in uſu: ſed pro eo capimus adiutum,quod eſt ab adiuuo, lectum eſt, iuuaui. Iuuo,ideſt auxilium do.

Præbet ui,per itum,cubo,cum ſono, ſiue crepare,
Et domo, ſiue tono, ueto cum plico. Nexo,xui, xum
Præbet ui per ctum frico,cum ſeco, iunge necare.
Nulla ſupina creat mico,dans micui, Datur aui,
Nonnullis:aui,tantum dat ſupplico,ſicut
Omne plico,uerbum,quod dat cum nomine iunctum.

Hæc ſeptem uerba cubo,ſono, crepo,domo,tono, ueto,plico,faciunt per duas ſyllabas ui,in præterito,& itũ in ſupino, ut Cubo,cubui,cubitum.i.iaceo. Sono ſonui ſonitum, ideſt ſonum facio. Crepo crepui crepitum, ideſt uiolentum ſonum facio,& frangor. Domo domui domitum, manſuetum facio,& uinco.Tono tonui tonitum ualde ſono,uel facio tonitum. Veto uetui uetitum,prohibeo. Plico plicui plicitum, & aliquando plicaui plicatum.i. contraho, & rugas facio.

[Nexo,&c.] Nexo facit nexui nexum.i.ligo, uel necto. [Præbet,&c.] Hæc tria uerba frico,ſeco,neco, faciunt ui per duas ſyllabas in præterito, & ctum præcedente litera c,ante t,in ſupino,ut frico fricui frictum,eſt ſicut ſonat. Seco ſecui ſectũ, ſcindo, findo, diuido, neco necui nectum, uel necaui necatum, quacunque re occido.[Nulla ſupina,&c.] Mico micui facit abſque ſupino.i. fulgeo proprie cum motu, uel tremore, ut enſis micat,fulgur micat. [Datur, &c.] Quædam ex dictis etiam dant aui, in præterito, & ſimiliter, quod facile coniicitur,atum in ſupino,ut increpo increpui,uel increpaui, increpatum,implico implicui,uel implicaui, implicitũ, uel implicatum,ſic dimico dimicui,ſine ſupino, ut mico micui, uel dimicaui dimicatum.Increpo,ideſt cum clamore arguo. Implico.i. inuoluo, innecto. Dimico.i.pugno, quod re fit. [Aui tantum, &c.] Supplico ſolum facit ſupplicaui ſupplicatum,ut omne compoſitum à plico cum nomine, ut duplico,duplicaui,duplicatum,replico,replicaui,replicatum: multiplico,multiplicaui,multiplicatum, &c. Supplico, ideſt rogo humiliter, manus ſcilicet plicans.

SECVNDA CONIVGATIO.

Præteritum per ũi facit es, per itumque ſupinum.

Verbum ſecundæ couiugationis facit præteritum à ſecunda perſona ſingulari, præſentis temporis, indicatiui modi, mutando es in ui, per diuiſas ſyllabas, & in ſupino facit itũ, ut habeo habes habui habitum, ideſt poſsideo & teneo, terreo terres terrui territum,timere facio, &c. Omnia uerba ſecundę coniugationis deſinunt in eo, & nulla alia pręter hæc primæ, beo beas,creo,ſcreo, meo calceo, laqueo,nauſeo,enucleo, & duo quartæ, eo, queo, cum compoſitis,

Dat doceo doctum, teneo tentum, pateoque
Paſſum: ſic miſtum dat miſceo, torreo toſtum.
Cenſeo dat cenſum, careo caſſum caritumque.

Verba hic poſita, præterita ſecundum regulam formant ſupina contra regulam, ut doceo docui doctum, ideſt doctrina

ctrina imbuo Teneo tenui tētum .i.apprehendo,detineo.pateo patui paſſum,apertus ſum. Miſceo miſcui miſtum, confundo & perturbo. Torreo torrui toſtum.i.vro,cremo,aſſo. Cenſeo cenſui cenſum,iudico,vel exiſtimo. careo carui caritum,ſecundum regulam,ſed contra regulam caſſum,non habeo,aut priuor.

Polleo præterito caret.Et uix nideo,donat.

Polleo caret præterito,quod nideo vix habet. Calepinus dicit eſſe nidui,ſed non eſt in vſu : Quia carent hęc pręteritis, etiam ſupinis carebunt,vt dictum eſt.Polleo,ideſt poſſum,valeo.Nideo : & renideo,ideſt ſplendeo.

Quod dat ui, neutrum,timeoq; carento ſupinis,
Tolle ualet noceo palceo, doleo,taceoq;
Paret,olet careo, pateo,lateo,calet,& li.

Verbum neutri generis,ſecūdę coniugationis faciens pręteritum per diuiſas ſyllabas, cum vnico actiuo timeo caret ſupino,vt madeo madui,humidus,& madidus. Studeo ſtudes ſtudui,ſtudioſus ſum, & operam impendo . Surdeo ſurdui ſurdus ſum.Sordeo ſordui ſordidus,immundus & vilis ſum. Candeo,candui,ſplendidus,& candidus ſum, & alia pene innumera,quę nimis longum eſſet ſubiicere. Timeo actiuum caret etiam ſupino.i.metuo. [Tolle valet &c.] Pauca neutra quorum pręterita per vi diuiſas ſyllabas fiunt,ſupina retinēt ut ualeo ualui ualitum,ideſt poſſum, ualidus, & ſanus ſum, ut non ualeo dicere ualeo recte , Nceeo nocui nocitum ideſt malum infero Placeo placui placitum,ideſt gratus ſum,leges placitus ſum, pro placui. Doleo dolui dolitum , triſtis,ſum. Taceo cacui tacitum ,non loquor,& ponitur aliquando actiuè: ut taceo hancrem . Pareo parui paritum , obedio . Oleo olui olitum,odorem emitto,ſiue bonum, ſiue malum, vt hoc bene olet,iſtud male olet. Careo. Pateo,Lateo latui latitum, aſcondor,non compareo, latet me, ideſt neſcio. Caleo calui calitum,calidus ſum.[Et li &c.]ideſt liceo licui licitum,paſſiuè ſignificat id quod liceor actiuè. Liceo, hoc eſt appretior in auctione.

Dant

Dant di,ſum, prandet, uidet, & ſedet. At geminabit
E, ſeſſum, ſtridet, ſtridi facit abſque ſupino.

Prandeo dat prandi pranſum, prandium ſumo, & ponitur ſimpliciter pro comedo. Video vidi viſum, notum eſt. Sedeo ſedi ſeſſum gemino ſſ, notum eſt, ſedet animo.i.placet. Strideo ſtridi, abſque ſupino, ſtridorem facio.i.ſonum violentum, dicitur etiam per tertiam ſtrido: Prandeo etiam facit prã ſus ſum, quia eſt neutro paſſiuũ, vt gaudeo, gauiſus ſum &c.

Di, ſum, præterito geminato mordeo donat:
Vt pendet, ſpondet, tondet. Donat ueo, ui, tum.
Dic fautum, cautum. Veo, neutra carento ſupinis.

Quatuor verba dant di ſum geminato principio præteriti, vt Mordeo momordi morſum, dentibus lædo, detraho, pugno, carpo. Pendeo pependi, penſum, ſuſpenſus, ſum, capitur pro ſolicitus ſum, vt pendet animus. Spondeo ſpopondi ſponſum, promitto. Tondeo totondi tonſum, crines, aut lanam ſeco forcipe. horum compoſita non geminant principii præteriti per regulam generalem prius dictam, remordeo, remordi, reſpondeo reſpondi &c. [Donat ueo &c.] verbum definẽs in ueo, facit præteritum in vi ſyllabam, quam ſupinum in tum mutat, vt moueo moui motum, de loco in locum muto, capitur pro induco. Foueo foui fotum, calefacio, lenio, nutrio. Voueo voui votum, religioſe promitto. [Dic fautum &c.] Duo irregulariter ſupina faciunt. Faueo faui fautũ, bene alicui opto. Caueo caui cautum, ideſt prouideo, fulgeo, ac vito. [Veo neutra &c.] Reliqua neutri generis ſunt, & carent ſupinis omnia, vt liueo liui, ideſt liuidus ſum. hoc eſt ſordidus, niger, ac inuidus. Ferueo ferui, vel ferbeo ferbui.i. valde caleo, & fluctuo, vel æſtuo bullio. Conniueo, conniui, vel cõnixi, claudo oculos, & conſentio. Paueo paui.i.timeo. Aueo aui, cupio. Flaueo flaui, ideſt flauus ſum &c.

Dant quoque ui, tum, flet, plet, delet, net, ciet adde
Cum uiet, ortum oleo. Sed vult adoleuit adultum:
Do ſimplex oleo per ui mage: nata per eui.

Sunt adhuc pauca ſecundæ coniugationis verba facientia præterita per vi ſyllabam, ſupina vero per tum mutata vi in tum, vt Fleo fleui, fletum, i. lacrymor. Pleo non eſt in vſu, ſed bene compoſita, vt compleo, repleo eui etum, idem quod impleo, ſcilicet plenum facio, depleo depleui depletum, euacuo, deleo deleui deletum, deſtruo, proprie lineas aut regulas. Neo neui netum, vnde netrix proprium mulierum eſt fila facientium. Cieo cies ciui citum, pro eodem dicitur per quartam, cio ciui citum, ideſt uoco, prouoco, compoſita vtriuſque ſemper ſunt quartę, vt accio, concio, excio &c. Vieo vieui vietum, verbum eſt antiquum ſignificans ligare, & inflectere, Oleo olui, facit etiam oleui oletum, hinc oletum. i. ſtercus humanū, quod valde male olet, & compoſita ab oleo. i. deleo, extra conſuetudinem duco, aboleui abolētūm. Exoleo, extra conſuetudinem venio exoleui exoletum. Inoleo, inualeo, in vſum venio, inoleui inoletum. Obſoleo, ſordeo, vel exoleo, obſoleui, obſoletum &c Adoleo adoleui, adultum adultu, ideſt creſco. & cremo. [Do ſimplex &c.] Oleo ſimplex facit libentius vi per duas ſyllabas, & itum in ſupino. Et ab eo compoſita ſæpius habent eui, etum, vt patuit.

Dant ſi, ſum ſuadet, ridet, manet, hęret, & ardet,
Etterget, mulcet, mulget, iubeo geminans ſſ.
Indulget, ſi, ſum, cum torquet, ſæpius optat.
Sorbeo pſi, ptum dat, uel normam rite reſeruat,
Dans a per i, maneo, minuſi facit abſque ſupino.
Sic urget, ſi vult, cum fulget turget, & alget.

Quędam habent ſi, ſum vt ſuadeo ſuaſi ſuaſum, ideſt conſulo. Rideo riſi riſum. Maneo manſi manſum, capitur pro expecto. Hęreo hęſi hęſum arcte rei inſideo, figor imprimor, & dubito. Ardeo arſi arſum, uror, inflammor, & capitur pro vehementer amare. Tergeo terſi terſum, uel per tertiam tergo terſi, ideſt mundo, & nitidum facio. Mulceo, mulſi, mulſum, uel etiā mulxi, mulctū, lenio, mollio. blādior, mitigo, dulcē facio, vngo delecto, polio. Mulgeo, mulſi mulſum vel mulxi,

mul-

mulctum,lac e mammis exprimo.Iubeo, iuſſi iuſſum,gemino ſſ.vtrobique.i.impero.Indulgeo,indulſi.indulſum,ſed frequentius indultum,obſequor,& facile concedo.Torqueo,torſi torum,& ſæpius tortum, inflecto, iacto,gyro,celeri roto,& guberno.Sorbeo ſorpſi ſorptum,uel ſecundum regulam.[Preteritum per vi &c.] Facit ſorbui ſorbitum, quicquam molle deglutio.[Dans a,per i,&c.] Compoſita a maneo, quæ mutãt a in i,breuem, habent vi ſine ſupino,vt Emineo, eminui,uideor,& pre alliis pateo,vel excello, Immineo , imminui, inſto.Premineo,præminui,præcello &c. [Sic &c.] Idem ſine ſupino vrgeo,ſi,facit,vt vrgeo, vrſi,premo,cogo,compello,feſtino.Cui iungitur fulgeo,fulſi.i.ſplendeo. Turgeo,turſi.i.inflor:& tumeo. Algeo,alſi,id eſt frigeo, abſque ſupino

Xi, ctum,dant mulcet,luget,uelut auget.
Xi,friget,lucet,conniuet,abſque ſupino.

Hec quatuor,mulceo mulgeo, lugeo,augeo, habent xi, in preterito, & ctum,precedente c.in ſupino,vt mulceo, & mulgeo,xi,mulctu,patuerunt,quia etiam faciunt mulſi,mulſum & ita eadem præterita & ſupina.Lugeo, luxi,luctum.i.doleo, & triſtor,& valde fleo, & in lugubri veſte ſum. Augeo,auxi, auctum.i.maius facio .[Xi friget &c.] Tria faciunt xi,abſque ſupino. Frigeo , frixi, ſum frigidus , ac etiam ſegnis, Luceo,luxi.i.lucem emitto. Conniueo connixi habet etiam conniui,vt dictum eſt ſupra in regula. [Donec ueo, ui, &c.]

TERTIA CONIVGATIO.

Vult xi, ctumq; cio.Facit & iacit ecit,& actum.
Elicio per ui dati tum, fratres mage xi,ctum.

Verbũ tertie coniugationis deſinens in cio,dat xi in præterito,& ctum per e,in ſupino,vt aſpicio aſpexi aſpectum , inſpicio inſpexi inſpectum. deſpicio deſpexi deſpectum, & reliqua compoſita a ſpecio ſpexi ſpectum.i.video:quod iã exoleuit. Pellicio pellexi pellectum,compoſitum,a lacio lacis lacit.i.in fraudem duco,quod in vſu non eſt, ſed bene frequẽtatiuum lacto,& ſua compoſita.Allicio allexi alleſtum, blãde attra-

attraho. Illicio illexi illectum,induco. Pelliceo,ideſt pertraho &c. [Facit &c.]Excipiuntur facio feci factum iacio ieci iactum,quorum compoſita faciunt ſupina in actum, per regulam. [A quoties mutatur &c.] ut inficio,infeci,infectum,iniicio,inieci, iniectum, &c. Elicio magis habet elicui elicitum,quam elexi elexũ.i. blande educo , & attraho. Reliqua eiuſdem compoſitionis,magis xi , ectum faciunt,vt pelliceo pellexi pellectum,&c.

Dic fodi foſſum gemino ſſ,fugi, fugitumq;.

Fodio facit fodi foſſum gemino ſſ.fugio autem fugi fugitum.Fodio,terram eruo.Fugio.i,uito, & curredo relinquo.

Iui,itumq; cupit.Sapit ui,vel üi dat itumq;.
Dic capio,cepi,captum.Rapio, rapui, ptum.

Cupio facit cupiui cupitum,ut ſapio ſapini ſapitum,quod verbum etiam & ſæpius quidem facit ſapui ſapiti , Capio cepi captum.Rapio rapui raptum,nec ſunt plura his deſinentia in pio. Cupio.i.deſidero,Sapio.i.ſaporem habeo , aut per ſaporem iudico,vt hęc caro ſapit aduſtionem,& ad alia trãsfertur.Capio,apprehendo,accipio. Rapio violenter aufero.

Dat pario peperi,partum,aut paritum. Quatioq;.
Dat quaſſi quaſſum.Cuſſi cuſſum, dabo proli.

In rio vnicum verbum pario, dat peperi partum,vel paritũ .i.prolem produco,& propriefœminarum eſt,etiam ſignificat efficio, vel acquiro. In tio ſimplex vnicum eſt,quatio quaſſi quaſſum : vnde eſt quaſſo quaſſas verbum , commoueo eius compoſita mittunt cuſſi & cuſſum: ut Concutio concuſſi cõcuſſum,gemino ſſ,in præteritis,& ſupinis.i.percutio , motito.Excutio excuſſi excuſſum, expello. Incutio incuſſi incuſſum infero.Decutio decuſſi decuſſum , Ablattere. Succutio, Commouer di ſotto,ſbandare. Diſcutio, examino &c.

Vult uo ſemper üi, dans utum, Vult ſtruo xi ctum.
Vultq; fluo xi, xum. Pluo uui uel ui dat,& utum.

Vultq; ruo ruitum:dat utum proles tibi ſolum.
Nulla ſupina dabunt metuo, luo, congruo, ſicut
Annuo, cum ſocijs cluo reſpuo, & ingruo, iunctis.

Verba in uo per diuiſas ſyllabas deſinentia, faciunt in præteritis vi per diuiſas ſyllabas, & in ſupino vtum, vt argo argui argutum.i. accuſo & reprehendo: item oſtendo vel indico. Statuo ſtatui ſtatutum.i. pono, vel ordino. [Vult ſtruo xi, &c] Excipiuntur aliqua a regula: nam Struo facit ſtruxi ſtrũctum. i. paro, aut facio ædificium, aut quidpiam aliud. Etiam Fluo fluxi fluxum, proprium eſt liquorum fluentiũ, vt aqua fluxit &c. Pluo pluui, vel plui, plutum, raro legitur niſi in tertia perſona ſingulari. Ruo rui rutum.i. cado. Compoſita huius, ſolum rutum faciunt, vt diruo dirui dirutum, ideſt deſtruo. Eruo erui erutum, extraho, & libero. Irruo irrui irrutũ impetum facio. Obruo obrui obrutum.i. opprimo &c. [Nulla ſupina &c.] Quædam carent ſupinis: vt Metuo metui.i. timeo. Luo lui, ſoluo, ſuſtineo, & patior. Congruo congrui concordo, vel conuenio. Item ingruo ingrui, inuado, immineo, impetum facio, Nuo.i. caput moueo, vel capite ſignifico, facit nui nutum, ſed compoſita ſpino carent, vt Abnuo abnui.i. nego, Annuo.i. aſſentior. Innuo innui, oſtendo quid velim, ſiue affirmen, ſiue negen. Renuo renui, refuto &c. Cluo cluis clui, ideſt pugno, & ſplendeo. Reſpuo reſpui, repudio & ſperno.

Bi, bo, bitumq; facit. Scabo, lambo, carento ſupinis.
Vt cubo, ſic proles. Dant ſcribo, nuboq; pſi, ptum.

Verbum deſinens in bo, facit bi, in præterito, & bitum in ſupino, vt Bibo bibi bibitum, cum compoſitis, Adbibo, Ebibo imbibo &c. Deglubo deglubi deglubitum.i. excorio. Scabo ſcabi.i. frico, ſupinum ſcabitum non eſt in vſu. Lambo lambi.i. lingo, ſupinum lambitum non eſt in vſu. [Vt cubo &c.] Compoſita à cubo, incumbo per tertiam deſinunt, & abiecto in præteritis & ſupinis m, faciũt cubui cubitum, ſicut cubo, veluti Procumbo procubui procubitum.i. cado. Accumbo accubui

cubui accubitum.i.aſſideo vel adiaceo menſæ. Incumbo incubui incubitum,in aliquo vel ſuper aliquid iaceo. Incumbo etiam ſignificat operam do, vt incumbo virtuti. [Dant ſcribo &c.]Scribo ſcripſi ſcriptum.i. literas formo,vel librũ compono. Nubo nupſi nuptum, viro trador.

In ui tum,mutat ſco.Paſco dat tibi paſtum.
Agnoſco,cognoſco dabis per itum. Nihil autem.
Gliſco dabit, uelut incęptiua.Popoſcit habeto
Poſcere.Vult diſco didici. Compeſcit ũi,diſ.
Hæc per itum flectam. Conquexi tolle ſupinum.

Verbum deſinens in ſco,mutat ſco in vi ſyllabam,& in tũ, vt noſco,noui,notum.i. non ignoro.Quieſco quieui quietũ .i.non moueor,dormio, & quieſcere facio, vt quieſce tumulum hunc,tunc eſt verbum actiuum.Sueſco ſueui ſuetum.i. ſoleo. Aſſueſco aſſueui aſſuetum.i. conſuetudinem habeo. Aſciſco aſciui aſcitũ, adiungo,aſſumo,arrogo, attribuo,admitto,aggrego. [Paſco &c.] Excipiuntur à regula paſco,cognoſco,agnoſco,quæ præterita regulariter formant, paui,cognoui,agnoui,ſupina vero contra regulam paſtum, cognitũ agnitum. Paſco.i.nutrio.Agnoſco vetera, & cognoſco noua propriè idem ſunt.[Nihil &c.]Gliſco caret præterito & ſupino.i.creſco,& accipitur pro cupio.Item pręteritis & ſupinis carent verba incæptiua.i.inchoatiuæ formæ,ſaltem propriis. Capiunt autem præterita à primitiuis,vt Caleſco,calui.Tepeſco,tepui.[Popoſcit &c.] Poſco popoſci.Diſco didici.Cõpeſco compeſcui. Diſpeſco diſpeſcui, quæ quatuor faciunt. ſupina in itum,ut poſcitum,diſcitum,diſpicitum, compeſcitum,licet ſint in raro vſu. Diſco doctrinam capio. Poſco.i. peto.Compeſco.i.coerceo,cohibeo,domo.Diſpeſco,ſeparo,dirimo,quaſi diuerſo paſcuo diduco. [Conqueſcit,&c.] Conquiniſco,conquexi, ſine ſupino.i.caput inclino,vel conniueo, capitur etiam pro indignor.

Nemota,ci,ctum uinco, dat:Dicoq; xi, ctum.
Vt duco. Parco ſiſumq; pepercit,itumq;.

Icere,

Icere, ci, ctum, uult. In di, ſum, do bene uertes.

Vinco facit uici, uictum, ablata n, litera, ideſt, ſupero dictũ, loquor, & nomino Duco, duxi, ductum, notę ſignis eſt. Parco, parſi, parſum, uel perpeci parcitũ, abſtineo, qua ſi parũ tãgo, ut aiunt, ut parco nũmis. Ico ici ictum. ideſt percutio. [In di, &c.] Do mutatſ in di & ſum, ut mando mãdi manſum, ideſt comedo, uel dentibus conficio. Scando ſcandi ſcanſum. Aſcendo aſcendi aſcenſum. Deſcendo, uerba ſatis nota. Defendo defendi defenſum, ideſt, protego. Incedo incedi inceſum eſt accedo, ideſt ardere facio.

Tolle cado, cecidi caſum. Pandi cape paſſum:
Edi, ſum uel ſtum. Dat pedo pepedit, itunq́;.
Cædo cecidit habet, ſic pendo pependit, & in ſum
Fiet utrunq́; quibus par tendo eſt dans quoq́; tentum.

Cado, cecidi, caſum, ideſt ruo. Pando, pandi, paſſum, aperio, & patefacio. Edo pro comedo, edi, eſum, uel eſtum. Pedo pedi, peditum uentris crepitum facio. Cędo cum æ, diphthõgo, cecidi, ſecunda longa, cęſum ideſt, percutio, & amputo, & interficio. Pẽdo pependi pẽſum. i. ſuſpẽdo, ut pendo fuere, uel togã, & ſignificat ẽt põdero, æſtimo, ſuſtineo. Tendo tetendi tenſum, uel tentum, ideſt expando, excepta ſunt à regula. [In di, ſum do bene vertes &c.] Et horum quinque geminant ptincipium præteriti cado pedo cędo pendo tendo, quorum compoſita non geminant: vt Incido incidi, à cado. Oppedo oppedi. i. contra pedo, Occido occidi: a cædo. Appendo, appendi, i, ad aliquid pendo. Attendo attendi. i. conſidero.

Quod do componit, didit, atque ditum, dabit vſque.
Dic tamen abſcondit, quod itum poſcit magıs quã ſum.
Sido, præteritum neſcit: rudo, ſtrido, ſupinum.

Compoſita tertiæ coniugationis à do, faciunt didi in præterito, & ditum in ſupino: vt Addo addidi additum. i. iungo.

Ab-

Abdo abdidi abditum,aufero,vel abſcondo. Condo condidi conditum,facio,& congrego,vel tego, ſepelio etiam. Credo credidi creditum,quaſi cretum do.i. decretũ, & firmum do, quod etiam ſignificat committo.Prodo prodidi proditũ, manifeſto,& dolo trado,vel rem alterius aperio &c. [Dic tamẽ, &c.]Abſcondo ſine geminatione abſcondi facit,& abſconditum melius quam abſconſum. Sido caret prӕterito proprio, ergo etiam ſupino:& dicitur prӕteritum à ſedeo capere ſedi, propter ſignificationis cognationem,& ſignificat deſcendere ſiue ad ſedendum,firmandum manendũ ve ponere,propriè eſt auium. Rudo, rudi. Strido ſtridi, neſciunt ſupinum. Strido.i.ſtrideo.Rudo,grauiter ſono. propriè eſt aſinorum.

Tundo facit tutudi, tunſum, compoſtaq; tuſum.
Scindo ſcidi,ſciſſum dat:findo,fidi,quoq; fiſſum.
Et fundo,fudi, fuſum.Si,ſum, dato, ludo.
Diuido,cum uado,rado, ceu lædere,trudo,
Et rodo,plaudo,claudo,& cedo geminans ſſ.

Tundo facit tutudi geminans principium prӕteriti.in ſupino autem tunſum.i.percutio, pulſo, & in vaſe quidpiam comminuo.In compoſitis ablata n,litera, tuſam facit,vt contundo contudi contuſum,ſimul tundo.Extundo extudi extuſum,excutio. Obtundo obtudi obtuſum,habeto, vel nimis verbis moleſto.Retũdo retundi retuſum.i.reprimo &c. [Scindo &c.] Scindo ſcidi ſciſſum,& findo fidi fiſſum, perdunt n, tam in prętcrito,quàm in ſupino, vbi geminant ſſ. Scindo & findo notӕ ſignificationis.[Et fundo,&c.] Fundo fuſi fuſum, non geminat ſſ,ſed perdit n tam in prętcrito, quàm in ſupino: vt fundo fudi fuſum,liquefacio,vel liquidum ſpargo.[Si ſum, dato,&c.] Pauca verba mutant dó in ſi,& ſum, vt ludo luſi luſum,ludum exerceo, & iocor, & derideo vel decipio cum accuſatiuo.Diuido diuiſi diuiſum,partior.Vado vaſi vaſum,eo. Rado raſi raſum.i.cultro vel quauis alia re acuta decerpo;vt rado barbam.Lædo læſi lęſum,dolore afficio,aut malũ infero. Trudo truſi truſum, manibus pedibusve impello.

Rodo, mordendo comedo. Io mangio rodendo. capitur pro detraho. Plaudo, manibus percutio, & geſtu lætitiam indico. Claudo clauſi clauſum, vel mutata au in u, longum, cludo cluſi cluſum. i. operio. Compoſita ſemper au in u, longum vertunt, vt includo, excludo &c. Cedo ceſſi ceſſum, ſine diphthongo, ideſt abeo, & locum do.

Go, vel guo, xi, ctumq́; facit. Tamen iſta ſupinis.
N, tollunt, pingo, ſtringo, cum fingere, ringo.
Tango facit tetigi, tactum. Dat, ago, egi, & actum.
Vult frango, fregi, fractum: pegi, pepigiq́;,
Et panxi, pactum, pango. Capiet, lego, gi, ctum.
At xi, ctumq́; dabunt intelligo, negligo, dili.
Dat pungo, pupugi, punxi, punctum uenit inde.

Verbum in go, vel guo, deſinens, facit xi in præterito, & ctum in ſupino præcedente c, vt pergo perrexi perrectum. i. iure procedo. Affligo afflixi afflictum, crucio, vel moleſto. Rego rexi rectum, guberno. [Tamen iſta &c.] Excipiuntur à regula quædam, & primo quę rectè præteritum formantia in ſupinis n, perdunt, vt pinguo pinxi pictum. i. formam alicuius rei ductis lineis repræſento. Stringo ſtrinxi ſtrictum, i. premo & arcto, ſignificat etiam enſem nudo. Fingo finxi fictum. i. formo & ſimulo. Ringo rinxi rictum, vel deponētaliter ringor, rictus ſum, vel fui. i. os torqueo, vt canes faciunt latraturi, & ex ira in rugas os deduco. vnde ringi pro iraſci, indignari, allatrare, repulſare, conuitiari, & murmurare ponitur. Secundo, tango tetigi tactum, geminat principium præteriti, & vtrobique perdit n, capitur pro ferio & percutio, item intelligo. Ago egi actum. i. facio, duco, vt ago cauſam, & duco, vt ago vaccas in prata &c. omnia fere compoſita ab ago, mutant a in i breue, vt abigo abegi abactum. i. depello, adego adegi adactum. i. vi adduco vel impello &c. Item cogo, per coago ab ago, facit coegi coactum. i. compello, & in vnum ago Frāgo fregi factum. i. rumpo vel deſtruo, utrobique perdit n. Cōpoſita mutant a in i, vt confringo confregi confractum, ſimul

frango

frango.Effringo effregi effractum i.extra frango &c. Pango pepigi,geminato principio præteriti.i.paciſcor,figo, planto, iungo,habet etiam pegi & panxi pactum . Ab eo compoſita plura mutant a in i,vt compingo compegi compactum , cōpono,& coniungo.Impingo . impello &c. Lego legi lectum vulgatum eſt. Quædam compoſita retinent e, vt perlego,totū lego,relego &c.Plerique mutant e in i breuem:vt colligo col legi collectum,deligo delegi delectum , eligo &c.At iſta tria habent xi & ectum,intelligo intellexi intellectum, ſcio & cognoſco, negligo neglexi neglectum,obliuiſcor , & non curo, diligo dilexi dilectum,[Dat pungo &c.]Pungo:facit pupugi, vel punxi punctum.i. ſtimulo , morſum vel aculeum infigo &c.compoſita omnia habent punxi,præter repugno, quod ſignificat retaliare.

Dant ſi, ſum, ſpargo,mergo,tergoq;. Locabis
Per xi, xum,figo, frigoq;:carento ſupinis,
Cum dego, ſatago, ſugo ceu lingit,& angit.
Vergo tenet neutrum,uelut ambigit. Ho dato xi ctum.
Meio facit minxi,mictum: ne dicito mingo.

Hæc tria uerba ſpargo,mergo,tergo faciūt ſi,ſum, ut ſparſi ſparſum, merſi merſum, terſi terſum. Spargo, ideſt, late pro iicio. Compoſita mutant a in e, ut aſpergo aſperſi aſperſum, ideſt, ad aliquem ſpargo, ſacerdos aſperſit me aqua luſtrali, ideſt ut uulgus dicit benidicta. Mergo Grecè dicitur, baptizo,ideſt humori immitto.Tergo,tergeo,idem.[Locabis &c.] Duo habent xi xum, figo fixi fixum, torrere propriè in ſartagine, Frigere.[Carento, &c.] Quædā carent,aut ſaltem, raro habent ſupina, dego degi, ſine ſupino a de, & ago,ut dego uitā. Satago ſategi, ideſt, ſatis ago, laboro, & ſolicitus ſum,ſugo ſuxi ſuctum, humorem ore ex traho.Lingo linxi, ideſt lambo, & aliquid lingua molliter tango. Anſio anxi, crucio ſuffoco, præmo, vexo. [Vergo tenet neutrum, uelut &c. [Vergo uerſi uerſum , debuit facere , ſed neutrum eſt in uſu , ideſt , declino . Ambigo ex am, & ago, proprie

ſinificat circumago, circundo, dubito, caret etia in præterito, & ſupino. [Ho, dato, &c.] Duo ſunt verba in ho,& faciunt xi in præterito,& ctum pręcedente c,in ſupino. Traho traxi tractum.i.ui ad me rapio.Veho vexi vectum.i.plauſtro,vel quadrupede duco.[Meio facit &c.] In io per i conſonantem vnicum eſt verbum. Meio faciens minxi mictum, ideſt vrinam facio,ne vtaris mingo,quamuis olim in vſu fuerit,tamen multo elegātius eſt meio,quod ſepiſſime inuenies, mingo vix vnquam.

Lo dat ui, colo,conſulo,& occulo, dantur in ultum.
Altum alo, ſiue alitum,molitum molo, celoq; celſum.
Cælo facit ceculi, culſum: pepuli dat pulſum.
Velli,uel uulſi,dat uulſum fallo fefelli.
Falſum.ſublatum dat tollo ſuſtulit atque.
Sallo facit ſalli,ſalſum : pſallo dat pſalli.
Nulla ſupina dabunt pſallo,uolo,iungito, prolem.

Verbū deſinens in lo,facit præteritū in vi per diuiſas ſyllabas,vt Colo colui,volo volui,alo alui, cōſulo conſului,occulo occului,cello cellui,cuius cōpoſita ī vſu nō ſunt,antecello antecellui,excelloexcellui &c. molo mului.Inter hęc colo,cōſulo,& occulo faciunt ſupinum in vltū, cultum conſultum, occultum.Alo dat alitum,vel altum.Molo ſolum molitum. Cello ſine diphthongo,celſum facit, & ſignificat id quod cedo ceſſi ceſum. Cęllo cum æ,diphthongo cæculi, culſum facit,& ſignificat cędo cæcidi ceſum,hic in vſu eſt percello. Pello,pepuli facit,& pulſum. Vello velli,vel vulſi vulſum. Fallo facit fefelli falſum. Tollo ſuſtuli ſublatum. Sallo ſalli ſalſum Pſallo pſalli,ſine ſupino. Caret etiam ſupino volo cum ſuis,vt malo nolo,&c. Colo,adoro,veneror, exerceo,habito & diligo.Conſulo cum datiuo.i. conſilium do,& prouideo. Conſulo cum accuſatiuo.i.peto con[illegible]m.Occulo.i.abſcōdo. Alo.i.nutrio & augeo, vbi de ina[illegible]rcis loquimur, vt Honos alit artes.Molo.i.mola tero,vel comminuo. Cello ſine diphthongo.i.cedo,iam obſoleuit: Cōpoſita in vſu ſunt

excello

excello, præcello &c. i. excedo, pcedo, ſupero. Cęllo cũ æ diphthongo. i. cædo, vel frango, extra compoſitionem iam non vti mur. Percello. i. percutio. Procello. i. euerto, hinc procella procellę, vis venti cum pluuia, propriè in mari. Pello, eiicio, remoueo, & percutio, vnde pulſo pulſas. Vello extirpo. Fallo decipio, fallit me. i. neſcio. Tollo. i. eleuo & ſublimo, & capio & aufero, item nutrio. Sallo. i. ſale condio, vel conſpergo. Pſallo pręcedente p. i. cano, & propriè inſtrumento muſico. hinc pſalmus pſaltes pſalterium.

Mo, per ui, dat itum. Tremo ponitur abſq; ſupino.
Dant pſi, ptum, demo, promo, cum ſumere, como.
Vult emit, emi emptum geminans ſſ, dat premo ſſi, ſum.

Verbum definẽs in mo, facit vi per duas ſyllabas, & itum, vt vomo vomui vomitum. i per os eiicio: Fremo fremui fremitum, grauiter, & confuſe ſono Gemo gemui gemitum, prę anguſtia in ſonum prorumpo. [Tremo ponitur, &c.] Tremo tremui, caret ſupino, commoueor, & agitor: Tremare. [Dant ipſi &c. Demo. i. aufero dempſi demptum. Promo prompſi prõptum. profero, eloquor expono. Sumo ſumpſi ſumptum, multum, & pene nimium mihi tribuo, & accipio. Como compſi comptum, orno, & maxime capillos. [Vult emit &c.] Emo emi emptum, comparo, mercor, vt emo librum, compoſita mutant e in i, breuem, vt redimo redemi redemptum. i. rurſum, emo, vel libero. Adimo, aufero &c. [Geminans ſſ, &c.] Premo preſſi preſſum, vtrobique gemino ſſ, calco, uel innitor alicui rei cum pondere, & ſtringo, item vexo &c. Compoſita mutant e, in breuem, vt ſupprimo ſuppreſſi ſuppreſſum, occulto, reprimo, &c.

Ponere cum gigno, per ui, per itumq; locabo.
Dico cano cecini cantum, per ui ſit & entum:
Proles. Dat temno pſi, ptum. Vi vertimus in tum.
Preteritis ſi ui, ſpreui, ſtraui quoque creui
Lini vel liui, leui ue, litumq; ſupinum eſt.

Verba in no, pauca ſunt, nec datur hic regula, ſed ponuntur ſingula, ideo pono & gigno habent vi per duas ſyllabas, & itum, vt pono poſui poſitum. Gigno genui genitum Cano cecini cantum Compoſita faciunt vi per duas ſyllabas. & entum, vt præcino præcinui precentum. Concino concinui concentum &c. Temno tempſi temptum. Sino ſiui ſitum. Sperno ſpreui ſpertum. Sterno ſtraui ſtratum. Cerno creui cretum. Lino lini, liui vel leui litum, &c. Iono, colloco, conſtituo, & depono, vt pone metum. Gigno genero de viro & fœmina dicitur. Cano, canto, carmine deſcribo & laudo. Præcino ante cano. Cantare auanti. Concino, ſimul cano, & conſentio. Occino, contra cano, &c. Temno & contemno. i. ſperno. Sino. i. permitto, deſino, ceſſo termino. Sperno, deſpicio. Sterno. proiicio in terrã, operio, Cerno, video. Lino, aliquid ſuperinduco.

Po, pſi, ptumq; facit. Rupi ruptum, dabo rumpo:
Donat ui per itũ ſtrepo cum crepo, dat quoquo, xi, ctum,
Vult linquo, liqui, lictum, natis dabis apte.

Verbum deſinens in po, facit pſi, & ptum, præcedente, pe vt repo repſi reptum. animalium eſt ventre gradientium, vt ſunt lumbrici, ſerpentes &c. Carpo carpſi carptum. i. tollo & reprehendo, & capio &c. Compoſita mutant a in e, vt decerpo decerpſi decerptum. i. carpo. Excerpo, eligo, vel ex aliquo carpo, exſcribo. [Rupi ruptum &c.] At rumpo, demptam facit rupi ruptum. i. frango. [Donat ui &c.] Strepo ſtrepui ſtrepitũ, ſonum facio. Crepo crepui crepitum, ſuperius primę eſt coniugationis. [Dat coquo &c.] Duo ſunt in quo, Coquo coxi coctum i. eſui apto. Linquo liqui lictum, quo ſupino vix vtemur in ſimplici, quia nuſquam legi, ſed bene in natis. i. compoſitis, vt relinquo reliqui relictum. Linquo, relinquo, idem ſunt quod dimitto.

Ro, vi, tumq; dabit, geſſi gero vult quoque geſtum.
Vro uſſi ac uſtum: verro rl, ſi, dato uerſum.

Car-

Currо,cucurit habet curſum:dat ui,ſero,natum
Atque ertum,dat & euit,itum,ſub duplice ſenſu.

Verbum definens in ro, facit in præterito ui ſyllabam,in ſupino tum,vt tero triui tritum. comminuo,frico,tundo,& conſumo.Quæro quæſiui quęſitum,inueſtigo, & interrogo, Sero ſeui ſatum per primam vocalem , ſemino planto & genero.[Geſſi gero &c.] Gero geſſi geſtum, porto, ago,& rego, vt Petrus ſe bene gerit. Vro vſſi vſſum.i.ardore,aut frigore, nonnunquam etiam alia vi lædo,& ardere facio. Verro verri vel verſi verſum.i .traho,remigo,mundo. Curro cucurri curſum ſatis patet. [Dat vi, ſero &c. Compoſita non recedentia a ſignificatione verbi ſero,faciunt eui penultima longa.Quãdo vero non ſignificant ſeminare,uel plantare,habent rui & ertum,vt diſſero diſſerui diſſertum,ideſt,euarro vel declaro, ſic ſero,olim habuit ſerui ſertum.

So, ui, tumq́; facit. Si ſumq́;, faceſſo,capeſſo,
Cum uiſo. Pinſo dat pinſuit, indeq́; piſtum.

Verbum finitum in ſo,facit ſiui & ſitum , vt laceſſo laceſſiui laceſſitum.i.vexo, incito,aut prouoco. Arceſſo arceſſiui arceſſitum.i.accuſo.Acceſſo accerſiui,accerſitum.i eo ad vocandum,vel uoco &c. [Si ſumque &c.] Tria verba in ſo faciunt ſi ſum. Faceſſo faceſſi faceſſum.i.facio, vel eo ad faciẽdum,& diſcedo. Capeſſo capeſſi capeſſum.i.capio uel ad capiendum eo.Viſo viſi viſum.i.eo ad videndum. [Pinſo &c.] Pinſo facit pinſui piſtum,ideſt,tundo,& panem facio,pro eo pem eſt pinſo pinſas,per primam.

Xi, xum dant plecto,cum flecto, nectere pecto,
Hacq́; xui,duo dant. Iui peto donat & itum

Verbo in to pauca ſunt,ideo non datur regula generalis, Singula enumeratur.Et primo. Plecto plexi plexum.i.percutio,vel punio. Flecto flexi flectum.i. inclino, voluo, duco, curuo,moueo,Necto nexi,vel nexui, nexum.i.ligo,pecto pexi vel pexui pexum,capillos orno. [Iui peto &c.] Peto petiui petitum.i. cupio,oro,quæro,adeo &c:

Mitto facit miſi, miſſum ſs, geminando ſupino.
Sq; meto, geminans ſuis & ſum. uertoq; uerti,
Et uerſum. Sterto dat ſtertuit abſque ſupino.

Mitto dat miſi miſſum gemino ſſ, in ſupino.i. ad aliquem do. Meto meſſui meſſum gemino vtrobique ſſ.i. ſegetem, vel altam herbam ſeco, vel amputo. Verto facit verti verſum, muto, & voluo. Sterto ſtertui, ſine ſupino, dormio, & ſomnum altum dormiendo emitto.

Neutrum ſiſto, nihil dabit, actiuum ſtitit edet,
Deinde ſtatum format: nobis eſt Gellius auctor.

Siſto neutri generis.i. ſto, caret proprio præterito atque ſupino, poteſt tamen vtrunque ſumere a ſto, vt ſiſto ſteti ſtatū. Et compoſita a ſto capient vtranque. De compoſitis, á ſiſto, vt conſiſto conſtiti conſtitum. Sic reſiſto, obſiſto, abſiſto, deſiſto &c. quæ eandem ſignificationem habent cum a ſto compoſitis Siſto actiuum habet ſteti in præterito, & ſtatum in ſupino, ex ſententia Gellii, & ſignificat ſtare facio, vt ſiſte lachrymas.i. noli flere. Et præſento. In euangelio, vt ſiſterent eum domino, ideſt prǽſentarent.

Dat uiuo xi ctum. Soluo ui format, & utum.
Vt uoluo. Calui caluo facit aſque ſupino.

Quatuor ſunt verba, in vo, ſyllabam deſinentia, quorum viuo facit vixi victum, i. vitam ago. ſoluo ſolui ſolutum, quod ligatum erat, non ligatum facio, & enodo, & debitum reddo, capitur etiam pro abnauigo. Voluo volui volutum.i. verto. Caluo calui, abſque ſupino.i. decipio.

Nexo xui xum uult. Texo xuit. indeq; textum.

In xo tertiæ verba duo ſunt. Nexo nexui nexum.i. necto. Texo texui textum.i. telam ſtruo, ponitur pro componere, facere, ſcribere, & huiuſmodi.

QVARTA CONIVGATIO.

Iui quarta facit: ui ſemper uertitur in tum.

Verbum

Verbum quartæ coniugationis facit in præterito iui, & in ſupino itum, ut eo iui itum, queo quiui quitum, audio audiui auditum, &c. Eo, ideſt, uado. Queo, ideſt poſſum. Audio, auribus percipio.

Singultit vult ſingultum. Sepelire ſepultum.
Væneo dat uænum. Veni uentum uenio vult.

Excipiuntur a regula quædam. Primo tria ſecundum regulam facientia præteritum, & contra regulam ſupinum, ut ſingultio ſingultiui ſingultum, grauiter tuſsio, & ſingultum emitto ut faciunt feſſi, & infrigidati. Sepelio ſepeliui ſepultum. i. defunctum condo humi. Væneo væniui vænum ideſt uendo, quaſi vænum eo. At venio ueni facit & uentum, notæ ſignificantiæ.

Pone amicit, per ui, per ctum, Dat uincio xi, ctum
Sancio iungatur, quod & iui format, & itum.

Amicio facit amicui & amictum, ueſtio. Vincio vinxi uinctum, ligo. Sancio ſanxi ſanctum, uel ſanciui ſancitum. i. firmo, & proprie per hoſtiæ immolationem.

Haurit, ſi ſtum dat pſi ptum, dat ſepio ſaltum,
Et ſalui ſalio, plores formatur in ultum.
Dat pſi, pſum, cambit, legi hęc quandoq; per iui.

Haurio hauſi hauſtum. i. humorem excipio, extraho. Sepio ſeipſi ſeptũ. i. obſtruo, & circundo. Salio ſaliui ſaltũ, habet etiam ſaliui, ut audiui, nõ tamẽ ſalitũ, Saltar. Compoſita mutant a n i, breuẽ, ut inſilio inſilui inſultũ, in aliquid ſalio, pro ſilio, exilio &c. faciunt ſemper ſupinum in vltũ. Cambio campſi campſum, uel cambiui cambitum. i. muto pecuniã.

Sentio ſi ſum vult, ut raucio, Fulcio, ſi, tum.
Et ſarſit, farſit. Per ui mutatur & ertum
A pario natum, ri comperit, & reperit vult.

Sentio ſenſi ſenſum aliquo ſenſu percipio, ponitur pro intelligo. Raucio rauſi rauſum. i. raucus ſum. Fulcio fulſi ful

tum,

tum,ſubſtineo,munio,fortifico. Sartio ſarſi ſartum.i.integrum facio,inſtauro.Farcio farſi fartum,ſaturo,impleo,ſagino,pingue facio.Compoſita mutant a in e,vt confercio refercio &c. [Per ui &c.] Compoſita à pario quæ mutauerũt a in e breuem,faciunt in prçterito vi per duas ſyllabas, & in ſupino ertum: vt aperio aperui apertum, refero, operio operui opertum,tego.At duo habent ri,& ertũ. Comperio comperi cõpertum,inuenio. Reperio reperi repertum,caſu inuenio.

Aio præterito caret, & meditantia verba.
Parturio,eſurio,cum nupturio,volo,tolli.

Aio præterito caret,& quartæ, quia imperatiuus eſt ai.i.dico. Verba meditatiuæ formç carent prçterito, & proinde ſupino;ut dicturio.i cupio dicere.Parturio tamen parturiui facit;eſurio eſuriui,nupturioque nupturiui.

DEPONENTIVM PRAETERITA, ET SVPINA.

Ex or,finitis actiuam fingito vocem.
Vt potior,potio,formabitur inde ſupinum.

Verbum deponens,ac etiam commmune facit ſupinum ex ficto verbo actiuo in o pee remotionem literç r,vt potior, deme r,ſit potio potis potire,hoc haberet potiui potitum, ergo potior in ſupino habet potitum,deinde ex participio præteriti temporis cum verbis ſum es fui,facimus prçteritum potitus ſum vel fui,ſignificat obtineo. Sic conſiderabis in lætor, vereor,iraſcor opperior,quæ regulariter faciunt lætatum, veritum,iratum,opeiatũ,quia actiua forent læto lçtas, vereo veres, iraſco iraſcis, opperio opperis. Sic in pene innumeris aliis &c. Lætor gaudeo, vereor,timeo. Iraſcor,habeo iram. Opperior,expecto &c.

Nil formant ueſcor,liquor,medeor,reminiſcor.

Supinis, & proinde præteritis carent. Veſcor.i.cibo vtor & paſcor.Licor.i.liqueo. Medeor.i.do medelam. Reminiſcor.

ſcor,recordor. Id autem ſuper notandum eſt diligenter, quoties dictio caret ptõ, aut ſupino, caret etiam oĩbus quæ inde fierẽt,vt participiis præteritis & futuri in rus,verbalib. in io, &c. Ideo timeor, & metuor præteritis carent,quia timeo, metuo carent ſupinis. Nam pręteritum verbi in or,fit ex participio præteriti temporis & verbo ſum. Participium autem ex ſupino. Ergo ſi deſit ſupinum,deſunt reliqua. vbi vero quid deeſt,ſolet per ſynonima ſuppleri,vt medeor,medicatus: ſum veſcor,paſtus ſum vel fui.

Non ſeruant normam tutus,tuitus,ratus,aptus,
Et faſſus,fructus,fruitusq́;,profectus,& vltus.
Atque ſecutus,& experrectus,iunge locutus,
Niſus vel nixus,greſſus,velut orſus,& uſus,
Oblitus,queſtus,commentus,iunge miſertus,
Et feſſus,menſus,lapſus,nactus,quoque pactus,
Mortuus,ac ortus,ſed donat iturus vtrunque.

Formant ſupina proinde præterita,contra regulam, verba quorum participia præteriti temporis in litera proſuimus. Tueor ſecundę,tutum.i.defendo,video. Supinum eſt etiam tuitum. Tuor tueris,infinitiuo tui, ſed non eſt in vſu, niſi in compoſitis contui,intui,& ſupinum eſt etiam tutum,vel tuitum.i.aſpicio. Reor,ratus ſum ſecundę eſt.i.arbitror, vel puto Apiſcor aptus ſum,vetus verbum, & pene obſoletum.i.acquiro, & aſſequor. Compoſita indipiſcor, indeptus ſum, & adipiſcor adeptus ſum,in uſu habentur, & ſignificant acquirere,& aſſequi. Fateor ſecundæ eſt,faſſus ſum vel fui, concedo me dixiſſe,vel feciſſe. Compoſita mutant in i,vt confiteor, diffiteor,ideſt,nego,profiteor &c. Fruor fueris, tertiæ, fructum vel fruitum: hinc fructus eſt,illinc fruiturus, id eſt,delector. Proficiſcor proficiſceris profectus ſum,id eſt, eo. Vlciſcor vltus ſum id eſt, vindico. Sequor ſequutus ſum, notum eſt. Ex pregiſcor experrectus ſum,id eſt,euigilo. Loquor loqueris,loquutus ſum.i.dico Nitor niſus ſum,uel nixus ſum .i.conor,& agere laboro. Gradior greſſus ſum.i.eo. Compoſita mutant a in e,vt aggredior.i.adeo. Egredior.i.exeo,&c.

Ordi-

Ordior telam, pro telam texo, facit orditus ſum. Vtor, vſus ſum vel fui:i. uſum rei habeo. Obliuiſcor oblitus ſum. i. è memoria aliquid euolare ſino. Queror queſtus ſum, ideſt lamentor. Comminiſcor commentus ſum, ideſt excogito. Miſereor miſertus ſum, miſericordiam habeo. Fatiſcor feſſus ſum, vix eſt in uſu, hinc defetiſcor defeſſus ſum, pro eodem à in e uerſo. Metior quartæ menſus ſum, menſuro, pondero, cõſidero, æſtimo. Labor lapſus ſum cado. Nanciſor nactus ſum ideſt acquiro. Paciſcor pactus ſum, facio pactum & promitto. Morior participium facit mortuus ſum præteriti, & moriturus futuri, tanquam ſupinum fuerit moritum, eſt autem mori è uita decederę, & tertiæ coniugationis eſt. Orior infinitiuum oriri per quartam habet, reliqua per tertiam ſępius, licet oriris non male dixeris, & ſignificat naſcor, ſurgo, incipio. Participium præteriti temporis ortus orta ortum. Futuri vero oriturus oritura oriturum, tanquã a ſupino oritũ fit.

DE VERBIS DEFECTIVIS. ET ANOMALIS.

LIBER VI.

QVæ contra normam flectes anormia ſunto,
Vt fero, ſum, fio, volo, queo, ſultis, edo, ſis,
Auſim, quęſo, forem, faxo, cedo, pluraq́ multo.
Defectiua etiam, ſic ambeſt, inquio, & inquam.
Inſit, aue, ſalue, capſis, apage, quibus euge
Des, & ait, ſodes, ouat, omnia proſa recludet.

Verbum anomalum uel anorme, eſt quod contra aliorum regulam cõiugatur, ut ſum es eſt. Anomalum dicitur ab a. i.

ſine

ſine, & nomos lex. Ideo ſine r, anomala ſcribes. Anormes dicitur ab a.i.ſine,& norma.i.regula. Eclipticum uel defectiuũ eſt, quod aliquo ad perfectam coniugationem neceſſario caret, ut polleo caret præterito, & timeo ſupino. Verum de carentibus præterito & ſupino ſatis dictũ, Anomala ergo ſunt, Fero, tuli, latum, ex rudimentis notum.i. porto, cupio, dico, patior, ſeu tolero. Compoſita, Affero, attuli, allatum.i apporto. Aufero abſtuli ablatum.i. tollo. Confero contuli collatum, comporto, dono, comparo. Differo diſtuli dilatum protraho, perendino. Profero protuli prolatum, produco, pronuncio. Sum, omnium maxime irregulare eſt, patet in exercitamentis puerorum. Præteritum fui habet ab antiquiſſimo uerbo ſuo fuis.i.ſum. Secunda perſona præſentis ſingularis imperatiui eſt ſis uel es, & in plurali ſitis uel eſte, & aliquando ſite. Caret gerundijs & ſupinis, licet in Donato mendoſe ponantur eſſendi eſſendo eſſendum. Ens in uſu Doctorũ non eſt, quamuis à Philoſophis receptum ſit. Potens nomen eſt, participia uero preſens, abſens. Nihil tale à reliquis compoſitis eſt, quia non dicimus prodens, obens &c. Aſſum ades adeſt, aſſumus adeſtis aſſunt. Aderam, affui, affueram, adero. Imperatiuo adſis uel ades &c. Sic proſum prodes,&c. Poſſum potes, poteſt, poſſumus poteſtis poſſunt. Comicum eſt ſiem, ſies, ſiet, ſient, pro ſim ſis ſit ſint. Præſum præes i. præfectus ſum, ueluti pręſum urbi. Superſum.i.reſto, Interſum inte res interfui.i.inter aliquos ſum, uel præſens ſum. Obſum obeſt, ideſt noceo Proſum utilitatem affero. Deſum, deficio. Obſum,& adſum ſunt contraria. Adſum etiam aduenio, ut, Huc ades o Melibœe. Fio.i.efficior, irregulariter fierem, pro firem facit, & fieri pro firi. Pręteritum eſt factus ſum uel fui. Præſens imperatiui capit à futuro optatiui fias fiat, fiamus fiatis fiant, quia ſi non dicitur, nec fite, nec fitote. Fiens & fiendus, barbara ſunt. in reliquis per quartam coniugationem coniugatur. Volo, ex exercitamentis notum eſt, Imperatiuo caret, quia uoluntas libera eſt. Supino gerundiisq; caret etiã. Compoſita ſimiliter autem, ut peruolo peruis peruul &c.i. ualde uolo. Malo malis mauult, maluimus mauultis malunt, malebam malui malueram, malam males &c. Impera-

tiuo caret. Optatiuo mallem, maluiſſem, malim. Coniunctiuo malim mallem maluerim maluiſſem maluero. Infinitiuo malle maluiſſe: cęteris caret. Et ſignificat magis volo. Nolo ſimiliter coniugatur, excepto imperatiuo. No. non uis non uult, nolumus non vultis noluut, nolui, nolueram, nolam noles. Imperatiuo tempore præſenti ad ſecundam perſonam tantum, noli; & pluraliter nolite. Futuro ad ſecundam perſonam, nolito: & pluratiter nolitote. Optatiuo nollem noluiſſem nolim. Subiunctiuo cum nolim nollem noluerim noluiſſem noluero. Infinitiuo nolle noluiſſe,& ſignificat non volo. Eo.& Queo.per quartam coniugantur,& nihil irregulariter habent, niſi ibam & quibam,ibo à quibo,& in quibuſdam temporibus, aut perſonis ſecundam vocalem pro tertia,vt eo is it,& plur.imus itis eunt.Ibam iui iueram,eam ies &c.ſed melius ibo Imperatiuo eat eamus eũto euntote,cætera rectè.Optatiuo,futuro eam eas &c. Subiunctiuo,tempore præſenti,cum eam &c, cętera rectè. Gerundia, eundi eundo eundum.Sic queo coniugabitur omnino. Cuius gerundia non inueni,necà vęneo participia.Sultis Comicum aſt,pro ſi uultis,& ſis,pro ſiuis, ſodes,pro ſi vades, quib. Comici,& alii interdum vtuntur.ad vitandam arrogantiam. quia ſuperbum foret maioribus imperare, ideo addunt, Sis, ſultis,ſodes,pro ſi vis,ſi audes,ſi uultis ſi placet,vt videſis, caueſis,apageſis,capeſis.Dic ſodes,&c ſic coniugatur, Indicatiuo modo tempore præſenti ad ſecundam perſonam ſingularem ſodes,cæteris caret. ſic ſecunda perſona præſentis indicatiui ſis,& plural.ſultis,cæteris caret. Edo es eſt,& plural.edimus editis edunt.Edebam edi ederam. Imperatiuo es vel ede edat, pluraliter edemus edite,vel eſte edant. Futuro eſto uel edito plural.edamus,eſtote uel editote, edunto vel eduntote. Optatiuo eſſem,ediſſem,edam. Subiunctiuocum edam, eſſem,ederim,ediſſem,edero,Infinitiuo eſſe,ediſſe,eſurũ eſſe Gerundia edendi edendo edendum. Supina eſum eſu, vel eſtũ eſtu. Paſſiuum regulare eſt, niſi quod eſtur pro editur etiam dicitur.Compoſita eunt ſimiliter, vt Comedo comes comeſt, comedi.Exedo exes exeſt,&c Veteres,hoc eſt qui longo tempore ante Ciceronem fuerunt, edo edis edit &c. Omnino regulariter coniugabant. At melius dicemus, edo es eſt,

&c.

&c. & comes comeſt, quam comedis comedit, &c. Auſim. Indicatiuo vel optatiuo futuri temporis auſim auſis auſit: & plural. auſint: cæteris caret, id eſt, audebo, vel vtinam audeam. Quæſo: indicatiuo tempore præſenti ad primam perſonam, quæſo: & pluraliter quæſumus: irregulariter u pro i per eandem perſonam, id eſt, rogo, rogamus: cætera exoleuerunt. Forem. Optatiuo modo tempore præſenti, & præterito imperfecto, & ſubiunctiuo modo tempore pręſenti, & pręterito imperfecto, vtinam, vel cum forem fores foret: & plur. forent, id eſt, eſſem eſſes eſſet, & eſſent. Infinitiuo modo tempore pręſenti fore, ideſt, futurum eſſe: & ita differt ab eſſe contra indoctos: cæteris, caret. Compoſita eunt eodem modo: vt Afforem, id eſt, adeſſem. Proforem, prodeſſem, ſic reliqua per compoſita à ſum declarantur. Confore, ſimul fore: Defore, defuturum eſſe. Profore, prodeſſe &c. Faxo, Indicatiui modi eſt futuri temporis profaciam. Coniugatur autem ſic: Faxo faxis faxit. Et pluraliter faxint. Dicimus etiam, faxim faxis faxit; & pluraliter faximus faxitis faxint: pro faciam facias &c. vel fecerim feceris &c. & eſt faxim, optatiui modi futuri temporis: & præſentis ſubiunctiui. Lubens faximi, id eſt fatiam. Cedo. Imperatiuo modo tempore pręſenti ad ſecundam perſonam, cedo, ideſt dic, vel da; & pluraliter ad eandem perſonam, cedite, id eſt dicite, vel date, ceteris caret. Ambeſt tertia perſona præſentis indicatiui, pro circumeſt, ſola eſt. Inquio vel inquam, ideſt, dico. Indicatiuo modo tempore præſenti, inquio inquis inquit, & plura. inquiunt. Præterito perfecto inquiſti inquit. Futuro inquies inquiet. Imperatiuo modo tempore præſenti ad ſecundam, & tertiam perſonam, inquie inquiat. Futuro optatiui, inquiat. Hæc in uſu ſunt, reliqua olim lecta inquimus inquitis inquam inquite, inquirem &c. inquiens &c. iam pene omnino exoleuerunt. Inſit tertia perſona pręſentis, & præteriti perfecti indicatiui tantum eſt in uſu, ideſt, dicere incipit. Aue. Imperatiuo mõ ad ſecundã vndiq; perſonã aue, & plur. auete. Futuro vueto, & plur. auetote. Infinitiuo mõ tpe pñti auere. Sic cõiugat' ſalue Regina, Vale. i. ſanus ſis. ĩtegrũ eſt, qa valeo nihil aliud eſt, q̃ ſanus ſũ. Apage, Imper. mõ tpe pñti ab ſcdã pſonã

ſingulariter apage, & plural. apagete.i. ab hinc remoue. ab a po.i. ab, & græco uerbo ago.i.duco. Apageſis, ideſt apageſi uis.apage te à me.i. recede, abduc te à me. Euge, Imperatiuo modo tempore præſenti ad ſecundam perſonam ſingulariter euge. cæteris caret.i. bene age & confortare.Aio.i. dico. Indicatiuo modo tempore præſenti aio ais ait, & pluraliter aiunt. Prętaterito aiebam &c. integrum eſt. Prętaterito perfecto aiſti, & pluraliter aiſtis. Imperatiuo modo tempore præſenti ad ſecundam perſonam. Futuro optatiui & præſenti ſubiunctiui,aias aiat, & pluraliter aiamus aiant. Participium eſt aiens,cætera non ſunt in uſu. Ouat.i.lætatur, & gaudium uociferando, aut canendo demonſtrat, Phocas ſolum ponit hãc tertiam perſonam. Participium eſt ouans. reliqua parũ ſunt in uſu.Amabo,integrum eſt,quia coniugatur amo amas.nec eſt propriè interiectio, licet interiectionis uel aduerbij officio fungatur blandiendi, regit.n. accuſatiuum poſt ſe, ut amabo te, cura rem meam. Explicit& expliciunt cenſentur à Doctis barbara.Latini dicunt liber eſt explicitus,aut finitus. Addunt eclipticis luceſcit, dieſcit, ningit, pluit, quia ſolas tertias perſonas in uſu habent, & imperſonalia, quia carent futuro imperatiui, gerundijs, & participijs.

Dor,furo,for,der,fer,uix unquam ſuſcipit uſus.

Primæ perſonæ, dor, furo, for der, fer, à fari, non ſunt in uſu, id de ſimplicibus intellige, quia peſſundor, affor, bene dicimus.

Dic,duc,fac,fer,ais, ſice non ſic dicitur aptè.

Per apocopen dicimus dic, duc, fac, fer, pro dice, duce face,&c. Sic prędic,adhuc, benefac, perfer &c. Compoſitã autem à facio, ubi a, in i, uertitur, non patiuntur apocopen, quia perfice dicimus,& non perfici infic, &c.
Quid ſit apocope, patet per hunc uerſiculum,
Aufer apocope finem,quem dat paragoge.

Syncopa diminuit de ui formata frequenter,
Ni diſſyllaba ſint. Tamen inuenies bene noſti.

Et ſciſti, flaſti, fleſti: ſic plura notabis.

Syncopa præteritis in ui ſyllabam deſinentibus,& inde for matis ſæpe contingit, vt petii pro petiui,formaſti pro formauiſti,&c.[Ni diſſyllaba &c.] Diſſyllaba rarius ſyncopantur, quia moſti pro mouiſti,iſti pro iuiſti, triſti pro triuiſti, vix vnquam inuenies,præſertim contra compoſitionem,quia cõmoſti,rediſti,vel rediiſti intriſti, & plura aliquando leges, vt frequenter noſti,ſciſti,flaſti,fleſti &c.

Præteritum ſignans & præſens , præteritiua
Sub uoce hęc odi, cœpi noui, meminiq́;,
Et pepigi , me ..ini, tote, atque memento reponit.

Hæc verba odi,cœpi noui memini pepigi ſub voce præteritiua ſinificant præſens, & præteritum tam imperfectum , quã perfectum,odi.i.odio habeo habebam,aut habui.Cœpi incipio incipiebam vel incepi.noui noſco noſcebam,aut noui,ſic dices de reliquis.Hæc verba ſolum habent tempora à præterito perfecto,indicatiui formata ,vt odi , oderam odiſſem oderim odiſſem,odero odiſſe,ſic reliqua.Memini.i.recordor,vel recordatus ſum facit participium meminens, raro lectum.Et vltra alia habet in futuro imperatiui memento tu, memento te vos.pepigi, ideſt paciſcor, vel pactus ſum.

Sunt neutro paſſiua ſolet,fit, fidit,& audet,
Mœreo, cum gaudet, paſſiuum præteritum dant:
Aſt utrunque uolunt titubo, placeo, pateoq́;.
Sueſco, caret, iuro, prandet,nubit, miſeretq́;
Cœno, piget, tædet,pudet, & licet, addito poto.
Et libet, & mereor, pro quo mereo quoque legi.

Verbum neutro paſſiuum eſt,quod deſinens in o, facit præteritum ac ſi deſineret in or, vt Soleo , ſolitus ſum . Fio , fa-

ctus ſum.Fido,fiſus ſum. Audeo,auſus ſum. Mereo, mæſtus ſum.Gaudeo gauiſus ſum. Soleo.i. de conſuetudine habeo. Fio quartę paſſiuum eſt actiui facio.Fido.i.fiduciam & ſpem habeo Audeo.i.ſum audas.Mœreo mœſtus ſum per œ diphthongum,aut per æ,ideſt lugeo,& triſtor.Gaudeo,lætor. [Aſt vtrunque &c.] Quædam retinent vtrunque præteritum actiuæ vocis,& paſſiuæ vocis,vt titubo,titubaui,vel titubatus sũ. Placeo placui, & placitus ſum. Pateo patui, & paſſum ſum. Sueſco ſueui & ſuetus ſum. Careo carui,& caſſus ſum. Iuro iuraui,& iuratus ſum.Prandeo prandi,& pranſus ſum.Nubo nupſi,& nupta ſum.Miſeret miſeruit,& miſertum eſt. Cœno cœnaui & cœnatus ſum.Piget piguit, & pigitum eſt. Tædet tæduit & perteſum eſt,quia tęſum non eſt in vſu. Pudet puduit,& puditum eſt. Licet licuit, & licitum eſt. Poto potaui & potus ſum. Libet libuit,& libitum eſt. Mereor, merui & meritus ſum,dicitur pro eodem aliquando mereo. Titubo, ideſt lingua vel pedibus vacillo,nęc inſiſtere queo. Iuro,iuramentum facio,aut præſto. Miſeret imperſonale, ſignificat ex alicuius miſeria,corde anxium eſſe. Piget,dolere & mœſtum eſſe,& proprie pœnitentiæ eſt.Tedet tædio eſſe.Pudet,dedecori.Licet vero,fas eſſe.Libet placet.Mereor,aliquid facio, quãobrem dignus ſum accipere bonum, aut malum.

Paſſiue ſignant ſub o, uapulo,uæneo,fio,
Exulo, cum nubo, liceo,quibus addimus, apte.

Verbum neutrum paſſiuum eſt,quod in o,deſinens paſſiue ſignificat,vt ſex hic poſita.Vapulo.i. percutior. Væneo.i.vendor.Fio.i.afficior.Deficio.i.deficio. Exulo exulſio,& à patria expellor.Nubo,ideſt viro trador,de mulieribus tantum dicitur. Liceo,æſtimor.

ABVNDANTIA, ET PRIMO.

VERBA COMMVNIA.

Hæc & plura leges communia largior,hortor,
Oſculor,experior,ſtipulor,moror,hoſpitor,atq;

Crimi-

Criminor, amplector, uenero, cum dignor, adulor,
Obliuiſcor: eis interpretor additor, ſolor.

Verbum abundans eſt, quod ſub vna voce actiue & paſſiue ſignificat, vt verbum commune, veluti largior, hortor &c. Aut quum idem eſt diuerſarum coniugationum, ut lauo lauas, vel lauo lauis. Aut cum reliqua in præteritis ſupinis ve coincidunt, vt mulceo, & mulego, mulſi mulſum. Aut quum idem multiplex præteritum aut ſupinum habet, vt ſapio ſapui, vel ſapiui. Horum multa ex dictis patent ſatis, ut arcto, arctas, arctio arctis, albo albas albeo albes, dico dicas, conſecro, dico dicis, loquor &c. Verbum commune eſt, quod in or deſinens actiue ſignificat, vt Largior largiris. i. tribuo, attribuo. Hortor hortaris, ideſt admoneo, incito. Oſculor oſcularis. i. oſculum do, vel accipio. Experior experiris. i. tento, vel tentor Stipulor ſtipularis, rogo vel rogor, in obligatione contrahenda. Moror moraris, in mora teneo vel teneor, expecto vel expector. Hoſpitor hoſpitaris, ſuſcipio vel ſuſcipior hoſpitio. Criminor criminaris, accuſo vel accuſor. Amplector amplecteris, circundo, aut circundor, & accipio, vel accipior, Veneror, honoro vel honoror. Dignor dignum, iudico uel iudicor, Adulor, cõe, eſt autẽ adulari, inſeruire, & captare, ut fauorem emereamur vel uoce, vel geſtu dicimus, ergo ego adulor tibi & tu adularis à me. Obliuiſcor, raro paſſiue capitur. Interpretor declaro, aut declaror. Solor & conſolor, ideſt conſolationem do, & accipio, &c.

DE VERBORVM. FORMIS.

LIBER VII.

P*RAECIPVAS verbi formas cognoſce quaternas.*

Formæ verborum principales ſunt quatuor, perfecta, vt lego. Meditatiua, vt lecturio Frequentatiua, vt lectito. Inchoatiua, ut ferueſco, caleſco.

De Frequentatiuis ſeu Iteratiuis.

Sic iteratium formes, ito fiat ab autum
V, per o, mutabunt bene cætera uerba ſupini,
Si fuit or, manet or. Sunt cuncta frequentia primę.
Pretereunt legem nato, quęrito fundito, ſcitor,
Siſcitor, atq; agito, ſector, loquitur, pauitoq;
Perſcrutando libros Doctorum, plura no'abis.

Freqnentatiuum vel iteratiuum verbum eſt, quod aſſiduā vel potius frequentem in agendo vim habet, & frequente agendo iterat affectum, vt ſalto, ſaltas, clamito, clamitas. For matur a uem dupliciter. Primo a verbis primæ coniugationis habentibus in ſupinis atum penultima longa, mutando a lōgum, in i, breue, & u. vel um, in o, vt imperatum, imperatu, imperito, imperitas, clamatum, clamatu, clamito, clamitas: volatum volatu volito volitas &c. Reliqua frequentatiua formantur a ſupino, mutando vm, vel u, in o vt curſum, vel curſu, curſo, curſas, ſaltum, ſaltu ſalto ſaltas, dormitum dormitu dormito dormitas. Tueor tutum tutu, tutor tutaris, quia ex verbis in or, fiunt frequentatiua in or, veluti minor minatū minatn. minitor minitaris. Frequentatiua verba omnia per primam coniugationem inclinantur. [Prætereunt &c.] Formantur contra regulam quædam, no, nas natnm natu nato natas, quæro quæris quęſitum, tu quęrito tas, i. inſtanter quęro, fundo fuſum fundito, as. i. ſæpe fundo, ſcio ſcitum ſcitor aris. i interrogo, vel inueſtigo, quę occulta magis, ac ſecretiora ſunt. Siſcor, facit ſciſcitor, aris. i. ſcitor, & eſt magis in vſu quam ſcitor. Ago actum agito as. A ſequor ſector aris, pro ſecutor. i. continue ſequor. Loquor loquſor aris. Paueo es, pauito ait, valde paueo &c. Si quis doctiſſimorum ſcripta perſcrutetur, plura notabit: nam paſco paſcito facit pro paſto, paſtas: noſco noſcito &c.

De incœptiuis, ſeu inchoatiuis.

Præſentis primiq́; modi, coniunge ſecundæ
Perſonę, ſi uis uerba incæptiua creare.
Sic ſerues, feruesco facit. Sed tollitur hiſco.

Verbum inchoatiuæ, vel inceptiuæ formæ eſt, quod continuum incrementum paſſionis innatæ ſignificat. Et propriæ tantum a neutris ſecundę coniugationis fit, addendo ſecundæ perſonæ præſentis indicatiui, ſingularis numeri, ſyllabam co, vt Tepeo tepes tepeſco.i. in horas magis tepefio. Caleſco .i. fio calidus, ſic ægreſco albeſco ferueſco ardeſco madeſco &c. Quorundam primitiua in vſu non ſunt, vt igneſco ſaneſco herbeſco liqueſco iuueneſco ſeneſco &c. Hæc omnia licet recte augmentatiua dicantur, tamen non inepte appellantur inchoatiua; nam qui caleſcit, incipit aliquid caloris acquirere, licet non penitus incipiat iam primum calere. ita declarato in reliquis.

Quæ ſimiliter in ſco deſinentia, formantur tam ab aliis verbis, quàm neutris ſecundę non propriæ dicenda ſunt inchoatiua, ſed inchoatiuis formatione ſimilia, vulgo tamen etiam inchoatiua dicuntur, vt præſentiſco.i. præſentio. Concupiſco.i. copio pertimeſco.i. Pertimeo, Edormiſco.i. edormio, Labaſco, cado, & deficio. Hęc in ſco, omnia ſunt tertię cō iugationis, nec præterita aut ſupina habent, niſi a primitiuis. [Sed, &c.] Vnum formatur irregulariter, hiſco, ab hio, hias, quia regula poſcit hiaſco. Et eſt hiſcere proprie, oſcitare, itē os ad loquendum aperire.

De Meditatiuis, quæ & Deſideratiua dicuntur.

In Meditatiuis, quod in u, fit, iunge ſupino,
V, ſemper breuians, rio: ſic dabit eſurit, eſu.

Meditatiuum verbum, quod cum primitiuo ſignificat cupio, vt eſurio, eſſe cupio, etiam ſignificat famen patior. Formatur meditatiuum a ſupino poſtremo, correpta u, & ad-

dita rio, vt partu, parturio.i.cupio, aut conor parere. Valla mauult hæc, quæ meditatiua vulgo dicuntur, dici deſideratiua, quia deſiderium, non meditationem notant, non inepte tamen meditatiua appellantur, quia maxime ſolemus meditari, quæ vehementer deſideramus.

Finis primę partis, Grammaticę Deſpauterianæ.

SYNTAXIS GRAMMATICAE DEFINITIO.

GRammatica quid eſt? Ars recte ſcribendi. reque loquendi, poetarum enarrationem continens, omnium ſcientiarum fons ubertimus. Eſt ne Grammatici etiam exponere hiſtoricos, & oratores? quid ni? Cur igitur in difinitione poetarum ſolum meminiſti? Quia poeta verius quodammodo omnis ſcriptor eſt, vti homo, omnis creatura, & anima, teſte Ariſtotele, omnia, quia omnium imagines in ſe recipit, ita diuinus poeta omnes ſcriptores præſtat, quod de Vergilio in confeſſo eſt. Itaque per poetarum enarrationem facile intellexeris etiam reliquorum. Grammatica, vnde dicitur? A Græco nomine grā ma, genitiuo grammatis vel grammatos, ideſt, litera, & declinatur hæc grammatica, grammaticæ, vel grammatice grāmatices. Latine dicitur literaria literatur & multitudinis numero literæ, literarum quo nomine interim ſcienttam intelligimus quamlibet. Literę, etiam epiſtola eſt. Quare grammatica nomen habet a literis? Quia a literis incipit, e quibus docet ſyllabas efficere, & hinc dictiones, rurſumque orationes quorum omnium vim, vt recte loquamur, & ſcribamus, pulchre enucleat. Infantem Gremmatices.i.paruā & rudem literatoriam artem, aut literationem, aut grāmatiſten dicimus.

GRAMMATICAE DIVISIO.

Grammatica, quotuplex eſt? Duplex, Methodica, & Hiſtorica.

rica. Quid eſt Methodica? quę recte loquendi & ſcribendi præcepta continet. Vnde dicitur Methodica? A Methodus, ideſt. via, quia viam rationis præſta.] Quid eſt Hiſtorica? Eſt poetas enarrandi ſcientia. Vnde dicitur? Ab hiſtoreo, ideſt, enarro.

METHODICAE DIVISIO.

Quot ſunt partes grāmaticæ methodicæ? Quatuor. Orthographia, Etymologia, Syntayis, Proſodia. Primæ, litera. Secundæ, dictio. Tertiæ oratio. Quartæ, debetur ſyllaba. Orthographia, quid eſt? Recte ſcribendi peritia: ut Chryſoſtomus, cū ch, aſpirato, & y, Græce, a Chryſos, ideſt, aurum. Vnde dicitur orthographia? Aborthos. ideſt rectus: & grapho, ideſt ſcribo: inde orthographia, ideſt, recta ſcriptura. Etymologia, quid eſt? Scientia oſtendens veram dictionum originem cum reliquis accidentibus, vt rex, a rego, etymon eſt. Vnde dicitur? Ab etymos, ideſt, verus, & logos, ſermo verbum ratio quaſi veriloquium. Syntaxis, quid eſt? Pars grammaticæ, qua congruam orationem ab incongrua diſcernimus. Vnde dicitur? A ſyn, ideſt con, & tatio, ideſt, ordino, & taxis ideſt ordinatio. hinc ſyntaxis, coordinatio, ſiue conſtructio. Quid eſt conſtructio? Debita dictionum in oratione ordinatio. Quid eſt congruitas? Oratio ſecundum grammaticæ regulam facta: vt amo Deum. Quotuplex eſt congruitas? Triplex, Quomodo? Voce tantum, ſignificatione tantum, & voce cum ſignificatione, uel ſenſu. De prima, vt populus cantat. De ſecunda, vt populus cantant. De tertia, vt Petrus ambulat. Quomodo differunt Grammatice loqui, & Latine loqui? Grammatice loqui, ſiue congrue, eſt artem ita cuſtodire, vt nullum admittatur vitium Latine loqui, eſt vbi elocutione luceſcit oratio, & eleganter loqui. Syntaxis diuiditur, nam quædam eſt finita, vt amo Deum, quædam infinita, vt me amare. Rurſus quædam eſt perfecta, vt amo Deū quędam imperfecta, vt ſi amares Deum. Proſodia quid eſt? Carminis, & accentus notitia: vt Simon, Simonis, penultima longa. Vnde dicitur? A [illegible], id eſt, ad, & [illegible] id eſt, cantus, hinc eſt accentus, & ſcribitur in ſe-

ſecunda ſyllaba cum œ, diphthongo, vt comœdia, tragœdia, quia eiuſdem eſt originis.

SYNTAXEOS DIVISIO.

Syntaxis quotuplex eſt? Triplex. Præceptiua, Permiſſiua, Prohibitiua. Præceptiua quid eſt? Syntaxis quæ ſub arte, & præcepto continetur, vt vir fortis, turba ſedet. Permiſſiua quid eſt? Syntaxis contra artem vitioſa, ratione vel autoritate excuſata, vt ſola bubo, omnes flere, pars ſecant. Prohibitiua quid eſt? Syntaxis nobis prohibita, quia vitioſa, nec ratione nec autoritate excuſata, vt vos eſtis doctos. Quotuplex eſt Syntaxis præceptiua? Triplex. Familiaris, Media, & Elegans Familiaris quæ eſt circa familiarem loquendi modum perfecta conſtructio, ut, Te laudant omnes. Media, quæ eſt circa ornatiorem dicendi modum perfecta conſtructio, vt, Te omnes quidem honore afficiunt. Elegans, quæ eſt circa elegantiſſimum dicendi modum perfecta conſtructio, vt, Laus tua non obſcuro, nec uario ſermone, ſed clariſſime, & vna omnium voce profertur.

SYNTAXEOS ACCIDENTIA.

Syntaxi ſiue conſtructioni quot accidunt? Duo concordãtia, & regimen. Concordantia quid eſt? Debita partium orationis conuenientia in genere, numero, caſu, vel perſona, Quotuplex eſt Concordantia? Triplex. Quomodo? Adiectiui & ſubſtantiui. Relatiui & antecedentis. Verbi cum nominatiuo a fronte recto. Quot accidentia congruitatem mutant. Quatuor. Quę? perſona, genus, numerus, caſus. Perſona inter relatiuum & antecedens, & magis adhuc inter verbum, & nominatiuum a fronte rectum. Caſus, inter adiectiuum, & ſubſtantiuum. Genus, inter hæc & relatiuum & antecedens. Numerus his omnibus communis eſt. Caſus etiam, vndique inter dictionem rectam, & regentem. Regimen quid eſt? Certi caſus exigentia, de caſus natura nihil amittentis, vt exigẽtia accuſatiui in verbo amo, eſt regimen, quia dicimus, amo literas. Quare dixiſti, de caſus natura nihil amittentis? Propter caſus aduerſabiliter ſine præpoſitione poſitos, vt vado

vado Romam, quia fere totam naturam caſus & nominis amittunt, adeo vt pauciſſima admittant adiectiua, quia non dicimus niſi poeticè, vado Romam pulchram, nec ſum domi ample, ſed ſolum domi meæ, tuæ, ſuæ, noſtræ, veſtræ, alienæ. Iure igitur rectore carere dicuntur ab Alexandro. Regere, eſt certum caſum exigere, nihil de caſus natura amittentem. Quomodo differuntur regere, exigere, deſeruire, & determinare? Boni autores nullam penitus in his differentiam poſuere, potes hanc ſumere: Exigere, latius eſt quàm regere, quia dictio nihil pręter caſum regit, ſed bene exigit, quia verba prohæretica, poſt ſe exigunt infinitiuum, non regunt, & verbum exigit aduerbium, non regit. Deſeruire, nihil differt a regere, ut comparatiuus cui caſui ſeruit, ſiue deſeruit, ideſt, quem caſum regit? Determinare, eſt confuſionem ſignificationis tollere, & hoc quam latiſſime ſe extendit: nam adiectiuum determinat ſubſtantiuum, non regitur a ſubſtantiuo: infinitum, determinat finitum: aduerbium vero verbũ, cognomenque nomen, & ſemper vnum ſubſtantiuorum in appoſitione determinat reliquum. Omnis dictio recta determinat regentem. Quotuplex eſt regimen? Duplex, Actiuum, & paſſiuum. Quid eſt regimen actiuum? dictio regens. quid eſt regimen paſſiuum? dictio recta. Quid eſt dictio regens? quæ confuſe ſignificans declaratur per alterã, vt amo: hic, amo Deum. Quid eſt dictio recta? quæ dictionem regẽtem declarat, vt Deum, hic etiam amo Deum. Quot partes orationis regunt? Omnes præter coniunctionem, vt liber Petri: hæc volucrum, amo Deum, ſatis vini, amans Deum ad patrem, heu me. Ergo apud Vergilium. Illius ergo venimus, non eſt coniunctio, ſed aduerbium fungens officio nominis, vt, Abunde hic, Abunde ingenii cui eſt, facile docetur, & ſic exponitur, Illius ergo venimus, ideſt, illius cauſa, & ita nulla coniunctio regit, nec regitur vnquam. Quot partes orationis regunt, & reguntur? Tres, Nomen, Pronomen, Participium, quia ſolus caſus regitur, vt liber Petri, hęc volucrum, amor mei, amans amantẽ. Quot orationis partes regunt tantum? Quatuor, Verbum, Aduerbium. Præpoſitio, interiectio, vt do tibi parum vini, ad Petrum, Veh peccanti.

canti. Quot partes orationis nec regunt, nec reguntur ? Vna tantum. Quæ coniunctio. Regit ne omne nomen? Ita aliquo mõ, tñ nomẽ proprium, & locum illius pronomen, non regunt, niſi per ſubauditionem, vt, Maria Zebedei, ſcilicet vxor. Aeneas Anchiſę, ſ. filius, ſimiliter cum dixit Ver. Quid meus Aeneas, &c. ſ. filius. Item ego amo, ego, non regitur, niſi quia ſubauditur propriũ, vice cuius ponitur Ioan. aut ſimile.

DE CONCORDANTIA, ET REGIMINE,

LIBER VIII.

Et primum de Concordantia.
Adiectiui, & ſubſtantiui Concordantia.

MOBILE cum fixo, genere, & caſu, numeroque.
Conueniat, nomen, ſic vult cognomini adeſſe.

Adiectiuum, & ſubſtantiuum, eſſe debent eiuſdem generis caſus, & numeri, vt acutus gladius, laſciuus paſſer, honeſta vxor, pulchra facies, forte corpus, ingẽs ęquor, ſcholare murmur. Quid eſt adiectiuum? Quod ſubſtantiuo adiicitur, ſine quo ſenſu non perficit, & variatur per tres diuerſas voces, aut per tres articulos, vt bonus, bona, bonum, hic & hęc & hoc felix. Quare dr̃ mobile? Quia de genere mouet̃ in genus, vt bonus, bona bonum. Quid eſt ſubſtantiuum. Quod adiectiuo ſubſtat, & uariatur per unum articulum, aut per duos ad ſummum? Quare dicitur fixum. Quia firmum eſt, nec mouetur de genere in genus. Quotuplex eſt adiectiuum? Triplex. Nomen, ut ſanctus, Pronomen, vt meus. Participium, vt lectus Ego pauper, vtrum eſt ſubſtantiuum? Ego quare? Quia pronomina primitiuæ ſpeciei per ſe, pro ſubſtantiuis habentur. Pauper, eſt aiectiuum. Quot modis adiectiuum ſubſtantiuatur? Tribus. Primo, in maſculino genere, vt oriens, occidens, pro cœli partibus. Secundo, in fœminino genere, vt arida,

da,pro terra,continens,pro terra,non inſula. Tertio,in neutro genere,vt antecedens.i.oratio alteram inferens . Conſequens,oratio illata. Quot modis declaratur ſubſtantiuatum in neutro genere?Tribus. Primo,per nomen res, vt triſte,id eſt triſtis res.Secundo,per nomen pars, vt ſummum domus , id eſt,ſumma pars domus.Tertio,per abſtractum, vt æquum, ideſt,æquitas,[Nomen ſicut vult cognomini adeſſe.] Nomē , & cognomen,cōcordant in genere,caſu, & numero, ſicut adiectiuum,& ſubſtantiuum,vt Pontius Pilatus,Simon Petrus. Idem eſt de prænomine, & agnomine dicendum , vt Marcus Tullius Cicero . Si quis habet cognomen ab oppido, licet ne in ablatiuo ſic loqui? Petrus de Bruxella , Egidius de Roma,Henricus de Gandauo?Minime,quia doctiſſimi ita nunquam loquuti ſunt,ſiue cognomen fuerit patrium nomen,& hæc ſufficientiſſima ratio,vt,Ieſus Nazarenus,Liuius Patauinus,Petrus Hyſpanus,Cicero Arpinas, Thomas Aquinas.nō de Aquino,& ita in reliquis.Licet ne dicere Petrus de Ponte, Ioannes de lapide de Palude?Non,ſed pontanus,Lapidanus , Paludanus,&c.Dic etiam Martinus magiſter, non Magiſtri . Iacobus Faber,non fabri. Si durius tamen fuerit nomen , & commode non poſſit detorqueri ad hanc formam, licebit ponas in ablatiuo , ſed cum præpoſitione , aut Guido a rupe forti , &c.

Concordantia Relatiui,& Antecedentis .

Pone relatiuum,cum præcedente in eodem
Et genere,& numero,nec non perſona in eadem.

Relatiuum,& ancedens,concordant in genere,numero, & perſona : vt ego gaudeo, qui locupletibus genitus ſum , non fles; tu,qui perdidiſt patrem?uideo pauperē cuius miſereor. Pater eſt,quem diligo,&c. De quibus relatiuis intelligitur regula?Solum de qui,quæ,quod,ille,ipſe,is,& ſi quando refe ran,iſte,hic.Relatiuum quid eſt?Ante latæ rei recordatiuum. Quotuplex eſt relatiuum?Duplex. Subſtantiæ , & accidentis. Quod eſt relatiuum ſubſtantię ? Quod refert antecedens ſubſtātiuū,vt,habeo librū,quem quæris.Da relatiua ſubſtantiæ.

Qui,

Qui,quæ,quod,is,ſuus,ipſe,ſui, ille, idem, alius ,alter , reliquus,cętera, cæterum . Quotuplex eſt relatiuum ſubſtatię ? Duplex. Quomodo ? Similitudinis , & diuerſitatis . Quod eſt relatiuum ſubſtantiæ ſimilitudinis ? Quod idem refert cum ſuo antecedente, & ſunt hęc, qui , quæ,quod,is , ſuus, ipſe,ſui,ille,idem . Quod eſt relatiuum diuerſitatis? Quod refert antecedens diuerſum a conſequente, cum quo concordat,ſed ſub eodem genere vel ſpecie,vt amo laurum, & cęteras arbores , ex quo infertur, laurum eſſe arborem . Da relatiua diuerſitatis, Alius , alter, reliquus cętera ceterum, quia cęter , aut cæterus non dicitur. Relatiuum accidentis quod eſt ? Quod refert antecedens adiectiuum, vt , qualis , veluti , Sum albus, qualis eſt pater . Da relatiua accidentis . Qualis, quantus, quot, quotus , quotannis , quotenus , quotuplus,quotuplex, cuius , cuias. Intelligitur ne regula noſtra etiam de relatiuis accidentis ? Non. cur ita ? Quia ſemper cum ſequenti concordat , vt Catharina eſt pulchra,qualis eſt eius filius,vel quale eſt eius mancipium.Dur relatiuũ non cogitur cum antecedente concordare in caſu? Quia a diuerſis caſibus plerunque regùntur . Coguntur ne aliquando in eodem caſu poni ? Etiam . Quando ? Cum antecedens abſolute,id eſt,ſine verbo ponitur,vt relatiuum habeat locum , vt, Virga tua,& baculus tuus,in ſa me conſolata ſunt . An relatiuum aliquando locatur ſine antecedente ? etiam . Quando?Quum odii cauſa aliquem nominare volumus,aut quia rem nouiſſimam putamus. Prioris exemplum, dicit Iuno de Semele pellice,Ipſa petenda mihi,ipſam (ſi maxima Iuno Rite uocor) perdam , poſterioris exemplum in Euangelio Ioannis,Domine ſi ſuſtuliſti illum,dicito mihi,vbi poſuiſti eum .

De Relatiuo,regula oratoria.

Quando relatiuo præcedens ſubdis, eodem
Ponatur caſu,quia verbo dantur eidem.
Quem ſcribo librum bonus eſt ornatius aio,

Quàm

Quam librum quem,non raro reperimus in vſu.

Quando relatiuum qui,quæ,quod,præponitur antecedenti,ſic ut antecedens cum eodem verbo conſtruatur, Latine & eleganter in eodem ponuntur caſu,vt, Quas ad me dediſti literas,iucundæ fuerunt. Si antecedens in eodem caſu præcedat, eritne oratio congrua? ueluti, librum quem ſcribo bonus eſt. Erit nimirum congrua, ſed inelegans,& vix ſatis Latina.

Altera de relatiuo regula oratoria.

Si referens,ponas inter generum variorum
Caſus,haudque ſequens fuerit, proprium, dabis ut uis.
Sin proprium fuerit, referens conforme ſit illi.

Quotieſcunque relatiuum qui,quę,quod ponitur inter caſus diuerſorum generum,& ſequens fuerit nomen appellatiuum,poterit concordare cum utrolibet. Si uero ſequens ſit nomen proprium, cum eo concordabit relatiuum. Da prioris partis exemplum, video animal qui aſinus dicitur, uel quod aſinus dicitur. Vtri elegantius conformatur? Poſteriori parti ut nauigo aquam,qui Rhodanus dicitur. Eſt locus in carcere,quod Tullianum appellatur.

De coniunctiuis & interrogatiuo.

Conſimiles optant caſus coniunctio quęrens,
Conſimilesque modos,ſi non regimen uarietur.

Coniunctio,& quicquid coniungendi uim habet,petit ſimiles caſus,& modos ſimiles.Item interrogatiuum,& reſpõſiuum,eiuſdem erunt caſus.niſi regimen varietur.Da exempla prioris partis. Vxor & maritus litigant. Tu es fortior quàm Petrus.Superbus ambulat quaſi rex.Quæ habent vim coniungendi? Quam,niſi,præterquam, ſicut,quaſi, velut,& plura. Da poſterioris partis exempla.Cuius eſt liber? Petri. Cui dabis panem? Inopi,Quis miſeretur peccatoris? Mitiſſimus Ieſus.Quem tremunt barathra? Ieſum,&c.

Adde ꝙ coniũctio ita ſimiles caſus coniungit, vt tamen

neceſſe

neceſſe ſit eos pertinere ad res diuerſas:alioqui enim ſi ad rē eandem pertineant,nihilominus eſſent ſimiles,& iidem , ſed ſine ulla intermedia coniunctione:idque per Appoſitionem, aut euocationem :de quibus infra . Item copulatiua coniunctio efficit pluralem numerum,diſiunctiua ſingularem: quia illa ſimul accipit ea , quę coniungit: hæc tantum vnum eorum.Quare addidiſti,Niſi regimen varietur?Quia vbi dictiones exigunt,vel regũt diuerſos caſus,ſi id neceſſario fiat, hæc regula non habet locum:vt dicimus, liber meus,& nullo modo,liber mei:ad eo neceſſario dicimus hic liber eſt meus , & Petri. Cuius penna eſt?Mea.Quanti emiſti?Aureo.Cuius intereſt?Mea.accuſaris furti,an homicidii,an vtroque? Exempla de ſimilibus modis.Teren. Cum nihil eſt nihil deſit tamen,a deſio.Idem.An quod viam ignorant,an quod iterperficere nequeunt.Notandum,quôd quoſcunque caſus dictio regens poteſt regere,illos etiam coniunctio poteſt copulare. Si quis interroget,qualis eſt;poteſt ne reſpondere Homo?Minime. Cur non?Quia interrogatiuis danda ſunt debita reſponſiua,vt,Quis es?Petrus. Quis currit? Homo. Qualis eſt? Albus,niger,doctus,& cætera qualitatem dicentia . quantus es bipedalis,& cętera qualitatem continuam ſignificantia.Quotus es ? Primus ſecundus , &c. quot ludunt ? Tres , quatuor ,&c.

De nominatiui regimine.

Quot modis nominatiuus ponitur in oratione?Duobus . Priore modo regitur:vt auis canit.Poſteriore ponitur abſolute ſine regimine,vt Dominus noſter IESVS CHRISTVS, is facit omnia. Quot modis regitur nominatiuus? Duobus . Figurate,& ſine figura.Figurate vt Tu, & Petrus luditis.Sine figura,Tu ludis. Quot modis regitur ſine figura? Duobus.A fronte,& a tergo. A fronte, vt,Deus regnat. A tergo, ſum homo. quot modis nominatiuus regitur figurate. Septem. primo,vbi eſt appoſitio;vt,Fluuius. Tibris eſt turbidus. Secundo,per euocationem:vt, ego Petrus ſcribo . Tertio per conceptionem perſonarum , vt, ego & tu legimus. Quarto,per prolepſin,vt,Studemus,ego quidem poeticæ, tu vero medicinæ . Quin-

nę. Quinto,per Zeugma: vt Hebræi ſunt, & ego, & eiuſmodi orationes non Latinæ modo,verum etiam perelegantes ſunt. Sexto,per antiptoſin in proſa prohibitam,vt ſiquis dicat. Soni alii voces,alii non uoces,pro ſonorum alii,&c. Septimo, per ſynthesin, raro vtendam, vt Turba ſtrauerunt veſtimenta ſua.

Rgula nominatiui prima.

Ante capit rectum perſona conuenientem
Et numero,verbum,quod perſonale uocatur,
Necnon finitum rectum per ſæpe tacemus.
Sæpe loco illius quid pono,ne puer uni.
Pluralem dones ſermonem,non honor eſt hic.
At de me ſolo numerus dicetur uteruis.

Omne verbum perſonale finiti modi regit ante ſe expreſſe, vel ſubaudite eiuſdem numeri, & perſonę nominatiuum vel aliquid pro nominatiuo,vt ego ſcribo,tu legis. Tyrannum regnare nocet reipublicæ,pluit ningit.Quare dixiſti in regula perſonale? quia imperſonale ante ſe nominatiuum non recipit,vt ſtatur,curritur,pœnitet me peccati. Quare dixiſti finiti modi? Quia infinitiuus ante ſe non nominatiuum, ſed accuſatiuum recipit vt me amare rumor eſt. quot ſunt modi finiti? Quatuor. Indicatiuus,Imperatiuus,Optatiuus,ſubiunctiuus. Cur dixiſti ante ſe,ſiue a fronte? quia verbum perſonale poſt ſe plerunq; recipit obliquum,vt miſereor tui, amo Deum. Cur dixiſti expreſſe ſeu explicite? Propter tales orationes,Deus regnat, ego ſcribo, vbi expreſſe ponitur nominatiuus. Cur dixiſti ſubaudite vel implicite? quia nominatiuus aliquando in uerbo intelligitur,vt pluit, ſcilicet Deus,vel natura.Aiunt Cæſarē viuere. ſ. hoīes. Cur dixiſti eiuſdem numeri & pſonæ? quia aliter incōgruæ,& ineptæ eſſent orationes: vt ego,curris,tu lego,tu dixit. Cur nominatiuum dices, & non rectum,vt in carmine? Vt vocatiuum excludam, qui rectus eſt,quia nominatiuo ſimilis,ſed nunquam a verbo regitur. Cur dicis vel aliquid pro nominatiuo? quia multa per ſe nullius caſus nominatiui officio funguntur: vt primo infi-

nitiuus

nitiuus ſolus ſine caſu, vt furari eſt malum. Secundo, infinitiuus cum accuſatiuo ante ſe, ut tyrannos viuere, non expedit rei publicę, hoc dialectici vocant dictum. Tertio, infinitiuus cum aliquo caſu poſt ſe, vt ſeruire Deo regnare eſt. Quarto appellatum, vt quòd ſtudes, eſt tibi conducibile. Eſt autem appellatum, tota oratio nominatiui & verbi præcedente particula, ꝙ, aut ſimili. Quinto, quædam aduerbia funguntur nominatiui officio, vt partim virorum ſunt occiſi. i. aliqui viri. Satis pecuniæ eſt mihi Dictio technice, id eſt, materialiter poſita, eſt verum nomen indeclinabile neutri generis, ideo non debet dici poni in nominatiuo. Cęterum notandum quicquid ponitur loco nominatiui eſſe neutri generis, & indeclinabile nomen. Perſius. Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter. Cur non dixiſti, nominatiuum pro ſuppoſito, vt grammatiſtæ? Quia ſic nominatiuus nō eſt ſuppoſitum, quia pro loco alicuius ſignificat. Plinius. Iunipero ſpina pro folio eſt. [Ne puer vni. &c.] Vni, vt uni, non eſt pluraliter loquēdum, ſed de ſeipſo poteſt quis tam pluraliter, quam ſingulariter loqui. Exemplum prioris partis, vt rogo te amice, venias ad prandium mecū, non autem rogo vos amice, vt veniatis &c. hoc patet tam per ſacram ſcripturam, quàm per ethnicā, vt, Aue Maria. Tu es filius Dei. Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Exemplum poſterioris. Cicero ab Brutū. Populo impoſuimus, & oratores viſi ſumus. Quintilianus. Vtinā hoc fata mihi præſtarent, ut reſiduum laborantis animæ in tuo poneremus amplexu. Ecce quomodo idem de ſe nunc pluraliter, nunc ſingulariter loquitur. Cur dixiſti vni, ut vni? Quia ſi vni loquentes, ad plures ſermones dirigi volumus. poterit locutio eſſe pluralis. Vergilius nono Aeneidos. Vos o Calliope, precor, aſpirate canenti. Cum appellat Calliopē, ad omnes muſes ſermonem dirigit. Quia hodie inuite, audiuntur tu, tibi, tuus &c. ideo blandius poterit ſic loqui, per tuam beatitudinem, ſanctitatem, maieſtatem, dignitatem, paternitatem, nobilitatem, humanitatem, probitatem &c. Ne tamen ueſter, pro tuus ponas, quia veſter, eſt intrinſecus plurale.

Regula elegatinæ.

Quod duo ſi rectos numerum uerbo uariorum
Præponas, uerbum quadrabit proximiori.
Omnia pontus erat dic, & domus antra fuerunt.
At ueſtes ſunt lana, feras: eſt lana, caueto,

Verbum ſubſtantiuum, poſitum poſt duos nominatiuos diuerſorum numerorũ, eleganter conformatur ſecundo nominatiuo, vt bona arma, gladius eſt, gladius bona arma ſunt. Ouidius, Oĩa pontus erat, Itẽ, Domus antra fuerunt, ſingularis numeri eſt domus. [At veſtes &c.] Si verbum ſubſtantiuum ponatur inter duos nominatiuos diuerſorum numerorum, concordabit cum precedenti, vt veſtes fuerunt lana, non veſtes fuit lana, mandata tua ſunt meditatio mea, non eſt. Sermones ſummi patris ſunt meditatio iuſti, & non eſt.

Secunda regula principalis.

Cum ſubſtante uocans, & vim quod ſeruat eorum.
Si ſit res eadem, poſt ſe rectum retinebunt.

Verbum ſubſtantiuum, verbumque vocatiuum, & eorum vim habentia regunt poſt ſe nominatiuum, qui ſignificatur accipi pro eodem cum nominatiuo præcedente explicitè vel implicitè, vt ſum paruus, eſt homo. Deus eſt omnipotens, vocor Ioannes, cognominor Pelliſſo, ſedeo lætus. Cur dixiſti, qui ſignificatur accipi? Quia niſi acciperentur caſus præcedens, & ſequens, aut ſaltem ſignificarentur accipi pro eodem, ueluti tu es aſinus, non eſſet poſterior caſus nominatiuus, vt vt hic gladius eſt Petri, pater eſt filio. Vtrum dicemus, Petre eſto bone, an Petre eſto bonus? Petre eſto bonus, quia ante intelligitur nominatiuus tu. Verbum ſubſtantiuum quid eſt? Quod alijs uerbis ſubſtat in coniugendo vel reſoluendo, vt Sum, Subſtat verbo lego, in reſoluendo, quia lego.i. legens ſum, legebã.i. legẽs erã &c Legor, ſic nõ reſoluitur, quia caret participio pręſentis temporis: vt omnia paſſiua, ſicut omnia

actiua carent Participiis præteriti temporis. Quotuplici verbo ſubſtat Sum in cōiugando? Quintuplici. Primo paſſiuis: amor amatus ſum. Secundo deponentibus, vt loquor loquutus ſum. Tertio, cōmunibus, vt oſculor oſculatus ſum. Quarto, neutro paſſiuis, gaudeo, gauiſus ſum, vel fui. Quinto, impersonalibus paſſiuæ uocis, vt ſedetur, ſeſſum eſt, vel fuit. Quot ſunt verba ſubſtantiua? Vnicum, quod eſt Sum. Quomō excludis fio, exto exiſto, q̄ plurimi eſſe ſubſtātiua dixere? Quia hęc aliis verbis non ſubſtant, ſed ipſis, vt cęteris, ſubſtat ſum, veluti fio, factus ſum, exiſto, ſum exiſtens. Quotuplicia verba habent vim verbi ſubſtantiui? Triplicia. Primo paſſiua, quorum actiua regunt duos accuſatiuos pro eadem re ceptos, vel quaſi acceptos, vt crederis diues, quia dicimus, credo te diuitem, vbi ſubauditur eſſe, ſic habeor doctus &c. Secundo verba neutra, veluti eundi, manendi, viuendi &c. Veluti concedo domum potus, paraſitus venit ad cœnam inuocatus, vade cautus &c. Tertio, plurima alia verba actiua deponentia, quorum non conſtat mihi certa regula, vt audiui hoc puer, feci inuitus &c. Vocatiuum verbum quid eſt? Quidam generale, quod per rei nomen præſertim proprium, aliquando etiam commune, determinatur, vt vocor Ioannes. Quot ſunt verba vocatiua? Quinque, Nuncupor appellor vocor dicor nominor. Cuius generis ſunt verborum perſonalium. Paſſiui. Habent.n. actiuo in o voco, nuncupo &c. quæ regūt duos accuſatiuos, qui ſignificantur pertinere ad eandam rē, vt voco te aſinum. Cur hæc actiua non dicuntur vocatiua? Quia in propoſito tantum ſcire volumus, quot ſunt vocatiua poſt ſe nominatiuum regentia. Quę habent vim vocatiuorum? Cognominor, agnominor, inſcribor, ſalutor &c. vt cognominor Peliſſo, Deſpauterius, cognominor Aphricanus, ſaluator poeta, ſcribor hæres, arguor inſanns, hic liber inſcribitur Syntaxis Deſpauterii. &c.

Eſſe infinitiuum.

Eſſe pares optat caſus. ſed non male dices,
Huic licet eſſe probum. loquitur ſic Quintilianus.

Eſſe

Eſſe copulat ſimiles caſus, qui pro eadem re ſignificãtur accipi, vel explicite vel implicite. De nominatiuo. Petrus cupit eſſe doctus. De genitiuo, Miſereor Ioannis cupientis eſſe docti, cui deeſt ingenium. De datiuo, Licet mihi eſſe ſacerdoti: De accuſatiuo, Audi Ioãnem eſſe doctum. De vocatiuo nõ datur exemplum. De ablatiuo, Vtor familiariter Ioanne cupiente eſſe canonico. Quare dixiſti implicitè? Quia aliquando alter caſus ſubauditur, Vt huic licet eſſe probum &c.

Appoſitio.

Apponens coniunge pari caſu duo fixa.
Eſto res eadem: declaratumq́ȝ pręito.

Si duo nomina ſubſtantiua ad eandem rem pertinentia coniungantur ſine coniunctione erunt eiuſdem caſus, pręcedente declarato per appoſitionem, vt fratres gemini hic ſunt duo ſubſtantiua, fratres & gemini, pro eiſdem rebus accepta, ſine coniunctione ergo ponuntur in eodem caſu, & declaratum .ſ. fratres præcedit. Da plura exempla. Ioannes homo magni ingenii, fluuius Rhenus, vrbs Roma, arbor Morus, Mons Libanus, menſis Auguſtus. Appoſitio quid eſt? Sine cõ iunctionis medio ſubſtantiuorum ad eandem rem pertinentium in eodem caſu poſito, vt vrbs Roma. Cur dicis ſine coniunctionis medio? Quia inepte dicitur fluuius & Rhenus, vrbs & Roma &c. Cur dicis in eodem caſu? Quia hoc in omni appoſitione eſt neceſſarium. Per quot caſus fit appoſitio? Per omnes, vt arbor ſycomorus, ris, ri: ri, ro, rem, rum; ro, re, &c. Poſſunt ne eſſe diuerſorum generum? Etiam, vt flumen Rhodanus, vrbs Gandauum &c. Poſſunt ne ſubſtantiua eſſe diuerſorum numerorum in appoſitione? Vix. Quia non dicimus vrbes Roma, ſed vrbs Roma niſi alterum altero numero caret, vt vrbs Athenæ, piſces ſignum, & vbi alterum eſt collectiuum. Ouidius, Turba ruunt in me luxurioſa proci. ſic ordina, proci, turba luxurioſa, ruunt in me. Quod de cauſis fit appoſitio? Trib. primo, cauſa reſtringendę generalitatis, vt arbor Laurus. Secũdo, cã remouẽdę ęquiuocationis. ut leo

ſignũ ardet. Eſt autẽ æquiuocum polyſemũ, hoc eſt, dictio di uerſa ſignificatione multa ſignificans, vt canis lupus &c. Ter tio cauſa attribuendũ proprietatis, vt Plato hõ doctiſſimus. An appoſitio eſt figura? Etiam. Quare? quia appoſitio eſt arte aliqua nouata dicendi forma. Nouata. i. a trito vulgi & inueterato loquendi modo remota, & ita elegans, vt Molem maga lia quondam Quid eſt figura? Arte aliqua nouata dicẽdi forma. Quotuplex eſt figura? Triplex, Dictionis, locutionis, conſtructionis. Quid eſt figura dictionis? Quæ in dictione fit, vt Syncopa Apocope &c. Quid eſt figura locutionis? Quę circa aliquem loquendi modum, non circa congruitatis regulam verſatur, vt ſine Cærere & Baccho friget Venus, Metonymia. Quid eſt figura conſtructionis? Quę circa grammaticas conſtructiones verſatur, vt Appoſitio, Euocatio. &c. Quot ſunt figuræ conſtructionis? Octo Quæ? Appoſitio, euacuatio, conceptio, vel ſyllepſis prolepſis, zeugma antiptoſis ſynteſis, & ſynecdoche. Quot harum elegantes ſine vllo vitio? Quinque. Quæ? Appoſito, euocatio, conceptio, prolepſis, zeugma. In quibus nihil eſt vitii, tantum abeſt, vt ſint rationes excuſantes, ſed elegantiæ & ornatus plurimum. Antiptoſis & ſytheſis plerunque habent vitium ratione excuſatum, ſuntq; ſub grammatica permiſſiua, vt ſynecdoche.

Euocatio.

Si ternam primæ des: totum ſit tibi primæ.
Siq́, ſecundæ des ternam, totum eſto ſecundæ.
Pauper ego canto. Luca uir maximus audi.

Quando immediate primæ, vel ſecundę perſonæ iungitur tertia, tota oratio ẽ primæ vel ſecũdæ perſonæ per euocationẽ, ideo verbum erit primæ, vel ſecũdæ perſonæ, vt Ego pauper cãnt. Tu diues trepidas. Cur dicis immediate? Quia non poteſt intercedere coniunctio quia perſonæ hic ad eadem rem pertinent poſſet tamen intercedere coniunctio, ſi duæ tertiæ perſonæ connecterentur vni primę aut ſecũndę, vt Ego paup & ĩdoctus uſcio qumodo victũ mihi comprobabo.

Quid

Quid eſt euocatio? Continua tertiæ perſonæ ad primam uel ſecundam reductio elegans, Ego Ioannes ſedeo. Hic tertia perſona Ioannes, reducitur ad primam perſonam ego, quia verbum eſt primę perſonæ. Continua.i.ſine coniunctione mediante. Quot ſunt in euocatione neceſſaria? Quatuor. Quę? Perſona euocans, perſona euocata, abſentia coniunctionis, & verbum perſonæ euocanti conforme. Perſona euocans eſt prima, vel ſecunda perſona, vt ego, nos, tu vos. Perſona euocata, eſt tertia perſona, vt Ioānes. Quotuplex eſt euocatio? Duplex. Quomodo? Explicita & Implicita. Explicita, vbi perſona euocās, & euocata, exprimuntur, vt, Ego Apollonius ſcribo. Implicita, vbi perſona euocans ſubauditur, vt, Peccatores te rogamus audi nos.

Conceptionum paraſceue.

Quæ per &, aut ſocias iungo, dant rite ualorem
Plurarem: ſic cum, pro coniungente repoſtum.

Copulatum per coniunctionem copulatiuam &, atque, & cæteras, & per præpoſitionem cum, pro &, valet dictionē pluralis numeri, vt, tu, & iſte.i.vos, ego tuque.i.nos. Petrus & Ioānes ludunt, quos video. Vergilius & Ouidius ſunt docti. Bertha cum Catharina ſunt pulchræ. Ouidius, Ilia cum Lauſo de numitore ſati. Conceptionum paraſceue, ideſt ad conceptiones noſcendas præparatio.

Perſonam, atq; genus, ſemper damibus mage digno:
Prima quidem reliquis præſtat, terneq; ſecunda.
Maſculeum reliquis præſtat: neutro muliebre.

Copulatum æquipollens vni plurali, eſt eius perſonæ, aut generis cuius eſt pars dignior per conceptionem. Exemplum de perſona, vt, ego & tu, & ego & ille, eſt primæ perſonæ, quia ego eſt pars dignior, nam prima perſona concipit ſecundam & tertiam, per regulam. [Prima quidem reliquis præſtat.] Ideo dicimus, Ego & tu diſputamus, verbum eſt pluralis numeri, quia ego, & tu ęquipollent vni plurali. Itē, Tu & Petrus

luditis,quia ſecūda concipit tertiam,per regulam, [Ternęq; ſecunda.] Tertia autem ſemper vt indignior,concipitur,nūquam concipit. Tu mecum gaudemus,aut ſine figura,tu mecum gaudes. Exemplum de genere,ut Petrus & Anna,eſt pluralis numeri,per valorē maſculini generis,quia pars dignior Petrus eſt maſculini generis. Nam maſculinum concipit fœmininum & neutrum,& non contra. Ideo dicimus, Petrus & Anna ſunt pij. Dominus & Mancipia ſunt pugnaces. Da regulam. [Maſculeum reliquis pręſtat.] Fœmininum concipit neutrum , vt læna & ſcortum ſunt impudicæ. Da regulam, [Neutro Muliebre.] Conceptio quid eſt? Mediata indignioris ad dignius,reductio,ut ego tuque damus &c. Quare dicis mediata? Quia explicite uel implicite,mediata coniunctio uel præpoſitio cum. Quotuplex eſt conceptio? quadruplex. Perſonarum,generum,numreorum, caſuum. quid eſt conceptio perſonarum? Conceptio in qua a perſona concipitur, vt,ego,tuque damus. quotuplex eſt conceptio perſonarum; duplex directa,quæ fit ſine cum,ut,tu Petruſque luditis, Indirecta quæ fit per cum,ut tu mecum gaudemus. Conceptio generum quid eſt? Conceptio in qua vnum genus concipit alterum, vt pater materq́, ſunt boni, bos & iumentum ſunt ad præſepe ligati. Diciturne recte, calamus & papyrus ſunt mali? Vix bene dicitur. Quia in conceptione generum coniūcta per &,vel cum,debent ſignificare res animatas . aliter fere ſemper adiectiuum deberet eſſe neutri generis,vt calamus & papyrus ſunt mala per regulam differētiæ, quæ paulo poſt ponetur. Quid eſt conceptio caſuum? Conceptio quæ fit per cum,vt ego tecum ludimus. Quid eſt conceptio numerorū? vbi plurale concipit ſingulare,vt Petrus & iſti ludunt. quot in quaque conceptione ſunt neceſſaria? quinque. Quæ? Dictio concipiens,dictio concepta,copula , verbum , vel adiectiuum. concordantia cum dictione concipiente,nō cōcepta.

Regula indifferentiæ.

Sint res, abſque anima, ponetur mobile neutrum.
Demonſtratiuum, & referens, pluralia iunge.

Quo-

Quotieſcunque ſubſtantiua rerum inanimatarum cuiuſcunque generis,coniunguntur ad adiectiuum, vel demõſtratiuum,vel relatiuum plurale, ipſum erit neutri generis ſemper,vt calceus & ſubucula ſunt detrita , penna & atramentũ ſunt ſcribenti neceſſaria, mors & peſtilentia ſunt fugienda . Quare dicitur regula indifferentiæ ? quia ſubſtantiua poſſunt eſſe ſine differentia cuiuſlibet generis. Quare dixiſti fere ſemper?Quia quãdo res ſunt inanimatæ,fit adhuc aliquãdo conceptio generum,ſed rariſſime. Cicero in Somnio Scipionis,Concilia cœtuſq́ue hominum iure ſociati,quæ ciuitates appellantur.Lucanus,Menſuraq́; iuris Vis erat, hinc leges & plebiſcita coactæ &c.

Conceptio generum implicita.

Implicitam vocites generum ſyllepſin: vterque
Eſt probus. At debent mas, & fœmella notari.

Quando de viro & fœmina loquimur,non expreſſis concipiente,& concepto,per maſculinum fieri debet conceptio generum implicita,vt vterque eſt probus,de Petro, eiuſq́; vxore,vter horum eſt fœmina?hi ſunt homines &c.Sẽper oportet loqui de viro,& de fœmina,ſecus nulla eſſet figura. Itaq; conceptio generum eſt duplex,implicita & explicita. Explicita in qua genus conceptum , & concipiens explicatur , vt Ioannes,eiuſq́; vxor ſunt pij,& fit per omnes caſus.Implicita in qua per maſculinum loquimur de viro & fœmina,non expreſſis genere concipiente,& concepto, vt in Geneſi , Erat vterque nudus,de Adam & Eua.

Prolepſis .

In partes totum partitur ritè prolepſis
Com uerbo poſitum: tacitam quando uidebis.

Propter totum,cum verbo vel adiectiuo congrue conſtructum in partibus verbum vel adiectiuũ elegãter intelligitur per prolepſim,vt,Noluerunt venire,ſed abierunt,vnus in uillam ſuam , alter ad negotiationes ſuas . hic propter totum

inuitati, Latine ſubauditum cum verbo Abierũt, in partibus uerbum ornate intelligitur, ſic, vnus ſupple abiit in villam ſuam, & alter abiit &c. Item, Hi metuunt, hic dominum, ille magiſtrum: verbum vel adiectiuum in partibus turpiter exprimeretur. Præterea uerbum, uel adiectiuum totius aliquando in fine pulchre ponitur: vt Saluſtius in Catil. Exercitus hoſtium duo, vnus ab vrbe, alter a Gallia obſtant. Quid eſt totum? Dictio pluralis numeri, aut dictio collectiua, vt homines, turba &c. [Tacitam &c.] Prolepſis eſt aliquando implicita. Terent. Curemus æquam vterque partem: hic totum Nos, intelligitur in verbo curemus & partes continentur in diſtributiuo Vterque. Prolepſis quid eſt? Attributio proprietatis toti diuiſio in ſuas partes, quæ totius proprietatem uario modo continent, vt omnes ſtudent, hic ſcientiæ, ille pecuniæ, alius Veneri &c Quot neceſſaria ſunt in omni prolepſis? Quinque, Totum, partes, determinationes proprietas, & ordo, Proprietas, verbum vel adiectiuum.

Zeugma.

Vnius eſt uerbi ad diuerſa reductio Zeugma,
Aut adiectiui, Nihil hic niſi carmina deſunt.
Iratus rex eſt, reginaq; non ſine cauſa.

Propter verbum, vel adiectiuum congrue cum aliquo caſu aut ſubſtantiuo conſtructum, in altero verbum, vel adiectiuũ facile ſubauditur per zeugma, vt quis fecit? ego, hic propter verbum fecit, congrue conſtructum cum quis, facile ſubauditur, feci, in ego. Sũ ita magnus vt ſoror mea. hic propter adiectiuum magnus, congrue cõſtructum cum ſubaudito ego, facile intelligitur adiectiuum magna in ſoror mea. Similiter in his orationibus, Tauri mei, & altilia mea occiſa ſunt. Carus eſt panis & vinum. Hebręi ſunt, & ego. Hic illius arma, hic currus fuit. Zeugma quid eſt? Vni, proprietatis ad diuerſa reductio, ad vnũ quidẽ expreſsè, ad alterũ intellecte, vt ego ſicut fœnum arui. Quot ſunt neceſſaria in zeugmate? Quinque. Quę? Proprietas, verbũ vel adiectiuum, duo ſubſtantiua,

con-

coniungens,& concordantia proprietatis cum vno expreſſe, cum altero intellectè. Cum quo debet concordare proprietas in zeugmate? Cum propinquiores, niſi fuerit aduerbium ſimilitudinis,aut comparandi. Vergilius:Nec Deus hunc menſa,dea nec dignata cubili eſt. Quare dixiſti, niſi fuerit aduerbium ſimilitudinis,aut comparandi? Quia ſic proprietas concordat cum remotiori,aut principaliori,vt,Montes ſicut cera fluxerunt.Ego rectius quàm tu ſcribo &c. Quot ſunt ſpecies zeugmatis? Tres. Zeugma a ſuperiori, in quo verbum vel adiectiuum ponitus in principio,vt Vergilius,Silet omnis ager pecudes,pictæq; volucres.Beatus venter qui te portauit.& vbera quæ ſuxiſti.Zeugma a medio, in quo verbum, vel adiectiuum ponitur in medio, vt vitia erunt donec homines. Si radix ſancta,& rami. Zeugma ab inferiori, in quo verbum vel adiectiuum ponitur in fine,vt Nihil hic niſi carmina deſunt. Vtinam aut hic ſurdum,aut hæc muta facta ſit.

Antiptoſis.

Antiptoſis erit pro caſu ponito caſum.

Antiptoſis eſt caſus pro caſu poſito,ſub aliqua proprietate, ut, Quod lætitias inſperatas modo mihi irrepſere in ſinum, pro lætitiæ inſperatæ,hæret pede pes,propedi &c. Sunt ne nobis licitę orationes eiuſmodi per antiptoſin? Non niſi,eſſemus tanti quanti fuerunt hi,apud quos reperiuntur, & ęque parce vteremur. Eſt tamen antiptoſis quædam adeo ab oratoribus vſurpata,ut omnibus liceat,& elegans habetur, veluti, id genus,pro eius generis, omne genus, pro omnis generis, ut Ariſtotelis libri ſunt omnes genus, pro elegantiæ referti &c. Eſtne antiptoſis. Petrum ludit pro Petrus? Non,ſed ſolœciſmus,quia antiptoſis debet habere auctoritatem, pro ratione excuſantem.

Synteſis.

Synteſis,haud uocem,ſed cernit ſignificatum,
Rem magis inſpiciunt quàm uocem ſæpe poetę.

Ora-

Oratio aliquando congrua eſt ſenſu, non voce,per ſynthe-ſin, vt populus clamant,turba ſtrauerunt, congrue dicimus per ſenſum:quia populus, & turba ſignificant ſimul multos: & ita per ſignificationem ſunt pluralis numeri, ſed tales orationes ſunt incongruæ ſecundum vocem,quia populus & turba ſecundum vocem,ſunt ſingularis numeri. An omnes orationes per ſyntheſin ſunt nobis permiſſæ? Non niſi in poematis & hiſtorijs,& tum quoque cauendum eſt,ne quid nimis. Syntheſis quid eſt? Attributio proprietatis vni,vel plurib. copulatis, quod fit non gratia vocis, ſed ſignificatus: vt pars in fruſtra ſecant,ideſt aliqui.

Aduerbia,& interiectiones.

En,ecce,hem,primum,quartumq́, aliquando requirunt.
Heu,petit & quintum velut o.Hei, vehque datiuum.
Proh,primum,quartum, quintumque notatur habere.

Hæc aduerbia demonſtrandi, en, ecce, hem, petunt poſt ſe nominatiuum vel accuſatiuum. De nominatiuo,vt ecce homo.En diritas fati. Hem Dauus. De accuſatiuo, Ecce magiſtrum.Hem aſtutias.En Paridis hoſtem.[Heu petit &c.] Iſtę interiectiones heu,& o, petunt poſt ſe nominatiuum accuſatiuum,aut vocatiuum,vt heu dementia: heu me miſerum: heu ſocij,o feſtus dies hominis:o fortunatos agricolas:o magna vis veritatis &c.[Hei,vehque datiuum.]Duæ interiectiones hei,& veh,regunt datiuum poſt ſe:vt hei,mihi, veh tibi. [Proh,primum &c. Proh, interiectio dolentis, vel indignantis,& aliquando admirantis, conſtruitur cum nominatiuo, accuſatiuo,vocatiuo,vt proh dolor: proh Deum atque hominum fidem,pro ſancte Iupiter.

REGIMEN NOMINATIVI, ET OBITER ALIORVM IMPLICITVM.

Cuiuſuis tacitum do caſus ſæpe regentem,
Supprimit orator,quæ ruſticus edit ineptè.

Dictio regens tam nominatiui,quàm aliorum caſuum,ali quando

quando etiam dictio recta eleganter ſubauditur, vt Laus regi ſuperno: Gloria tibi domine. Dominus vobiſcũ Pax tibi &c. In quibus nominatiuus regitur a verbo ſubſtantiuo, ſic implicite poſito Homilia ſancti Gregorii, eſt ſubple,& ſequitur. Et ut vno uerbo dicam, quotieſcunque ſubauditio obſcuritatem non parit, ornate multa ſubticemus vt, Tum Venus, ſupple dixit. Quid tibi cum illo? Subaudi, rei eſt. Ridiculum, nugæ, apinę, tricæ, fabulę, ſed quid opus plura? &c. Notandum nominatiuum aliquando penitus abſolui a rectore: apud Pſalmographum, Diſciplina tua ipſa me docebit.

REGIMEN GENITIVI.

Si duo continuè iungantur fixa, nec vna
Sit res, in patrio rectè caſu dabis vnum.

Omne nomen ſubſtantiuum regit alterum ſubſtantiuum in genitiuo, ſi ipſa pro diuerſis ſignificentur accipit, coniunctione nec explici e, nec implicete intercedente, vt ager Petri, chriſtagalli, facundia Ciceronis, patera vini, dies lætitiæ, Princeps ſacerdotum, ſcriba regis, vicinus Ioannis, ſoror vxoris, epiſtola Pauli, potio ſopni, lumen Solis, virtus Dei, quid rei, crater argenti, pater filii, diſcipulus magiſtri, cathedra lætitiæ, flos florum, homo parui pretii, puer vnius diei, ager trium iugerum, iris pluuiæ Aeneas Anchiſæ, cuſtos templi, ſcire Perſij, eſſe Dei, quia infinitiuus fungitur officio nominatiui. liber illius, quia pronomen primitiuæ ſpeciei fungitur officio nominis ſubſtantiui. Cur dicis, ſi ipſa pro diuerſis ſignificentur accipi? Quia aliter ponerentur in eodem caſu, vt vrbs Roma per appoſitionem. Cur dicis coniunctione nec explicite, nec implicite intecedente? quia ſic alterum non ſtaret in genitiuo: vt chlamys & aurum.

Ex qua ui dictio aliqua regatur.

Quærenti uires, ſit pro ratione voluntas,
Aſſiduusq; uſus magnorum grammaticorum.

Si quis, ex qua vi dictio regatur. quærat, de quocunque caſu id quæratur, reſpondebit ex vi voluntatis, & aſſidui vſus doctiſſimorum virorum.

Tem-

Temporis, atque locis, quantiq; aduerbia quædam
Hunc optat caſum, dic, venimus illius ergo.

Quædam aduerbia temporis, loci, & quantitatis, regunt genitiuum. Exemplum de aduerbio temporis, tunc temporis. Loci, vbiuis gentium, eo diſcordiæ. Quantitatis, ſatis eloquentiæ, parum vini &c. Ergo etiam aliquando eſt aduerbium teſte Seruio, cum genitiuo, vt illius ergo venimus, ideſt cauſa illius.

De mei, tui, ſui, noſtri, veſtri.

Poſſeſſum ſpernit patrium, quo paſsio fertur.
Filius ergo mei, ne dixeris, at meus inque.

Nomen ſignificans rem poſſeſſam, vel habitam, non poteſt pro poſſidente, vel habente regere genitiuos paſſiue ſignificātes, mei, tui, ſui, noſtri, veſtri, vt de filio quem habeo, non licet dicere, filius mei, nec de agro quem habes, ager tui. Similiter non licet dicere, ager noſtri, mos veſtri, liber ſui, quia mei, tui, ſui, noſtri, veſtri, non ſignificat poſſeſſorem, ſed paſſiue rem, ſcilicet de qua, aut in quā aliquid habetur, vt amor mei. i. amor quem quis habet in me, non quem ego habeo, niſi cum habebam erga me. Ouidius. Vror amore mei. Quomodo dicendum eſt, ergo ſi dicere non licet filius mei? Veteres dicebant filius mis, tis, ſis, noſtrum, veſtrum, nam hi genitiui actiue ſignificabant, nunc mis, tis, ſis, non ſunt in vſu, noſtrū, veſtrum, fere partitiue ponuntur. Ideo per poſſeſſiua loquemur, filius meus, tuus, ſuus, noſter veſter. Quot modis genitiuus capitur? Tribus. Actiue, quando propter ipſum alterum actiue declaratur, vt prudentia Dei, ideſt per quam Deus prouidet. Paſſiue, quando propter ipſum alterum paſſiue declaratur, vt timor Dei, id eſt quo timetur. Poſſeſſiue, quādo propter ipſum alterum poſſideri ſignificatur, vt regnum Dei, quod Deus poſſidet.

Quot genitiui tantum actiue ſumuntur? Quinque, mis, tis, ſis, noſtrum, veſtrum, quorum mis, tis ſis, exoleuerunt, noſtrum, veſtrum, partitiue ponuntur. Loco horum vtimur poſ-

ſeſſi-

ſeſſiuis,meus,tuus,ſuus,noſter,veſter, quæ actiue & poſſeſſiue tantum ſummuntur. Quod genitiui tantum paſſiue capiuntur? quinque?Mei.tui,ſui,noſtri, veſtri,primitiuæ ſpeciei,vt amor mei,quo ego amor. quot genitiui poſſeſſiue capiuntur?quotquot & actiue ſignificare poſſunt. qui genitiui tam actiue quam paſſiue ſignificant?Reliqui omnes.vt, amor Petri, ideſt, quo amat.aut quo amatur &c Sic charitas fratris, ſuſpicio vxoris &c. Ex dictis liquet regulam de interrogatiuis fallere,vbi ſi quæratur, Cuius eſt liber? reſpondendum eſt non mei, ſed meus. Cuia eſt penna? Mea. Cuium eſt pecus? an tuum? An Melibœi? an alius cuiuſquam? &c.

Quæuis proprietas,aut pars,cui mobile iungis
Laudem ſignificans,aut vituperamen,in hoc ſit,
Vet ſexto caſu,ceu vultus fœmina pulchri.
Aut vultu pulchro. Quandoque ſynecdoche habebit.
Rite locum quarto aut ſexto:ceu candida collum,
Aut collo,miſere doleo,corde ve dices.

Nomen ſubiecti aut totius, regit dictionem proprietatis, aut partis,cum adiectiuo laudis vel vituperationis in genitiuo,vel in ablatiuo.Exempla prioris partis, ut vir ſummæ virtutis,vel ſumma virtute,homo ſanæ mentis,vel ſana mente. Rex celſi animi,vel celſo animo. Gigas proceræ ſtaturæ, vel procera ſtatura. Sic,vir antiqui moris miræ ſagacitatis,admirandæ induſtriæ,ingentis auctoritatis boni nominis, labefactæ famæ,vel vir antiquo more, mira ſagacitate &c. Exempla poſterioris partis:Populus duræ ceruicis, vel dura ceruice. Herba magnæ radicis vel magna radice. Paraſitus auidiſſimæ gulæ,vel auidiſſima gula. Vir magni naſi vel magno naſo. Nympha præſtantis corporis:puella prolixæ comæ, virgo flauorum capillorum:miles pauidi cordis,vel Nympha præſtanti corpore,puella longa coma &c.Quid eſt ſubiectum? Cui aliquid accidit,vt homo eſt ſubiectum ſcientię, nam homini accidit ſcientia.quid eſt proprietas?Res quæ alteri accidit,vt ſcientia eſt proprietas,quia accidit homini. Quid eſt totum?

quic-

quicquid ex pluribus partibus integralibus connexum, eſt vel in eas reſolui poteſt, vt homo eſt quoddam totum, quia ex capite, ceruice, collo, humeris, pectore, manibus, brachiis, ventre, tibiis pedibus, & cæteris membris illius corpus connexum eſt, & in ea tanquam partes integrales reſolui poteſt. Quid eſt pars? integralis, vt hic ſumitur, eſt ex qua & cæteris in eaſdem reſolubile totum conſtituitur, ac connexum eſt vt animá eſt pars integralis, eademque principalis hominis: nã homo ex anima & corpore conſtat. [Quandoque ſynecdoche habebit, &c.] Nomen adiectiuum, aut cum participio ſuo verbum paſſiuum, aut neutrum, ſignificans propietatem, aut accidens in parte rei, poteſt illius partis dictionem in accuſatiuo vel ablatiuo regere per ſynecdochen. De adiectiuis. Aethiops albus dentes, vel dentibus: æger pedes, vel pedibus: decorus faciem, aut facie. De verbis & participiis, Doleo caput, vel capite: tremo manus, vel manibus, frangor brachiũ, vel brachio, fractus membra, vel membris Synecdoche quid eſt? Attributio partis ad aliquod totum ſub proprietate verbi vel adiectiui, vt, nuda genu, ager depaſtus ſegetes, o flores inſcripti nomina regum. quot ſunt neceſſaria in ſynecdoche? Tria. Totum, pars, proprietas, id eſt, verbum vel adiectiuũ. Eſt ne hic ſynecdoche, potens diuitiis, grauis pietate, præditus dignitate? Minime. quia vt Valla docet, hæc figura tantum ad animi & corporis qualitatem pertinet; nihil ad extrema reſpiciens, qualia ſunt, dolet caput, doleo ilia: pulcher faciem, nuda genu, diſcincta ſinum, &c. quibus licet vti ſynecdoche, tam in accuſatiuo, quàm in ablatiuo? Maxime poetis, proxime deinde hiſtoricis: oratoribus vix unquam, neque enim dicunt doleo caput, frigeo manus, ſed dolet mihi caput, frigent mihi manus, &c.

De opus.

Poſcit opus, ſextum, tolerans quandoque ſecundum.
Vt mihi opus libro eſt. At opus dux (Tullius inquit)
Eſt nobis, vt opus, Plautus ſic vtitur uſus.

Opus regit ablatiuum cum datiuo intercedẽte verbo ſubſtantiuo. habet quoque ſed rariſſime, genitiuum pro ablatiuo

uo,ut opus eſt mihi libro.i.indigeo, libro, &c, ut Barbari loquuntur,habeo ad faciendum de libro. Sic opus eſt mihi armis,auxilio, &c. De genitiuo, mihi opus eius eſt. [At opus dux &c.] Opus capitur pro neceſſarius,interdum adiectiue indeclinabiliter, & ita quemuis caſum ſecum permittit, vt. Opus eſt mihi medicus. Intelligo tibi multa eſſe opus. Dux nobis & autor opus eſt,apud Ciceronem. [Vt opus Plautus, &c. [Vſus capitur aliquando pro opus,& regis ſimiliter ablatiuum cum datiuo, intercedente verbo ſubſtantiuo, præſertim apud Plautum,& quandoque apud alios,vt,eſt mihi uſus doctrina,conſilio,veſtibus, &c.pecunia uſus mihi eſt. Dicimus etiam,hoc nobis futurum eſt uſui,id eſt,vtile.

De adiectiuis verbalibus.

Actiue ſignans verbale,dabit genitiuum
Mobile,ceu quædam,quorum vix ſcitur origo.

Adiectuum verbale actiue ſignificant,regit genitiuum, vt quędam adiectiua,de quibus,an verbalia ſint, ambigitur,vt amans vini,patiens frigoris,doctus pilæ,indoctus logicę,conſultus iuris,ſignificatiuus belli,cupidus ludi,ferax tritici,ſtudioſus virtutis,nuncius veri, ſcius recti,docilis praui, docilis Dei,gnarus militiæ, ignarus vię,prodigus pecuniæ, rudis literarum,memor beneficii,immemor patrię, compos voti, impos mentis,particeps furti,dubius vitæ, &c. Cur dixiſti actiue ſignificans? Quia aliter nunquam per regulam hanc regeret genitiuum,vt vapulans,percuſſus,trepidus,&c. An debeant ſemper ab actiuis deſcendere? Minime. Quia ſic doctus,conſultus,&c.non pertinerent ad hanc regulam, quum deſcendant à doceor,conſulor,&c.Ideo actiue ſignificare, eſt actiue declarari, ut doctus,qui ſcit, conſultus, qui aliis recte conſulit,&c.

An omnia actiue ſignificantia verbalia adiectiua regunt caſum huius regulæ? Non. Quia opus eſt,vt ſint ab auctoribus non futilibus cum genitiuo inuenta. Ideo legens librorum,bibens vini,comedens neſtendis,&c.non dicemus, donec apud bonos autores inuenerimus.

Quæ

Quæ regunt genitiuum, vel datiuum.

Affinis, ſimilis, communis, par, propriusq́,
Finitimus, fidus, conterminus, atque ſuperſtes,
Conſcius & ſocius, conformis, ſiue propinquus,
Et vicinus, amicus, habet iungi his alienus.
Hæc caſum ternum donabunt, ſiue ſecundum,
Cætera queis damnum ſignabitur vtilitas ue,
Cum terno ponas, armi fer, & aptus ad arma.

Quædam adiectiua regunt genitiuum, vel datiuum, vt affinis ſenectutis, vel ſenectuti. Similis patris, vel patri. Commune omnium, vel omnibus. Par tui, vel tibi. Proprius hominis, vel homini Finitimus fluuii, vel fluuio. Fidus amici, vel amico, Conterminus fontis, vel fonti. Superſtes dignitatis paternæ vel dignitati. Conſcius ſcelerum vel ſceleribus. Socius belli, vel bello. Cõformis imaginis, vel imagini. Propinquus vrbis, vel vrbi. Vicinus oppidi, vel oppido Amicus ventris, vel ventri. Alienus conſilii, vel conſilio, &c. [Cætera quis damnum, &c.]

Cætera adiectiua, quibus ſignificatur quæpiam vtilitatis, vel damnum, regunt datiuum, vt, album eſt nigro contrariũ, hyems eſt nobis grauis, moleſtus omnibus. Infeſtus hoſti, id eſt, valde moleſtus. Infenſus diſcipulo, ideſt, vehementer iratus. Dulcis amicis. Gratum opus agricolis. Iucundus omnibus, & cætera [Armis, fer, & aptus, &c.] Quędam pro datiuo poſſunt accuſatiuum habere cum præpoſitione ad, vt, aptus armis, & ad arma. Idoneus huic rei, & ad hanc rem. Vtilis agris, & ad agros, &c.

De partitiuis.

Partitiua uolunt genitiuum, ut ſigna, gradusq́,
Pronomen, numerus duplex, aduerbia quædam.

Dictio-

Dictiones partitiuę poſtulant genitiuum pluralem nominis non collectiui, vel ſingularem collectiui. Et ſunt primo ſigna vniuerſalia, vt quiſque hominum, & particularia, vt aliquis diſcipulorum, quis virorum, vter horum &c. Secundo, gradus comparationis. Poſitiuus quidem, vt nigrę lanarum. Comparatiuus, vt fortior manuum eſt dextera, Superlatiuus vt doctiſſimus poetarum, optimus plebis. Tertio, omne fere pronomen, vt hęc volucrum, hic iuuenum, illa ſororum &c. Quarto, duplex numerus, Cardinalis. i. principalis, quo vulgo numeramus, duo, tres, quatuor, &c. vt duo iſtorum. Et numerus ordinalis quo ordinem indicamus, vt primus hominum, ſeptimus ſapientum &c. quinto aduerbia quædam, vt vbique locorum, nuſquam ſcripturarum &c. Quid eſt dictio partitiua? Adiectiuum, vel ex eo aduerbium, multitudinis partem indicans, vt nullus, quicunque, maior, maximus, maxime, &c. Debet ne adiectiuum partitiuum cum genitiuo in aliquo accidente concordare? Etiam, quia debet eſſe eiuſdē generis, vt vnus fratrum, vna ſororum. non, vna fratrum &c. Da regulam.

Sit conforme genus, partitio quando notatur,
Ni collectiuum, vel vox heteroclita detur.
Recte etiam dices, Quid agis dulciſſime rerum?

Adiectiuum partitiuum conuenit cum genitiuo in genere, vt quiſque virorum, quęque fœminarum. [Ni collectiuū, &c.] Ab hac regula ſunt tres exceptiones, Prima in collectiuis, vt optimns plebis &c. Secunda in heteroclitis, vt, infimum cœlorum. Tertia vbi adiectiuum partitiuum reſpicit præcedens, vt. quid agis dulciſſime rerum? Dulciſſime, reſpicit precedens ſubauditum, ad quod dirigitur ſermo. Item, Leo eſt fortiſſimus animalium &c.

De comparatiuis & Superlatiuis.

Res ſimilis generis, medius gradus, atque ſupremus.
Poſcunt; ille duas, hic plures vſque duabus.

Sin minus iſta aderunt, medio gradui dato ſextum.

Comparatiuus & ſuperlatiuus, vt regnat genitiuum per regimē partitionis, requirunt comparationem inter res eiuſdem generis vel naturæ. Comparatiuus facit comparationē inter duo: Superlatiuus inter plura duobus, vt, dextera eſt fortior manuum, bene dicitur, quia fit comparatio inter duas res. ſ. dexteram, & ſiniſtram, & ſunt eiuſdem generis, vel naturę, quia ambæ ſunt manus. Dextera eſt fortior digitorum male dicitur, quia ſunt plures quàm duę res, nec ſunt eiuſdē generis, quia dextera non eſt digitus. Pollex eſt fortiſſimus digitorum recte dicitur, quia fit comparatio inter res plures duabus, quia inter pollicem & cæteros digitos, & hæ res ſunt eiuſdem generis vel naturæ, quia pollex eſt digitus. Ideo male dicimus, Hector eſt fortiſſimus Gręcorum, quia non fit cōparatio inter ea, quæ ſunt eiuſdem generis, quum Hector non ſit Græcus, ſed Troianus. Eſſe eiuſdem generis, vt hic ſumitur, eſt rem excedentem ſignificari per caſum comparatiui, vel ſuperlatiui, vt Hector fuit Troianorum fortiſſimus. Ideo nomen bona comparatio. Leo eſt fortiſſimus lyncum, quia leo non eſt lynx. [Sin minus iſta &c.] Vbi comparatio non ſit inter duo eidſdem generis, comparatiuus habebit ablatiuum, vt doctior illo, vel illis. Et per comparatiuum cum ablatiuo loquendum eſt, quoties comparatiuo non fit inter res eiuſdem generis, vel naturæ, vt Hector fuit fortior quouis Græco Leo eſt fortior lynce. Penelope eſt caſtior ſororibus ſuis, non tamen eſt caſtiſſima ſororum ſuarum, quia Penelope non eſt ſoror ſua &c.

Genitiuum, vel ablatiuum, regentia.

Dat patrium, aut ſextum tibi copia, ſicut egeſtas,
Plenus, inops, ſaturat, cum fratribus implet, abundat.
Atque egeo, careo, teſtes: quibus adijce ſanus,
Et miſer, & dignus, cum pluribus, & bene multa
Verba: velut crucio, cum pendeo, lætor, & ango,
Decipio, abſtineo, potior, ſic ponis, aloq́,

Indo-

Indoleo,recreo:quæ,pluraq́ꝫ gloſſa recludet.

Adiectiua, & verba quædam copiæ & egeſtatis cum non nullis aliis regunt genitiuum vel ablatiuum. Adiectiui quidem plenus,locuples,ſatur,diues,abundans,refertus,fœcundus,genus, immunis, pauper, inanis, trūcus ornatus,orbus orbatus,dignus indignus,viduus vacuus, contentus ſaucius lapſus miſer ſanus,& plura vt plenus rimarum, plenus lacte locuples pecuniæ locuples metu,ſatur omnium rerum,& ſatur ſucco ambroſiæ,diues auri, & aura, abundans verbor, & verbis,refertus cibi & cibo, fœcundus frugum & frugibus, egenus auxilij & auxilio,indignus opis & ope,immunis mali & malo,pauper prædiorum & prędii, inanis veri & vero, trūcus manuum & manibus,ornatus tritici & tritico, orbus parentis & parente,orbatus oculi,& oculo,dignus,indignus ſalutis & ſalute,viduus vxoris & vxore, vacuus rationis vel ratione,contentus libertatis & libertate,ſocius itineris, vel itinere,lapſus animi vel animo,miſer animi & animo,ſanus mentis & mente,& plura,vt ſuſpenſus animi,& animo, liber legum,& legibus,nimius ſermonis,& ſermone, onuſtus auri,& auro,cumulatus ſceleris,& ſcelere,fruſtratus ſpei & ſpe, copioſus rerum & rebus, tenuis opum, & opibus,&c. Verba vero,egeo,indigeo,careo,ſaturo impleo,cum fratribus compleo repleo expleo depleo,oppleo &c. abundo affluo crucio diſcrucio excrucio.pendeo,lætor,ango, deſipio abſtineo,potior,alo; indoleo,recreo,& pauca alia,vt egeo defenſionis,& defenſione,indigeo pecuniæ,& pecunia. Reliqua ſæpius ablatiuum habent,vt careo tui,& te,ſaturo gregem pabuli, & pabulo,impleo granarium tritici, & tritico, compleo te metus,& metu,&c.abundo amoris,& amore, affluo frumenti, & frumento,diſcrucior animi,& animo:pēdeo animi,& animo,lætor huius rei raro,frequenter hac re, ango, me animi & animo, deſipio mentis & mente,abſtineo ire & ira, potior rerū,& potior Gallia,alo te pane nunc tantū,olim panis dixerūt,& indoleo hac re,aliquādo huius rei,recreo me animi,& aīo.De aliis,vt fallor animi,vel animo,participio te conſilij, & conſilio,ſcatet mendarū,& mendis.i. affluit,& plenus eſt.

Dat patrium, quartum, faſtidio, ſed mage quartum.

Faſtidio hanc rem, per accuſatiuum nunc dicimus, olim etiam faſtidio huius rei.

Regentia genitiuum, vel datiuum.

Dic ſatago rerum: patrium, aut dantem miſereri.
Sed mage vult patrium, dominor dat rite datiuum,
In ſacris etiam patrium, velut auxiliari.
Grammaticæ leges plerunque eccleſia ſpreuit:
Tu viuendo bonos, ſcribendo ſequare peritos.

Satago, regit genitiuum rerum, vt, ſatago rerum mearum, ideſt, anxius & ſolicitus res meas curo. Miſereor vult genitiuum, vel datiuum, ſed melius genitiuum, vt Miſerere mei Deus, miſerere nobis Chriſte. Dominor & auxilior, datiuum rite regũt apud omnes eccleſiaſticos, qui cum genitiuo etiã conſtruunt, vt auxilior miſeris, dominor victis. In ſacris in genitiuo leguntur auxiliatus ſum tui, & dominatus eſt beſtiarum, ſed non imitabimur. Cæterum, ſi recte uelimus uiuere, ſanctos imitabimur etiam indoctiſſimos, Si venuſte capiamus ſcribere aut loqui, linguę Latinæ doctos imitari ſtudebimus, licet Nerone peiores.

Verba genitiuum vel ablatiuum habentia.

Accuſo, damno, moneo: contraria laudo,
Criminis aut pœnæ, vel laudis habento ſecundum,
Aut ſextum. Sed Valla dedit tantummodo ſexto.
Altero, & ambobus, neutro, vel vtro, vel vtroque.

Verba accuſandi, damnandi, monendi, laudandi, & his contraria, ut excuſandi, abſoluendi, uituperãdi, regunt genitiuũ uel ablatiuũ criminis, pœnæ, admoniti, laudis, uitupcrii, ut accuſo te furti, uel e furto. Incuſo te negligentiæ, uel

uel negligentia, arguo te mendacii, uel mendacio, admoueo te debiti vel debito, laudo te uirtutis, uel virtute, abſoulo te iniuriarum, vel iniuriis, &c. Omnia pene, genitiuum frequentius habent, quàm ablatiuum, demptis quinque ablatiuis, altero, ambobus, &c. Quia per genetiuū hic loqui non licet, teſte Valla, ut utro accuſatus es? furti, an homicidii? non vtrius, neutro accuſatus ſum, nō neutrius &c. Accuſandi verba ſunt accuſo incuſo, ago poſtulo, arceſſo, inſimulo, arguo, noto, alligo, aſtrigo, corripio, reprehendo, criminor, & ſi qua ſunt ſimilia. His contraria, excuſo, purgo, &c. Damnandi, damno, condemno, mulcto, admulcto, punio, plecto, conuinco redarguo. His contraria, abſoluo, libero, &c. Monendi, moneo, admoneo, commoneo commonefacio, commemoro, conſulo, &c. Laudandi, laudo, miror, probo, commendo. &c.

In quo caſu poni debet pretium.

Verba uolunt ſexto pretium: ponas ſine fixo
In patrio pluris, tanti, quanti, atque minoris:
Cum fixo in ſexto. Raro quartum, ualeo vult.
Vilius & melius, peius, uel carius emi.
Valla negat recte dici per nomina poſſe.

Omne uerbum, cuius actus aliquo pretio conſtat, poteſt regere poſt ſe nomē pretii, uel ualoris, in ablatiuo, exceptis quatuor ſine ſubſtantiuis in genetiuo ſemper ponendis, tanti, quanti cum natis, tātilebet, antidem quāti uis &c. & pluris atque minoris? qui cum ſubſtantiuis in ablatiuo ponuntur vt cætera: vt emi abs te equum decem aureis, doceo diſcipulum paruo, aut vili. i. quod Barbari dicunt, pro bono foro. Triticum venditur magno, aut multo. Quanti mercatus eſt iſtum librum? non quāto nec pro quanto, quia ablatiuo pretii nunquam additur præpoſitio pro. Ideo dices, quanti pranſus es? aut quanto pretio? non pro quanto, quanti cupis cęnare? quanti habitas? quanti portat nuntius epiſtolam? quanti huc aduectus es? quanti licitaris librum? quanti æſti-

ti æſtimas uirtutem? &c. non pro quanto, nec quanto, niſi addas pretio. Bene tamen dices, quantum das pro domo? quia hic pro, non additur pretio. Pluris opinione librum emi, quanticunque comparaueris, dignus eſt. Emi Ciceronem quinque libellis, & ego tãtidem, [Raro quartum &c.] Valeo huc pertinet, ut quanti valet hæc Vacca? decem florenis, minimo ualet hæreditas, quãto pluris ualet doctrina, tanto minoris ęſtimatur, Aliquando hoc verbum regit pretium in accuſatiuo, vt illud non valet trientem nummum. Quintilia. Idem ſignificent, & idem ualeant, &c. [Vilius & melius, &c.] In quibuſdam ſolum aduerbialiter loqui licet teſte Valla, ut emo uilius & melius uendo, ideſt, quod Gothicum vulgus ait, pro melioris foro. Latine, emo minoris Emo peius aut carius, ideſt, emo pluris.

De uerbis plures genitiuos regentibus.

Aeſtimo, curo, puto, facio, cum conſulo, duco,
Pendo, habeo, refert, eſt inter & eſt bene iungo:
Ante dabunt dictos patrios, cum plurimi, & ęqui,
Et parui, nihil, nauci, flocciq; boniq;,
Magni infiniti, maioris, maximi, & aſſis,
Et minimi, multi. Quædam bene ponito ſexto.

Verba æſtimãdi, vt æſtimo exiſtimo curo puto facio cõſulo duco pẽdo, & habeo præter genetiuos tanti, quanti pluris minoris, regunt ẽt genitiuos plurimi, æqui, parui nihil nauci, flocci &c. quibus additur pili, & forſan plures Pro quibuſdã poſſunt habere ablatiuum. Et ſignificant omnia hæc verba, æſtimare; vt parui te æſtimo uel ẽt paruo, quid de me fiat, parui curat, ego hac rem nihili duco ſemp te pluri mi feci, quod polliceris æqui bonique facio, optimi cõſule ideſt æſtima, iudica, rogo ut boni conſulas, ęqui bonique conſule, ideſt in bonam partem accipe flocci non facio, aut pendo, aut curo, ac nauci facio, ideſt ſperno, contemno, nihil æſtimo. Floccus, uernacule, Vn fiocco di lana Nauci, putamen nucis, nullius certe pretij. Item magni refert, quo loco quæq; dictio poſita ſit, parui mea intereſt an claris ſim natalibus, an obſcuro genere, modo ſim bonus

bonus & ſapiēs: mea nihil refert, dūmodo potiar. Refert,& intereſt,in reliquis ſępius habēt vel noīa,uel aduerbia,multū plus plurimū magis minus parū maxime minime pauxillulū,nihil, aliquid quid ſiquid,& ſi qua ſunt ſimilia: vt,multū intereſt vnde quis gaudeat,quod mea refert ſcire,fac ſciam &c. Pluris opes ſunt nunc quā priſco tēpore,non aſſis faciūt, noli grammaticā parui putare , Infiniti virtus ęſtimāda eſt.

Quæ regunt genitiuum,vel accuſatiuum.

Pauca recordandi patrium , quartumue requirunt.
Vt memini,memor,ſic obliuiſcor habetur:

Pauca verba recordādi,vt recordor,memini,memor,reminiſcor,& hoc verbum obliuiſcor,regunt genitiuum vel accuſatiuum. De genitiuo,vt recordor pueritię,memini nuptiarū ſororis,memor beneficiorum,reminiſcor hiſtorię obliuiſcor carminis. De actiuo. Recordor pueritiam.memini lectionē heſternam,memoror nouiſſima mea , reminiſcor acta mea, obliuiſcor hiſto. Memoror,hic deponentem.

Quæ refert,intereſt, & eſt.

Refert,inter & eſt,eſt ſignans commoditatem,
Officiumue,petit quoſuis patior , niſi ſeptem.
Refert,inter & eſt,noſtraq́;,meaq́; referto.
Cum reliquis,Capiet cuias, uel cuius, vtrumque.
Eſt noſtrum.veſtrumque,meumque,tuumque,ſuumque.

Hæc tria verba,refert intereſt & eſt , ad alicuius rei commoditatem vel vtilitatem,vel officium pertinentia , regunt quoſuis genitiuos, pręter ſeptem primitiuæ ſpeciei, mei tui ſui noſtri veſtri,vel noſtrum & veſtram . Pro quibus refert & intereſt regunt ablatiuos mea tua ſua noſtra ueſtra , quibus iungitur cuia.Eſt vero,capit nominatiuos meum tuum ſuū noſtrum veſtrum. Exempla vt hæc verba regunt genitiuum, Vxoris refert quid rerū gerat maritus,noſſe.boni ſcholaſtici intereſt diligēter ſtudere.boni præceptoris eſt breuem eſſe,intereſt oīum recte agere.i.oīum officiū eſt,vel ad oēs pertinet, aut vtile eſt.Iudicis eſt,in cauſa ſemper verū ſequi.Exēpla de refert, & intereſt,cū mea tua ſua noſtra ueſtra, cuia, ut cuia

intereſt, fures ſuſpendere? vel cuius intereſt, tua intereſt con cionari, mea refert, aut noſtra aut ipſorum intereſt. Cuius in tereſt? mea, aut cuia refert? Petri &c. exempla de eſt, cũ meũ, tuum, ſuum &c. vt meum eſt, te, ſi quid pecces punire, tuum eſt parenti parere: veſtrum eſt, o tyrunculi, temporis rationẽ habere. haud noſtrum eſt, gulæ operam dare &c.

Genitiuum cum accuſatiuo habentia.

Pœnitet, & tedet, miſeret, pudet, & piget, optant.
Accuſatiuum patientem cum genitiuo.

Hæc quinq; imperſonalia actiuæ vocis, pœnitet tædet miſeset pudet piget, regunt accuſatiuum patientis rei cum genitiuo agentis, vt pœnitet me peccati, tædet te vitę miſeret Chriſtum peccatoris, pudet te probri, piget illũ laboris. Sub aliis compoſita, vt pertædet diſpudet &c.

De Tenus, ac obiter de aliis præpoſitionibus.

Sępe tenus, patrium numero preeunte carentem,
Aut res ſingnantem geminas, vult Valla tenere.
Vult ad, cum ſociis, quartum, velut abſq; Latinum,
Sub, ſuper, in, ſubter caſu iunguntur vtrique
In varia ſenſu, facilis docet omnia proſa.

Tenus, præpoſitio petit genitiuum pluralem res geminas ſignificantem, aut numero ſingulari carentem, alioqui vult ablatiuum in plurali, etiam quandoque genitiuum. Exemplum vbi res ſunt geminæ, vt ſto in aquis aurium tenus, ſum armatus crurum tenus. i. vſq; ad aures, vel crura, nam tenus, ſignificat eſque ad, vt non vltra &c. exemplũ de ſingulari carentibns, vt nuptiarum tenus ſoror mea colluſit pueris. Cumarum tenus caluerunt. &c. Exẽplũ quando tenus habet genitiũ pluralẽ, nec res geminas ſignificantẽ, nec ſingulari carẽ cẽ, vt, Olympus attollitur nubũ tenus. Temerarius miles ſolus penetrauit hoſtiũ tenus &c. Exẽplum de tenus, cum ablatiuo plurali, vt coſtis tenus, capillis tenus. Cum ablatiuo ſingulari, vt ſtolide vitam egiſti ſenectute tenus & vulneratus

ſum

ſum corde tenus,,docti ſunt ſophiſtæ titulo tenus. [Vult, ad, &c.]Ad,apud,ante,&c.quæ ſimul ponuntur in Rudimentis, regunt accuſatiuum caſum,vt,ad patrem, apud villa, ante ędes,&c.[Velut abſque &c.]A,ab,abs &c.quæ cum his ponuntur in Rudimentis,regunt Latiuum caſum,qui eſt ablatiuus, vt a domo,ab homine,&c.[Sub ſuper,&c.] quatuor ſunt præpoſitiones accuſatiuum vel ablatiuum regentes,in ſub ſuper & ſubter.ſed plerunque in diuerſo ſenſu, nam cum motum ſignificant certa ratione vtrunque caſum tenent,accuſatiuũ, cum de loco in loco motum ſignificamus, vt vado in vrbem, labor in piſcinam.ſub vmbras ſuccedimus,Poſtesque ſub ipſos.Nituntur gradibus,ſuper oppidum profectus ſuper aſtra volauit,ſuper locidem ingredior,deſiliit ſubter mænia. Si autem motum aut ſtatum,ſeu quietem in loco ſignificant,ablatiuum quærunt,vt in agro curro,in vrbe deambulo, ambulo in porticu,ſum in pago, vidi te in templo. Titirus recubat ſub tegmine fagi,nos quieſcimus ſub tecto,dormimus ſuper fronde viridi,& ſuper frondem ſæpius dices, nocte ſuper media ſtudui,& ſuper mediam noctem, ſubter dēſa teſtudine ſitus,ſubter lodice reclino.[Facilis docet omnia,&c.]ex longa autoris gloſſa hæc habes in primis ſcitu neceſſaria. Ad & apud,differũt,quòd ad,tam motus, quàm quietis uerbum admittit,vt vado ad Petrum ſto ad ignem. Apud ſolum quietis verbum deſiderat,ſignificatque in loco,vel perſona,vt maneo apud Petrum,legi apud Virgilium. Inter Apud,& Penes hoc intereſt,quod apud,aut locum, aut perſonam innuit, vt vidi te apud forum,fui apud patrem. Penes,poteſtatem ſignificat, vt penes te eſt ſalus mea,ideſt in poteſtate tua. Eſt autem penes eſſe,non apud aliquem eſſe,ſed in & quaſi in poteſtate alicuius eſſe.Ante,& poſt contraria ſunt,vt ante me & poſt me. contra,& erga,a ſe inuicem deſſident, quia contra,in malam partem capitur,vt arma inuenta ſunt contra hoſtes, niſi ſignificet e regione,ex oppoſito, vt habito contra Ioannem,ideſt, ex aduerſo Ioannis. Erga in bonam ſæpius, vt erga parentes pius. Extra & intra,aduerſantur, vt Iliacos intra muros pugnatur,& extra. Infra locum ſignificat, vt infra tectum, & ad dignitatem refertur, vt infra dignitatem mea eſt.i.minus

nus quàm dignitatem meam decet, & opponitur ſupra. Supra,& ſuper diſcrepant nam. Supra interiectum requirit ſpatium, vt auis ſupra me volat. Super vero ſignificat contiguũ, vt ſedeo ſuper lapidem. Sic ſe habet ſubter, ſed non infra. &c. A ab abs, hoc diſcrimine diſtant, quòd à ſolum conſonantibus iungitur, vt a Petro. Ab vocalibus, conſonantibus, l & r, liquidis, vt ab Andrea, ab lege ab rege, ab duce, &c. abs tantum q & t vt abs Quinto, abs Tito. Coram, & clam, contraria ſunt. Coram, & ante differunt. Coram proximitatem ſignificat, vt, coram iudice cauſam egi. Ante, ſignificat perſonam locum aut tempus, vt ante me, ante emptum, ante duos annos. Coram & palam id vnum controuerſum eſt, quòd coram, ad certas perſonas pertinet palam, ad omnes & fere aduerbium eſt pro manifeſte ſiue in aperto. De & A hanc habent inter ſe differentiam, quòd De materiam ſignificat, vt anulus de auro factus. A nunquam materiam innuit, ſed cauſam efficientem. De tamen. Aliquando pro A, ſumitur. Emi de Petro, pro a Petro. E. Ex idem ſibi volunt, ſed E, conſonantibus iungitur utè iure, è republica. Ex tam vocalibus, quàm conſonantibus, vt ex arbore, & ex dignitate. Ex A, vel ab, hoc diſcrimine ponuntur. Ex ſignificat plerunque locum, in quo quis fuit, vt ex amphithearro venio. A vel ab locum alicui proximum vt a fronte, vel ab amphitheatro venio. Sic ad & in vt ad tribunal venit litigator. i. iuxta, in tribunali venit iudex. i. intra. In vbicunque ſignificatur diuiſio, mutatio, aut conuerſio, accuſatiuum habebit vt. Vxor Lot uerſa eſt in ſtatuam ſalis. Troia verſa eſt in cineres. Daphene mutata eſt in laurum, Lycaon in lupum. Partior in ſocios prædam. Diuiditur nomen in duo membra, &c. Super ablatiuum habet pro de vbi de re aliqua mentionem facimus; vt Multa ſuper Priamo regitans, ſuper Hectore multa. Subtus, perperam ponitur a quibuſdam, quia aduerbium eſt, non propoſitio. Etiam inepte dicimus, de poſt fœtantes, de ſub pede, de prope fontes, licet hac parte vtantur viri doctiſſimi.

Regu-

Regula vltima de genitiuo, & obiter de aliis caſibus pro aduerbijs loci, quam carentiam rectoris vocat Alexander.

Quæſtio ſi fiat per ubi, nomenq́ꝫ prioris.
Sit numeri, & proprium ſeu primæ ſiue ſecundæ,
In patrio dabo, quando locum deſigno minorem.
Militię, belli, atque domi, ſic ponis humiq́ꝫ.
Addimus interdum dictis terreque, togeque.

Popria nomina pagorum, & oppidorum (quæ minora loca dicuntur) primæ vel ſecundæ declinationis, ſingularis numeri, cum appellatiuis militiæ, belli, domi humi terræ, & togæ, cum verbo, vel participio, vbi quæſtio fieret per ubi, ponentur in genitiuo pro aduerbiis loci. vt ſit quæratur, Vbi eſt Papa? optime reſpondebis, Papa eſt Romæ, vbi ſtuduiſti? Studiui Gandaui, Louanii, Antuerpię, Vbi eſt ſegnis? Domi. Vbi eſt temerarius? Militiæ. Sic poma iacent humi, id eſt, ſuper terram: condo corpus terræ, ideſt in terra: gratus principi belli togæque, ideſt in bello & in pace. Toga veſtis erat Romanorum, qua vtebantur in pace tantum, ideo pro pace capitur. Cur dixiſti in regula propria nomina? Quia appellatiua cum in præpoſitione, in ablatiuo ponũtur, vt Vbi oras? in templo. Herba hæc creſcit in agro, auia mea moratur in pago, auus, in oppido. Cur dixiſti in regula, propria oppidorum, & pagorũ? Quia propria aliorum locorum, vt regionum, &c. ſtabunt in ablatiuo cum prępoſitione in vt, Petrus ſtudet in Francia, bellum eſt in Aegypto. Cur dixiſti primę vel ſecundæ declinationis? Quia ſi eſſent tertiæ declinationis, ponerentur in datiuo vel in ablatiuo, vt natus Carthagini, vel Carthagine. Cur dixiſti, numeri ſingularis? Quia ſi eſſent numeri pluralis in datiuo vel in ablatiuo ponerętur, vt natus Athenis, ſtudet Pariſiis. Cur dixiſti, vbi quęſtio fieret per vbi? Quia ſi fieret q̃ſtio per quo, qua, vel vnde, nõ reſponderetur in genitiuo, vt quo vadis? vado Romã, nõ Romæ, &c.

Si

Si ternæ nomen fuerit,numeriue ſecundi.
Cum ruri,dabitur terno,aut ſexto,mage terno.

Nomina propria oppidorum aut pagorum tertiæ declinationis,aut pluralis numeri, vbi queſtio fieret per vbi ponuntur pro aduerbiis loci in datiuo vel ablatiuo, elegantius autē in datiuo cum appellatiuo ruri,vt,egi Auenione. Sic moratus ſum Veronæ, &c. Philoſophatus ſum Athenis. Tarquinius vixit Gabiis,&c. Ioannes eſt ruri,& rure.

Tu ſextum caſum,ſi quando per unde,rogaris.
Aut qua,reſponde. Si per quo,ponito quartum
In propriis,quibus uſque cupit rus,cum domus addi.

Nomina proprium oppidorum aut pagorum, vbi quæſtio fieret per unde,aut qua, ponuntur pro aduerbiis loci in ablatiuo ſine prępoſitione, cum appellatiuis duobus rus, & domus,vt.Vnde venit? Venio valentia,Tyburæ,Lutetia. Lugduno,rure,domo. Qua ibis. Romam? Mediolano ſed hic per accuſatiuum,& per præpoſitionem ſæpius loquimur, propter amphibologiam,vitādam. [Si per quo,&c.] Nomina propria oppidorum & pagorum ac caſtrorum, vbi quęſtio fieret per quo,ponentur ſine præpoſitione in accuſatiuo, cum appellatiuis rus, & domus,vt. Quo vadis? Vado Auenionem, Valentiam,Brugas,Bergas,Remos, Parrhiſios. Cur dixiſti propria oppidorum,pagorum,aut caſtrorum? quia appellatiua,aut propria regionum ponuntur in accuſatiuo cum præpoſitione ad,vt,concedo in vrbem,ad villam,iter eſt mihi ad Aſiam,&c.

Barbarus haud fies apponens præpoſituras.

Si quis contra regulas dictas doctiſſimos parce imitetur, vbi uſurpauerunt contrarium, aut prępoſitionem omittēdo, ubi regula exigit addi,aut addendo,vbi regula exigit vt omittatur,non cenſebitur barbarus.Verbi gratia,regula exigit, vado domum,eſt domi,venio domo.Aliquando tamen teſte Valla,inuenimus,vado ad domum,ſum in domo & venio de domo.Verg.Italiam venit,dixit,pro ad Italiam,&c.

Compoſitum nomen nolunt rectore carere.
Sed tamen ut ſimplex poſitum, quandoque legetur.

Grammatiſtæ negant nomen compoſitæ figuræ poſſe ſine p̄poſitione poni pro aduerbio loci, quia male dici putant, Ioannes iuit Montem Peſſulanum, Sanctum Chamundum, &c. Ego vero rectiſſime dici aſſero, quia ſi vera eſſet grammatiſtarum regula, non tacuiſſent de hac re Priſcianus, Donatus Seruius, & cæteris, nec ipſe Alexander. Præterea in Græcis manifeſte hoc falſum eſt, vt Neapolis, Conſtantinopolis, &c. Præterea apud doctiſſimos inuenio nomina. Latina compoſitæ figuræ, aut orationes carere rectore, vt ſunt. Noua Carthago, Theanum Sidicinum, Nouocomum, & plura.

REGIMEN DATIVI.

Fixa dabunt ternum ſubſtantiuo, mediante.
Verbo; quod per, habet, contingit ſæpe reſolui.

Omne nomen ſubſtantiuum poteſt regere aliud ſubſtantiuum in datiuo mediãte verbo ſubſtantiuo, vt mihi liber eſt, tibi pecunia, & exponitur per habeo, vt eſt mihi pater, ideſt, habeo patrem, & ſunt tales orationes multo pulchriores, q̃ orationes de habeo,

Ternum pro quarto, aut ſexto cum prępoſituris
Ponimus? it clamor cœlo, mihi filia curę eſt.
Cur tibi deſpicior? nunc omnibus itur ad aurum:

Datiuus ponitur ſæpe pro accuſatiuo vel ablatiuo cum prępoſitione, vt it clamor cœlo, ideſt. ad vel in cœlum. Inferetque Deos Latio, id eſt in Latium. Tu es mihi viſus, id eſt, a me. filia eſt mihi curæ. i. ad curam. curritur omnibus, ideſt, ab omnibus, pugno tibi, ideſt tecum.

Acquiſitiue ſi ponas verba, datiuum
His dato. Communis ferme omnibus eſto datiuus.

Omne uerbum acquiſitiue poſitum, poteſt regere datiuum caſum rei acquirentis, aut cuius cauſa aliquid fit, vt docet mihi prolem, ideſt, ad petitionẽ, aut fauorem meum. oro te mater,

ter, roga magiſtrum mihi veniam. Hic caſus communis eſt omnium fere verborum,& ſignificat in honorem, vituperationem,vtilitatem, damnum,lętitiam,iucunditatem,fauorē, pœnitentiam,ſimilitudinem,velut apud Vergilium. It haſta Tago per tempus vtrunque,ideſt,in perniciem,vel necem Tagi.Idem.Centum cui templa Sebęo Thure calent,ideſt in cuius honorem Idem.Cui pendere ſua patereris in arbore, poma,ideſt cuius gratia &c.

Verba datiuum, ut proprium caſum regentia.

Tertius eſt uerbis proprius natis fore,ſum fit;
Atque manente facit,ab,ad & con,ſæpe,quibus do,
Occurro,faueo,ſtudeo,medorque, & adulter,
Auxilio,famulor,noceo.Sed datiuo quartum.
Pareo,præſideo,pugno,cum parcere,grator.
Quæque frequenter erunt imperſonalia iunge.
Contingit,reſtat,placet,euenit,accidit,& fit,
Sufficit,& conſtat,libet,& liquet,& dolet,adde.
His vacat,& conducit,& expedit,& licet,atque
Conuenit,& præſtat,ſed dicito,pertinet ad me,
Attinet,& ſpectat,recte coniungimus iſti,
Multa regunt ternum, quibus haud eſt regula certa.

Datiuum vt proprium caſum regentia verba ſunt vndeuigecuplicia.Primo compoſita, a fore, vt ſpero hæc mihi profore.Vtinam Pelliſſo ad foret nobis.i.adeſſet &c.Secundo,compoſita a ſum,vt ad ſum pugnæ,præſum exercitui, deſum nuptiis,obſum tibi &c.Tertio compoſita a facio,vbi non mutāt a,in i,vt ſatisfacio tibi:malefacio,benefacio tibi, & à fio,vt ſatisfit tibi,deſit mihi ęs,ſic bene cupio vel opto tibi,& male volo tibi &c.Quarto,verba plurima cum præpoſitione ad, compoſita,& aliqua cum præpoſitione con,regunt datiuum,vt annuo tibi,acclamo illi.ſic aſſueſco,aſto,acquieſco &c.Condormio Petro.Conſonat veritati &c.Quinto,verba occurendi;ut occurro tibi:ſic obuio,obſto,obſiſto,occurſo,obuenio. Sextò,

verba

verba fauendi, vt faueo amico, annuo tibi. Sic arrideo, ſubſcribo, conſentio, aſſentior. Hęreo, adhæreo, adſtipulor, Concino, ſuffragor, accedo, acquieſco. Aſpiret Deus cęptis. Septimo, verba ſtudendi, & diligentiam adhibendi: vt ſtudeo Grammaticæ, inuigilo pecuniæ, incumbo laudi. Studendi verba hæc ſunt. Studeo, incumbo, incubo, attendo, indulgeo, inſiſto, inſto inhio, inſudo, indormio innitor, vaco, inhæreo, operam do, impendo nauo adhibeo; &c. Octauo, medeor, & medicor aris, & ſi qua ſunt his ſignificatione conformia. Vergilius. Senibus medicantur anhelis, mederi vulneribus. Nono adulandi verba, ut adulor diuiti, blandior matri, aſſentior magnatibus, palpor hero, &c. Decimo, verba auxiliandi, ut auxilior tibi, ſubuenio pauperi. Sic adminiculor, opitulor, patrocinor, ſuccurro, commodo, incommodo, id eſt noceo &c. Vndecimo, famulandi verba, vt famulor diuiti, ſic auxilior, ſeruio & inſeruio &c. Duodecimo, nocendi verba, vt noceo nemini, reſiſto potenti. Sic inimicor, reluctor obniter, inſidior, obloquor, detraho, ſucceniſeo, indignor, iraſcor, inſurgo derogo obtrecto, incommodo, officio renitor aduerſor refragor, inuideo &c. Tertiodecimo, verba parendi ſiue obediendi, vt pareo magiſtro obedio patri. Sic obtempero, acquieſco, morigeor obſequor, geniculor, ideſt, genuflecto, vt geniculor victori, ſupplico audio auſculto pro obedio. Decimodoquarto, verba præſidendi vt præſum imperio, & præſum gymnaſio &c. Decimoquinto, pugnandi verba poetice datiuum regunt, apud oratores & hiſtoricos ablatiuum habent intercedente cum, præpoſitione: elegantiſſime uero accuſatiuum cum præpoſitione in, ut pugno tibi, vel tecum vel in te. Sic certo, digladior, concurro, congredior. Vis ne mecum certare literis &c. Decimoſexto, verba parcendi, & veniam dandi, ut parce mihi domine, ignoſce mihi bone magiſter, ſtultitię, adoleſcentięque ignoſcas. Poteſt habere accuſatiuum, ut nunc hoc mihi ignoſcas, quęſo ſicut condona mihi hanc culpam. Decimoſeptimo, uerba gratulandi, vt gratulor amico, gratulor ſorori, Gratulor & grator. i. propter alterius vel meam ſecundam fortunam gaudere me dico, vel oſtendo. Decimooctauo, quædam verba cum infiniti-

infinitiuo imperſonalia, ſine eo perſonalia, ſed raro aliter, q̃ in tertia perſona, regunt datiuum, vt contingit, reſtat, & quæ in litera ſequuntur, veluti, contingit mihi legere, reſtat tibi potare. De perſonali contingit mihi rurſus, neſcis quid mihi obtigit. Placet mihi inſanire, ſic perplacet, & diplicet, euenit mihi ducere vxorem ſic obuenit tibi vxor &c. Accidit illi viro bono eſſe Fit mihi interdum magno dolore affici. ideſt contingit, & ſine infinitiuo ponitur plerunque. ſufficit homini ſcire, quod bonum eſt. Conſtat mihi te dixiſſe. i. liquet, & manifeſtum eſt. Libet vel lubet mihi ſcire quid agas. i. placet, & deſidero Collibet idem Libido eſt ſcire. i. libet. Liquet mihi . i. certum eſt & manifeſtum Dolet mihi tam inhoneſte viuere, non vacat mihi audire fabulam. i. non eſt mihi otium vel tempus. Conducit tibi ſtudere bonis literis. i vtile eſt, expedit tibi vapulare, licet tibi eſſe ſacerdoti. Conuenit tibi dicere. Pręſtat mihi ridere, quam flere, ideſt melius eſt. [Sed dico &c.] Pertinet, attinet, ſpectat ad me, non autem mihi, dicendũ eſt, vt liber pertinet ad Ioannem, non Ioanni. Decimonono multa regunt datiuum, de quibus certa non conſtat regula, vt ſto indicio tuo, renuncio liti, cano receptui, cano progreſſui, ideſt, vt milites a pugna redeant, vel ad pugnam progrediantur, diffido vxori, ſapio mihi, præiudicat religioni, afficior tibi non vulgariter, ideſt, te amo, erubeſcit fortunę, deſueſcit honori. Regunt etiam datiuum obumbro, moderor, dominor, & multa alia.

ACCVSATIVI REGIMEN.

Ante uolunt quartum verba infinitiua ſuorum.
Poſt caſum. Præ nulla ſupina, gerundia nulla
Dant caſum dabitur recte poſt caſus agentis
Ni ſit in u. Poſt nil capit hoc, vult mobile præſe,
Poſt etiam ſequitur ſua participians bene uerba.
Nam regimen ſit idem, ſi ſignificatio par ſit.

Omne verbum perſonale infinitiui modi regit ante ſe accuſa-

cuſatiuum:poſt ſe autem caſum verbi a quo deſcendit:vt hominem parere Deo, ęquum eſt,hic infinitiuus parere, ante ſe accuſatiuum hominem regit: poſt ſe datiuum Deo vt pareo. Cur dixiſti perſonale?Quia imperſonale ante ſe accuſatiuum non habebit:vt intereſſe,ſederi &c. [Præ nulla ſupina,gerundia &c.] Nec ſupinum nec gerundium regit ante ſe vllum caſum:ſed poſt ſe regit caſum agentis,hoc eſt,quemcunq; regit verbum,præter caſum patientis,videlicet ablatiuum cum præpoſitione a, vel ab. Supinum tamen in u, nec poſt ſe quidem vllum habet caſum:ſed ante ſe recipit adiectiuum,vt non dicimus.Scribentem habendum eſt pennam. Tempus eſt Petrum legendi hiſtoriam &c.ſed Scribenti habenda eſt penna. Tempus eſt Petrum legére hiſtoriam. Exemplum de caſu a tergo recto:vt ſicut dicimus lego hiſtoriam,ita veni huc cauſa legendi hiſtoriam:vado lectum hiſtoriam Cur dixiſti caſum agentis? Quia gerundium,& ſupinum,teſte Valla,non regunt, vbi paſſiue capiuntur,ablatiuum cum præpoſitione a, vel ab:quia male dicitur, iſte liber eſt difficilis ad intelligendum a nobis: non venio vapulatum a te. Cur ſic non loquimur? Quia non eſt doctiſſimorum vſus, quia ſemper ablatiuum talem ſubticent. Vergilius: Alitur vitium,creſcitq́; tegendo. Idem: Aegreſcitque medendo.ſic, Memoria excolendo augetur i.dum excolitur.Itaq; ſupinum in u, quia paſſiue ſemper ſignificat abſolute ponitur, nec vllum regit caſum, adderet tamen vbicſq; adiectiuis:vt rarus inuentu, miſerabile viſu, dignum auditu, difficile dictu.i.vt inueniatur,videatur,audiatur. [Poſt etiam ſeqtur &c.] Omne participiũ regit poſt ſe caſum uerbi ſui:vt ſicut dicimus,amo Deum, ita amans & amaturus Deum:ſicut amor a Deo, ita amatus & amandus a Deo. ſic ſeruiens Deo, vapulans a magiſtro &c Oſculans te non a te:quia a communibus participia in ans,& in ens, & in rus, ſolum actiue ſignificant:in dus,ſolum paſſiue:in tus,vtroq; modo.de qua re ſunt verſiculi.

Verbum commune quamuis agat & patiatur.
Sola per ans,ens,rus, tamen actio ſignificatur.

Dus ſolum patitur:ſed præteritum dat vtrunque.

Quæ eſt ratio cur infinita,gerundia, ſupina, participia regant caſus verborum, a quibus deſcendunt? Quia eſt nobis regula. [Nam regimen fit &c.]Vbi ſignificatio eſt eadem,regimen erit idem:vt amo, regit accuſatiuum·ergo etiam ardeo pro vehementer amo, regit accuſatiuum:vt ardeo Chriſtum. Ver.Corydon ardebat Alexin.Sic rideo te,pro irrideo.Verg. Nec vox hominem ſonat.i. ſono indicat. [Oles ceruiſiam.i. odore repræſentas. Et vbicunq; neutrum pro actiuo capitur: vt,Exultabit lingua mea iuſtitiam tuam. Obuiam tibi, ſimiliter illi,vt obuius,ſimilis,doctior pilæ,vt doctus &c.

Omne dat actiuum(tolle interdicere)quartum.
Hoc verbum ſextum, pro quarto,ſæpius optat.

Omne verbum actiuum,vel actionem ſignificãs,regit poſt ſe accuſatiuum rei patientis,qui in oratione paſſiua fit nominatiuus:amo Deum, Deus amatur a me:cædo hoſtem, hoſtis cæditur a me:aro terram,terra aratur a me:puer oſculatur matrem, mater oſculatur a puero. Si actiuum paſſiuo careat, ad ſynonymum, aut ſignificatione proximum recurrendum eſt: vt loquor verum, verum dicitur a me:furaris aurum, aurum ſurripitur a te &c.Dixi actiuum vel actionem ſignificans: vt comprehendam verba actiua actiui generis.i. deſinentia in o, & habentia paſſiua in or, & verba neutra generis pro actiuis ſumpta,vt quieſco.requieſco.pro requietum facio, coeo,duro &c. Deponentia & communia, ea quæ ſignificant actione. [Tolle interdicere &c.] A regula excipietur interdico, quia pro accuſatiuo ſæpius ablatiuũ habet: vt interdico tibi domo mea,domus mea interdicitur tibi: aliquãdo etiam interdico tibi domum meam &c.

Cęlo,rogo,doceo, geminant, vt veſtio, quartos
Diuerſos.dices veniam bene poſcimus abs te.
Induo veſte Petrum dic,aut veſtem induo Petro.
Rem tibi,vel de re te cęlo,dicimus apte.

Te

Te doceo de grammatica,tu dicito parce.

Cœlo cum verbis rogandi,docendi,veſtiendi,regit duos accuſatiuos pro diuerſis acceptos: vt cęlo te arcana mea : doceo diſcipulos poeſin·rogo magiſtrum veniam : veſtio te ſubuculam,induo te tunicam. Cur dixiſti duos accuſatiuos pro diuerſis acceptos? Quia duos accuſatiuos ad eandem rem pertinentes,aut qui ſignificantur ad eandem rem pertinere, bene regit alia verba,vt voco te hominem : facio te ſacerdotem,voco te aſinum,&c.Rogandi verba,rogo,oro,precor, poſco, poſtulo obſecro,flagito,exigo,peto,interrogo,percuntor,moneo,admoneo &c. quæ pro altero accuſatiuo ſignificante animal rationale poſſunt fere habere ablatiuum intercedente præpoſitione:vt veniam poſcimus abs te:exigo a te,vel de te pecuniã: peto a te,vel ex te,vel de te hanc rem.Item quære ab illo &c. Docendi verba,doceo,dedoceo,perdoceo.erudio,inſtruo,inſtituo,&c. Veſtiendi verba.veſtio,induo,cingo. Sic exuo &c. Hęc pro altero accuſatiuo rei animatę regunt etiam datiuũ : vt induo tibi tunicam , cingo mihi zonam . Et ablatiuum : vt induo te tunica:exuo te caſtris.i.ſpolio &c. Cœlo , triplicem conſtructionem habet.Dicimus.n.cœlo te hanc rem,cœlo tibi hanc rem,& cœlo te de hac re.Doceo itidem pro accuſatiuo ſignificante rẽ habet interdũ ablatiuum cum de , apud claſſicos. Saluſt. Quia Senatum docerent de cæde fratris . Non tamen libenter dicerem, doceo te de grammatica , pro doceo te grammaticam.

Delectat,decet,atque iuuat, da quarto, & oportet.

Hęc quatuor verba,delectat,decet,iuuat, oportet accuſatiuum poſt ſe cupiunt:& cum infinitiuo imperſonalia dicũtur: cum nominatiuo ante ſe, perſonalia : vt delectat me ſtudere , aut delectat me ſtudium·decet te caſte viuere, aut te decet caſta vita : iuuat nos aſpicere arua : vt iuuat nos aſpectus aruorũ .i.delectat . Oportet te ire . Inuenitur hoc verbum perſonale interdum, ſed ſine vllo caſu poſt ſe. Terentius. Quæque aſſolent,quæq; oportent &c.

Compoſitum quandoque dabit ſibi præpoſituræ

Caſum. Quo circa quartum, ſextumque dat Exit.
Sæpe quidem docti repetunt bene præpoſituram.

Verbum compoſitæ figuræ regit aliquando caſum præpoſitionis cum qua componitur: vt, Ex eo, ab extra, regit accuſatiuum. Exeo, ab ex, regit ablatiuum. Sic egredior: vt exeo, Egredior domum, vel domo: Adeo Petrum. Circunſiſtimus magiſtrum &c. Cur dixiſti in regula, Quandoque .i. aliquando? Quia ſæpe verbum non regit caſum præpoſitionis ſuæ: vt arrideo tibi, applico litori, interſum lectioni &c. Ideo auctorum vſus magis conſiderandus eſt quam regula. [Sæpe quidem &c.] Sæpe præpoſitio repetitur: ut apud Ciceronem, Extra cancellos egredi conabor. accedo ad ignem. adeo ad vrbem &c.

Quàm poſcendo diu, quartum vel ponito ſextum
Cum quouis verbo. Secus ablatiuus adeſto.

Omne verbum regere poteſt accuſatiuum, uel ablatiuum temporis ſine præpoſitione, aut accuſatiuum cum præpoſitione per, vbi fieret quæſtio per quandiu, aut quandudum. At quęſtione facta per quando, aut quanto tempore, pro intra quantum tempus, ſolus ablatiuus datur: vt quandiu habitaſti Lutetię? Tres annos, vel trib. annis, vel per tres annos. Quãdudum obijt pater tuus? Ab hinc tres menſes, vel tribus menſibus: & ſæpius quidem hoc per accuſatiuum dicitur. Quandudum & quampridem .i. quod ruſtice dicitur, quandiu præterijt quòd. Sed quandudum quærit de re non adeo diu præterita. Quampridem, de re ante multos etiam annos facta. Quando veniſti? Hora tertia. Quanto tempore hæc ſcripſiſti? Tribus horis.

Aequiualens geminis, harum ſi iungitur vni
Dictio, pro reliqua tantummodo debet haberi.

Quoties dictio æquiualet duabus dictionibus in ſignificando, ſi ipſi altera illarum iungatur, capietur ſolum pro reliqua: vt egredior domum, ideſt, gradior extra egredior extra domum, ideſt gradior. Cedo, ideſt do locum: cedo locum, ideſt do, &c.

Quan-

Quantum ſit ſpatium, quarto, vel dicito ſexto.
Aſt vbi quid factum, ſexto tantummodo prome.

Verbum eundi vel diſtandi regit accuſatiuum, vel ablatiuũ diſtantiæ aut ſpatij: vt ambulaui ſeptem milia, vel milib. Lutetia abeſt hinc iter, vel itinere decem dierum &c. [Aſt ubi quid &c.] Si ubi quid factum ſit, quæratur, reſpondetur ablatiuo, vt captus eſt latro ſexto ab vrbe lapide, non ſextum lapidẽ &c. Sed opus eſt ut nomen diſtantiæ ſit, alioqui præpoſitio addetur: vt Petrus mortuus eſt in carcere.

REGIMEN ABLATIVI.

Natura faciens regitur ſine prępoſitura
In ſexto, a verbis permultis. mobilibusque.
Sic dabis efficiens quodcunque: modo bene poſſit
Hoc, per, præ, propter, reſerare. pudore tacemus,
Te virtute colo: tardus ſenio: grauis ęr
Rex dono Chriſti: diuino numine pręſul.

Omne fere verbum, & plurima adiectiua regere poſſunt ablatiuum cauſę efficientis, pręcipuæ naturalis, ſine præpoſitione: quin ablatiuus declaratur per præpoſitionem o per, prę, vel propter. De verbis, ut taceo pudore, rubeſco ignorantia: tremo metu: eiulo dolore: baccaris ebrietat. i. propter pudorem, ignorantiam &c aut præ pudore &c. Sic expergiſcor clamore: hic ſtupet vitio: lamentor triſtitia: pingueſcit glis ſopno: ęgroto labore, fatigor itinere: amore virtute fulges claritudine natalium: vapulas præceptore petulantia. Feci amore tui, cauſa efficiens eſt, non finalis: ſic ieiuno Dei amore: veni gratia tui uidendi: gratia Dei ſum, quod ſum: auxilio tuo euaſi .i. per auxilium tuum: conſumor cura: dolore maceror. De adiectiuis, pallidus morte: albus frigore: tardus ſenio: grauis ære: ſuperbus honore &c i. propter mortem, frigus &c. [Rex dono &c.] Quędam ſubſtantiua dignitatum nomina, regunt ablatiuum cauſæ efficientis, ut Dei gratia rex: diuino auxilio

Papa &c. Loquimur ſic Chriſtiani, ſcientes omnem poteſtatẽ eſſe a Deo.

Materies ex qua, raro ſine præpoſitura
Ponitur: vt fuluo nummos cudit faber auro.

Materia ex qua aliquid fit, in ablatiuo exprimitur ſępius cum prępoſitione de, e, vel ex: vt facit faber ex auro calicem: homo factus eſt de limo terræ. Aliquando præpoſitio ſubauditur: ſed fere apud poetas. Vergilius: Sectaq; intexunt abiete coſtas &c.

Materiam, circa quam proprietas habet eſſe,
Mobile cum verbo, ſexto capit: auctus honore,
Lacteque, diſtentus ſic adiectiua dabuntur.
Plurima, cum verbis fungor, veſcor, fruor, vtor,
Victito: fraudo, beo, dono, afficio, colo, ſterno,
Cum multis iunges, quæ proſa recludat abunde.

Plurima adiectiua, & verba regunt materiam circa quam proprietas verſatur in ablatiuo. Exempla de adiectiuis: vt auctus honore, muneribus, vber diſtentum lacte, duplex auro, vir duplex animo. fœcundus prole, fœtus armis, loca fœta furentibus Auſtris. i. plena, ac referta, dignus & indignus laude, immunis crimine, vacuus culpa, & a curis mundus vita, orbus literis, nudus veſtibus. Sic certa adiectiua carentiæ, caſſus lumine, extorris patria, liber peccato, exul natali ſolo &c. Exẽpla de verbis, fungor magiſtratu: veſcor carne, fruor amici aſpectu, vtor nummo, victito lacte, fraudo te iure, beo te diuitijs, dono te equo, afficio te honore, colo te modico munere, ſterno lectum tapetis, libero te curis, ſpolio te veſte &c. ex proſa, muneror deponens, vel munero actiuum. i. dono: ut te muneror equo, dignor te laude. i. dignum iudico: ſic indignor. i. indignum iudico: exonero te faſce, expedio te ſollicitudine, impleo nauem frumento, abundo, affluo omnibus rebus, magnifico te verbis, delibuo te vnguentis, ideſt vngo, potant me aceto, oblecto te carmine, communico te conſiliis meis, in-

ſtruo te armis.infamo te opere, euacuo animam vitiis, purgo me obiectis &c.

Forma modus ve datur per caſum rite Latinum.

Nomen formæ, vel modi, regitur in ablatiuo ſine præpoſitione a verbo,& adiectiuo nomine:aliquando etiam ſubſtantiuo,quotieſcunque apte fieret interrogatio per quomodo:vt canto alta uoce,aſpicio te toruis oculis,facies miris modis pallida. Ecce ſi quis quærat. Quomodo cantas?apte reſpondebis, Submiſſa voce:graui accentu.Quomodo hic eſt magiſter?nomine,& titulo, non re:nomine Petrus, Ioannes, cognomine Pelliſſo:ſum tibi natura pater, præceptor conſiliis, Troianus origine Cæſar,ſpe diues,re pauper,more meo doceo.

Mobile vel verbum,menſuram dat ſibi quarto,
Vel ſexto,longus treis vlnas, vel tribus vlnis.

Adiectiuum uel verbum regit menſuræ nomen in accuſatiuo, vel in ablatiuo, vt hic pannus eſt longus tres ulnas, uel tribus vlnis, muri ducentos pedes alti, & quinquagenos lati. Niniue magna itinere trium dierum.

Menſuram exceſſus verbum,vel mobile ſexto,
Optat:vt excedo digito,pede longior vno.

Dictio ſignificans exceſſum regit ablatiuum qui ſignificat quantitatem exceſſus certam, vel incertam:vt ſum te longior capite.Hoc lignũ excedit illud digito:ſum te modico doctior: multo fortior &c.annoſior me es duobus annis, ſum te iunior octiduo,aut nouennio,nõ vltra nec ſeptidio, ſexdio, quindio, ſed bene quatriduo, triduo, biduo.

Paſſiuis ſextum dabimus cum præpoſitura
A vel ab:Accipiens ſic do,Diſtans,Remouensque:
Sic alius ponas:& quæ conformia noris.

Omne verbum paſſiuum põt regere poſt ſe ablatiuum mediante præpoſitione a, vel ab: vt amor a Petro:liber legitur a magiſtro,vapulas a præceptore,infans oſculatur a matre. Per paſſiuũ,intellige id oẽ quod pati,vel tanquam pati ſignificat,

ſiue in o, ſiue in or, deſinat: vt audior vapulo, fio, naſcor &c. [Accipiens ſic do &c.] Verba Accipiendi, Diſtandi, & Remouendi, regunt ablatiuum cum præpoſitione a, vel ab: accepi literas a Petro: habui a Paulo: audiui a nuncio: didici a monitore: conduxi domum a Paulo: intellexi a matre &c. Longe diſtat a nobis India: abſum ab Italia: non abhorret a veritate .i. non alienum eſt: non ſecus abhorres a literis, quàm Satanas a ſigno crucis: diſcedite a me: homo differt a bruto, diſcordat: diſcrepat a tuo ſermone: diffident a ſe inuicem: faceſſe a me &c. Remoue a me lapidem: aufer a me aurum: ſummouit omnes Philoſophos ab urbe: arce felem a butyro: auerte iram tuam a nobis, a morte perpetua libera nos domine: eripe me domine ab homine malo &c. [Sic alius ponas &c.] Quędam adiectiua regunt ablatiuum cum a, vel ab: vt alius ab ipſo, ſic alter, diuerſus &c. Primus a rege: ſecundus a Principe: integer a vitiis: caſtus a venereis: oriundus a Troia: vacuus a curis: immunis a peccato &c.

Inſtrumenta dabis ſextis. ſine præpoſitura.

Quoduis verbum poteſt regere inſtrumentum in ablatiuo, cui nullo modo addi poteſt prępoſitio, licet in vernacula lingua addatur cum: vt aro equo: ſcindo panem cultro: pugno gladio: nitor baculo: ſcribo calamo &c.

Abſque regente duos ſextos bene pone ſequelæ.
Diſcunt diſcipuli, me pręceptore docente.

Quoties duæ orationes nominatiui & verbi, ſic ſe habent, ut alteri apponatur talis particula, dum, quando, poſt quã &c. lepide priorem mutamus in duos ablatiuos, qui non regũtur, ſed abſolute ponuntur in deſignatione ſequelę, vt pro, dum magiſter legit, diſcipuli ſcribunt, eleganter dicitur, magiſtro legente, diſcipuli ſcribunt. Sic, Magi apertis theſauris ſuis obtulerunt munera .i. poſt quam aperuerunt &c. lectis ſacris reuertor ad poetas: cœna facta, cantamus: magiſtro recitaturo: Petrus iuit in forum, ideſt dum magiſter paratus eſt recitare &c.

DE ORDINE DECLARATIONIS. GRAMMATICAE, ET DE SYNTAXI RECIPROCORVM.

LIBER IX.

Optandi debent aduerbia, ſiue uocandi
Sumere principium, uelut interiectio, ſæpe,
Ecce, agè, & eus poſt te caſum decet addere quintum,
Hinc rectum ſequitur verbum. Tibi ſit generalis
Regula: Quæ a tergo regitur, vult dictio cuncta
Poſtponi. Si quid declarat, iuris idem ſit.
Si quid ſit tacite poſitum, ſupplere iubebo.

Regulæ ordinis grammaticę declarationis ſunt ſeptem. Prima regula: Excitandi particulæ, ut aduerbia optandi, vocandi, demonſtrandi, hortandi, & reſpondendi, & interiectiones plerunque ſumunt principium in ordine grammaticæ declarationis. Secunda regula, poſt hæc ſequitur uocatiuus. Tertia, Poſt uocatiuum ſequitur nominatiuus a fronte verbi rectus. Quarta regula, Poſt nominatiuum ſequitur verbum perſonale finiti modi. Semper intelligo, ſi ſit in oratione. nam ſi hæc abſuerint, ab imperſonali inciperemus: ut tædet animã meã vitæ meę. Quinta dictio recta a tergo, ſequitur dictionem regentem. Itaque poſt uerbum perſonale aliquando ſequitur nominatiuus: vt ſum homo, aut genitiuus: ut miſerere mei, aut datiuus ſeruio Deo, aut accuſatiuus: vt amo Deum, aut ablatiuus: ut careo nummis. Propter eandem regulam, aliquando ante nominatiuum ponitur obliquus: vt hei mihi, amore pereo: & ante verbum obliquus: vt ſtudens uirtuti laudatur. Ideo diligenter conſiderandum, quem quæque dictio caſum regat. Sexta regula. Declarans declarato poſtponitur, ut adiectiuum ſubſtantiuo, aduerbium verbo, infinitiuus finito. Item infini-

infinitiuus & ſupinum, & gerundium poſtponitur adiectiuo, ut certus mori aut moriend ,turpe dictu &c. Ideo ante verbū finiti modi aliquando ponitur infinitiuus. Accuſatiuus præponitur infinitiuo,ſi a fronte regitur. Præpoſitio ſemper regit caſum a tergo,ideo in declaratione præcedit: Præpoſitio cum ſuo caſu,poſtponitur uerbo per hanc regulam: quia ipſa cum caſu declarat ſignificationem verbi:ut vado ad forum. Septima,in declaratione orationis diligenter uidendum eſt,an aliquid ſubaudiatur,quia hoc ſuppleri debet:ut miſeram me vereor.ſubauditur o,vel heu.Vnde mihi lapidem?Hebręi ſunt, & ego,&c.Quid eſt declaratio grammaticæ? Ordo quidam, quo ſingulę dictiones ad ſuam naturam, propriumque regimen reducuntur clariores intelligentiæ gratia. Hanc uocat Alexander conſtructionem,non ſatis proprie:quia conſtruere proprie,eſt aliquid debite componere. Qui autem orationem pueris declarat, non conſtruit, ſed ab alio conſtructam reſoluit,aut deſtruit,aut ordinat:ut a pueris intelligatur.Quo circa rectius dixeris ordinem,aut deſtructionem, aut reſolutionem,aut declarationem.

Exceptiones a præmiſsis regulis.

Quod rogat,atq; refert, & habet quod uim referentis
(Vt quod uerba petit ſemper duo, dum,quia,donec)
Atque negans præit, ob logicam mutabitur ordo.
Præcedens ſemper præponitur & referenti.

Prima exceptio, Interrogatiuum ſemper præcedit: ideo ab obliquo, uel aduerbio ſæpe inchoamus ordinem. ut, Quem quæritis? Vbi uidiſtis hominem? Quem tædet uitij? &c. Secunda exceptio,nomen relatiuum,& hinc aduerbium, pręcedit dictionem, a qua regitur: ut hic eſt,quem videre diu cupiui:uidi campum vbi Adam habitauit. Relatiuum pronomē non præcedet:vt dedit amicus ad me carmen, ego miſi ei aurum.Cur magis præcedit relatiuum nomen,quam relatiuum pronomen?Quia qui,qualis,quantus &c.exponuntur per con-

iunctionem &,quæ uult pręponi:illam nunquam includit pro nomen, ideo etiam tantus talis, non præcedent,quia non includunt eam coniunctionem. Tertia exceptio eſt, dictiones uim relatiuam habentes: ut quæ ad ſenſus perfectionem plura uerba petunt, debent in declaratione grammatica præcedere. Quæ ſunt tales dictiones? Nomina uel aduerbia infinita, cum deinde, deinceps,ſic,ſicut,ſicuti,dum, quum, quando,quia,quoniam,licet,poſtquam,quam,quamuis, & ſimilia his plurima. Quarta dictio negatiua deberi præcedere: ut neutiquam faciam: neminem uideo. Aduerbium prohibendi,etiam negandi uim habet:ergo precedit,ut ne feceris.Quinta exceptio, propter logicorum regulas oportet interdum cō tra dictas regulas partes orationis ordinare: ut cuique homini anima eſt: aliquo homine ſum doctior, &c. Sexta exceptio, Relatiuum neceſſario poſtponitur antecedenti:ideo obliquus contra dictas regulas aliquando præponitur nominatiuo, aut verbo:ut Ciceronem diligit filius ſuus.Defendite Cæſarem o ſui milites. A Cicerone diligitur filius ſuus. Piget Ciceronis ſuum filium. Fratrem iam pigere incipit vxoris ſuę.

DE RECIPROCIS.

Reciprocorum eſt relatiuum reflexiuum,quod ad id, unde prodit, reuertitur:vt primitiuum ſui, & deriuatiuum ſuus,uelut. Iſte amat ſe, ecce hic amor reflectitur ad amantem. Sic iſte diligit filium ſuum, hic dilectio tendit in rem diligentis. Sic ſpiritus reciprocatur,cum recipitur. Similiter & vnda viciſſim alluens litus reciprocatur. Euripus etiam fluuius,ad priſtinum ſubinde curſum rediens reciprocus eſt. Vt autem facile pateat ad reciprocorum notitiam iter, ante omnia diligenter conſiderandum eſt principale ſuppoſitum, ad quod fieri debet reciprocatio: ut Superbus eſt ſui laudator: Ioannes amat patrem ſuum: expectat te Ioannes, ut ſe iuues: principale ſuppoſitum eſt Ioannes. Sic in omnibus orationibus de ut, & ne, principale ſuppoſitum,

eſt ſuppoſitum prioris orationis: veluti magiſter præcepit ut ad ſe venirem. Ioannes timet, ne ſibi noceam Ioannes diligit Petrum & fratrem ſuum, de fratre Ioannis intelligitur. Ioannes diligit Petrum, & fratrem eius, de fratre Petri intelligitur: quia hic ad obliquum, illic ad principale ſuppoſitum fit relatio. Ideo in Euangelio bene dicitur, Iacob genuit Iudam, & fratres eius. Qui ſurgens accepit puerum, & matrem eius de nocte Et uocabis nomen eius Ieſum: ipſe ſaluum facies populum ſuum à peccatis eorum: eorum dixit. non ſuis, ne de peccatis Ieſu, quæ nulla fuere, loqui uideatur. Miſertus eſt dominus timentibus ſe. Quæſiuit dominus ex Petro an ſe diligeret. Intercedente coniunctione, non reciproco utimur, ut dictum eſt. Terentius. Pamphilus dat fidem, vxorem fore ſibi hanc: nam pater aliam ei deſponderat. Antecedenti non erit annexū reciprocum: quia nollem dicere filium ſuum diligit pater ſuus. Quamuis autem interdum communiter per reciprocum ac non reciprocum loqui liceat, non tamen id ſemper licere putabimus. Verbi gratia, indifferenter dicere licet, omnes optant quod ſibi utile eſt, & quod eis uel ipſis vtile eſt. Non tamen dicam, Omnes optant quod eis utile putant, ſed quod ſibi &c. Item quando per reciprocum generaretur amphibologia in alio relatiuo. ut is, & ille ſine amphibologia uti licet, uitabimus dubietatem, ut apud Ciceronem in Bruto, Præſertim cum ille Quintum Scæuolam ſibi minorem natu generum prætuliſſet. Dubium an ſibi ſocerum an ad Fannium referatur: & ſi dixiſſet ei, de Fannio utique locutus intelligeretur. item non dicemus, ſuus eſt, illius ſeruus aut doceo ſuum ſolius ſeruum, more Priſciani; quem præter eum nullus obſeruat. Neque per ſolum nominatiuum, ſed etiam per alios caſus loquemur. quando ad poſſeſſorem poſſeſſio tranſitionem facit & non ad alium: ut, Ciceronis ſuum filium piget. Præterea quoties nomen proprium, pronomen, aut aliud, ad quod fiat reciprocatio, præponitur cum uerbo. & ſequitur aliud ſuppoſitum cum uerbo, licet ſuppoſito addere ſuus; propter reciprocationem factam ad priorem ſermonem aut pronomen, non reciprocum propter reſpectum ad ſecundum. Quando vero tantum unus caſus

ſine verbo præcedit, ſi ad ipſum fieri poteſt reciprocatio, non ponetur aliud pronomen: Exemplum prioris: ut, ille aut Ioannes aut ſeruus tuus rogat te, ut ſuus aut eius apud te cœnet filius. Exemplum ſecundi: vt Pythagoram uenerabantur ſui diſcipuli, non diſcipuli eius. Præterea quando ablatiui abſolute cum reciproco præcedunt, non habet aliud pronomen locum, ut non dicam Tradito ei, ſed ſibi puero, uir dicendi peritus, ingenium eius perſpiciat. Præterea, in conſtruendo, ubi ſuus præponitur, utemur interdum reſolutione in non reciprocum, ut illud Senecæ, Sæpe in magiſtrum ſcelera redierũt ſua. Sic ordinabitur, ſcelera magiſtri ſæpe redierunt in ipſum, aut in eum. Difficilis tamen eſt reſolutio, ubi ſuum eſt ſubſtantiuum, ut hic, Suum cuique perſoluatur, niſi dicatur, Quod cuiuſque eſt, id ei perſoluatur: & ſimiliter, ubi ſuus pro proprio ponitur: ut, ſunt & ſua dona parenti: ſua. i. propria dona. Præterea bona cenſebitur reciprocatio, quando pronomen reciprocum ad principale ſuppoſitum refertur, quod fit quando loco reciproci poni poteſt in uero ſenſu ipſemet, aut ipſe idem cum dicto ſuppoſito. Verbi gratia in illo Terent. Orare iuſſit, ſi ſe amas hæra, iam ut ad ſe uenias: ſi ſe. ſ. ipſam hæram: ad ſe, i. ad ſemetipſam. Non tamen licet dicere, Petrus non adeſt, ſed filius ſuus, immo filius eius bene autem dicitur, Petrus filium ſuum miſit. Præterea vbi principale ſuppoſitum eſt quiſque, aut unuſquiſque fere locum habet reciprocatio, ſi tamen ſuperior ſeruetur regula: ut, Quiſque ſui memor eſt. Vnuſquiſque ad proximum ſuum reſpicit: non tamen dicas. Ioannem nemo diligit, ſed unuſquiſque liberos ſuos fouet, ſi de liberis Ioannis loquare. dicendum eſt enim liberos eius. Præterea, quoties ſuus ponitur pro debito aut proprio, aut ſubſtantiuum eſt, fere locum habet: nec eo facile quis abutetur: ut ſuis horis id facit. Sua & ſuos conſeruat diligens paterfamilias. Præterea, quoties gemina eſt locutio, ita ut bina complectatur ſuppoſita, licet ad prius dare reciprocum, aut ad poſterius non reciprocum: vt Quiſque vult quod ſibi, aut ei expedit: iuuenis non petit, ut illum aut ſe miſerum puteris. Præterea, quoties ſic ante hanc præpoſitionem Inter, ponitur genitiuus, datiuus, aut ablatiuus; licet non reciprocum,

cum,

eum, & reciprocum ſubdere: ut, Grammaticorum inter ſe, uel inter ipſos: grammaticis inter ſe, uel inter ipſos: ſed grammatici inter ſe, & ſcio grammaticos inter ſe diſſentire, &c. nõ inter ipſos. Ad hoc quando uerba ſingula ſunt, ſed duplex reſpectus, alter ad ſuppoſitum, alter ad obliquum: ſi pronomen reſpicit ſuppoſitum, erit reciprocum: ſin obliquum, potius non reciprocum: reperitur tamen & reciprocum. Exemplum prioris: ut tueatur nos Deus propter bonitatem ſuam, non eius: Secundi: ut, Cepi columbam in nido ſuo, & eius: quia reſoluitur, columba capta eſt in nido ſuo. Si uero dixero Ioannes cepit columbam, addam, in nido eius. Si tamen obliquo addatur uerbum, uel aduerbium, ad quod reciprocatio fieri debeat, erit in locus: ut, inueni leonem iratum ob amiſſam prædam ſuam, non eius. Eſt enim idem quod iraſcebatur. Poſtremo, quoties inter aliquos interuenit coniunctio, non eſt reciproco locus: unde non dicam, cepi leonem, & catulos ſuos, ſed & catulos eius. In reciprocis multi errauerunt, aut ipſis ex induſtria abuſi ſunt, ut Valla oſtendit. ſed ut bene cum Valla dixit doctiſſimus Badius caute uidendum, ad quid ſit relatio: ne non illi, ſed nos erremus cenſura. Hactenus in genere.

ARS VERSIFICATORIA.

LIBER X.

Carminis & metri, ſeu uerſus definitio.

Quid eſt carmen? Oratio ſtrictiori pedum lege coercita, & ornatiſſimum dicendi genus. Vnde dicitur carmen? A canendo, quòd ſit aptum cantibus: non quod lenocinio uocis cantanda ſint carmina ſed cum quadam grauitate pronuncianda. Nam autore Cęſare, qui bene legit carmina, bene cantat: qui uero bene cantat, male legit. Quomodo aliter dicitur carmen? Metrum, ex eo quòd certa pedum menſura carmen metiri ſoleamus. Quomodo ali

ter? Verſus, quòd tandiu uerti debeat, quoad recte conſtituatur, uel quia uno uerſu finito ad principiũ alterius uertamur.

DE PEDE.

Quid eſt pes? Metrica ſyllabarum conſtitutio. Dicti autem ſunt pedes, quia quemadmodum pedibus ambulamus ſic carmina quibuſdam quaſi pedibus incedere uidentur: uel quia per eos ueluti ſcalarum gradus, carmina ſcandimus. Quid eſt ſcanſio? Legitima metri in ſingulos pedes diſtinctio. Dic aliquot ex uulgatioribus carmina. Hexametrum, Pentametrum, Sapphicum, Aſclepiadæum, Phaleucium Habes ne ſuper his regulas? Habeo Oſtende.

Hexametrum carmen, eiusq; compoſitio.

Hexametrum ſenis carmen pedibus ſit, & uſque
Dactylus eſt quintus, ſextam ſibi vult regionem
Spondeus, reliquisque locis ſit uterlibet horum.

Dic ſenſum. Carmẽ hexametrum ſex pedibus conſtat: quorum quatuor primi ſunt dactyli vel ſpondei, quintus tantum dactylus ſextus vero ſpondeus. Quid eſt dactylus eſt pes conſtans tribus ſyllabis, quarum prima eſt longa, & duæ ultimæ breues? ut ſcribĭte, carmina. Quid eſt ſpondeus? Eſt pes conſtãs duabus ſyllabis longis: ut, Dōces, ſcribūnt. Affer exemplum carminis hexametri. Arma, utrunq; cano, Troiæ qui primus ab oris. Scande. Arma uĭ, dactil. rum que ca, dactil. nō Trō, ſpon. ĭæ qui, ſpond. primus ab, dactil. ōrĭs, ſpon. Scande ideſt diſtingue pedes, metire carmen, &c. Cur dicitur hexametrũ? Quia ſex pedum ictibus ipſum metimur: ab hex. i. ſex, & metrum, ideſt, menſura Quid in id annotari pręcipit Deſpauterius? Hęc ſequenti litera contenta.

Pedes nothi, ſiue illegitimi in hexametro.

Hæc te legitime docui: nam ſæpe poetæ.
Ipſa minus ſeruant: tu quanta licentiæ cautus
Eſt permiſſa, uide, ne quando turpiter erres.

Namque

Namque rei grauitas, quinta in regione locauit
Spondeum: ueluti, Magnum Iouis incrementum.
Datque pedes alios Maro: tu puer elige legem.

Explica. Heroici uerſus pedes legitimi ideſt ex carminis lege debiti, ſunt dactylus & ſpondeus. Admittuntur tamen nothi ideſt illegitimi per poeticam licentiam, quã cauebis: quia rara occurrit: nec niſi in magnis operibus eorum Poetarum qui extra omnem inuidię aleam poſiti ſunt. Poetæ itaque in quinta regione ſæpe ſpondeum locant, ubi rei grauitas & maieſtas ſignificatur, aut mœror & languor: tamen id raro eſt faciendum. Verg. Chara Deum ſuboles magnum Iouis incrementum. Idem: Tu ne ille Aeneas, quem Dardanio Anchiſæ? Et iterum de Sinone maximam triſtitiam languoremque ſimulante. Conſtitit, ac oculis Phrygia agmina circumſpexit. Hi uerſus ſpondaici dicuntur. Quãdoque ſexto loco eſt dactylus, ſed uix, niſi hypermeter locum habeat. Verg. At tuba terribilem ſonitum procul excitat horrida. Ob eam rem tales uerſus dactylici appellantur. Reperiuntur & alii pedes in diuerſis locis hexametri, qui ſunt Iambus. Anapæſtus, proceleuſmaticus niſi cenſurę licentiam eſſe uelis. Tu licentiam cauebis, niſi tantus fueris, quanti hi apud quos ea licentia reperitur: & tum ita cautè, & ita parcè uteris, ut ueteres. Qui ſunt hi pedes, quorum modo meminiſti? Iambus, eſt pes conſtans ex duabus ſyllabis priore, breui, altera longa, ut doces. Anapęſtus, pes, conſtans tribus ſyllabis, quarum duę primæ ſunt breues & ultima longa, ut anima. Proceleuſmaticus, pes qui conſtat quatuor ſyllabis breuibus: ut ariete, & uertitur in dactylũ per ſynæreſin, quaſi i, uocalis fiat conſonans. Eſt autem ſynæreſis duarum ſyllabarum in unam propter uerſum cõtractio. Subiice reliqua.

Vltima uerſus anceps.

Vltima cuiuſque eſt communis ſyllaba uerſus.
Ne credas eſſe in ſexta regione trocheum.

Vltima ſyllaba cuiuſcunque uerſus, eſt anceps idem communis, ſiue ad placitum, quod dixit Alexander.

Penthemi-

Penthemimeris, cum alijs cæſuris.

Per penthemimerim, breuis eſt producta licenter.

Penthemimeris eſt, vbi poſt duos pedes manet ſyllaba parte orationis finiens: veluti, Omnia vincit amor. hic poſt duos pedes omniā vincit ā, manet ſyllaba mor, finiens hanc orationis partem amor cuiuſmodi ſyllaba inuenitur licenter produci, ſi naturaliter ſit breuis, ne dicatur tertio loco eſſe Iābus, quem non recipit hæroicum, teſte Quintiliano, Alibi, At tibi Tymbre caput Euandrius abſtulit enſis.

Pentametrum carmen.

Pentametrum vult quinque pedes, pes tertius eſto
Semper ſpondeus. quartus, quintusque anapęſtus.
In reliquis ſpondæus erit, vel dactylus, vt vis.

Pentameter verſus conſtat quinq; pedibus quorum tertius ſemper ſpondæus eſt: quartus & quintus anapæſti: reliqui ſpōdæi, aut dactili, vel hi miſti, vt vis. Semper autem adſit penthemimeris, ſiue cæſura. Exemplum. Omnibus inuideas liuide, nemo tibi, Metire omnibus, dactyl. inuide, dactyl. as li. ſpond. vide ne, anapęſt, mo tibi, anapęſt. Alij ſcandendo poſt duos primos pedes faciunt cæſuram. deinde duos dactylos ſumunt cum altera cæſura, ſic, Arte leuis currus, arte regendus amor, arte le, dactyl. vis cur, ſpond. rus, cęſura, arte re, dactyl. gēdus a, dactyl mor. cæſura Vnde dicitur pētameter? A pente. i. quinque & metro menſura: quia quinq; habet menſuras, ſeu pedes. Pentameter verſus, cum hexametro iunctus facit carmen elegiacum, miſerijs, alijs etiam rebus ſcribendis aptum, quale eſt, Fortunam reuerenter habe quicunq; repente Diues ab exili progrediere loco. Et debet cum eo ſenſum concludere, aut ſuſpendere, ita ut in ſequentibus duobus penitus abſoluatur.

Aſclepiadæum carmen.

Vult Aſclepiadis verſus, ſpondeon habere
Principio, binos hinc rite capit choriambos
Pyrrhichius ſequitur, quo non velocior alter.

Aſclepiadæus verſus conſtat ſpondeo, duobus choriambis, & pyrrhychio: vt, Sanctorum meritis inclyta gaudia. Diſtingue pedes. Sancto, ſpon. rum meritis, choriam. inclita gau, choriamb. dia, pyrrhi. Quis pes choriambus? Qui conſtat quatuor ſyllabis: quarum prima eſt longa, ſecunda breuis, tertia breuis, quarta longa, vt nobilitas. Quis pyrrhichius? Qui ex duab. breuib. conficitur. Vnde dicitur verſus Aſclepiadæus: ab Aſclepiade inuentore.

Sapphicum carmen.

Quinque pedes Sapphus carmen capit, eſſe trochæus
Vult primus, quartusque & quintus, tertius autem
Dactylus, ipſe locum ſumes ſpondee ſecundum
Hoc carmen, poſt treis verſus, ſibi iungit Adonis
Metrum, quod ſic fit ſpondeum dactylus anteit.

Carmen ſapphicum conſtat trocheo, ſpondeo, dactylo duobus trocheis: veluti, Vt queant laxis reſonare fibris. Metire. vt que, trocheus. ant la ſpondeus, xis reſo, dactil. narœ, trocheus, fibris, trocheus. Huic carmini, poſt tres verſus, ſubditur Adonium, ſiue Adonicum, ſic dictum ab Adone puero, vel ab Adone inuentore, dactylo & ſpondæo conſtans: vt nubibus atris, condita nullum, &c. Nomen habet a Sappho puella, primum hoc genere apud Græcos vſa. Quid eſt trocheus? Pes qui ex lõga & breui conſtituitur: vt ſolue.

Phaleucium carmen.

Quum facies carmen, quod compoſuiſſe Phaleucus
Dicitur, in prima ſpondæus erit regione:
Dactylus inde datur, triplicem cui iunge trocheum.

Phaleucium conſtat ſpondeo, dactylo, & tribus trocheis: vt Paſſer deliciæ meæ puellæ. Scande. Paſſer, ſpond. delici, dact. æ me, troch. ae pu, troch. ellæ, troch. Nomen accepit a Phaleuco inuentore: & dicitur alias hendecaſyllabum, quod ſine ſynalœpha, & ecthlipſi vndecim eſt ſyllabarum. Quæ ſunt ſcanſioni figuræ potiſſimum deſeruientes? Synalœpha, Ecthlipſis, Synæreſis, Diæreſis. Profer de his regulas.

M, necat ecthlipſis, ceu uocalem ſynalępha,
Dictio dum ſequitur, quę a vocali incipiatur.

Ecthlipſis, eſt m, literæ cũ ſua vocali detractio, abſumptio, vel interemptio, quoties dictio aliqua in m, literam deſinit, & dictio ſequens a vocali inchoatur: vt hoc verſu.

Virtutem primã eſſe puta, compeſcere linguam. Scande.

Virtu, ſpond. tem pri, ſpond. meſſe pu, dactyl. m, & a, aſſum pta, ta com, ſpon. peſcere, dactyl. linguam, ſpond. Item Multũ ille & terris, &c. Scanditur ſic. Multil, let ter. &c. Aliquando tamen non interrimitur. Ennius: inſignita fere tum millia mi litum octo. Priſcianus: Et formam contra poſitarum imagine coni. S. quoque ſolo aliquando interimitur. Lucretius: Arbori bus veteres decidere falcibus ramos. aliquando cũ uocali præ cedenti. Vergilius: Aut ouium fœtus, aut vrētes culta capellæ. Sic ſcanditur. Aut o vi, dacty. um foe, ſpon. taut u, ſpon. rentes, ſpon. culta ca, dactyl. pellae, ſpon. Sinalœpha, eſt vocalis detra ctio, quoties in eam dictio deſinit, & ſequens à vocali exordiũ ſumit: vt ſera nimis vita eſt craſtina, viue hodie. Scande. Sēră nĭ, mīs vī, tēſt craſtină, vī uŏ die. Quod ſi verſus finiatur in m, vel in vocalem & ſequens a vocali incipiatur, nulla erit ecthlipſis, aut ſynalœpha præterquam in paucis verſibus, qui dicuntur hypermetri, vbi in verſu finito manet ſyllaba in m, vel in vocalem deſinens, quæ a principio alterius verſus abſumitur. Verg. Sternitur infelix alieno vulnere, cęlumq; Aſpicit, & terras, &c.

Vocalis non abſumpta, ſed correpta tantum.

Non perimens longam raro breuiare poeta
Conſueuit, veluti, Sunt inſulę ore canendæ.

Vocalis ante vocalem non ſemper abſumitur, ſed aliquando longa ſolum corripitur: quod notandum magis quàm imitandum cenſeo. Vergilius: Et longum formoſe vale, vale, inquit Iola: idem: Credimus? an qui amant ipſi ſibi ſomnia fingunt? Priſcianus: Nunc magno nobis ſunt inſulę ore canendæ.

Vocalis ante vocalem immutata.

Id mirare magis, vocalem nil variatam
Interdum cernes: velut, Ionio immenſo.

Aliquando uocalis manet inuariata, ſed id quoque magis notandum, quàm imitandum. Ouidius: Iactari quos cernis in Ionio immenſo. verſus eſt ſpondaicus. Vergilius: Et ſuccus pecori & lac ſubducitur agnis, &c.

O, ET HEV,

Heu, o, non perimes: at o interdum breuiabis,

O, & heu, ante vocales, integrę manent. Ouidius, O vtinã tunc cum Lacedęmona claſſe patebat. Vergilius: Te Corydon o Alexi, trahit ſua quenque voluptas. Ouidius, Heu vbi pacta fides? vbi quæ iurare ſolebas? &c.

Vocalis ante vocalem in eadem dictione abſumpta.

Vocalem perimunt plerunque in nomine eodem:
Sic Maro docte refers, aluearia uimine texta.

Synalœpha ſit nonnunquam in eadem dictione. Verg. Seu lento fuerint aluearia vimine texta. Scande, alvearia. Propertius: Eoſdem habuit ſecum, quibus eſt elata, capillos. Scande, os dhabu, it ſe, &c.

Synæreſis nulli vitanda.

Omnibus iſta licent, huic, cui, dij, dijs, quoque dehinc, dein,
Proin, deeſt, ſemianimis, prout, deorſum, prehendere, ſeorſum.
Sic ij ſic ijſdem. Quædam diuiſa leguntur.

Synæreſis, eſt duarum vocalium naturaliter diuerſarum, in vnam contractio, vt Theſi, pro Theſei. Phæton, pro phaeton: auris pro aureis, vt, Atria dependent lichni laquearib. aureis. In ſquentibus ſolet eſſe licita in carmine, huic, cui, dij, dijs, dehinc, dein, proin, deeſt, ſemianimis ſemiuſtus, ſemihomo, prout, deorſum, ſeorſum, prehendo, ij, ijſdem: vt, Huic coniux

Sichæus

Sichæus erat, Cui pendere ſua patereris, &c. [Quædam diuiſa, &c.] Nam huic interdum diſſyllabum eſt. Sidonius: Aſſurrexit huic coxit quod torridus Auſter. Albinus: ille cui ternis Capitolia cella triumphis.

Diæreſis.

Scandere ſi bene vis, tu noſce diæreſin apte,
Ex vna per quam duplex fit ſyllaba ſemper:
Sic ſyluę vates lyricus triſſyllabon effert.

Diæreſis eſt vnius ſyllabæ in duas diuiſio, vt ſyluæ diſſyllabum eſt: ſed vates lyricus Horatius, per tres ſyllabas ſyluæ, dixit: ideo notitia huius figuræ ad ſcanſionem neceſſaria eſt. Dię reſis, ideſt, diuiſio διαιρέω, ideſt, diuido.

I, vocalis vbi male putatur eſſe conſonans.

Nominibus Gręcis non conſonat I, vel, Hebræis:
Quapropter dices, Iacobus Iambus, Iaſpix
Profer Iulus, Iaſpis, Ioannes, & Ioſſe.
Suaueq; ab indoctis laniatum nomen Ieſus.

I, litera neque in græcis, neque in Hebręis unquam eſt conſonans: vnde Iacobus, quatuor ſyllabarum eſt, non trium iambus, Iaſpix, Iulus, Iaſpis, Ieſſe, Iaſon, Ioſep, Iacob, Ionas, &c. trium, Iob, duarum. Ieſus autem ſemper triſſyllabum eſt in quo bis peccauit Alexandex ibi. [Dat Ieſus um quatro, &c.] quòd Ieſus diſſyllabum protulerit, vt i, ſit conſonans, &c. ante e, producendum breuiauerit.

Quot ſunt regulæ generales quantitatis ſyllabariæ? Duodecim. Planum fac. Prima, de Poſitione.

Dum poſt ponuntur vocali conſona bina,
Aut duplex, longa eſt poſitu. Quod ſi duo ſubſint
Finali raro poſitu producitur illa.

Vocalis naturaliter breuis, quam duę conſonantes continuo ſequuntur, ita, vt una conſonantium in eadem dictionę

cum vocali ponatur: aut quam in eadem dictione ſequitur du plex, ideſt, x, & z, vel i, conſonans in medio dictionis non cõpoſitæ, inter duas vocales poſita, vt Maia, producitur ea vocalis poſitione: ſiue poſitu conſonantium, vel duplicis. Cur dixiſti vocalis? Quia omnis ſyllába gratia vocalis quanta dicitur: Cur dixiſti ita vt vna conſonantium? &c. Quia non oportet vtranque in eadem ſyllaba locari, verbi gratia, a, in at, corripitur: eadem ſi conſonans in principio ſequentis dictionis ponatur, producetur. Vergilius: At regina graui, &c. exempla regulæ ſunt, tempus, annus, luſtrum, dixerunt, azymus, aio, &c. Conſonans bis poſita, pro duabus habetur, vt prima in annus, &c.

Regula ſecunda, de Liqueſcentia.

Cum muta liquidam ſcribens in ſyllaba eadem,
Ancipitem ponas vocalem, quæ breuis eßet:
Hanc tamen in proſa ſemper breuiare iubemus.
Sunt l, & r, liquidæ: queis raro iungimus, n, m.

Quando vocalem natura breuem ſequuntur muta & liquida, eandem cum ſequente vocali conſtituentes ſyllabam, ita tamen: vt præcedens vocalis in eadem dictione ponatur, ipſa eſt anceps in verſu, in proſa vero ſemper correpta. Mutæ ſunt b, c, d, f, g, K, p, q, t. Liquidę l, & r, & aliquando n, & m. Ouidius: Et primo volucri ſimilis, mox vera volucris. Vergilius: Albaniq; patres, &c. Ouidius: Tempus Atla veniet. Sis ibidẽ: Id metuens ſolidis pomaria clauſerat Atlas &c. De n, & m, rariora ſunt exempla: vt arithmos, ideſt numerus, & cygnus, quę corripiuntur. Cur dixiſti in regula, vocalem naturam breuem? Quia quæ ſine poſitione producitur, nulla liqueſcentia poteſt corripi, vt prima in matrimonium, &c. Cur dixiſti eãdẽ cum ſequente? &c. Quia alioqui liqueſcentia locum non haberet: vt abnuo, obnuo, &c.

Regula tertia, de diphthongis.

Diphthongum produc in Gręcis, atque Latinis:
In Gręcis ſemper: verum ſubeunte Latina
Vocali breuio veluti pręit, atque præuſtus.

Omnis

Omnis diphthongus naturaliter producitur, tam in Gręcis quàm in Latinis: vt muſæ, cęna, audio, euge. In Gręcis quidem etiam ſubeunte vocali, ut Aeacus, Aeagrus, &c. In latinis verò tum corripitur ſæpius, ut præeſſe, præhĕdo: tum omnia a præ, compoſita ſequente vocali. Vergilius: Stipitibus duris agitur, ſudibuſue pręuſtis. Ouidius. Raptaturq́ue comis per vim noua nupta pręhenſis. Quid eſt diphthongus? duarum uocalium vim ſuam retinentium in eadem ſyllaba complexio. Vnde dicitur? A dis, ideſt, bis, & diphthongos, ſonus, quaſi duarum vocalium ſonus. Quod ſunt diphthongi? Sex, æ, œ, au, eu, ei, yi, vt ſępe, fœnum, aula, Euterpe, treis, Harpyia.

Regula quarta de vocali, ante vocalem.

Vocalis breuis ante aliam manet vſque Latinis.

Vocalis ante vocalem in Latinis dictionibus corripitur: vt Marius, Maria, Lucius, Lucia.

Quinque exceptiones.

Ni capit r, fio, produc: & nomina quintę,
E, ſeruant longum, ſi præſit i, ceu ſpeciei.
Anceps ius erit patrio: dic ſemper alius:
Alterius breuio tantum: commune ſit ohe.
Caius, & Cai produc. conformia iunge.

Exceptiones ſunt quinque. Prima, Fio, producitur, vbi abeſt, r, vt fiebam, fiam: vbi uero adeſt r, corripitur, vt fieri, fierem. Secunda nomina quintæ declinationis producunt e, ante i, in genitiuis, datiuisq́; ſi præcedat i, ſicut ſpeciēi: ſecus corripiunt, vt fidĕi, rĕi. Tertia, Pronomina ſecundæ declinationis, & nomina habentia ſecundam declinationem pronominum, variant i, ante vs, vt vnius, illius, quæ in proſa tantum producuntur. Alius in genitiuo tantum producitur. Alterius ſolum corripitur. Quarta, Ohe, interiectio exclamantis & ſatiati, variatur. Quinta, Pompei, Cai, Vultei, ſimileſq́ue uocatiui producuntur, & ubicunque i, conſonans in vocalem vertitur, vt fit in Caius, triſyllabo.

De vocali ante vocalem in Græcis.

Hic Greci variant, nec certa lege tenentur.

Græcorum quædam producunt vocalem ante vocalem, vt aer, latrīa: quædam corripiunt, ut, ſophia : de quibus non poteſt dari certa regula.

Regula quinta de Deriuatis.

Deriuata patris ſeruabit dictio normam,
Conſona ſi patris maneat: docet iſtud aratrum.
Multa tamen tolles poſt declarata, vel ante.

Syllaba, tanta eſt in deriuatiuo, quanta fuit in ea primitiui parte, vnde immediate deriuabatur, ſi conſonans primitiui maneat in deriuato: vt legi, præteritum priorem producit: ergo ēt legerem, legerim, legiſſem, legero legiſſe, quia a legi formantur. Lego autem priorem corripit, ergo etiam legebam, legā, legerem, &c. Item ſupinum aratum producitur, ideo etiam quod ab illo fit aratrum, non poſitu tantum, ſed natura ipſa, &c. Cæterum multa contra primitiuorum regulas, aut producuntur, aut corripiuntur, quorum nonnulla iam dicta ſunt: plura declarabuntur.

Regula ſexta, de Compoſitione.

Simplicis obſeruat menſuram compoſitiuum,
Quamuis diphthongus, vel vocalis varietur.
Hanc legem ſpernunt dicus a dico: innubus, atq;
Pronubus, ambitus, nihilum cum ſemiſopitus,
Peierat a iuro, tum deierat, agnitus, & cog.
Connubium varies: ab itum, comitia, dicas.

Compoſitum ſequitur ſimplicis regulam, & contra etiam diphthongo, aut vocali mutata: vbique tamen ſunt regulæ obſeruandæ poſitionum & vocalium ante vocales, vt ludo, colludo. lædo, illido: amicus, inimicus: tabeo, intabeo taceo reticeo: facio, reficio, &c. Per hanc regulam præpoſitiones in compoſitione quantitatem priorem ſeruant, vt abeo, adamo, ſubeo,

euoco,

euoco,dedĭco,amouĕo,&c. Hanc legem, &c.] Ab hac regula demuntur. A dĭco,nomina in dĭcus,ut cauſidĭcus,maledicus, &c. A nubo,pronŭba,ĩnŭba,Connubium, uariatur. Ambitus, ta,tum,participium ab ambio,ambis,producitur: Ambitus nomen,ſemper corripitur Nihilum,à ni.i.non,& hilum,res nullius pretii,ut pote, fabæ nigrum, quod producitur : nihilum autem corripitur. Lucret. De nihilo nihil, in nihilum nil poſſe reuerti. Sōpio, primam producit: at ſemiſōpitus eandem corripit. Cætera ſatis patent præter comitium, quod a ſimul itando dictum uolunt,& producit primam etiam, &c.

S E, & D I.

Se,produc,& di,præter dirimo: atque diſertus:

Se,& Di,præpoſitiones Latine inſeparabiles producuntur: ut sēgrego,dīduco,&c.Corripiuntur tñ Dĭrimo, Diſertus.

R E.

Eſt re,breue: at refert a res,producere debes:
Reijcit,& reicit. Nam quę iacio tibi format,
I,prius interdum tollunt,ut corripiantur.
Addit vel demit metri grauitate poeta.

Rĕ,præpoſitio inſeparabilis corripitur, ut rĕdeo, rĕditus, pro annuo prouentu,renuo,&c. [At refert, &c.] Refert a res, compoſitum,producitur,alioqui corripitur Reiicio, a re, & iacio,producitur poſitu quia in eo verbo i; duplex efficitur: vbi autem corripitur,i,conſonans abiicitur: quod etiam contingit in aliis compoſitis a iacio,ut adiicio,uel adicio:abiicio, vel abicio:ſubiicio,uel ſubicio,&c.Ea abiectio, in proſa barbariſmum facit:in carmine in his compoſitis a iacio, omnibus licet. Poetæ profecto plerunque metri gratia aliquid addunt, aut demunt,id in proſa eſſet barbariſmus, præterquam forte in paucis iam olim in proſa admiſſis.

P R O.

Eſt pro,breue in Græcis: pro,longum ritè Latinis.

Prŏ,Græca præpoſitio,pro ante,ſemper corripitur,ut prŏlepſis,prŏlogus,prŏpheta,&c.Pro,Latina præpoſitio producitur,ut prōdo,prōficio,&c.

Pro,

Pro, correptum.

Corripias pronepos, profugat, profugit, proficiſcor
Et procio, peto ſignificans: cui iunge procello,
Atque profana, profeſſa, profunda, profeſta, profari.
Propino, uario, procuro, iungo, profundo,
Sic bene docte locas propello, propago, Lucreti.

Dictiones literę inſertę corripiunt prŏ. Inter quas propino, procurro, profundo, propello, propago propagas uerbum, uariant. Propello quidem & propago apud Lucretium potiſſimum.

I, & O, in compoſitis.

Pars ſi componens, fini prior i, uel o, donat,
Sit breue: cunctipotens, & Timotheus manifeſtant.
Quod ſi non ſemper manet i, producito ſemper.

Habet hæc regula partes duas, quarum prior eſt. Dictiones compoſitæ, ſiue Latinæ, ſiue Græcę terminantes in i, primam partem compoſitionis, breuiant i, bĭfidus, trĭfidus, ſeſquipes, ſemĭuir, uitĭſator, &c. Poſterior, dictiones Grecæ terminantes in o, primam partem compoſitionis breuiant illud ŏ, ut Dorŏthea, Samŏthracia. Timŏtheus. [Quod ſi non, &c.] Hoc ſi ex declinatione tantum proueniret, produceretur, ut tantīdem, tantīcunque, quanticumque &c.

Exceptio.

A quotus, atque dies, recte uariato: at ibidem
Et tibicen erit longum, cui iungis ubique.
Protrahit auſonius matricidam grauitate.
Lagopus, geolophus, atque Theophila produc
Cum leucopetra: Geometra iungitur apte.
Quod medius facit atque dies, producito ſemper.

A quotus, & dies fit quotidie, & hinc quotidianus, & uariari poteſt utrunque. At ibidem, tibicem, ubīque producunt i, ſcilicet ſecundo loco poſitum. Auſonius metri grauitate producit

ducit matricida, in Monoſtichis Cæſarum, Matricida Nero proprii uim pertulit enſis. Lagō pus, auis leporino uillo pedes habens. Geōlophus ideſt terræ tumulus. Theōphilus, Theō-phila, propria. Leucō petra, loci nomen, & interpretatur alba petra. Geō metra, notæ ſignificationis, producūt o. Merīdies, quaſi medius dies, producitur ſemper.

Regula ſeptima de præteritis diſſyllabis.

Præteritiua tenent primam diſſyllaba longam;
Tolle bibit, ſcidit, & fidit, ac tulit, ortoque do, ſto.

Præterita diſſyllaba producunt priorem, ut uēni, fēci, uīdi, &c. Tolluntur ſex, bibi, ſcidi, fidi, tuli, dedi, ſteti, quæ breuiāt.

Regula octaua, de geminatis præteritis.

Corripiunt binas geminantia, ceu ceciderunt.
Tolle, ceciderunt a cædo, a pedo pepedi.

Præterita geminantia principium, primam & ſecundā ſyllabas corripiunt, niſi poſitio impediat, ut tetigi, peperi, pepuli, tetudi. In cēcidi uero, a cædo, & pepedi, prima tantum corripitur, ideo excipiuntur.

Regula nona, de ſupino diſſyllabo.

Cuncta ſupina tenent primam diſſyllaba longam.
Præter nata ſero, cieo, lino, ſto ſino, ſiſto,
Do, ruo, cum queo, eo, reor. At ſtaturus, atum dat.

Supina diſſyllaba producunt priorem ſyllabam: ut uīſum, luſum &c. [Præter nata &c] Eximuntur, Sătum a ſero, cĭtum a cieo, lĭtum a lino, ſtătum a ſto, & ſiſto, sĭtum a ſino, dătum a do, rŭtum a ruo, quĭtum a queo, ĭtum ab eo, rătum a reor. Staturus contra primitiui naturam primam producit.

Regula decima.

Præ, tum, uocalem de ui, reliquis dabo longam.

Omne ſupinum non dictum, mutans ui, ſyllabam in tum, producit uocalem ante tum: ut expeditum, petitum, &c.

Regula duodecima, de uerborum crementis.

A in crementis verborum.

A creſcens produc: niſi cremento dare primo.

Crementum uerbi eſt, ubi exceditur ſecunda perſona ſingularis numeri præſentis temporis, indicatiui modi, actiuæ uocis: quæ ſi defuerit, qualis foret, oſtenditur: ut amamus, creſcit: quia excedit hanc perſonam amas. Oſcularis, creſcit: quia ſi ſecunda perſona actiuæ uocis foret, ipſa eſſet oſculas. Vocalis in primo cremento eſt, quæ erat ſecundæ perſonæ ultima: reliquæ in ſecundo cremento eſſe dicuntur. A, igitur in omni cremento producitur: ut amamus, lugebāmus. Excipitur in primo cremento do, das, dare, cum primę coniugationis compoſitis: ut venundăbam, peſſundăbam, &c.

E, in crementis.

Niſi ſubit r, produc e, ſemper: quum ſubit r, do
Cum ſocio ternæ breue præſens: protrahe reris.
Semper e, corripitur præ ram, rim, ro, beris adde.
In reliquis produc, quamuis ſteterunt. Maro dicat.

E, in vtroq; cremento producitur: vt amemus amaremus, docemus, legebam, niſi poſtponatur r, nam tunc corripitur omne præſens tertiæ coniugationis: vt legor, legeris, legere, legeremus, legerem. Cum ſocio. i. præterito imperfecto ſubiunctiui modi. Re, ante re, uel ris, producitur: vt legēreris. E ante ram, rim ro, ſemper corripitur: ut legeram, legerim, legero. Sic amaueram &c. Beris vel bere, corripitur: vt amaberis amabere. Cętera producuntur, ut ſteterunt, ſegerunt, qualia Vergilius, & plures licenter corripuere: nos non imitabimur.

I, o, & u, in crementis uerborum.

I, produc primo cremento, dummodo quartæ.
Eſt uerbum: debet ſemper producier iui.
Corripe præteritis imus, undique; uenimus edit.
In ſubiunctiuo rimus, ritiſque licenter
Inuenies: nolito, uelito, uelimus, & itis,

Et ſimus,ſitis,produc. Erit u,breue, non o.

I,in primo cremento verbi quartæ coniugationis ſemper producitur: vt audimus auditis, audire, audirem &c. Ibam ibo &c Item preteritum in iui, producit ubique i, ante ui:ut petiui, petiueram. Imus,in omni præterito corripitur:ut uenimus,audiuimus, niſi in ſubiunctiui præterito,in quo rimus, & ritis, licenter producuntur &c. O in cremento producitur: ut amatore: V, uero corripitur, vt uolumus. Cætera nota ſunt.

Regula duodecima, de nominum crementis.

Crementum nominis,pronominis,& participii, eſt exceſſus obliqui,in ſyllaba,uel ſyllabis,ſupra nominatiuum eiuſdē numeri:ut puer pueri,qui quorum. In cremento autem plurali,a,e,& o,producuntur:ut harum,rerum,horum. I,& u, corripitur,vt artibus,artubus. Prima declinatio in ſingulari non creſcit,niſi pro æ,dicatur ai,de quo ſatis dictum eſt. Nec quarta niſi in datiuo, vbi eſt uocalis ante uocalem,ut dictum eſt.ergo a ſecunda auſpicabimur.

Crementum ſecundæ declinationis.

Quæ ſequitur primam tantum producit Iberi.

In ſecunda declinatione unicum producit penul. genitiui, Iber,Iberi,& eius compoſitum Celtiber Celtiberi.

Tertiæ crementum A, & O,

Dic atis,onis,ab o fer:inis,breue: protrahis enis.
On ſi uertis in o,menſus ſit qui fuit ante.

A,corripitur,ut poema poematis. Ab o, producuntur ōnis, & ēnis:ut Cato Catonis,Anio,Aniennis, Inis, ab o,corripitur,ut uirginis &c.Si Græca in on, amittant n,ſeruat in obliquis quantitatem quam habuerunt:ut Agamemno Agamemnŏnis:Briton Britonis:ſic Brito Britōnis Saxo Saxōnis:Macedo Macedonis &c.quæ corripiuntur.

C.

Dices halecis:nec ſpernes Melchiſedecis.

Halec halecis: Melchiſedec Melchiſedecis producunt penultimam genitiui.

D.

David Davidis dices. Bogudis Bogud optat.

Producitur etiam Davīdis, Bogud Bogŭdis corripitur.

L.

Maſculeum dat alis: neutrum formatur ab alis:

Elis, cum ſolis produc: reliquis breviatis.

Al alis, maſculini generis corripit penultimam: ut ſal ſălis, Annibal Annibalis &c. Neutra producuntur: ut capital capitalis &c. Sic Michaēlis, Daniēlis &c. Sol Solis, Reliqua corripiuntur.

On, nimis incertum eſt. En, inis dat. cætera produc.

En, ĭnis, corripitur: ut nominis. Cætera producunt, ut Peānis, Damonis &c. Delphinis. De on, non poteſt tradi certa regula: nam multa producuntur: ut Babylon Babylōnis, multa corripiuntur: ut canon canonis, &c.

R.

Aris, produco neutris. Nectar, iubar, aufer.

Protrahe nar naris, furis, ueris, Ricimeris,

Byzer, Ser, & Iber: in ter Græcum, æthere dempto.

Oris, ab or, produc. cum neutris corripe Græca.

Arboris, & nemoris breuies, indictaque cuncta.

Aris, ab ar, neutri generos producitur: ut laqueāris &c. Tolluntur nectăris, iubăris, & quędam propria: ut Hamilcar Hamilcăris &c. [Protrahæ nar &c.] Porriguntur quæ ſequuntur in litera, Nar Nāris, fluuii nomen: Fur fūris, uer uris, Ricimer Ricimēris, uiri proprium, Byzer Byzēris, populus, Ser Seris, populus, a Sera urbe, apud quam ſunt lanigeræ arbores: unde ſerica ueſtimenta conficiuntur. Iber Ibēris, Hiſpanus. [In ter, Græcum, &c.] Græca in ter, producunt penultimam genitiui: ut crater cratēris, character charactēris. Excipiuntur, Aether, ætheris. [Oris, ab or, produc, &c.] Producor, oris, ab or, ut amōris &c. Sed corripe neutra, ut marmoris &c. Et Græca, ut

Caſtòris, Hectòris: cum memoris, arboris, & cum omnibus non dictis, ut mulièris, guttùris, martyris, &c.

A S.

Atis, ab as, produc. Ab anas anatis, breuiato:
Cætera corripies, niſi uaſis: dico, uadis, uas.

As àtis, porrigit, ut pietas pietatis &c. Demuntur anas anatis, auis &c. ut mas màris, uas uàdis, & Græca mittentiam genitiuum in adis: ut Pallas Palladis &c.

E S.

Es, breuiat: niſi cum locuples, merceſque, quieſque:
Sic hæres, Græcum iungo, quod præbuit, etis.

Es, breuiat penultimã genitiui: ut miles militis, interpres interpretis. Ceres Cereris &c. Producuntur uero locuples locupletis, merces mercedis, quies, quietis, hæres hæredis, & Græca quę habent in genitiuo etis: ut magnes magnetis, tapes tapetis, lebes lebetis &c.

I S.

Is breuiat, Tollo glis gliris: quodque datitis:
Et Pſophis, Crenis, Neſis, Græcum quod in n, fit.

In is, corripiunt penultimam genitiui: ut lapìdis, Isìdis, cìceris &c. Sed porrigunt glis gliris: & quæ habent itis ut Dis ditis. Sic Sãnis. Quiris, Lis, & Pſophis, idis, urbs: Crenis, idis, Nymphæ nomen. Neſis, idis, inſula adiacens Campaniæ. Adde Græca in is, quę per n, etiam finiuntur: ut Salamis Salaminis, Thracis Thracinis &c.

O S.

Protrahit os, tria corripiunt, bos, compos, & impos.

Os, in obliquis penultimam producit: ut Rhinoceros Rhinocerotis, cuſtos cuſtodis, flos floris, Tros Trois, Minos Minois, Heros, Herois. Tria, bos bouis, compos compotis, impos impotis corripiunt.

V S.

V S.

Vs,breuiat. Tollas præ dis,ris, tis, quod habebit
V,præter pecudis Lugurisque,intercutis, addo.
At mellus,melioris habet:conformia iunge.

Vs penultimam genitiui corripit,ut corpŏris, uellĕris, tripŏdis,œdipŏdis &c. Producunt.quę habent ūtis,ūdis,aut ūris, virtūtis,ſubſcūdis iūris:ſic, incūdis. Corripiuntur pecŭdis,Liguris,a Ligus:& intercus intercŭtis. Comparatiua producuntur,ut melioris,&c.

B S. P S. M S.

Conſona cum præit s,patrij penultima curta eſt:
Hinc cyclops,ſeps,gryphs,conops,cercops,remoueto.
Atque Europs,hydrops. Fuge Cyclopis atque Dolopis.

Nomen in s,pręcedente conſonante:ut bs,ms,ps, penultimam genitiui corripit: vt lelaps lelăpis, nomen canis &c. Producuntur cyclops cyclōpis,gigas vnoculus, dolopis fuge.i.caue producere,contra Sulpit. Seps sēpis, ſerpens: gryphs gryphis animal:conops conōpis,ideſt culex Cercops Cercōpis, populus:Europs Europis,proprium regis : Hydrops Hydrōpis,aqua intercus.[Fuge Ciclopis, &c.] Ciclopis producitur tantum,contra ſulpitium. Dolopis uero corripitur.

X.

Prægis,uocalem breuio: Producito lex,rex.
Ex,icis,abbreuiat,uibex,niſi. Cætera produc.
Præter abax,ſmilax,atrax:cum dropace candax,
Fax,atax,pharnaxq;,panaxque, ſtoraxq;,colaxq;
Pix,onyx,illix,biſtrix,cum maſtiche, uarix;
Corendix & eryx fornixque,calixque, cilixque.
Dic felicem,ſalicem laticem,natricemque,niuemque,
Cappadocem,celocem,cum præcoce. Iungitur iſtis
Dux,trux,nux,crux,atq; uolux. Variabo Syphacem.
Et Bebricem:raro nomen producimus iſtud.

Vocalis

Vocalis ante g,corripitur:ut,remex remĭgis, grex gregis, Phryx phrygis &c.Sed producuntur lex legis,rex rēgis Corripe item ĭcis,ab ex:ut uertex uertĭcis &c. Vnum producitur uibīcis.Cætera producuntur in obliquis:ut myrmex myrmecis,halex halecis, pax pācis &c. Quæ ſequuntur in textu breuiantur:abax abăcis,menſula numeratorum: ſmilax ſmilăcis, ſpecies ederę:Atrax Atracis fluuius:dropax dropăcis, unguenti genus:Cādax,inſula,uulgo Candia,fax făcis. Atax Atacis, fluuius:Pharnax uiri proprium:Panax panăcis, herba: ſtorax ſtorăcis, genus aromatis,Colax colăcis, paraſiti nomen: pix pĭcix:onyx onychis,unguis &lapillus pretioſus:illix illĭcis.i. fraudulentus:hiſtrix hiſtricis,herinaceus: maſtix maſticis, reſina lentiſci arboris: maſtis maſtigis:uel maſtigos,flagellum. hinc maſtigia ideſt verbero verberonis: uarix uaricis,plus æquo intumeſcens vena:coxendix coxendicis, coxa. Eryx Ericis,urbis,montisque nomen:fornix fornicis, arcus lapideus: Calix,notum:Cilix icis populus:filix,herba: ſalix, larix icis, arbor:natrix icis,ſerpens:nix niuis: Cappadox Cappadŏcis, quiſpiam in Cappadocia natus:præcox prçcŏcis,prçmaturus. dux,trux cis,crudelis:nux,crux,uolux.Syphax,proprium uiri uariatur,& Bebrix,populus,raro producitur.

Exples animum,ſed non omnino:nam ſuperſunt plura multo, ſine quibus diſſyllabaria quantitas non ſit futura in promptu.Generalia percurri,ſpecialia de finalibus potiſſimũ ſubiecturus.His aut illis ſi non ſatisfecero,ubi minus ſatiaris, Deſpauterii commentarios legito diffuſiores: qui ſi nequibunt explere nunquam explebeіs.Omittant iſtud: Generatim de ſingulis diſſertis.Sit ita ſane de dictis. Quid de primis & mediis:adeo uariis & incertis generatim ne maxime ex ſequentibus Badianis verſibus deprome.

De primis, regulæ generales.

A ſolum trahit l,quodque & diſſyllabba mamnas.
E,diſſyllaba d,ſimul l,tradant,ſed & n,s:
T,que uel u,conſo.Cætera corripiunt.

Et quintum, cuius rectus producitur: & mna.
Producunt noſtri quædam muliebria Græca
In recto, ut Tegea: ſine teſte nihil uolo tale.
Non declinatum produc, ita: cum quia, demptis,
Et puta non verbo. Ginta melius loco longum.
Poſtea, & vltra, leges cum contra, curta licenter.
Eia breue eſt Flacco.

Vltima ſyllaba noſcitur poſitu: ut poſt, aſt, eſt, amant. Diph tongo: ut heu, muſę. Regula, vt A, declinatum corripitur, ut muſa, Anna, nominatiui & uocatiui caſus. Loquimur de declinatis per caſus, non per tempora. [Sed protrahe, &c.] Ab hac regula tolluntur ablatiui, quia producuntur, ut muſa, mea, lecta, & uocatiui a nominatiuis productis, ueluti Aenea, Anchiſa, Atla. Mna monoſyllabum cuiuſcunque caſus producitur. [Producunt, &c.] An in nominatiuo Græco fœminini generis, a noſtris corripitur, licet illi producant: ueluti Scylla, Medea, Lerna, &c. Quoſdam tamen nominatiuos noſtri produxerunt ad imitationem Græcorum, ſic tamen ut aliqua cæſurarum locum habeat: ideo nihil tale producemus ſine autoritate, idque faciemus rariſſime, quia poterunt in e, terminari, ut Tegea, uel Tegeę, &c. [Non declinatum, &c.] A, in omnibus per caſum non declinatis producitur, vt clama, fruſtra, præterea, ſupra, &c. Corripiuntur autem itā, quia, & puta, aduerbium. Numeralia in ginta, rectius producuntur: ut triginta, quadraginta, &c. Produc quoq; præterea, antea, poſtea, contra, ultra, quæ interim corripiuntur. Eia, Valerius Flaccus corripit, & alleluia, Sidonius.

E, in ultimis.

E, breuia. Primæ produc, & nomina quintæ.
Cum natis addes pluralia cuncta ſecundæ:
Iunge doce, & ſocias. Monoſyllaba longa repono,

Inclinatiuas præter. Male, cum bene, dempto,
Omnia produces aduerbia, ſiqua ſecunda
Præſtiterit, ſummique gradus aduerbia quæuis,
Sunt ferme, atq; fere producta, quibus dabis ohe.

E, corripitur, ut docere, Ganymede, Hercule, Achille, & ſimiles uocatiui, & ablatiui tertiæ. [Primæ, &c. E, in prima & quinta declinatione, in quocunque caſu reperitur, producitur, ut paraſceue, Anchiſe, &c. uocatiui, & ablatiui ſpecie, die, re: hic hodie, pridie, poſtridie, quotidie, quare. Produc, quoque pluralia in e, ut cete, tempe. ſecundæ, &c. Producitur omnis ſecunda perſona uocis actiuæ, ſingularis numeri, præſentis temporis ſecundæ coniugationis, imperatiui modi, ut doce, mone. Monoſyllaba producuntur: ut ne, te, ſe, de. Hinc demuntur cõiunctiones encliticæ que, ue, ne & in compoſitis quiſque, nõnè, &c. Producuntur aduerbia in e, ab adiectiuis ſecundæ declinationis, ſiue comparantur, ſiue non, ut pie, egregie, æque docte, &c. Corripiuntur tamen bene, & male, atque mage pro magis. Aduerbia ſuperlatiui, vndecunque fiunt, producuntur: ut maxime, minime, &c. Produc etiam fere, ferme, & ohe.

I, finale.

I, longum pono, uocitantem contraho ternæ.
Sæpeque Grecorum ternum, Minoidi, teſtis.
Sed niſi, ſiue quaſi, mihi, ibi, ſibi, ubi uariabis.
Et tibi, iunge cui, tantum breue moly, locatur.

I, producitur. Corripitur uero cunctus tertiæ uocatiuus, ut Alexi, Amarylli, Phylli, &c. Datiuus quoque tertiæ Grecus corripi inuenitur: ut Palladi, Minoidi. &c. Sed niſi, &c.] Variabit in litera poſita, inter quę, niſi, & quaſi rectius corripiuntur. Cui, ſæpius eſt monoſyllabum. Moly, tantum breue. herbæ nomen.

O, in fine.

O commune datur, produc monoſyllaba, iungens
Cum terno ſextum; atque aduerbia nomine nata,
At uariabo cito, cum ſedulo, mutuo, crebro,
Seroque, fit curtum modo, ſolum ſed breuiari
Ergo pro cauſa non vult. produco quaterno
In caſu nomen, fit cuius in us genitiuus.
O, patrij produc: uariaque gerundia uerba.

O uariatur, ut Cato, leo, Apollo, &c. Producuntur tantum monoſyllaba, ut do, ſto, pro, &c. Producuntur tantum datiui & ablatiui, ut domino, meo, amato, &c. Producuntur tantum & aduerbia ex nominibus ducta, ut tanto, quanto, falſo, primo, &c. Variantur autem, cito, ſedulo, mutuo, crebro, ſero. Ergo pro cauſa producitur. Produco Græcum in o, faciens genitiuum in us in nominatiuo, datiuo, accuſatiuo, & ablatiuo, ut Dido, Clotho, Argo, Clio, Sappho, &c. genitiuus in o, producitur tantum, ut Apollos, Apollo, Androgeos, Androgeo, &c. Varia gerundia uerba, ut, pluribus his ęger moritur uigilando, ſed illum.

V, & B.

V, ſemper produc. B, contrahe. Barbara deme:

V, produc, ut Ieſu. B, corripitur, ut ab, ob. Demuntur Barbara in b, quia producuntur, ut Iob, Aminadab, Iacob, &c.

C, in vltimis.

C, produc. Præter nec, donec ſed variabis
Hic, bene pronomen, fac, uerbum iungimus iſti.

C, producitur: ut, sic. Corripiuntur, nec, donec. Hic: aduerbium producitur: pronomen uariatur, & fac uerbum.

D, & T.

D, breue ponatur ceu t, niſi ſyncopa fiat.

D, corripitur, ut apud, Bogud. Sic nomina in t, ut, caput,

amāt,docēt:niſi aliquando per ſyncopen producatur, ut ſumāt,pro fumauit,obīt,pro obiuit.

L.

L,breue ſit.Cum ſol,ſal,nil, tolluntur Hebræa.

L,corripitur:vt Annibal,Hiempſal, mel, fel. Producuntur ſōl,nīl,& ſal. Hæbrea quoque producuntur: ut Michaēl,Raphaēl,&c.

N.

N,produc.Demas an,in,& prolem, tamen atque
Forſitan,& forſan,uiden,huic conformia iunges.
Quod dat inis,curtum eſt,uelut on, quod tertia neſcit.
Corripitur quartus,quando breuis ultima recti eſt.

N,producitur,ut Himēn,Titān,delphīn.Et omnia nomina tertiæ in on, ut Agamemnōn. tolluntur à regula ăn, ĭn, cum prole,deĭn,exin,ſubĭn,proin,tamĕn,attamen,forsăn, forſită, uiden'& quęcunque per apocopen n, habent, ut mĕn'promè ne?ten',te ne,egŏn'ego ne,&c.Quod dat,&c. Corripe en, habens inis,in genitiuo,ut pecten,crimen,&c. Corripitur quoque in on,ſecūdæ declinationis,quod Latini in im, uertere ſolent,ut Iliŏn,Peliŏn,&c.Corripitur ſimiliter accuſatiuus, cuius nominatiui ultima corripitur,ut Medean Maiăn,&c.Accuſatiui a longis nominatiuus producuntur tantum, ut Aeneān, Anchiſēn.

R.

R,breuies.Produc cuius dat patrius eris:
Addito iber, aer,æther, Sit Celtiber anceps.
Vt cor,non longum melius. Producito tantum
Cur,far,Lar,fur,nar,par:uix prolem breuiabo.

R,corripitur,ut mulier,pater,mater, &c.Producuntur nomina in er,habentia eris,penultima longa in genitiuo,ut crater,character,clyſter,&c.Ver,iber,aer,æther,adduntur. Celtiber uariatur, & cor, quod tamen melius corripitur. Producunt tantum cur,far,&c.par cum compoſitis,impar,&c.quæ non omnino recte breuiantur quandoq;.

A S.

As, produc. Sed adis, quæ dant patrio, breuiantur.
Et ternæ quarto: uates, bonus Helias, inquit.

As, producitur, ut foras, &c. Corripiuntur tamen omnia nomina tertię, quorum genitiuus in adis, uel ados, deſinit, ut Arcas, &c. Corripe quoque accuſatiuum pluralem tertiæ in as, ut rhetoras, &c.

E S.

Ponitur es, longum. Pluralia corripe Græca,
Quæ creſcunt uelutes, deſum, penes, inquies adde
Cum neutris: & ſi patrio eſt penultima curta
Ternę, Tolle Ceres, Aries, paries, abies, pes.

Es, producitur, ut Anchiſēs, Dares, &c. Corripiuntur autem omnia Græca pluralis numeri tertiæ declinationis creſcentia in ſingulari: ueluti, Dæmonĕs, Vaſcones, Britones, Pæanes, Delphines, crateres, caſtores, gigantes, pixides, & quamplurima alia. Es, a ſum corripitur, ab edo, producitur. Penes item præpoſitio, & inquies nomen, corripiũtur: quemadmodum & nomina neutri generis, ut Hippomanes, cacoethes, &c. Corripiũtur & nomina tertiæ in es, penultimam genitiui breuiantia, ut pote quę itis, etis aut idis, penultimam breui obtinent, ut miles, teres, deſes, &c. Producuntur ſolum Cerēs, ariēs, pariēs, &c.

I S.

Is, breuio: uerum plurales protraho caſus:
Iſque quod in patrio mutatur in itis, & inis,
Aut entis. Thetis uario. Glis, Vis, quoque nomen,
Cum uerbo, longum eſt, ueluti perſona ſecunda
Protrahit, is, quoties itis, plurale reponit.

Is corripitur, ut inquis, quis, bis, &c. Producito omnem caſum pluralem in is, ut queīs, plurale, dominis, &c. Item treis omneis, &c. Prout etiam nomina in is, quæ penultima longa,

faciunt genitiuum creſcentem in itis,uel in inis,ut lis,Dis, Sã nis,Salamis:aut in entis,utSimois, Pirois,&c.Thetis,uariatur. Produc ad hæc glis,uis,ſiue nomen,ſiue uerbum,cum ſuis, ut ſis,pro ſi uis:quamuis,ureruis,&c.Producuntur etiam ſecundæ perſonæ ſingulares, quando plurales habent itis,penultima longa,ut uelis,nelcis &c.

O S.

Os produc:patrius breuis eſt,& compos,& impos,
Oſque oſſis,præbens: rectos breuiato ſecundæ,
Os,recti produc,quoties tibi patrius o, dat.

Os, producitur, ut flos, nepos,&c.Corripitur quicunque genitiuus in os,ut Pallados,Tydeos,&c.Et compos,& impos, & os,oſſis,breuiantur,Os,oris,producitur. Omne nomen in os,ſecundæ declinationis,ut Samos,ſynodos, &c. corripitur. Producuntur & nomina,quæ per tertiam declinationem Atticam faciunt genitiuum in o,ut Athos, Androgeos,&c.

V S.

Vs,correpta datur.Monoſyllaba,cum genitiuis.
Terne uel quarte produc,numerique ſecundi.
In quarta primum,quartum,quintumque,& in uris.
Dumque utis,patrius; uel in udis & untis,odisue,
Aut quintus fit in u,longus tum rectus habetur,
Ergo produces uenerabile nomen Ieſus.

Vs,corripitur,ut tempus,pecus,&c.Producuntur uero monoſyllaba,ut rus,thus,ius,&c.& genitiui tertiæ,ut Clius, Didus,&c. & genitiui quarte, & in plurali eiuſdem declinationis nominatiui, accuſatiui, & uocatiui,ut uiſus, manus, &c. [Et in uris, &c.] Producuntur us, in nominatiuo ſingulari, ubi genitiuus terminatur in uis,in urtis,uel in udis: tellus, virtus, palus. Simile eſt vbi genitiuus deſinit in untis : ut Cerasus,Cerasuntis,Opus,&c.Greca quoque a πο̃ς, producuntur: ut,Sciopus,Melampus,&c.Produc quoq; ubi uocatiuus in u, definit:

definit: vt Panthus, quia vocatiuus eſt Panthu. Sic quia per diphthongon ſcribitur, doctiſſimi produci teſtantur dulciſſimum domini & Dei noſtri nomen Ieſus.

DE DECEM VITIIS IN CARMINE VITANDIS.

Barbara nulla inerit vox, aut incongrua metro.
Nulla redundabit: nulla integritate carebit:
Nihil tranſponetur, nil confundet male ſenſum.
Nec rapies longam: nec produces breuiandam.
Nec poſt vocalem, nec poſt m, verſu in eodem,
Partibus a varijs vocalis rite ſequetur,
Syllaba ni pereat præcedens, vt modo dixi,
Nec ſuccuſſantes, nec pones mole crepantes.
Nec paucis numeris tibi multa licere putabis.
Nec tibi propones niſi ſummos quoſque imitandos.

Monemur vulgata decem vitia in carminibus contexendis vitare. Primo, ne barbarum aut incongruum quicquam admiſceamus. Secundo ne quid redundans aut deficiens ſit, vt quicque, quoque, aut alias particulas, propter metrum dumtaxat, ingeramus. Qui pedum nimis aut non ſatis ponunt, qui ſenſum non explent aut fruſtra repetunt. Tertio, ne quid male tranſponatur. Quarto, ne ſenſus confundatur. Quinto, ſyllabarum quantitas non violabitur. Sexto, nec poſt vocalē, nec poſt m, ponetur in eodem verſu dictio incępta a vocali, niſi fiat ellipſis, aut ſynalœpha. Septimo, non ponemus ſuccuſſantes literas, ſyllabas, aut pedes: vt O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tuliſti. Octauo, ne quid ſit affectati, nimis turgide aut molliter ſonans. Nono, vitabitur in paruo poemate magna licentia. Et decimo cauebimus, ne non probati autoris carmina

mina imitemur. Sed finem facio. Si præceptores hæc diligenter declarabunt, multum iuuerit rudes adoleſcentulos.

IOANNIS PELLISSONIS CONDRIEN. APPENDIX.

ad quantitates ſyllabarum de Accentibus.

ACcentus eſt certa & legitima pronunciandi ratio. Eſtque triplex, Acutus, circunflexus, Grauis. Acutus eſt, quo ſyllaba attollitur, vt prima a genitiuo cárminis, & inſignitur hac nota. Circunflexus, quo ſyllaba & attollitur pariter & demittitur: vt, prior, aût rê & notatur hoc inſigni. Grauis, quo ſyllaba deprimitur, duæ poſtremæ a dominus, & figuratur hoc ſigno, vt falsò, hic. Sororem falſò creditam, &c. Nam propter conſequentiam partium orationis, ideſt, quod in contextu orationis partes aliæ alias conſequunt, acutus tranſit in grauem.

Notarum accentum vſus.

Huiuſmodi notulis Græci paſſim vtuntur, raro Latini, niſi ſicubi hæreri poſſit, vtri accentuum principalis ſit locus, vel quia anceps ſit dictio, vt vna, nomen, vnà aduerbium: plane nomen, planè aduerbium: ā, ē, vocales literę, à, è, præpoſitiones: quod, extra notam accentus: nomen, cum accentus nota coniunctio, &c. vel quia ſit ita, tu tametſi in promptu ſit videre germanum accentum, tamen cum plerunq; non niſi exercitatus ſtatim videat, vt ſcripſerunt, non ſcripſerunt. Rurſum ſcripſere non ſcripſere, cum prolatione nihil hæc intereſſe videantur, certè vt hodie proferimus.

Quomodo fiant accentus.

Accentus ita fiunt. Nam proferenda dictione qualibet in ea attollimus certam quandam ſyllabam, atq; ita fit accentus

aut

aut acutus, aut circunflexus:& reliquas deprimimus, ideſt, æquabili ſono, ac velut uno vocis te᷉nore proferimus. Atque hoc ipſum eſt grauis accentus. Differunt quidem ipſa re acutus, & circunflexus, ac diuerſæ ſunt naturæ, ſed hoc nos quidẽ ſono & uoce non internoſcimus: vtrobique enim ſyllabam pronunciando attollimus. Porrò acutus & circunflexus ſunt principes accentus, vt de illis tantum laborandum ſit: nã grauis vel non quærentibus obuius eſt. Quod nunc ita interpretari libet. Quotquot ſyllabæ ſunt in dictione, vna tantum attollitur, id eſt (vt nunc accipimus) acuto aut circunflexo accẽtu effertur: reliquæ omnes ſyllabæ grauantur ſeu demittuntur, etiam ſi mille eſſent, vt grauis accentus iure dicatur ſyllabicus, quod ſit in omni ſyllaba dictionis, præterquam in illa vna, quæ attollitur, vt Gratianopolitanorum. Itaque quum de accentu cuiuſpiam dictionis loquimur, tantum de horum altero, qui ſunt eximij, hoc eſt, de acuto aut circunflexo intelligimus, vnde de his tantum præcipi ſolet. Nam grauis nihil habet, quod regulis egere poſſit.

Accentum ſedes.

Ante tres ſyllabas nulla in dictione ſyllaba poteſt attolli: ergo acutus accentus in antepenultima tantum, id eſt, tertia a fine, aut in penultima, aut in vltima ponendus eſt. Nam circunflexus apud Latinos in penultima tantum cadit. Neque.n. ſi qua monoſyllaba circunflexum habent, ideo in ultima habere cenſeri poſſunt. Exempla de acuto, vt omnia, facit, rec̃te. De circunflexo, ut ma᷉ter ſpe᷉s.

Accentuum regulæ.

Accentuum autem huiuſmodi ut tibi ratio conſtet, prius noſcenda penitus, ac memoriter complectenda eſt ſyllabaria quantitas: nam apud Latinos pendet accentus pręſertim ex pęnultimę ſyllabæ ſeu tempore, ſeu quantitate, id eſt quod è ſequentibus regulis colligas facilè licebit.

Omnis dictio monoſyllaba, natura breuis, licet poſitione producatur, acuitur, vt ſum, es, eſt, nux, nix, fax.

Mono-

Monoſyllaba dictio natura producta, circumflectitur, vt dos, ros, ſpes, res. Vbi eam natura produci non conſtiterit ad acutū confugito: nunquam enim circumflexus ponitur ſuper ſyllabā natura breuem, aut tantum poſitione productam, id eſt, quę niſi obſtaret poſitio, breuis eſſet.

Diſſyllaba dictio priorem natura producens, & poſteriorē corripiens illam circumflectit, vt mater, Roma, talias acuit, ut pater, nepos.

Polyſyllaba dictio penultimam producens, & vltimam corripiens circumflectit penultimam, ut Romanus, equitare: ultimam verò producens acuit penultimam, ut potentes amauerunt: nunquam enim longa ante longam circumflectitur.

Dictio polyſyllaba penultimam corripiens, acuit ante penultimam, vt dominus, affatim, mulieris, ſcatebra, volucres, ſophiā, philoſophia, quanquam in his duobus poſtremis ſeruari poterit, autore Quintiliano, Græcanicus accentus, philoſophia, ſophia: non Lati id quidem nè, ſed tamen citra reprehenſionem.

Exceptiones.

Ab his omnibus exceptiones ſunt numero ſex. Prima Interrogatio accentum mutat quia vltima interrogationis ſemper acuitur, ut egone? Qui furor ò ciues? Secunda, Diſtinctionis: & differenti; gratia mutatur accentus, vt vna aduerbium vltimam acuit ne videatur eſſe nomen. Sic ponè prępoſitio vel aduerbium: ſic eo, aliquo, illo falſo, ſedulo, repente palā, forte, ea. aliqua, &c. vltimam acuunt, dum aduerbia ſunt, ne putentur eſſe nomina, vel verba, vel pronomina, vel participia. Tertia, Conciſio accentum mutat; ideo nomina tertiæ in as quæ in atis olim deſinebant, vltimam circumflectunt, vt olim penultimam Aquinàs Arpinàs, noſtràs, cuiàs Olim dicebant cuiàtis pro cuias, &c. Conciſa ſunt quoque donec, pro, donecum, quod in Plauto legitur adhuc illuc, illhuc, hic &c. dic, duc, fac, &c. pro adhucce, illhucce, &c. dice, duce, face &c. item petit pro petiuit, fumat, pro fumauit. Quarta, Accentum

tran-

tranſpoſitio mutat, veluti omnes præpoſitionum, coniunctionumque ſyllabæ, dum præponuntur, grauantur, vt de quare. Poſtpoſitæ autem acuuntur, vt qua de re, &c. Cum præpoſitio, que, ne, ve, encliticæ coniunctiones, præcedentem ſyllabam acuunt, vt quicum mecum &c. Cæſar Papaque: homines ne, ſe ræne, &c. Quinta, compoſitio quandoq; accentum variat, ut compoſitio naſcatur eſſe, non oratio. Itaq; hæc exceptio particula eſt ſecundæ exceptionis: vnde tertio à fine acuitur in ſequentibus, Subinde, exinde, deinde, proinde: perinde, aliquando, nequando, hucuſque, a longe, delonge, deinceps, duntaxat, ſiniſtrorſum, deorſum, quapropter, enimuero, quinimo, nimirum, nihil omnius pro tamen: paulominus pro fere, quomodo pro qualiter, inſuper, deſuper, interea, poſtea, veruntamē, hactenus, quatenus diuerſæ eſſent dictiones, diuerſo, haberēt accentus. Sexta, Idioma, ideſt, linguæ proprietas, accentum mutat, cum unaquæque lingua habeat accentum ſibi peculiarem, ac proprium. Nam ſecūdū Latinorum regulas ἄνθρωπος & ἥτερος, penultimam acuerent, quia producitur, hanc tamen apud Græcos grauem habent. Et diuerſò Simòis, quia penultimam corripit apud Græcos grauem habet, acuta antepenultimam. Item & paracletus contra vſum linguæ noſtræ in antepenultima habet accentum, cum penultima eius ſit longa, vt ſit in agapetus, & eleeſon, quæ Græce per η ſcribuntur, Ex his patet in Græcis accentum quantitati plerunque eſſe contrarium. Sed hactenus.

DE FIGVRIS
LIBER XI.

Figuræ definitio.

ARTE nouata aliqua dicendi forma, Figura eſt.

Sunt eius ſpecies, Metaplaſmus, Schema, Tropusque,

Quas manifeſtatis vitijs, reſerabimus amplè.

Figura eſt arte aliqua nouata forma dicendi. Figurarum notitia eſt poetis, oratoribusque neceſſaria. Figuræ ſpecies ſunt tres, Metaplaſmus, Schema, & Tropus. Cęterum fuerit operæ pretium vitiorum naturam ante manifeſtare, vt ea a figuris ſeparare ſciamus.

De uitijs.

Vitia orationis generalia, ſunt tria· obſcurum, inordinatũ, barbarum. Obſcuritatis ſpecies: ſunt octo: Acyrologia, Pleonaſmos, Periſſologia, Amphibologia, Tautologia, Ecclipſis cũ Apoſiopeſi, Aenigma, Macrologia. Inordinatæ orationis ſpecies ſunt quinque: Tapinoſis, Cacophaton, Cacoſyntheton, Aeſcrologia, Cacozelia. Barbarę orationis ſpecies ſunt duæ. Barbariſmus, & ſoleciſmus. Eiuſmodi vitia vtpote in primis vitanda declarabuntur.

Barbarus eſt quiſquis ſcribendo, ſiue loquendo
Verbum corrumpit: peregrinum eſt barbara lexis.

Barbariſmus, eſt unus dictionis corruptio, ſcribendo aut loquendo commiſſa: vt tollero, cum duobus ll. Buſ̌iris, penultima correpta. Barbara lexis, eſt dictio peregrina, guerra, bladum, ſtuffa, fardellus, charreria, &c. Barbariſmus, dicitur a barbarus, id eſt, diſſonans: quia a vera Latinitate diſſonat, & diſſidet. Barbariſmus, in proſa nomen ſuum retinet: apud poetas Metaplaſmus, & Pathos, nuncupatur. Ideo licet ex poetis depromantur Barbariſmi exempla, ne credas ipſos locutos eſſe barbarè, ſiue (vt veteres ſæpius dicebant) ruſticè, ſed intelligas barbariſmum fore ſi quis ita loqueretur in proſa. Itidem cenſendũ eſt de ſolœciſmo, cui Schemati apud poetas nomen eſt.

Eſto Soleciſmus, vitioſa oratio quæuis.

Solęciſmus, eſt impar, & inconueniens compoſitura partiũ orationis: vt Acuta gladius: ſaluete reuerende magiſter. Veteres ſolœcum dixerunt potius, a quo ſolœciſſo ſolœciſſas, id eſt, incongruè loquor.

Obſcuræ ignobiliſque orationis ſpecies.

Impropriè ſumptum verbum dicatur Acyron.

Acyrologia eſt impropria dictionis vſurpatio, vt ſpero, pro timeo: accede ad hunc ignem, id eſt, ad hanc meretricē. Acyrologia, interpretatur impropria loquutio, ab ἄκυρος, ideſt, improprius, & λογία, id eſt loquutio.

Omne ſuperuacuum Pleonaſmos ritè vocatur.

Pleonaſmos, eſt adiectio ſuperuacua ad plenam ſignificationem: vt ſic ore loquuta eſt, uidi his oculis. Et interpretatur ſuperabundantia, a πλεωνάζω, id eſt, pluſquam oportet facio, aut dico.

Eſto periſſologus tibi ſermo ſuperfluus omnis.

Periſſologia, eſt adiectio uerborum ſuperflua ſine ulla ui rerum, vt ibant, quà poterant: quà non poterant, non ibant. Viuat rex, & non moriatur. Transfertur autem Periſſologia, ſuperflua locutio, a περιασσὸς, ideſt, ſuperfluus: & penè eadem quæ Pleonaſmos.

Amphibolon, dubius Romanis ſermo feretur.

Amphibologia, eſt vitio compoſitionis ambiguę poſita ſententia: ut Aio te Aeacida Romanos uincere poſſe. & fit ab ἀμφίβολος id eſt, dubius.

Tautologos, verbis varijs rem ſignat eandem.

Tautologia, eſt diuerſorum verborum aut orationum eandem rem ſignificantiū inculcatio: vt, Ipſe egomet venio, exultans redeo, gaudenſq; reuertor. Tautologia, dicitur a ταυτότης id eſt, idētitas, & λογία, loquutio. Eſt enim eandem loquutio.

Macrologos, ſermo nimium prolixus habetur.

Macrologia, eſt longa ſententia, res non neceſſarias comprehendens. Vergil. Poſtera lux ſummo ſpargebat lumine terras, Orta dies, cùm primum alto ſe gurgite tollunt Solis equi, lucemque elatis naribus efflant. Satis fuerat dixiſſe, orta dies. Macrologia, traducitur lōgus ſermo ſine neceſſitate, a μακρὸς, id eſt, longus.

Eclipſis

Eclipſis verbum, Reticentia verba ſubaudit.

Eclipſis, unicum verbum, id eſt, dictionem ſubaudit: Reticentia verò, id eſt, apoſiopeſis, plures dictiones ſupprimit. Eclipſis, ideſt, defectus, ſeu defectio, Apoſiopeſis, Latine dicitur reticentia.

Eſt ænigma, grauis nimium tibi ſermo ſolutus.

Aenigma eſt obſcura ſententia per obſcuram ſimilitudinem rerum: vt Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me. Significatur enim aquam in niuem conuerti, & ex eadem rurſus effluere. Aenigma, dicitur ab αἰνίττομαι, id eſt obſcurè loquor.

Inordinatæ orationis ſpecies.

Inordinatæ orationis ſpecies ſunt quinque, Tapinoſis, Aeſchrologia, Cacephaton, Cacozelia, Cacoſyntheton.

Magna Tapinoſis tenui ſermone recludit.

Tapinoſis eſt humilitas magnæ rei, non id agente ſentẽtia, quod demonſtrat, ut apud Vergilium: Dulichias vexaſſe rates, pro atrociſſimè raptaſſe, ac laniaſſe. Tapinoſis, à ταπεινὸς, id eſt, humilis.

Aeſchrologos, nobis obſcœna oratio fertur.

Aeſchrologia, eſt vitia compoſitionis inuerecunda oratio, vt compoſitio verborum obſcœnæ ſignificationis: quale eſt ſu tuo, cunnus, &c aut obſcœna pronunciatio ab αἰσχρὸς, id eſt, turpis, & λόγος, id eſt, ſermo.

Eſt caco ritè phaton, quicquid ſonat haud bene nobis.

Cacophaton, aut cacephaton, eſt obſcœna pronunciatio, vel in compoſitione, vel in vno verbo, ut, arrige aures Pamphile, κακὸν, id eſt, malum: φατον, dictum, hoc eſt male ſonans dictum.

Eſto Cacozelon praua affectatio nobis.

Cacozelia, eſt per affectationem decori corrupta ſententia cùm eo ipſo dedecoretur oratio, quo illam uoluit aut ornare: vt, aureus axis erat, temo aureus, aurea ſummę, Curuatura

ra rotæ radiorum argenteus ordo,&c. Cacozelon,ideſt mala affectatio.

Haud bene compoſitum Cacoſyntheton eſto Latini.

Cacoſyntheton,eſt vitioſa dictionum cõpoſitio,vel indecẽs ſcriptura:vt terga fatigamus haſta. Cacoſyntheton,transfertur male compoſitum.

DE METAPLASMO.

Dictio transformata poetę fit Metaplaſmus.

Metaplaſmus, eſt transformatio quędam recti ſolitiq; ſermonis,in alteram ſpeciem metri, ornatus neceſſitatis ve cauſa, vt cęlicolum induperato, dicier. a μετὰ, id eſt, trans, & πλάσμα, id eſt,figmentum.Metaplaſmi ſpecies ſunt quatuordecim:Proteſis,epenteſis,paragoge,aphæreſis, ſyncope,ectaſis,ſyſtole,apocope, diæreſis, ſynæreſis,ſynalęphe, ecthlipſis, antitheſis,metatheſis.

Adijce principio quicquam,ſic protheſin edes.

Protheſis, eſt appoſitio quędam ad principium dictionis literæ vel ſyllabæ: vt, Gnate, pro nate·tetulit pro tulit:aſtat, pro ſtat. Dicitur a πρὸς, id eſt, ad,& θέσις, poſitio,hoc eſt appoſitio.

Adijce quid medio, ſic fiet Epentheſis aptè.

Epentheſis, eſt appoſitio quædam ad mediam dictionem literæ vel ſyllabæ:vt reliquias gemino ll,pro reliquias: alitũ pro alitum.Epenteſis dicitur ab ἐπὶ,& ἐν,quæ coniuncta ſignificant inter, & θέσις, poſitio,ut ſit interpoſitio. Eandem ſignificationem habet Parentheſis.

Adijce quid fini pulchram facies Paragogen.

Paragoge, eſt appoſitio quędam ad finem dictionis vt poteſ ur,pro poteſt,a παρὰ,id eſt,ad:& ἀγωγὴ, id eſt,ductio,hoc eſt: dductio.

Aufert quid capiti vates,vt Apheresin edat.

amăt,docĕt:niſi aliquando per ſyncopen producatur, ut fumāt,pro fumauit,obīt,pro obiuit.

L.

L,breue ſit.Cum ſol,ſal,nil, tolluntur Hebræa.

L,corripitur:vt Annibal,Hiempſal, mel, fel. Producuntur ſōl,nīl,& ſal. Hæbrea quoque producuntur: ut Michaēl,Raphaēl,&c.

N.

N,produc.Demas an,in,& prolem, tamen atque
Forſitan,& forſan,uiden,huic conformia iunges.
Quod dat inis,curtum eſt,uelut on, quod tertia neſcit.
Corripitur quartus,quando breuis ultima recti eſt.

N,producitur,ut Himēn,Titān,delphīn.Et omnia nomina tertiæ in on, ut Agamemnōn. tolluntur à regula ăn, ĭn, cum prole,deĭn,exin,ſubĭn,proin,tamĕn,attamen,forsăn, forſită, uiden'& quęcunque per apocopen n, habent, ut mĕn'promè ne?ten',te ne,egŏn'ego ne,&c.Quod dat,&c. Corripe en, habens inis,in genitiuo,ut pecten,crimen,&c. Corripitur quoque in on,ſecūdæ declinationis,quod Latini in ĭm, uertere ſolent,ut Iliŏn,Peliŏn,&c.Corripitur ſimiliter accuſatiuus, cuius nominatiui ultima corripitur,ut Medean Maiăn,&c.Accuſatiui a longis nominatiuus producuntur tantum, ut Aeneān, Anchisēn.

R.

R,breuies.Produc cuius dat patrius eris:
Addito iber, aer,æther, Sit Celtiber anceps.
Vt cor,non longum melius. Producito tantum
Cur,far,Lar,fur,nar,par:uix prolem breuiabo.

R,corripitur,ut mulier,pater,mater, &c.Producuntur nomina in er,habentia eris,penultima longa in genitiuo,ut crater,character,clyſter,&c. Ver,iber,aer,æther,adduntur. Celtiber uariatur, & cor, quod tamen melius corripitur. Producunt tantum cur,far,&c.par cum compoſitis,impar,&c.quæ non omnino recte breuiantur quandoq;.

A S

A S.

As,produc.Sed adis,quæ dant patrio,breuiantur.
Et ternæ quarto:uates,bonus Helias, inquit.

As,producitur,ut ſoras,&c.Corripiuntur tamen omnia nomina tertię,quorum genitiuus in adis,uel ados,deſinit,ut Arcas,&c.Corripe quoque accuſatiuum pluralem tertiæ in as,ut rhetoras,&c.

E S.

Ponitur es,longum.Pluralia corripe Græca,
Quæ creſcunt uelutes,deſum,penes, inquies adde
Cum neutris:& ſi patrio eſt penultima curta
Ternę.Tolle Ceres,Aries,paries,abies, pes.

Es,producitur,ut Anchiſēs,Dares,&c.Corripiuntur autem omnia Græca pluralis numeri tertiæ declinationis creſcentia in ſingulari:ueluti,Dæmonĕs,Vaſcones,Britones,Pæanes,Delphines,crateres,caſtores, gigantes, pixides, & quamplurima alia.Es,a ſum corripitur,ab edo,producitur. Penes item præpoſitio, & inquies nomen,corripiũtur: quemadmodum & nomina neutri generis,ut Hippomanes,cacoethes,&c. Corripiũtur & nomina tertiæ in es,penultimam genitiui breuiantia,ut pote quę itis,etis aut idis,penultimam breui obtinent, ut miles, teres, deſes, &c. Producuntur ſolum Cerēs, ariēs, paries,&c.

I S.

Is,breuio:uerum plurales protrabo caſus:
Iſque quod in patrio mutatur in itis,& inis,
Aut entis. Thetis uario.Glis,Vis,quoque nomen,
Cum uerbo,longum eſt,ueluti perſona ſecunda
Protrabit,is,quoties itis,plurale reponit.

Is corripitur,ut inquis,quis,bis, &c. Producito omnem caſum pluralem in is,ut queis,plurale, dominis, &c. Item treis omneis,&c.Prout etiam nomina in is, quæ penultima longa,

faciunt genitiuum creſcentem in itis,uel in inis,ut lis,Dis, Sãnis,Salamis:aut in entis,utSimois,Pirois,&c.Thetis,uariatur. Produc ad hæc glis,uis,ſiue nomen,ſiue uerbum,cum ſuis, ut ſis,pro ſi uis:quamuis,ureruis,&c.Producuntur etiam ſecundæ perſonæ ſingulares, quando plurales habent itis,penultima longa,ut uelis,neſcis &c.

O S.

Os produc:patrius breuis eſt,& compos,& impos,
Oſque oſſis,præbens: rectos breuiato ſecundæ,
Os,recti produc,quoties tibi patrius o, dat.

Os, producitur, ut flos, nepos,&c.Corripitur quicunque genitiuus in os,ut Pallados,Tydeos,&c.Et compos,& impos, & os,oſſis,breuiantur,Os,oris,producitur. Omne nomen in os,ſecundæ declinationis,ut Samos,ſynodos, &c. corripitur. Producuntur & nomina,quæ per tertiam declinationem Atticam faciunt genitiuum in o,ut Athos, Androgeos,&c.

V S.

Vs,correpta datur.Monoſyllaba,cum genitiuis.
Ternę uel quartę produc,numerique ſecundi.
In quarta primum,quartum,quintumque,& in uris.
Dumque utis,patrius; uel in vdis & untis,odisue,
Aut quintus fit in u,longus tum rectus habetur,
Ergo produces venerabile nomen Ieſus.

Vs,corripitur,ut tempus,pecus,&c.Producuntur uero monoſyllaba,ut rus,thus,ius,&c.& genitiui tertiæ,ut Clius, Didus,&c. & genitiui quartę, & in plurali eiuſdem declinationis nominatiui, accuſatiui, & uocatiui,ut uiſus, manus, &c, [Et in uris, &c.] Producuntur us, in nominatiuo ſingulari, ubi genitiuus terminatur in uis,in urtis,uel in udis: tellus, virtus, palus. Simile eſt vbi genitiuus deſinit in untis : ut Ceraſus,Caraſuntis,Opus,&c.Græca quoque a πῦς, producuntur: ut,Sciopus,Melampus,&c.Produc quoq; ubi uocatiuus in u, deſinit:

deſinit: vt Panthus, quia vocatiuus eſt Panthu. Sic quia per diphthongon ſcribitur, doctiſſimi produci teſtantur dulciſſimum domini & Dei noſtri nomen Ieſus.

DE DECEM VITIIS IN CARMINE VITANDIS.

Barbara nulla inerit vox, aut incongrua metro.
Nulla redundabit: nulla integritate carebit:
Nihil tranſponetur, nil confundet male ſenſum.
Nec rapies longam: nec produces breuiandam.
Nec poſt vocalem, nec poſt m, verſu in eodem,
Partibus a varijs vocalis rite ſequetur,
Syllaba ni pereat præcedens, vt modo dixi,
Nec ſuccuſſantes, nec poues mole crepantes.
Nec paucis numeris tibi multa licere putabis.
Nec tibi propones niſi ſummos quoſque imitandos.

Monemur vulgata decem vitia in carminibus contexendis vitare. Primo, ne barbarum aut incongruum quicquam admiſceamus. Secundo ne quid redundans aut deficiens ſit, vt quicque, quoque, aut alias particulas, propter metrum dumtaxat, ingeramus. Qui pedum nimis aut non ſatis ponunt, qui ſenſum non explent aut fruſtra repetunt. Tertio, ne quid male tranſponatur. Quarto, ne ſenſus confundatur. Quinto, ſyllabarum quantitas non violabitur. Sexto, nec poſt vocalē, nec poſt m, ponetur in eodem verſu dictio incępta a vocali, niſi fiat ellipſis, aut ſynalœpha. Septimo, non ponemus ſuccuſſantes literas, ſyllabas, aut pedes: vt O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tuliſti. Octauo, ne quid ſit affectati, nimis turgide aut molliter ſonans. Nono, vitabitur in paruo poemate magna licentia. Et decimo cauebimus, ne non probati autoris carmina

mina imitemur. Sed finem ſacio. Si pręceptores hæc diligenter declarabunt, multum iuuerit rudes adoleſcentulos.

IOANNIS PELLISSONIS CONDRIEN. APPENDIX.

ad quantitates ſyllabarum de Accentibus.

ACcentus eſt certa & legitima pronunciandi ratio. Eſtque triplex, Acutus, circunflexus, Grauis. Acutus eſt, quo ſyllaba attollitur, vt prima a genitiuo cármiņis, & inſignitur hac nota. Circunflexus, quo ſyllaba & attollitur pariter & demittitur: vt, prior, aut rẽ & notatur hoc inſigni. Grauis, quo ſyllaba deprimitur, duæ poſtremæ a domĩnus, & figuratur hoc ſigno, vt falsò, hic. Sororem falſò creditam, &c. Nam propter conſequentiam partium orationis, id eſt, quod in contextu orationis partes aliæ alias conſequunt, acutus tranſit in grauem.

Notarum accentum vſus.

Huiuſmodi notulis Gręci paſſim vtuntur, raro Latini, niſi ſicubi hæreri poſſit, vtri accentuum principalis ſit locus, vel quia anceps ſit dictio, vt vna, nomen, vnà aduerbium: plane nomen, planè aduerbium: ā, ē, vocales literę, à, è, præpoſitiones: quod, extra notam accentus: nomen, cum accentus nota coniunctio, &c. vel quia ſit ita, tu tametſi in promptu ſit videre germanum accentum, tamen cum plerunq; non niſi exercitatus ſtatim videat, vt ſcripſerunt, non ſcripſerunt. Rurſum ſcripſere non ſcripſere, cum prolatione nihil hæc intereſſe videantur, certè vt hodie proferimus.

Quomodo fiant accentus.

Accentus ita fiunt. Nam proferenda dictione qualibet in ea attollimus certam quandam ſyllabam, atq; ita fit accentus

aut

aut acutus, aut circunflexus:& reliquas deprimimus, ideſt, æquabili ſono,ac velut uno vocis tẽnore proferimus. Atque hoc ipſum eſt grauis accentus. Differunt quidem ipſa re acutus,& circunflexus,ac diuerſæ ſunt naturæ, ſed hoc nos quidẽ ſono & uoce non internoſcimus: vtrobique enim ſyllabam pronunciando attollimus. Porrò acutus & circunflexus ſunt principes accentus, vt de illis tantum laborandum ſit:nã grauis vel non quærentibus obuius eſt. Quod nunc ita interpretari libet. Quotquot ſyllabæ ſunt in dictione, vna tantum attollitur, id eſt(vt nunc accipimus)acuto aut circunflexo accẽtu effertur: reliquæ omnes ſyllabæ grauantur ſeu demittuntur,etiam ſi mille eſſent, vt grauis accentus iure dicatur ſyllabicus, quod ſit in omni ſyllaba dictionis, præterquam in illa vna,quæ attollitur, vt Gratianopolitanorum. Itaque quum de accentu cuiuſpiam dictionis loquimur, tantum de horum altero,qui ſunt eximij,hoc eſt,de acuto aut circunflexo intelligimus, vnde de his tantum præcipi ſolet. Nam grauis nihil habet,quod regulis egere poſſit.

Accentum ſedes.

Ante tres ſyllabas nulla in dictione ſyllaba poteſt attolli: ergo acutus accentus in antepenultima tantum, id eſt, tertia à fine,aut in penultima,aut in vltima pònendus eſt. Nam circunflexus apud Latinos in penultima tantum cadit. Neque.n. ſi qua monoſyllaba circunflexum habent, ideo in ultima habere cenſeri poſſunt. Exempla de acuto,vt omnia,facit,rẽcte. De circunflexo,ut mãter ſpẽs.

Accentuum regulæ.

Accentuum autem huiuſmodi ut tibi ratio conſtet, prius noſcenda penitus, ac memoriter complectenda eſt ſyllabaria quantitas:nam apud Latinos pendet accentus præſertim ex penultimæ ſyllabæ ſeu tempore,ſeu quantitate,id eſt quod è ſequentibus regulis colligas facilè licebit.

Omnis dictio monoſyllaba,natura breuis, licet poſitione producatur,acuitur,vt ſum,es,eſt, nux,nix,fax.

Mono-

Monoſyllaba dictio natura producta, circunflectitur, vt dos, ros, ſpes, res. Vbi eam natura produci non conſtiterit ad acutū confugito: nunquam enim circunflexus ponitur ſuper ſyllabā natura breuem, aut tantum poſitione productam, id eſt, quę niſi obſtaret poſitio, breuis eſſet.

Diſſyllaba dictio priorem natura producens, & poſteriorē corripiens illam circunflectit, vt mater, Roma, alias acuit, ut pater, nepos.

Polyſyllaba dictio penultimam producens, & vltimam corripiens circunflectit penultimam, ut Romanus, equitare: ultimam verò producens acuit penultimam, ut potentes amauerunt: nunquam enim longa ante longam circunflectitur.

Dictio polyſyllaba penultimam corripiens, acuit ante penultimam, vt dominus, affatim, mulieris, ſcatebra, volucres, ſophiā, philoſophia, quanquam in his duobus poſtremis ſeruari poterit, autore Quintiliano, Græcanicus accentus, philoſophia, ſophia: non Lati id quidem nè, ſed tamen citra reprehenſionem.

Exceptiones.

Ab his omnibus exceptiones ſunt numero ſex. Prima Interrogatio accentum mutat: quia vltima interrogationis ſemper acuitur, ut egone? Qui furor ò ciues? Secunda, Diſtinctionis: & differentiæ gratia mutatur accentus, vt vna aduerbium vltimam acuit, ne videatur eſſe nomen. Sic ponè prępoſitio vel aduerbium: ſic eo, aliquo, illo falſo, ſedulo, repente palā, forte, ea, aliqua, &c. vltimam acuunt, dum aduerbia ſunt, ne putentur eſſe nomina, vel verba, vel pronomina, vel participia. Tertia, Conciſio accentum mutat; ideo nomina tertiæ in as quæ in atis olim deſinebant, vltimam circunflectunt, vt olim penultimam Aquinàs Arpinàs, noſtràs, cuiàs Olim dicębant cuiàtis pro cuias, &c. Conciſa ſunt quoque donec, pro donecum, quod in Plauto legitur adhuc illuc, illhuc, hic. &c. dic, duc, fac, &c. pro adhucce, illhucce, &c. dice, duce, face. &c. item petit pro petiuit, fumat, pro fumauit. Quarta, Accentum tran-

tranſpoſitio mutat, veluti omnes præpoſitionum, coniunctionumque ſyllabæ, dum præponuntur, grauantur, vt de quare. Poſtpoſitę autem acuuntur, vt qua de re, &c. Cum præpoſitio, que, ne, ve, encliticæ coniunctiones, præcedentem ſyllabam acuunt, vt quicum mecum &c. Cęſar Papaque: homines ne, ſe gæne, &c. Quinta, compoſitio quandoq; accentum variat, ut compoſitio naſcatur eſſe, non oratio. Itaq; hæc exceptio particula eſt ſecundæ exceptionis: vnde tertio à fine acuitur in ſequentibus, Subinde, exinde, deinde, proinde: perinde, aliquando, nequando, hucuſque, a longe, delonge, deinceps, duntaxat, ſiniſtrorſum, deorſum, quapropter, enimuero, quinimo, nimirum, nihil omnius pro tamen: paulominus pro fere, quomodo pro qualiter, inſuper, deſuper, interea, poſtea, veruntamē, hactenus, quatenus diuerſę eſſent dictiones, diuerſo, haberēt accentus. Sexta, Idioma, ideſt, linguæ proprietas, accentum mutat, cum unaquæque lingua habeat accentum ſibi peculiarem, ac proprium. Nam ſecūdū Latinorum regulas ἄνθρωπος & ὕπερος, penultimam acuerent, quia producitur. hanc tamen apud Græcos grauem habent. Et diuersò Simòis, quia penultimam corripit apud Gręcos grauem habet, acuta antepenultimam. Item & paracletus contra vſum linguæ noſtræ in antepenultima habet accentum, cum penultima eius ſit longa, vt ſit in agapetus, & eleeſon, quæ Græce per η ſcribuntur, Ex his patet in Græcis accentum quantitati plerunque eſſe contrarium. Sed hactenus.

DE FIGVRIS
LIBER XI.

Figuræ definitio.

ARTE nouata aliqua dicendi forma, Figura eſt.

Sunt eius ſpecies, Metaplaſmus, Schema, Tropusque,

Quæ-

Quas manifeſtatis vitijs, reſerabimus amplè.

Figura eſt arte aliqua nouata forma dicendi. Figurarum notitia eſt poetis, oratoribusque neceſſaria. Figuræ ſpecies ſunt tres, Metaplaſmus, Schema, & Tropus. Cęterum fuerit operæ pretium vitiorum naturam ante manifeſtare, vt ea a figuris ſeparare ſciamus.

De uitijs.

Vitia orationis generalia, ſunt tria· obſcurum, inordinatū, barbarum. Obſcuritatis ſpecies: ſunt octo: Acyrologia, Pleonaſmos, Periſſologia, Amphibologia, Tautologia, Ecclipſis cū Apoſiopeſi, Aenigma, Macrologia. Inordinatæ orationis ſpecies ſunt quinque: Tapinoſis, Cacophaton, Cacoſyntheton, Aeſcrologia, Cacozelia. Barbarę orationis ſpecies ſunt duæ. Barbariſmus, & ſoleciſmus. Eiuſmodi vitia vtpote in primis vitanda declarabuntur.

Barbarus eſt quiſquis ſcribendo, ſiue loquendo
Verbum corrumpit: peregrinum eſt barbara lexis.

Barbariſmus, eſt unus dictionis corruptio, ſcribendo aut loquendo commiſſa: vt tollero, cum duobus ll. Buſȳris, penultima correpta. Barbara lexis, eſt dictio peregrina, guerra, bladum, ſtuffa, fardellus, charreria, &c. Barbariſmus, dicitur a barbarus, id eſt, diſſonans: quia a vera Latinitate diſſonat, & diſſidet. Barbariſmus, in proſa nomen ſuum retinet: apud poetas Metaplaſmus, & Pathos, nuncupatur. Ideo licet ex poetis depromantur Barbariſmi exempla, ne credas ipſos locutos eſſe barbarè, ſiue (vt veteres ſæpius dicebant) ruſtice, ſed intelligas barbariſmum fore ſi quis ita loqueretur in proſa. Itidem cenſendū eſt de ſolœciſmo, cui Schemati apud poetas nomen eſt.

Eſto Solęciſmus, vitioſa oratio quæuis.

Solęciſmus, eſt impar, & inconueniens compoſitura partiū orationis: vt Acuta gladius: ſaluete reuerende magiſter. Veteres ſolœcum dixerunt potius, a quo ſolœciſſo ſolœciſſas, id eſt, incongruè loquor.

Obſcuræ

Obſcuræ ignobiliſque orationis ſpecies.

Improprie ſumptum verbum dicatur Acyron.

Acyrologia eſt impropria dictionis vſurpatio, vt ſpero, pro timeo: accede ad hunc ignem, id eſt, ad hanc meretricē. Acyrologia, interpretatur impropria loquutio, ab ἄκυρος, ideſt, improprius, & λογία, id eſt loquutio.

Omne ſuperuacuum Pleonaſmos ritè vocatur.

Pleonaſmos, eſt adiectio ſuperuacua ad plenam ſignificationem: vt ſic ore loquuta eſt, uidi his oculis. Et interpretatur ſuperabundantia, a πλεονάζω, id eſt, pluſquam oportet facio, aut dico.

Eſto periſſologus tibi ſermo ſuperfluus omnis.

Periſſologia, eſt adiectio uerborum ſuperflua ſine ulla ui rerum, vt ibant, quà poterant: quà non poterant, non ibant. Viuat rex, & non moriatur. Transfertur autem Periſſologia, ſuperflua locutio, a περισσὸς, ideſt, ſuperfluus: & penè eadem quæ Pleonaſmos.

Amphibolon, dubius Romanis ſermo feretur.

Amphibologia, eſt vitio compoſitionis ambiguę poſita ſententia: ut Aio te Aeacida Romanos uincere poſſe. & fit ab ἀμφίβολος id eſt, dubius.

Tautologos, verbis varijs rem ſignat eandem.

Tautologia, eſt diuerſorum verborum aut orationum eandem rem ſignificantiū inculcatio: vt, Ipſe egomet venio, exultans redeo, gaudenſq; reuertor. Tautologia, dicitur a ταυτότης id eſt, idētitas, & λογία, loquutio. Eſt enim eandem loquutio.

Macrologos, ſermo nimium prolixus habetur.

Macrologia, eſt longa ſententia, res non neceſſarias comprehendens. Vergil. Poſtera lux ſūmmo ſpargebat lumine terras, Orta dies, cùm primum alto ſe gurgite tollunt Solis equi, lucemque elatis naribus efflant. Satis fuerat dixiſſe, orta dies. Macrologia, traducitur lōgus ſermo ſine neceſſitate, a μακρὸς, id eſt, longus.

ra rotæ radiorum argenteus ordo,&c. Cacozelon,ideſt mala affectatio.

Haud bene compoſitum Cacoſyntheton eſto Latini.

Cacoſyntheton,eſt vitioſa dictionum cõpoſitio,vel indecẽs ſcriptura:vt terga fatigamus haſta. Cacoſyntheton,transfertur male compoſitum.

DE METAPLASMO.

Dictio transformata poetę fit Metaplaſmus.

Metaplaſmus, eſt transformatio quędam recti ſolitiq; ſermonis,in alteram ſpeciem metri, ornatus neceſſitatis ve cauſa, vt cęlicolum induperato, dicier. a μετὰ, id eſt, trans, & πλάσμα, id eſt,figmentum.Metaplaſmi ſpecies ſunt quatuordecim:Proteſis,epenteſis,paragoge,aphæreſis, ſyncope,ectaſis,ſyſtole,apocope, diæreſis, ſynæreſis,ſynalęphe, ecthlipſis, antitheſis,metatheſis.

Adijce principio quicquam,ſic protheſin edes.

Protheſis, eſt appoſitio quędam ad principium dictionis literæ vel ſyllabæ: vt, Gnate, pro nate·tetulit pro tulit:aſtat, pro ſtat. Dicitur a πρὸς, id eſt, ad,& θέσις, poſitio,hoc eſt appoſitio.

Adijce quid medio. ſic fiet Epentheſis aptè.

Epentheſis, eſt appoſitio quædam ad mediam dictionem literæ vel ſyllabæ:vt reliquias gemino ll,pro reliquias: alitũ pro alitum.Epenteſis dicitur ab ἐπι,& ἐν,quæ coniuncta ſignificant inter, & θέσις, poſitio,ut ſit interpoſitio. Eandem ſignificationem habet Parentheſis.

Adijce quid fini pulchram facies Paragogen.

Paragoge, eſt appoſitio quędam ad finem dictionis vt poteſtur,pro poteſt,a παρὰ,id eſt,ad:& ἀγωγὴ, id eſt,ductio,hoc eſt: dductio.

Aufert quid capiti vates,vt Aphereſin edat.

O Aphæ-

Aphæreſis eſt ablatio de principio dictionis literę vel ſyllabæ: cõtraria Protheſi: vt, Pone metum, pro depone, ab ἀφαιρέομαι, id eſt, aufero.

E medio quicquam tollas, ita Syncopa fiet.

Syncopa, eſt ablatio de media dictione literæ vel ſyllabæ: contraria Epentheſi, vt audacter, pro audaciter, a σὺν, id eſt, con, & κόπτω. incido. Eſt enim conciſio: vt dixti, commorat, pro dixiſti, & commouerat, &c.

Eſt Apo nempe cope, quicquam de fine recidens.

Apocope, eſt ablatio de fine dictionis litteræ vel ſyllabæ, contraria Paragoge: vt, Achilli, pro Achillis, ex ἀπὸ id eſt, ab, & κόπτω ſcindo.

Ectaſis extendit tibi, iure puer breuiandum.

Ectaſis, eſt extenſio ſyllabæ contra naturam verbi, vt naufragia media longa, quæ breuis eſt, & Italia prima producta, quæ natura alioqui corripitur. Dicitur ab ἐκτείνω, id eſt produco. Eadem Diaſtole vocatur.

Producenda foret, quam Syſtola corripit ipſa.

Syſtole, eſt correptio ſyllabæ contra naturam uerbi facta, contraria Ectaſi: vt, aquoſus orion, pro orion producta: a συστέλλω, ideſt, corripio.

Syllaba per binas diuiſa, Diæreſis eſto.

Diæreſis, eſt diuiſio vnius ſyllabæ in duas, vt aulai, pro aulæ: διαιρέω, id eſt, diuido.

Syllaba de binis eſt facta Synæreſis vna.

Synæreſis, eſt conglutinatio duarum ſyllabarum in vnam, contraria Diæreſi: vt, Phętõ diſſyllabum, pro triſyllabo: a σὺν, id eſt, con, & αἵρεσις, diuiſio, quaſi diuiſorum connectio.

M, necat Ellipſis ceu vocalem Synalœpha.

Ellipſis, vel Ecthlipſis, eſt m, literæ cũ ſua vocali ante vocalem eliſio. Synalœpha, eſt uocalis ante vocalem interemptio in

in diuerſis dictionibus:ut, O curuę in terras animæ, & cęleſtiũ inanes. Ellipſis Ab ἐκ, & λείπω, id eſt deficio: & interpretatur eliſio. Synalœpha, id eſt, colliſio: a συναλοιφω, id eſt coniungo.

Antithesis, fiet tibi, litera ſi varietur.

Antitheſis, eſt literæ pro litera poſitio, vt olli, pro illi, ab ἀντί, ideſt, pro, & θέσις, poſitio, quaſi alterius pro alia poſitio.

Eſt Meta nempe theſis, ſi tranſponas elementum,

Metatheſis, eſt literarum in alium locum transformatio, nulla litera è dictione ſublata: ut, Euandre, Tymbre, pro Euander, Tymber: a μετὰ, id eſt, trans & θέσις, poſitio, qua tranſpoſitio.

Præpoſitura quidem mutata, Parallaga fiet.

Protheſeων parallaga, aut parallage, eſt præpoſitionum mutatio, cùm altera pro altera ponitur: vt, Cui de te tantũ licuit, pro in te. Protheſων parallage transfertur præpoſitionum mutatio: a πρὸ, id eſt, præ & ante & θέσις, poſitio.

DE SCHEMATE.

Schemata, dant ſpecies tibi Lexeos, & Dianęas.

Schema, eſt quicquid a ſimplici atque in promptu poſito dicendi modo vel poeticè uel oratoriè mutatur. Schematis ſpecies ſunt duæ. Dianæas, i. mentis, vel ſenſus, vel ſententiarum. Lexeos, id eſt dictionis verborum, ſermonis, orationum. Schematis autem Lexeos ſpecies multę ſunt, ſed neceſſariè tradũtur, per quas ſimiles colligentur: Prolepſis, Zeugma, Hypozeuxis, Syllepſis, Aſyntheton ſeu Dyaliton, Polyſyntheton, Anadiploſis, Anaphora, Epanalepſis, Epizeuxis, Paronomaſia, Scheſiſonomatõ, Paromœõ, Homœoteleutõ, Homœoptotõ, Polyptoton, Hyrmos, Climax. Schema transfertur cultus, figura, habitus. Diœneas, id eſt, ſententia. Lexis dictio.

Per partes totum, aut referat poſt facta Prolepſis.

Prolepſis, eſt præſumptio rerum ordine ſecutarum, vel quũ numerus ante verbo redditur, quam perſonæ definiantur; vt Interea Reges (ingenti mole Latinus, Quadriiugo vehitur; curru: bigis it Turnus in albis. Tum pater Aeneas Romanæ ſtirpis origo. Et iuxta Aſcanius magnæ ſpes altera Romæ) procedunt caſtris, &c. Et dicitur prolepſis, a πρὸ, id eſt, ante, & λῆψις, ſumptio.

Verbo vno plures ſenſus per Zeugma recludo.

Zeugma, eſt unius verbi concluſio, diuerſis clauſulis aptè cõiuncta, vt aduerſatur libidini caſtitas, auaritiæ liberalitas, mediocritati luxuria, modeſtiæ ſupbia, ſtrenuitati acedia. Zeugma interpretatur adiunctio, a ζευγνύω.

Iungit Hypozeuxis ſua rebus verba quibuſque.

Hypozeuxis, eſt figura zeugmati contraria; vbi ſuum cuiq; clauſulæ redditur verbum Verg. Regem adit, & regni memorat nomenq;, genuſque, Quid ue petat, quidue ipſe ferat, &c. ab ὑπό, id eſt, ſub, & ζεῦξις, coniunctio.

Verbo vno varia eſt Syllepſis, clauſula nexa.

Syllepſis, eſt diuerſarum, clauſularum per unum verbum conglutinata cõceptio: veluti, Hic illius arma, Hic currus fuit. a σὺν, id eſt, con, & λῆψις, captio, vt ſit conceptio.

Copula ſupprimitur, quò fiat Aſyntheton, aptè.

Aſyntheton, eſt oratio ſine cõiunctionibus neceſſariò ſubauditis: vt, Dum ætas, metus, magiſter prohibebant. ab α priuatiua particula, & συν, id eſt, con, & θετὸν, id eſt, poſitũ, quaſi incompoſitum.

Copula multiplicata facit Polyſyntheton vſque.

Polyſyntheton, eſt oratio multis nexa coniunctionib. Vergilius. Athamasque, Thoasque, Pelidesq;, Neoptolemus, primusque, Machaon, a πολύ, id eſt, multum, & συνθετον, id eſt, compoſitum. quaſi multipliciter compoſitum.

Finem principio repetens Anadiploſin edes.

Anadiploſis, eſt verſus finis in principio alterius repetitio: vt ſequitur pulcherrimus Aſtur, Aſtur equo fidẽs,&c.ab ἀνὰ, id eſt,re,& διπλωσις,duplicatio.

Principium fit idem nonnunquam verſibus aptè.

Anaphora, eſt relatio uerbi eiuſdem, aut ſimilis per principia complurium verſuum: vt, Nate meę uires,mea magna potentia ſolus, Nate patris ſummi, &c. ab ἀνὰ, id eſt, re, & φορα, latio.

Principio & fini repetitur verſus eodem.

Epanalepſis eſt cum eadem dictio & principium uerſus, & clauſulam tenet: vt Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa: & interpretatur reacceptio, ſiue replicatio, ab ἐπὶ,& ἀνὰ,quæ coniuncta ſignificant re, & λῆψις, acceptio.

Dictio format Epizeuxin cum vi geminata.

Epizeuxis, eſt eiuſdem dictionis ſine medio geminatio cũ impetu pronunciationis:ut,Meme ad ſum, qui feci,in me cõuertite ferrum, O Rutuli, &c. Interpretatur coniunctio aut combinatio.

In ſimili verbo ludit quandoque poeta.

Paranomaſia,eſt ueluti quædam denominatio, vel quoties aliud nomen efficitur de alio: vt, Nam iſthæc inceptio eſt amentium,haud amantium.παρὰ,id eſt,iuxta,& ὀνομασία,nominatio.

Mobile cuique ſuum fixo connectitur apte.

Cheſiſonomaton,eſt cum ſingulis nominibus epitheta cõnectuntur: ut, Marſa manus, Peligna cohors, feſtina virum vis.componitur ex nominatiuo χέσις,id eſt,habitus,& genitiuo ὀνομάτων, id eſt, nominum, quaſi habitus, uel habitudo nominum.

Principijs eadem eſt Paromœon, litera multis.

Paromœon, eſt quando ab eiſdem literis diuerſę dictiones ſumunt initium : vt, Machina multa minax minatur maxima muris. Paromœon.i.ſimile.à παρα, id eſt, iuxta, & ὅμοιως, id eſt, ſimilis.

Verborum ſimilis ſit finis Homœoteleuton.

Homœoteleuton, eſt quum ſimili modo plurimæ dictiones finiuntur: ut, bella horrida bella.ab ὅμοιως, id eſt, ſimilis, & τελευ'τον, id eſt, finitum.

Caſus Homęoptoton, erit ſimilis tibi multus.

Homœoptoton, eſt oratio uno ſimiliq; caſu compacta, & excurrens in eoſdem & ſimiles caſus. Ennius, Merentes, fluentes, lacrymantes, ac miſerentes: ab ὥμοιως, id eſt, ſimilis.

Bella Polyptoton, varij fit clauſula caſus.

Polyptoton, eſt oratio caſuum uarietate diſtincta, aut clauſula uarios caſus retinens: vt, Littora littoribus contraria, fluctibus vndas: & dicitur a πολύ, id eſt, multus, & πτωσιῶ, caſus.

Sermonis ſeries prælonga vocabitur Hyrmos.

Hyrmos, eſt ſeries aut conſtructio orationis continuæ, tenorem ſuum in multos verſus protendens. Verg. Principio cœlū ac terras, camposque liquentes, Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaque aſtra, &c. Et dicitur Hyrmos quaſi, ſyrmos, id eſt tractus, à σύρω, id eſt, traho.

E verbo in verbum Climax, it pulchra figura.

Climax, eſt de verbo in uerbum gradatio, quæ dicta repetit: & prius quàm ad aliud deſcendat, in prioribus reſiſtit: vt, Aphricano virtutem induſtria, virtus gloriam, gloria æmulos comparauit. Interpretatur ſcala uel gradatio.

DE TROPIS.

Vertit ad improprium Tropus omnia ſignificatum.

Tropus,

Tropus, eſt verbi vel ſermonis a propria ſignificatione in aliam cum virtute mutatio, vt vulpes pro aſtuto. Bacchus pro uino. Dicitur a Ƭροπὴ, id eſt, uerſio uel mutatio, Tropi ſpecies ſunt tredecim: Metaphora, Catachreſis, Metalepſis, Metonymia, Antonomaſia, Epitheton, Sinecdoche, Onomatopœia, Periphraſis, Hyperbaton, Hyperbole, Allegoria, Homœoſis. Cæteri omnes, huius ſpeciei uidentur.

Propter rem ſimilem pro uerbis uerba repones,

Metaphora, eſt rerum verborumq; per ſimilitudiné tranſlatio: vt rident prata, à μεταφέρειν, id eſt transferre.

Eſto Catachreſis: bona vocis abuſio nobis.

Catachreſis, eſt uſurpatio nominis alieni, ut parricidam, matris quoq;, aut fratris interfectorem dicimus ἀνατὰ, id eſt, contra, & χρῆσις, id eſt, uſus: quaſi contra vſum.

At Metalepſis, erit tranſumptio facta gradatim.

Metalepſis, eſt tranſumptio gradatim facta, quū dictio aliud a ſua propria ſignificatione ex his quæ præceſſerunt, denotat: ut, Poſt aliquod, mea regna uidens mirabor ariſtas. Poſt aliquot ariſtas, ergo poſt ſegetes, & ſic poſt æſtates, & proinde poſt aliquot annos, a μετὰ, id eſt, trans, & λῆψις, id eſt ſumptio uel acceptio.

Dico metonymiam Bacchum bibo, vina coronant.

Metonymia, eſt nominis tranſmutatio, quoties pro inuentore inuentum, pro continente contentum, pro efficiente effectum, pro poſſeſſo poſſeſſor, ant contrà, capimus. Metonymia transfertur nominis tranſmutatio: a μετὰ, id eſt, trans, & νομὰ, id eſt, nomen.

Appellatiuum proprij vice ſæpe locatur.

Antonomaſia, eſt vocabulum, quod ſine nomine poſitum proprio, eius loco fungitur, ut magnanimus Anchiſiades, pro

Aenea, Saturnia pro Iunone. Transfertur pronominatio, aut pronomen, ab ἀντὶ, id eſt, pro, & ὄνομα, ideſt, nomen.

Exornat carmen fixo bene mobile quadrans.

Epitheton, eſt appoſitum nomini adiectiuum perpetuum fermè naturam rei indicans: vt, Alma Ceres, pulchra Venus triſtiabella. ab ἐπὶ, id eſt, ad, & θέτον, poſitum quaſi appoſitũ.

Pro naui puppis, contra ue, Sinecdoche habetur.

Synecdoche, eſt figura, cum a parte totum intelligitur, aut contra, numerus ue pro numero ſumitur: ut, Da requiem puppi, veniet cum frigidus annus: pro naui, & hyeme. Interpretatur comprehenſio.

Sępe ſonus cauſam fingendi nomina præſtat.

Onomatopœia, eſt dictionis ex ſono confictio, ut mugio, hinnio, pipio, ab ὄνομα ατος, ideſt, nomen, & ποιῖα, fictio, inde eſt nominis fictio.

Rem circumloquimur, fit quando Periphraſis apta.

Periphaſis, eſt circumlocutio quædam, quum id quod uno vt paucioribus verbis dici poteſt, pluribus explicatur. Verg. Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras, Tithoni croceum linquens Aurora cubile: id eſt, dies oriebatur, dicitur a περὶ, id eſt, circum, & φράσις, locutio, ut ſit circunlocutio.

Valde turbatus vocum, ſit Hyperbaton ordo.

Hiperbaton, eſt tranſcenſio quędam, verborum ordinem perturbans. Vergil.

Intereà Reges (ingenti mole Latinus,
Quadriiugo uehitur curru, cui tempora circum
Aurati bis ſex radii fulgentia cingunt
Solis aui ſpecimen: bigis it Turnus in albis
Bina manu lato criſpans hoſtilia ferro:

Hinc

Hinc pater Aeneas,Romanæ ſtirpis origo.
Sydereo flagrans clypeo,& cœleſtibus armis:
Et iuxta Aſcanius,magnæ ſpes altera Romæ)
Procedunt caſtris.

Hyperbaton,uerbi tranſgreſſio interpretatur, ab ὑπερβαίνω, id eſt,tranſcendo.Cuius ſpecies ſunt quinque, hyſterologia, ſiue hyſteronproteron,anaſtrophe,parentheſis, ſyncheſis,tmeſis.

Hyſterone n proteron,poſtponas ſi ante locanda.

Hyſteronproteron,eſt ſententiæ cum uerbis ordo mutatus. Vergilius.Et torrere parant flammis,& frangere ſaxo. Prius enim frangunt ſaxo,quàm torrent.Hyſteron,id eſt,ultimum uel poſtremum. Proteron,id eſt,prius.Hyſterologia, præpoſtera locutio.

Ordo inuerſus,erit tibi Anaſtropha, præpoſituræ.

Anaſtrophe,eſt uerborum tantum ordo præpoſterus:ut,Italiam contra,Maria omnia circum. Anaſtrophe eſt, reuerſio uel inuerſio,ab ἀναστρέφω.

Interiecta, Parentheſis eſt,ſententia quæuis.

Parentheſis,eſt interpoſita formatio diuerſæ ſententiæ, ut Aeneas(neque enim patrius conſiſtere mẽtem Paſſus amor) rapidum ad naues præmittit Achaten. Interpretatur interpoſitio.

Syncheſis,eſt prorſum uocum,aut confuſio ſenſus.

Syncheſis,eſt hyperbaton obſcurum, & omni parte confuſum:ut Treis Notus abreptas in ſaxa latentia torquet.Saxa uocant Itali mediis quæ in fluctibus aras,&c.Syncheſis,id eſt,cõfuſio,à σύν, id eſt,con,& χέσις fuſio.

Quoquam interpoſito per Tmeſin,uerbula ſcindo.

Tmeſis,eſt unius compoſiti uel ſimplicis ſectio una dictione uel pluribus interiectis: ueluti,Eſt Boreæ regio ſeptem ſubiecta trioni. Tmeſis diſyllaba dictio eſt, idem ſignificans quod ſectio, a τέμνω,id eſt,ſcindo eadem uocatur Diacope,id eſt,interciſio.

Exceſſus fidei manifeſtus Hyperbola fertur.

Hyperbole, eſt oratio excedens fidem augendi uel minuendi cauſa: Augendi, ut niue candidior: minuendi, ut uix oſſibus hærent. ab ὑπὲ, ideſt ſuper, & βολὴ, uel βόλως, ideſt iactus.

Dic Allegoriam, ſenſu ſi uerba repugnent.

Allegoria eſt tropus, quo aliud ſignificatur, aliud dicitur: & ita uerba ſenſu, id eſt, ſenſui repugnant. Ver. Sed nos immenſum ſpatio confecimus æquor: Et iam tempus equum fumantia ſoluere colla, id eſt, quę tractanda fuerant, affatim explicuimus. Dicitur ab ἄλλο, & ἀγορεῖν, id eſt ab aliud dicendo.

Illudens ſermo rectè Ironia feretur.

Ironia, eſt diſſimulatio aut illuſio, qua contraria oſtenduntur ſenſui, quàm uerba prę ſe ferunt: ut, Egregiam uerò laudē, & ſpolia ampla refertis. Tuque puerque tuus, &c. Et dicitur ab εἰρωνεύομαι, quod eſt diſſimulo, & cauillatorie decipio.

Antiphraſis, verbum ſit per contraria dictum.

Antiphraſis, eſt unius uerbi ironia: ut bellum, quòd minimè bellum ſit, & lucus, ꝙ minimè luceat. Antiphraſis eſt per contrarium locutio, ab ἀντὶ, id eſt, contra, & φράσι: locutio.

At Charientiſmos, tibi molliet aſpera dictu.

Charientiſmos, eſt tropus, quo dura dictu gratius proferuntur, ut ſi interroganti, Num me quæſiuit quiſpiam? reſponderis; bona fortunæ, id eſt nemo. Charientiſmos, id eſt, gratificatio, & urbanitas.

Sermo procul notus feſtiua Parœmia fertur.

Parœmia, eſt accommodatum rebus, & temporibus prouerbium, ut Lupus eſt in fabula, id eſt, adeſt is, cuius prēſentia loqui uetamur. a παρὰ, id eſt, iuxta. & οἴμη, id eſt, cantus uel cantilena, quaſi iuxta olim cantilenam.

Hoſticus irriſus nobis Sarcaſmos habetur.

Sarcaſmos, eſt plena odio, atq; hoſtilis deriſio: ut, Pirrhus, ad Priamum, Referes ergo hęc, & nuncius ibis Pelidæ genitori,

ri, illi mea triſtia facta, Degeneremque Neoptolemum narrare memento.

Simplicitas, Aſteiſmos erit, ſi ruſtica deſit.

Aſteiſmos, eſt tropus multiplex, numeroſæque uirtutis. Nã eſt quicquid ruſtica ſimplicitate caret & faceta ſatis urbanitate exprimitur: apud Vergil. in Bucol. Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui, atque idem iungat uulpes, & mulgeat hircos. Dicitur ab ἀστεῖος, i. urbanus.

Nota parum demonſtrat Homœoſis, mage notis.

Homœoſis, eſt minus notæ rei per ſimilitudinem eius, quę magis nota eſt, demonſtratio: ab ὅμοιος, id eſt, ſimilis, quòd ſit ſimilitudo.

Eſt Icon, quoties formæ bene confero formam.

Icon, eſt perſonarum inter ſe, uel, eorum quę perſonis accidunt, comparatio: ut, Os, humerosque Deo ſimilis. Icon, iconos, imago uel ſimilitudo.

Iure diſertus erit quiſquis rem comparat apte.

Parabola, eſt rerum genere diſſimilium comparatio: ut, Qualis mugitus, fugit cum ſaucius aram Taurus, & incertam excuſſit ceruice ſecurim. Parabola dicitur adiectio: a παρὰ, id eſt, iuxta, & βολὴ, iactus: βάλλω, iacio: ut ſit adiecta cuique rei comparatio.

Exemplum facti vel dicti ſit Paradigma.

Paradigma, eſt exempli hortantis uel dehortantis enarratio. Hortantis, Antenor potuit mediis elapſus Achiuis, Illyricos penetrare ſinus, &c. Dehortantis, At non ſic Phrygius penetrat Lacedæmonia paſtor, Ledeamque Helenam Troianas uexit ad urbes, &c. Paradigma eſt exemplum, παραδειγμα, id eſt, exemplifico, à παρὰ, id eſt, iuxta, & δεῖγμα, id eſt, ſignum.

Miſcel-

Miſcellanea reliquarum figurarum declaratio.

Multa figurarum deſcriptio nomina ſumit.

Figurarum deſcriptiones uariis rebus uaria ſortiuntur nomina ut deſcriptio temporis,Chronographia,Loci, Topographia Natalis,Genethliacon,Pugnæ,ut Monomachia,duorum ſingulare certamen.Nomachia,pugna naualis.

Inuenies verſum repetitum ſępe decenter.

Epimone,eſt eiuſdem uerſus frequens repetitio,ut in ludicro. Vergilius, Incipe Mænalios mecum mea tibia uerſus,&c.Interpretatur perſeuerantia,& inſiſtentia,ab ἐπιμόνος,ideſt,conſtanter.

Reſondere ſolent ſcriptores obiiciendis.

Anthypophora,eſt ad obiicienda reſponſio: ut,Sum pius, heu doleo:nam mihi ſępe nocet, Poſſet quæri, cur doles te pium eſſe huic tacitæ quæſtioni ſic occurritur, nam mihi ſæpe nocet. Anthypophora eſt ſolutio. Hypophora namque, obiectio dicitur, ab ἀντί id eſt,contra.

Quas tibi declarat Syntaxis,non repetemus.

De appoſitione,euocatione,conceptione,prolepſi,zeugmate, antiptoſi, ſyntheſi, & ſynecdoche,&c. quæ in ſyntaxi dicta ſunt, haud operæpretium fuerit hic repetere: itaque illis ſuperſedendum cenſeo.

Rem minus ut totam ferimus nos ſæpe tacere.

Paraſiopeſis,eſt quum aliquid nos reticere dicimus: utpote omnibus notum,aut cum ſuſpicionem excitare maiorem reticendo poſſumus:quale eſt illud,In pręſentia iudices, iniuſſu populi,quæ improbiſſime geſſerit,reticebo.Dicitur à παρά, id eſt,apud,ab præter,& σιωπὴ id eſt ſilentium.

Fingere perſonam res eſt percrebra poetæ.

Proſopopęia,eſt perſonæ fictio quoties inanimatum ad animatum

matum loquitur,aut cõtra,animatum ad inanimatũ: ut Ouid. Parue,nec inuideo,ſine me liber ibis in urbem. Et apud eundem Metamorph. ubi terra loquitur. Dicitur à πρόσωπον, ideſt,perſona & ποιέω, id eſt,facio uel fingo.

Laudatur uerbi repetitio facta decenter.

Epanodos, eſt cum decore dictionis repetitio, ſiue regreſſio:plerunque cum negatione,& interdum ſine ea: ut, Principatus bonus eſt,&c.non bonus autem,qui in tyrannidem conuertitur.Fit ex ἐπί, & ἀνά, quæ coniuncta, iterum uel retro indicant,& ὁδός, uia,quaſi in priorem uiam regreſſio.

Virtutum uitijs interdum nomina dantur.

Paradiaſtole,eſt cum rem noſtram dilatamus per interpretationes:ut cum aſtutum,ſapientem uocamus:prodigum, liberalem:temerarium,fortem.Componitur ex παρά,id eſt,iuxta, & διαστολή, id eſt, dilatatio.

Hendiadym,facies ſoluens in mobile fixum.

Hendiadis,figura ex quum reſoluitur ſubſtantiuum in adiectiuum:ut,Chalybem frænoque momordit, pro Chalybeos frenos,ab ἕν, id eſt,unum,& διά,id eſt,per:& δύο,id eſt,duo, quando unum per duo dicitur.

Quando pati quod agit: fero, contra ue: Hypallage, habetur.

Hypallage,eſt figura quum uerba per aduerſum intelligun tur,quum quod patimur,agere dicimur, aut contrà ut, trade rati uentos,pro trade ratem uentis,ex ὑπό,id eſt,ſub,& ἀλλαγή, id eſt,mutatio.

Liptote,erit,quoties plus ſigificans minus aio.

Liptote,figura eſt,qua minus dicimus,quàm ſignificamus: ut Haud parum doctus,id eſt,multũ. è λείπομαι, id eſt deficio.

Antitheton fiet,quoties contraria nectes.

Antitheton,eſt figura,qua contraria contrariis opponuntur;

tur:vt, Frigida pugnabant calidis, humētia ſiccis, Mollia cum duris, &c. Antitheton, id eſt, contra poſitum, ab ἀντὶ, id eſt, contra, & θετον, poſitum.

Quæſtio Erotema, eſt inter numerata figuras.

Erotema, eſt interrogatio: ut, Quis furor, o ciues? quæ tanta licentia ferri? ab ἐρωτάω, id eſt interrogo.

Dicta prius declarat Epexegeſis apertè.

Epexegeſis, eſt ante dictorum expoſitio uel declaratio: ut Tolle fuga Turnum, atque inſtantibus eripe fatis. Dicitur ab ἐπὶ ſupra, & ἐξήγησις, id eſt, expoſitio.

Emphaſis eſt ſenſus maior quàm uerba recludant.

Emphaſis, eſt figura altiorem prębens intellectum quàm quem uerba per ſeipſa declarant: ut, Semper ego auditor tantum? in ego, eſt emphaſis apud Iuuenalem. Emphaſis interpretatur ſignificatio, ab ἐμφαίνω, ideſt, demonſtro.

Quod nihil ad ſenſum facit, eſto Parelcon vbique.

Parelcon, eſt dictionis aut ſyllabæ nihil ad ſenſum facientis adiectio: ut, Adeſdum, paucis te uolo. dūm, Parelcon eſt, ſyllabica adiectio. Dicitur a παρέλκω, ideſt, produco.

Ob pulchram uocem quid factum Euphonia, fertur.

Euphonia, eſt mutatio quędam uenuſtioris gratia ſoni: ut rēdeo, pro reeo, ab εὖ, id eſt, bene, & φωνὴ, uox, quaſi bona uox.

Verſus ad abſentem, dicetur Apoſtropha, ſermo.

Apoſtrophe, eſt ad abſentem ſermonis conuerſio: ut, Te nunc appello Aphricane, &c. ἀποστρέφω, id eſt, auerto.

Dic Allæothetam, contra artem quid uariatum.

Allæotheta, eſt accidentium cōtra artem mutatio: ut, Pars in fruſta ſecant, &c. Continet enim ſub ſe antiptoſin, ſyntheſin, & plures alias figuras. Et interpretatur aliter poſita, ab ἀλλοῖως, id eſt, alius, & uarius, & θετόν, id eſt, poſitum, Theſis, poſitio.

FINIS.